

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

На правах рукопису

ТУРМИС ОЛЬГА ВЯЧЕСЛАВІВНА

УДК 81'36.(811.111.+811.161.2)

ВИСЛОВЛЕННЯ З ЧАСТКОВОЮ АБО НУЛЬОВОЮ ПРЕДИКАЦІЄЮ

10.02.15 – загальне мовознавство

ДИСЕРТАЦІЯ

на здобуття наукового ступеня

кандидата філологічних наук

Науковий керівник

доктор філологічних наук, доцент

Форманова Світлана Вікторівна

Одеса – 2017

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1	16
Теоретичні засади дослідження висловлень з частковою або нульовою предикацією	
1.1. Висвітлення проблематики ВЧ/НП в лінгвістичній теорії	16
<i>1.1.1. Загальна характеристика проблематики дослідження ВЧ/НП в англістиці та україністиці</i>	16
1.2. Окремі типи досліджуваних явищ: термінологічні позначення	19
<i>1.2.1. Еліпсис (еліпс), еліптичне vs неповне, односкладне речення</i>	19
<i>1.2.2. Парцеляція, парцелят</i>	24
<i>1.2.3. Номінативне речення</i>	25
<i>1.2.4. Слово-речення</i>	27
1.3. Досліджувані явища в структурно-семантичних класифікаціях речення	32
<i>1.3.1. Місце досліджуваних явищ в структурно-семантичних класифікаціях речення (традиційна граматики)</i>	32
<i>1.3.2. Визначення синтаксичного статусу та характеристика різновидів ВЧ/НП (традиційна граматики)</i>	34
<i>1.3.3. Місце в класифікації речень, характеристики та синтаксичний статус досліджуваних нами явищ з позицій одеської граматичної школи</i>	35
<i>1.3.4. Характеристики та класифікація висловлень з частковою або нульовою предикацією (наше розуміння)</i>	37
1.4. Проблематика визначення синтаксичного статусу досліджуваних явищ як речень чи висловлень	39
<i>1.4.1. Речення – висловлення: функціонально-структурний аспект</i>	41
<i>1.4.2. Речення і висловлення: змістові характеристики</i>	43

<i>1.4.3. Речення і висловлення: парадигматичний аспект взаємодії</i>	45
<i>1.4.4. Критерії визначення статусу ВЧ/НП як речення або висловлення</i>	46
<i>1.4.5. Предикація та предикативність: трактування в лінгвістиці</i>	48
Висновки до Розділу 1	50
РОЗДІЛ 2	52
Методологічні засади дослідження	
2.1. Сучасні тенденції та вимоги до методологічних засад лінгвістичного дослідження	52
2.2. Взаємодія мислення, мови та мовлення як методологічне підґрунтя вивчення речення-висловлення в лінгвістиці	54
<i>2.2.1. Філософія про взаємодію мислення, мови та мовлення</i>	54
<i>2.2.2. Теорія логіко-граматичної динаміки про взаємодію мислення, мови та мовлення</i>	56
<i>2.2.3. ВЧ/НП як відбиток еволюції діалектичного взаємозв'язку мислення, мови та мовлення</i>	59
2.3. Принципи, методи та методики дослідження ВЧ/НП в даній роботі	62
<i>2.3.1. Формування корпусу досліджуваних одиниць</i>	62
<i>2.3.2. Комплексна методика та основні етапи зіставного дослідження висловлень з частковою або нульовою предикацією</i>	63
<i>2.3.3. Критерії класифікування та розмежування різновидів ВЧ/НП</i>	65
Висновки до Розділу 2	70
РОЗДІЛ 3	73
Висловлення з частковою або нульовою предикацією: структурні та прагматико-комунікативні характеристики	
3.1. Класифікація висловлень з частковою або нульовою предикацією за структурою	73
<i>3.1.1. Загальна класифікаційна характеристика висловлень з частковою або нульовою предикацією за структурою</i>	73

3.1.2. Однокомпонентні ВЧ/НП	74
3.1.3. Багатокомпонентні ВЧ/НП	76
3.2. Одно- та багатокомпонентні ВЧ/НП відновлюваного типу	77
3.2.1. Однокомпонентні висловлення з частковою предикацією	77
3.2.2. Структурно відновлювані багатокомпонентні ВЧ/НП	80
3.2.2.1. Еліптичні багатокомпонентні ВЧ/НП	82
3.2.2.2. Парцельовані багатокомпонентні ВЧ/НП	86
3.3. Прагматико-комунікативні та структурні характеристики невідновлюваних ВЧ/НП	88
3.3.1. Класифікація невідновлюваних ВЧ/НП за кількістю компонентів	88
3.3.2. Класифікація структурно невідновлюваних однокомпонентних ВЧ/НП за частиномовним статусом	90
3.3.3. Класифікація структурно невідновлюваних однокомпонентних ВЧ/НП за прагматико-комунікативним типом	92
3.3.3.1. Однокомпонентні ВЧ/НП так звані Так/Ні	95
3.3.3.2. Однокомпонентні ВЧ/НП - зови (звертання)	99
3.3.3.3. Однокомпонентні ВЧ/НП - комунікеми	100
3.3.3.4. Однокомпонентні номінативні (називні) ВЧ/НП	102
3.3.3.5. Однокомпонентні вигуківі ВЧ/НП	103
3.3.4. Багатокомпонентні ВЧ/НП невідновлюваного типу	105
3.3.4.1. Загальна характеристика багатокомпонентних ВЧ/НП невідновлюваного типу	105
3.3.4.2. Об'єднання різнотипних ВЧ/НП.	107
3.3.4.3. Багатокомпонентні ВЧ/НП окремих типів	108
3.4. Проблематичні випадки та випадки варіативного трактування	114
3.4.1. Проблематичні випадки (ВЧ/НП, статус яких є дискусійним у лінгвістиці)	114
3.4.1.1. Обґрунтування еліптичного статусу спонукальних ВЧ/НП	114
3.4.1.2. «Номінативні» висловлення з частковою або нульовою предикацією	117

3.4.1.2.1. Суто «номінативні» ВЧ/НП	117
3.4.1.2.2. Номінативні інфінітивні та герундіальні ВЧ/НП	120
3.4.1.2.3. Номінативне висловлення – «субстрат»	123
3.4.1.3. Одно та багатокомпонентні ВЧ/НП (комунікеми)	125
3.4.2. Випадки варіативного трактування	130
3.4.2.1. Варіативне трактування однокомпонентних ВЧ/НП відновлюваного типу як еліпсису або парцеляту	130
3.4.2.2. Проблематичні випадки багатокомпонентних ВЧ/НП відновлюваного типу	131
3.4.2.3. Особливості варіативної інтерпретації багатокомпонентних ВЧ/НП відновлюваного типу (формально номінативні ВЧ/НП)	134
3.4.2.4. Особливості варіативної інтерпретації багатокомпонентних ВЧ/НП відновлюваного типу (парцелят або еліптичне ВЧ/НП – не «номінативне» за формою)	137
Висновки до Розділу 3	139
РОЗДІЛ 4	146
Змістові характеристики різновидів висловлень з частковою або нульовою предикацією в англійській та українській мовах	
4.1. Змістові характеристики висловлень з частковою або нульовою предикацією відновлюваного типу	146
4.1.1. Еліптичні ВЧ/НП	146
4.1.2. ВЧ/НП (парцеляти)	149
4.2. Змістові характеристики ВЧ/НП невідновлюваного типу	152
4.2.1. ВЧ/НП з Так/Ні та їх аналогами	152
4.2.2. ВЧ/НП-вигуки	154
4.3. Формально «невідновлювані» ВЧ/НП, щодо яких дослідженням встановлено статус «відновлюваних»	157
4.3.1. ВЧ/Н-зиви (звертання)	157

<i>4.3.2. ВЧ/НП-комунікеми (комунікативи)</i>	159
<i>4.3.3. Спонукальні ВЧ/НП</i>	162
<i>4.3.4. Номінативні ВЧ/НП</i>	164
4.4. Системні відношення різновидів ВЧ/НП у когнітивно-онтологічному вимірі	170
<i>4.4.1. Парадигмальні відношення ВЧ/НП і базового речення-моделі</i>	170
<i>4.4.2. ВЧ/НП – висловлення чи речення</i>	174
4.5. Когнітивно-онтологічне пояснення системності відношення між різновидами ВЧ/НП та структуро-предикаційним реченням-висловленням	178
Висновки до Розділу 4	181
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	185
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ	190
Перелік теоретичних джерел	190
Перелік джерел довідкової літератури	227
Перелік джерел ілюстративного матеріалу	230
ДОДАТОК	232
Список таблиць	

ВСТУП

Одним з перспективних напрямів лінгвістичних студій ХХІ ст. є семантико-структурний синтаксис, який комплексно вивчає багатоаспектну сутність мовних явищ у їхній взаємодії в мовленні, для пояснення якої системно використовує функціональний, когнітивний, психолінгвістичний підходи. Актуальним завданням семантико-структурного синтаксису на сучасному етапі є дослідження *висловлень з частковою або нульовою предикацією (ВЧ/НП)*, які посідають особливе місце в процесі комунікації. В даній роботі під висловленням з частковою або нульовою предикацією (ВЧ/НП), автор розуміє пунктуаційно завершені фрагменти письмового мовлення, об'єднуючою рисою яких є абсолютна відсутність структури предикації або її експлікованість у неповному вигляді.

Попри те, що в мовознавстві значною мірою вивчено складені на основі структури предикації висловлення реченневої структури, ВЧ/НП в сучасній лінгвістиці все ще перебувають на периферії теоретичних і практичних граматик. Окремі різновиди таких побудов вивчаються у різних мовах як засоби вираження модальності або як одиниці синтаксичної фразеології задля виявлення їх прагматико-комунікативного або експресивного потенціалу [1; 3; 4; 5; 9; 15; 27; 28-а; 35; 48; 52; 88; 91; 95; 96; 104; 107; 108; 109; 114; 121; 130; 140; 154-155; 159; 188; 202-203; 208; 210-211; 228-229; 243; 248; 249; 257; 259; 261; 262-264; 271]. В англійській мові дослідники аналізували формально-граматичну організацію та семантику певних різновидів «непредикатних речень» [4-5; 11-14; 112; 151-153]. У синтаксисі української мови докладно описані модальні та семантичні особливості речень, які термінологічно позначаються як односкладні та неповні речення [25; 49; 60; 75-76; 89; 231; 269]; разом з тим, наголошують на низці невирішених проблем стосовно явищ, що постають об'єктом нашої розвідки [73; 219]. Оскільки дотепер системно і комплексно всі різновиди ВЧ/НП сукупно не досліджувалися ані в англійській,

ані в українській мовах і не слугували об'єктом зіставлення, невирішеними залишаються теоретичні проблеми визначення місця різновидів ВЧ/НП в класифікації типів речень, встановлення їх синтаксичного статусу як одиниць мови чи мовлення – речення чи висловлення (односкладного чи двоскладного, повного або неповного).

Зазначене свідчить про **актуальність** обраної теми дослідження, яка зумовлена потребами сучасного мовознавства у встановленні синтаксичного статусу, сутнісних характеристик та місця різновидів ВЧ/НП у класифікаціях синтаксичних явищ англійської та української мов на основі системного і комплексного аналізу та опису їх синтаксичної структури, комунікативної та референційної семантики, а також особливостей їх функціонування в англійській та україномовній художній прозі ХХІ століття. Актуальним у руслі сучасних тенденцій розвитку лінгвістичної теорії є і виявлення кореляції між різновидами ВЧ/НП та реченням, з'ясування глибинних (семантико-когнітивних) причин такої кореляції у заломленні крізь призму взаємодії мислення, мови та мовлення.

Дослідження виконано у річищі одного із сучасних напрямів лінгвістики – семантико-структурного синтаксису і теоретично спирається на праці видатних лінгвістів вітчизняних та зарубіжних наукових шкіл, які зробили значний внесок у розвиток теорії речення-висловлення [22; 24; 28; 30-31; 46; 50; 60; 75-76; 77; 79-80; 101; 115; 124-126; 142-143; 160; 194-195; 204; 220; 226-227; 231; 265; 272-274; 276-279; 286-287; 289-290; 292; 294-295; 201; 304-305; 312; 331; 333]. Використані також узагальнені результати емпіричних наукових розвідок аспектів речення, а саме структури та інтонації як показників форми [30-31; 34; 41-42; 60; 63-73; 75-76; 108-110; 112-114; 161-163; 179-181; 201; 246-247], публікації стосовно семантики одиниць мови [10; 94; 133; 160; 190-193; 227], дослідження історичного розвитку окремих різновидів речення [33; 266], праці, що визначають роль речення в тексті та дискурсі [105; 108-110; 120; 144-145; 158; 203; 204; 218].

ВЧ/НП у роботі описано як комплекс параметрів структури, семантики, функціонування, виявлена кореляція яких пояснюється з урахуванням надбань психолінгвістики [16; 90; 297] та когнітивістики [44; 53-55; 74; 92-93; 116; 118; 311; 115-117; 254; 302-303; 293; 328-329; 286-287; 289-290].

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана у межах науково-дослідного напрямку Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» «Фундаментальні дослідження у вищих навчальних закладах» (код 22010020) у межах кафедральної наукової теми «Дослідження поетики художнього твору та проблем компаративістики» (номер державної реєстрації 0114U007156), яка розробляється кафедрою української та зарубіжної літератур Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», протокол № 4 від 27 листопада 2014 року.

Мета роботи полягає у визначенні статусу та місця ВЧ/НП у сучасних англійській та українській мовах на основі з'ясування їх спільних (інтегральних, ізоморфних) та мовно-специфічних (диференційних, аломорфних) характеристик.

Заявлена мета передбачає виконання таких **завдань**:

- встановити в англійській та українській мовах спільні та мовно-специфічні параметри функціонування, структури і змісту різновидів ВЧ/НП;
- визначити синтаксичний статус досліджуваних явищ;
- зіставити характеристики різновидів ВЧ/НП та співставити їх із відповідними характеристиками повного речення;
- виявити, як корелюють між собою різновиди досліджуваних ВЧ/НП та повне структуро-предикаційне речення.

Об'єктом дослідження є висловлення з частковою або нульовою предикацією, які функціонують в текстах англо- та україномовної художньої прози ХХІ століття.

Предметом аналізу обрано особливості структури, змісту та прагматико-комунікативних характеристик висловлень з частковою або нульовою предикацією в англійській та українській мовах.

Матеріал дослідження склали фрагменти, дібрані методом суцільної наскрізної вибірки з автентичної англомовної та україномовної художньої прози XXI ст. (по 10 творів, 10000 тис. фрагментів, відповідно). Обсяг корпусу фактичного матеріалу відповідно до закону нормального розподілу визначено за критерієм мінімальної кількості достатньої вибірки. Отримані результати є статистично обґрунтованими і достовірними на 98,58% для англійської та на 95,63% для української мов.

Методологія і методи дослідження. Методологія дослідження базується на принципах наукового пізнання (об'єктивності, діалектичної єдності форми та змісту, загального та часткового, комплексності й системності, розгляду явища у його розвитку); провідними для дослідження є також принципи *антропоцентризму, експансіонізму, двовекторності, функціоналізму та експланаторності.*

Обраний в роботі *системний* підхід до об'єкту дослідження, спрямований на його вивчення у єдності форми, змісту і функції, зумовив вибір загальнонаукових та спеціальних методів у застосуванні комплексної методики лінгвістичного аналізу. Виявлення та систематизацію емпіричного матеріалу дослідження здійснено за допомогою *гіпотетико-дедуктивного* та *індуктивного* методів. Методи *контекстуального* та *трансформаційного аналізу* застосовано комплексно для диференціації різновидів ВЧ/НП, виявлення характеристик їхнього змісту. Інвентаризація елементної бази у різновидах ВЧ/НП здійснена за допомогою методу *компонентного аналізу* висловлення, на основі якого проведено *моделювання* структури різновидів ВЧ/НП. Комплексне застосування методів *зіставного, контекстуального* та *трансформаційного* аналізу дозволило здійснити класифікування різновидів ВЧ/НП, а також виявити та інтерпретувати системоутворюючі відношення між різновидами ВЧ/НП та реченням. На кожному етапі дослідження застосовано

зіставний та описовий методи із залученням *імовірнісно-статистичного аналізу* емпіричних даних.

Наукова новизна роботи полягає у розв'язанні актуальної мовознавчої проблеми встановлення ролі і місця висловлень з частковою або нульовою предикацією в системі синтаксису сучасних англійської та української мов.

Вперше сукупності різновидів ВЧ/НП в англійській та українській мовах досліджено як системи; виявлено, зіставлено та описано структурні, комунікативні та семантичні властивості різновидів ВЧ/НП; на основі систематизації характеристик ВЧ/НП визначено їхній синтаксичний статус як одиниць мовлення – висловлень. *Уперше* виявлено кореляцію між параметрами форми та змісту різновидів ВЧ/НП, систематизація яких на основі зіставлення із реченням-моделлю (одиницею мови) *вперше* представлена як мовно-мовленнєва парадигма. *Науковою новизною* характеризується і запропонована гіпотеза стосовно залежності вживання в англійській та українській мовах різновидів ВЧ/НП від ступеню абстрагування та алгоритму сприйняття певного фрагменту дійсності індивідуальною та колективною свідомістю мовців. *Підтвердження та подальшого розвитку* набули теорія логіко-динамічної граматики у плані визначення ролі висловлення і речення у взаємодії мислення, мови та мовлення; теорія синтаксису англійської та української мов.

До обґрунтування причин виявлених характеристик досліджених різновидів ВЧ/НП *вперше* застосовано інтегративний підхід, комплексну методику визначення і зіставлення функціональних, структурних та змістових параметрів ВЧ/НП різного типу. *Вперше* в англійській та українській мовах систематизовано лінгвістичні та встановлено референційні параметри розмежування структуро-предикаційного речення-висловлення та різновидів ВЧ/НП.

Теоретичне значення роботи зумовлене можливостями використання висунутих в роботі теоретичних положень та отриманих практичних результатів у загальному мовознавстві й теоретичній граматиці, зокрема англійської та української мов для визначення синтаксичного статусу та

характеристик різновидів речення (висловлення), для систематизації, класифікації і моделювання різноструктурних речень (висловлень). Запропоновані в роботі принципи виявлення парадигматичних відношень між реченням-висловленням та різновидами ВЧ/НП можуть бути застосовані в загальному мовознавстві та лінгвокогнітивістиці при розкритті взаємодії мислення, мови й мовлення, в типологічному мовознавстві для виявлення спільного й відмінного у синтаксичних явищах англійської та інших мов.

Практична значущість дисертації полягає у можливості впровадження основних її положень у нормативні курси загального мовознавства (розділи «Грамматика. Синтаксис»), курси з теоретичної та практичної граматики англійської та української мов (розділи «Синтаксис. Просте речення», «Способи вираження граматичних значень», «Синтаксична структура та змістові параметри речення», «Грамматичне значення», «Словосполучення і речення»), теорії й практики перекладу (розділ «Трансформаційні перетворення тексту при перекладі»). Отримані в роботі результати й висновки можуть скласти основу спецкурсів з теоретичної та практичної граматики англійської та української мов, стати основою для подальших наукових розвідок проблем синтаксису.

Апробацію основних положень і результатів дослідження здійснено на 14 наукових і науково-практичних конференціях, з них тринадцять – *міжнародні*, зокрема: «Мова як світ світів: поетика і грамматика текстових структур» в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка (9-10 листопада 2011 р., м. Київ); XXI Міжнародна наукова конференція «Мова та культура» Київський державний університет імені Тараса Шевченка (27-29 вересня 2012 р. м. Київ); Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Современная филология: теория и практика» (18 листопада 2012 р., м. Одеса); Міжнародна наукова конференція «Почепцовські читання» (25-27 вересня 2013 р., м. Київ); VII Міжнародна науково-практична конференція «Міжкультурна комунікація: мова – культура – особистість» (18-19 квітня 2013 р., м. Острогожськ); Міжнародна конференція «Пріоритети германського і

романського мовознавства» Східноєвропейський національний університет (5-6 червня 2013 р., м. Луцьк); IV, V та VII Міжнародні науково-практичні конференції пам'яті д.ф.н. професора А. К. Корсакова «Лінгвістична теорія і практика: історичне надбання, актуальні проблеми та перспективи розвитку» в Міжнародному гуманітарному університеті (2-3 листопада 2011 р., 30 листопада 2012 р., 26-27 листопада 2013 р., м. Одеса); 7-а Міжнародна наукова конференція «Слово, высказывание, текст в когнитивном, прагматическом и культурологическом аспектах» в Челябінському державному університеті (21-23 травня 2014 р., Росія, м. Челябінськ); I та II міжнародні науково-практичні конференції Modern Vectors Of Science And Education Development In China And Ukraine (травень 2015 р., травень 2016 р., Одеса-Харбін); II міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми філології і професійної підготовки фахівців у полікультурному просторі» (16-17 травня 2016 р., м. Одеса); щорічні звітні науково-практичні конференції викладацького складу Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова та Міжнародного гуманітарного університету (2011 – 2014 р., м. Одеса).

Публікації. Проблематику, теоретичні та практичні результати дисертаційного дослідження викладено у 18 наукових публікаціях: 1 монографії (у співавторстві), 8 одноосібних статтях у фахових виданнях, визначених ДАК України, 7 статтях у виданнях, які додатково розкривають наукові результати дисертаційного дослідження, з яких 3 – у зарубіжних наукових виданнях, 2 публікаціях навчально-методичного характеру.

Особистий внесок здобувача у написаній у співавторстві монографії дисертантці належить аналіз та систематизація фактичного матеріалу, теоретичне обґрунтування отриманих результатів.

Структура й обсяг дисертації. Дисертаційне дослідження загальним обсягом 232 сторінок (текст дисертації становить 187 стор.) складається зі вступу, чотирьох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаної наукової та довідкової літератури і джерел ілюстративного матеріалу (разом 394 позиції). Робота містить 22 таблиці.

У **вступі** обгрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету й завдання наукової розвідки, представлено джерела фактичного матеріалу, зазначено методи дослідження, розкрито новизну отриманих результатів, окреслено теоретичне й практичне значення дисертації, наведено відомості про апробацію роботи.

У першому розділі **«Теоретична база дослідження висловлень з частковою або нульовою предикацією»** проаналізовано підходи, що склалися в лінгвістиці щодо розгляду різновидів ВЧ/НП, трактування їх статусу та місця в класифікаціях типів речень. З метою визначення статусу досліджуваних синтаксичних побудов в роботі було зіставлено характеристики термінологічних понять *речення* та *висловлення* у структурному, функціональному, семантичному, комунікативному планах; систематизовано й уточнено критерії їх протиставлення. Обгрунтовано введення терміну ***висловлення часткової або нульової предикації (ВЧ/НП) відновлюваного або невідновлюваного типу*** на позначення сукупності різновидів досліджуваних синтаксичних побудов.

У другому розділі **«Методологічні засади дослідження висловлень з частковою або нульовою предикацією»** висвітлено сучасні вимоги щодо методологічного інструментарію лінгвістичного дослідження; встановлено принципи, визначено методи та методику відбору, аналізу та систематизації мовного матеріалу.

У розділі розроблено комплексну методику зіставного дослідження, яка передбачає чотири взаємодоповнюючих етапи аналізу ВЧ/НП: їх структури (план вираження), прагматико-комунікативного змісту та референтної семантики (план змісту); виявлення кореляції між формою та змістом ВЧ/НП (взаємодія плану змісту з планом вираження); встановлення наявності системного взаємовідношення між різновидами ВЧ/НП у порівнянні до структуро-предикаційного речення. Спираючись на наявні в джерелах описи та класифікації типів речення, визначено критерії диференціювання різновидів ВЧ/НП, розроблено методику встановлення їх характеристик та синтаксичного

статусу; обрано принципи систематизації мовного матеріалу, запропоновано власну класифікацію ВЧ/НП (за структурою, комунікативним типом, прагматико-комунікативним змістом).

У третьому розділі «**Структурні та прагматико-комунікативні характеристики висловлень з частковою або нульовою предикацією в англійській та українській мовах**» проаналізовано, послідовно зіставлено і описано відповідні параметри різновидів ВЧ/НП *відновлюваного* та *невідновлюваного* типу, встановлено їх спільні та мовно-специфічні ознаки; запропоновано і обґрунтовано власне трактування проблематичних випадків.

У четвертому розділі «**Змістові характеристики різновидів висловлень з частковою або нульовою предикацією**» для зареєстрованих у двох мовах різновидів ВЧ/НП, безвідносно до їх компонентного складу, виявлено, описано та систематизовано комунікативну і референційну семантику, наявність предикативності та предикації; встановлено синтаксичний статус; визначено когнітивно-онтологічну зумовленість форм ВЧ/НП та кореляції структурно-семантичних параметрів різновидів ВЧ/НП і повного речення; виявлено та теоретично обґрунтовано системність відношення між ними. Встановлено, що всі описані в даному розділі закономірності є **ізоморфними** для обох мов.

У загальних висновках сформульовано основні результати та теоретичні висновки дослідження.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИСЛОВЛЕНЬ З ЧАСТКОВОЮ АБО НУЛЬОВОЮ ПРЕДИКАЦІЄЮ

1. Висвітлення проблематики ВЧ/НП в лінгвістичній теорії

1.1.1. Загальна характеристика проблематики дослідження ВЧ/НП в англістиці та україністиці. Об'єктом уваги у нашому дослідженні є доволі різноманітні за поверхневою формою і своїми змістовими характеристиками відрізки тексту, що складаються з одного або декількох слів. Наприклад: (1) *Yes. Sure. Right. Okay.; Так. Звісно. Дійсно. Ні.;* (2) *Thanks. Goodbye.; Дякую. Добридень.;* (3) *Just checking; You look younger. – Clean living; Were you really born here? – Yes. – When? – On my birthday; Ось, — показав рукою. — Візьми! На обід буде...; Скільки часу в нього зазвичай забирала дорога до зелених воріт Очаківського винзаводу? Хвилин двадцять? Півгодини?;* (4) *Look at you! Quick, come with me.; Бережи себе;* (5) *This has all been verified. Under the microscope; Christopher, I'm really, really sorry. About everything. About Wellington. About the letters. About making you run away. I never meant; Ну так — пані Ірена. Королева ірисів. Малесенького зросту дивовижна істота — патетична, іронічна, нервова, наївна;* (6) *Oh. <...> Hmph.; Goodness gracious! Dear me!; Йой! Та шо-шо! З РОСИ І ВОДИ!;* (7) *Margaret! Пані в капелюшку! Пані в капелюшку!;* (8) *Revenue for CERN. Запах зими. Думки про дим. Пам'ять про Дарцю, згадки про Солю. Запах диму, думки про Дарцю, пам'ять про зиму, згадки про Солю. Згадки про Солю. Соля.;* (9) *Hey. Come on, kiddo. Yes, but when? ; Thanks, Dad; Oh. Right. Okay. Got it. No problem; Ходімо, сину. Мені також можна спати? — прошепотів. — ... — Так, спи!; Але Прага і 68-й рік — це передусім інша стійка історична конотація... Так, абсолютно.*

Виокремлено, певні різновиди таких синтаксичних побудов, набувши своїх «ярликів», згадуються та описуються в теоретичній на навчальній

літературі, зокрема у теорії граматики англійської та української мов. Так, наприклад, фрагменти, позначені номером (1) називають стверджувально-заперечувальними *Так/Ні* або модальними *словами-реченнями, про-фразами, логічними комунікативами*; номером (2) – *формулами ввічливості, комунікемами, комунікативами*. Приклади під номером (3) кваліфікують як *речення еліптичні*; (4) – як *спонукальні / імперативні речення*; (5) – як *парцеляти*. Загальною тенденцією є вважати (3) – (5) неповними реченнями, хоча в російській мові *еліптичні* (без вираженого присудка) подекуди трактують і як особливий різновид речень повних «з нульовим присудком» [37]. Ті, що позначені номером (6), називають *вигуковими реченнями, вокативами*, зміст яких широко варіює, залежно від ситуації вживання. Приклади (7) ілюструють (*звертання, зов, вокатив*); під номером (8) – приклади *номінативного речення*.

Сукупно, мовленнєві фрагменти, подібні до наведених вище, В. Г. Гак називає реченнями «з особливими формами предикативних відношень» або «зі скороченою синтаксичною структурою» [46, с. 705–716]. Трактуються такі фрагменти і як *висловлення нереченнєвої структури* [9], як *односкладні речення* [46; 301; 273; 334], як *неречення*, як *висловлення* [11–14] і, навіть, як *непредикативні одиниці*, що відносяться до рівня *синтаксичної фразеології* [248]. Фрагменти (1, 2, 6, 7, 8) відносять і до побудов «непредикатної структури»¹. Зазначимо, що кожен з фрагментів, наведених під номером (8) в межах речення / репліки одночасно поєднує в собі декілька побудов «непредикатної структури», кожна з яких має свій «ярлик». Відповідно, такі фрагменти є поєднанням самостійних явищ, кваліфікованих для (1 та 7), для (1 та 4), для (2 та 7); для (6, 1, 3, 8). Тим не менше, компоненти побудов, подібних до (9), в теоретичній літературі вважаються вставними елементами у складі простого речення. Таким чином, як синтаксична цілісність чи сукупність явищ такі побудови (9) не аналізуються взагалі і, відповідно, їх синтаксичний статус

¹ такі, що не утворюють обов'язкового предикативного центру речення – синтаксичної структури предикації; тому такі побудови називають «непредикативними» / «структурно-непредикатними» реченнями або висловленнями (*Non-Predication-Structured utterances*) [112]

не визначено. Навіть такий стислий огляд засвідчує певні розбіжності у трактуванні явищ, обраних нами для аналізу, що зумовлює необхідність їх всебічного аналізу та теоретичного узагальнення.

Спільною ознакою таких висловлень є не лише їх специфічна поверхнева форма (відмінна від загально прийнятих моделей речення), а й визнаний багатьма лінгвістами дискусійний характер їх синтаксичного статусу та класифікування (див., наприклад, огляд джерел стосовно англійської мови в [151-153; 177], для української мови [219]).

Аналіз теоретичних джерел свідчить, що в лінгвістиці побудови, подібні до (1) – (8) вважаються периферійними явищами синтаксису і розглядаються зазвичай розрізнено, фрагментарно, а подекуди і суперечливо; окремі їх різновиди досліджуються з позицій стилістики, прагматики, теорії комунікації, фразеології. Нечисленність же суто синтаксичних розвідок свідчить про необхідність їх комплексного і системного дослідження. Потреба детального опису і систематизації таких синтаксичних побудов впливає також із тенденції до стабільного зростання частотності їх вживання, яку засвідчено в теоретичних джерелах та виявлено в досліджених нами матеріалах.²

Проблемним залишається визначення місця побудов типу (1) – (9) в класифікаціях речень та їх синтаксичного статусу як одиниць мови чи мовлення – речення чи висловлення (односкладного або двоскладного, структурно та семантично повного або неповного). Також не вирішувалось досі питання щодо наявності / відсутності системоутворюючих відношень між різновидами таких синтаксичних побудов, з одного боку, а з другого – між ними та повним реченням із предикативним ядром – структурою предикації. Відсутні також

---

² Так, для англійської мови за період XVIII – XX ст. засвідчено поступове (1% за століття – від 4,8% до 6,6%) збільшення частотності вживання «структурно-непредикатних» побудов відносно простих речень у діалогічному мовленні [153, с. 104-114, 117-118]. Наші дані стосовно вживання таких побудов у англійській художній прозі 2000-2010 рр. (початок XXI ст.) зафіксували вживаність ВЧ/НП на рівні 16,11% від усіх (простих і складних сукупно) речень текстів та, зокрема, від простих речень текстів – 44,6%. Зіставлення даних дає підстави стверджувати про «вибух» вживаності таких явищ на початку XXI ст. (пор.: 6,6% і 44,6% – збільшення майже у сім разів!).

компаративні комплексні дослідження такого явища, зокрема у зіставленні англійської та української мов. Ситуація ускладнюється значною неузгодженістю термінів, коли одне й те саме мовне явище позначається декількома різними термінами, і, водночас, один і той же термін вживається на позначення різних синтаксичних явищ.

Зіставне дослідження мов, незалежно від чинника їх спорідненості, має базуватися на застосуванні єдиних для обох досліджуваних мов критеріїв відбору та аналізу фактичного матеріалу. Тому з метою складення повного переліку конкретних явищ, які є об'єктом уваги нашого дослідження, перш за все, з'ясуємо їх термінологічні позначення в загальному мовознавстві та у теорії граматики англійської і української мов.

1.2. Окремі типи досліджуваних явищ: термінологічні позначення

1.2.1. Еліпсис (еліпс), еліптичне vs неповне, односкладне речення.

Найуживанішим з термінів, якими позначено низки досліджуваних нами висловлень переважно більшістю авторів, безвідносно до загальної кількості виокремлених ними явищ, є *elipsis*. В лінгвістиці *elipsis* (з давньогрецьк. *недолік*) визначається, перш за все, як «навмисний пропуск несуттєвих слів у реченні без спотворення його сенсу, а часто – для посилення сенсу й ефекту» [353], тобто як синтаксична операція. На «операції скорочення компонентів речення в межах загальної тенденції до спрощення мовленнєвих повідомлень» базується трактування еліпсису як синтаксичної універсалії [4, с. 67; 130, с. 135]. Саме ж скорочення вбачають у випущенні конструктивно повторюваних компонентів [323; 338, с. 207–263; 346, с. 23–61].

Разом з тим, розуміння явища, позначеного цим терміном, за нашими спостереженнями, також не є тотожним: одні лінгвісти взагалі не дають визначення поняттю [331; 46], другі трактують його як синтаксичну операцію випущення – переведення в імплікацію структурно-необхідного елемента конструкції [201, с. 171], треті – як результат такої операції (одного або ж низки синтаксичних процесів: редукції, компресії та асиндезації) [4, с. 28–38].

Розглядають еліпсис і як властивість, характеристику речення: текстоутворюючої категорії, «що проявляється в невираженості тих чи інших елементів структури висловлень» [150]. За одностайною думкою граматистів в англійській та українській еліптичним може бути як односкладне, так і двоскладне речення.

Певні розбіжності у трактуванні сутності еліпсису та природи еліптичних речень засвідчують і докладні огляди теоретичної літератури з цього питання, наведені в дисертаціях низки дослідників, які вивчали парадигматичні [152; 154]; структурні, функціональні [81; 150], комунікативно-семантичні [27; 188] характеристики еліпсису, а також експресивний, когнітивно-комунікативний або прагматичний потенціал еліптичних речень [4; 5; 35; 218], а також особливості їх перекладу [96] на матеріалі індоєвропейських та інших мов, зокрема російської, англійської, французької, німецької (наприклад, [96; 121; 153; 205; 208]).

Слід зазначити, що терміни *еліптичне* та *неповне* речення в англійській є тотожними, синонімічними, а в українській *еліптичні* речення є лише одним з трьох різновидів *неповних* (див., наприклад: [4-5; 231, с. 77-81; 89, с. 134-136; 60, с. 170-174, 180-185]). В англійській *односкладне* речення є й *неповним*, в українській – *односкладні* речення протиставляються *неповним* (див., наприклад [60; 75-76; 269; 89 тощо]). Однаково визнаний у граматиці двох мов статус як односкладних для номінативних та інфінітивних речень. Разом з тим, залишається предметом дискусії в теорії граматики обох мов питання повноти / неповноти односкладних (зокрема, й номінативних, інфінітивних) речень.

Термінологічно *неповними* (термін введено М. Гречем) в граматиці української мови позначають речення, в яких «одна з ланок їхньої будови не вимовляється, однак фіксується свідомістю» [269, с. 132], а «уявлення про неназваний член речення безпосередньо встановлюється з їхніх змісту і граматичної будови, насамперед із семантики й форми синтаксично залежних слів» [60, с. 181] і, таким чином, «зберігається повноцінність і комунікативна

функція речення» [60; 89, с. 134]. Як бачимо, за суттєвими параметрами обсяг поняття *еліптичне речення* (загально прийняте для західноєвропейських мов) повністю співпадає із відповідним поняттям *неповне речення* (українська мова).

Односкладними вважаються «речення з одним головним членом, які не вимагають другого головного члена і не можуть доповнюватись ним без зміни характеру вираженої думки» [75]. Для вирішення завдань нашого дослідження старанно підкреслювана в теоретичних джерелах різниця між *односкладними* та *неповними* реченнями у суто синтаксичному плані здається не настільки важливою. І в неповних, і в односкладних реченнях на поверхневому рівні є невираженим(и) елемент(елементи): в односкладних означено-, узагальнено-, неозначено-особових, та у безособових – невираженим, але «припущеним», є підмет. При цьому форма дієслова-присудка подає граматичні характеристики невираженого підмета, який можна «відновити» з огляду на зазначені характеристики та при врахуванні комунікативної ситуації. Розмаїття односкладних речень із невираженим підметом, позначених відповідними термінами, враховує, перш за все змістову (семантичну) складову – зокрема, чи є відомим обом комунікантам виконавець названої дії. Пор.: *(Я / Ти) Під(у/и) в кіно; (Ми) Як робимо, так ходимо, як дбаємо, так маємо; (Ти) Не родися красна, а родися щасна; (Всі люди, наші потомки) Нас пам'ятатимуть; Світає, край неба палає* - (= все навкруги наповнюється світлом / небо)³. Практичну аналогію між односкладними та двоскладними реченнями підкреслено і в джерелах, наприклад: «Усі односкладні речення можуть бути перетворені на двоскладні... ; ...є синтаксичними синонімами й не розрізняються за значенням»; «Двоскладні речення є синтаксичними синонімами до односкладних і мають те ж узагальнене значення» [231, с. 69–71].

Невираженість елементів речення в його поверхневій структурі (неповноту форми) пов'язують із обов'язковим збереженням повноти його змісту при

³ Стосовно статусу т.зв. «безособових» речень на матеріалі англійської доведено, що неназваність підмету в них спричинена великим ступенем узагальненості та абстрагування від явищ, представлених у свідомості мовця як активна субстанція-виконавець дій, причина змін стану оточення (див., наприклад [246–247]).

вживанні в мовленні. Розгляд еліптичних речень в межах категорії повноти/неповноти спричиняє вузьке та широке розуміння еліпсису. Вузьке розуміння базується на структурній схемі, що дає підстави вважати еліптичним лише те речення, в якому пропущено лише головні члени речення, або якийсь структурно обов'язковий його компонент (див., наприклад [32; 201; 82; 273, с. 262; 334 с. 212–215]). При трактуванні еліпсису в широкому сенсі враховується пропуск будь-якого комунікативно значущого елемента (див., наприклад [301, с. 182, 250]). Відповідно, будь-яке нерозповсюджене речення підпадає під визначення *еліптичного*, що, як зазначає О. М. Мухін, не узгоджується із дефініцією цього явища [157].

Якщо в граматиці англійської та української мов еліптичні речення вважаються неповними – «ущільненими варіантами» повних одно- та двоскладних речень [269, с. 133-137]; то в граматиці російської – повними реченнями (*Теркин - дальше, автор - вслед* (Твард.)) (див., наприклад [37]). В граматиці української *еліптичні* є одним із трьох різновидів неповних речень. На відміну від контекстуальних та ситуативних неповних речень *еліптичні*, неповні структурно вважаються повними «за інформативною семантикою», оскільки відсутність в них дієслівного присудка «не встановлюється з контексту». П. Дудик, А. Загнітко, М. Каранська та інші [60; 75-76; 89; 269]. теоретики українського синтаксису вирізняють до десяти різновидів еліптичних речень залежно від синтаксичного статусу та семантики еліпсованого елемента (переважно, дієслівного присудка або його частини).

Важливим для нашого дослідження є положення про дотримання комунікаційно зумовленої повноти змісту еліптичних речень, яка дозволяє відновлення випущених елементів із безпосередньо передуючого чи більш широкого контексту, комунікативної ситуації та лексико-граматичних характеристик елементів самого речення⁴. *Синтагматичне* відновлення еліптичної конструкції до гіпотетично вихідного повного речення здійснюється на основі попереднього або наступного тексту, *парадигматичне* – на основі

⁴ останній параметр стосується еліптичних речень в українській мові

інших аналогічних конструкцій, що зустрічаються в мові, але не вжиті безпосередньо в контекстуальному оточенні даної еліптичної конструкції [4].

Таким чином, стосовно теорії української мови, стає очевидним, що у *односкладних* реченнях експлікованим є присудок (елементи групи присудка), в *неповних* – підмет (елементи групи підмета). Тобто, в обох типах речень представлено один з елементів дихотомічної структури предикації, яку шляхом трансформаційних перетворень можна відновити до повної.

Зазначимо, що можливість випущення елемента пов'язують із його *імпліцитністю*, яка, відповідно до найбільш поширеної точки зору «виникає (підкреслено мною, Т.О.В.) в результаті семантичного чи граматичного еліпсису» [153, с. 154]. На нашу ж думку, імпліцитність та імплікація не виникають в результаті еліптування. Навпаки, вони є ментальною основою можливості варіювання мовної репрезентації судження в мовленні.

Услід за низкою науковців [120, с.72–80; 102, с. 150–165; 183, с. 46–54; 190–192; 193, с. 48–59; 202; 215, с. 150; 223, с. 41–45; 224; 267, с. 109–120; 268; 285, с. 218] і дотримуючись положення про когнітивно-семантичну зумовленість форми речення (див., наприклад [161–163; 179]), вважаємо *імплікацію* та *імпліцитність* явищами ментального характеру. Як підкреслюють О. О. Селіванова та О. Д. Огуй, в свідомості комунікантів наявні спільні для них єдині «ментальні підвалини» [215, с. 150], однакова «адреса» в «своєрідному банку даних» [183, с. 46–54; 186] – тобто спільних ідеальних моделей для мовленнєвого оформлення суджень різного типу. Саме наявність в свідомості комунікантів ментально-мовної структури (з визначенням її елементів) уможливорює часткову або повну компресію (редукцію) обов'язкового елемента при ословесненні такої структури в мовленні. Тому *імплікація* – це наявність у свідомості всіх учасників комунікативного акту однакової моделі вихідного повного речення. Наявність такої моделі а) забезпечує коректність інтерпретації неексплікованої частини вихідного повного речення; б) уможливорює ідентифікацію і відновлення імпліцитного елемента для досягнення гіпотетичної повноти речення. *Імпліцитність*

тракуємо як властивість, яка не виникає, а існує апіорі та є характерною виключно для обов'язкових елементів структури судження і речення. Імпліцитність елемента уможлиблює його повну компресію (редукцію), результатом якої стає нульова експлікація елемента в еліптичному реченні.

Базуючись на викладеному вище, *еліпсис* тракуємо як повну редукцію семантично та структурно обов'язкових елементів або частин речення, тобто як один із засобів вмотивованої компресії структури речення, із збереженням повноти його змісту на основі апіорної імпліцитності ідеальної повної моделі речення у свідомості комунікантів, що забезпечує можливість і коректність «відновлення» неексплікованої частини речення при його інтерпретації. Таким чином, у нашому випадку, експлікованими в *еліптичному* реченні можуть бути від одного до декількох елементів, але із головних (підмета та присудка) – не більше одного з них (або елементів відповідної групи присудка / підмета).

Зважаючи на розбіжності у розумінні та вживанні терміну *еліптичне речення* в англійській та українській мовах та враховуючи характеристичні параметри розглянутих в даному пункті різновидів речень, логічним буде в межах дослідження називати коло таких явищ *реченнями/висловленнями з частковою предикацією відновлюваного типу*.

1.2.2. Парцеляція, парцелят. Ще одним особливим різновидом неповних речень в українській мові вважають так звані «видільні» («дроблені») або «парцельовані» речення (див., наприклад: [89, с. 136-137]. *Парцеляція* (від франц. *parcelle* — частинка) в лінгвістиці тракується, практично, одностайно як синтаксична категорія та спосіб навмисного інтонаційного і позиційного відсічення елементів єдиної синтаксичної структури (речення) і мовленнєвого представлення її декількома комунікативно самостійними одиницями – фразами; тобто як випадок невідповідності, неспівпадіння корелятивних одиниць мови та мовлення, вияв асиметрії в синтаксисі, стилістична фігура експресивного синтаксису. Фраза-носій актуальної інформації, структурно домінуюча частина речення називається базовою (основною); відсічена структурно залежна частина речення – парцелят. Базова частина та парцелят

(парцеляти) утворюють парцельовану конструкцію, частини якої зберігають між собою граматичну та семантичну залежність і строго фіксований порядок слідування компонентів [353, с. 229]. Парцельованим може бути як односкладне, так і двоскладне речення.

Водночас зазначимо, що в теоретичному плані у поясненні природи парцеляції також є певні розбіжності [91]. Так, низка дослідників ототожнюють парцеляцію не із сегментуванням готового речення, а із приєднанням нової інформації «в результаті розвитку думки, що сповіщається» [89, с. 3], з чого логічно витікає трактування парцеляту як еліптичного речення [211]. В такому разі «парцельовані конструкції» термінологічно позначають як «приєднувальні» / «приєднувально-видільні» речення» (див, наприклад, [60, с. 185]). Трактують парцеляцію і як проміжну форму між реченням та понад-фразовою єдністю; як неповне речення перехідного типу (див, наприклад [46, с. 710]). На позначення синтаксичних побудов, в яких, при збереженні порядку слідування елементів простого або складного речення, порушено їх контактність, вживають як синоніми низку різних термінів – *відособлення, приєднання, парцеляція, сепаратизація, сегментація*. Зазначені вище розбіжності стосовно сутності парцеляції свідчать про невизначеність синтаксичного статусу явища.

Досліджуючи парцеляцію як один з найпоширеніших засобів підвищення образності та експресивності тексту, науковці відзначають, що в сучасній художній літературі низки контактної або дистантної розташованих парцелятивів утворюють не лише речення, а навіть цілий абзац (наприклад, [29; 91; 229]. З цього витікає, що відновленим з парцельованої конструкції гіпотетично вихідним повним може бути і складне речення.

В термінологічному плані, аналогічно до різновидів речень, розглянутих у п. 1.1.2.2., за сутнісними рисами парцелятивів, називаємо їх *реченнями/висловленнями з частковою предикацією відновлюваного типу*.

1.2.3. Номінативне речення. *Номінативним (називним, буттєвим)* і в англійській, і в українській вважають односкладні речення, єдиний головний

член якого (не підмет і не присудок – у граматичному сенсі), виражений іменником із можливими означеннями або віддієслівною формою, називає явище/об'єкт, про існування яких і сповіщається (див., наприклад [60, с. 160-170; 89, с. 125-129; 20, с.157; 276, с. 274–278; 46, с. 706–708; 295, с. 396–397; 301, с. 190, 250–253; 273, с.224; 334, с. 208–209; 307, с. 95; 7, с. 240-241]).

Ретроспективний огляд трактування висловлень, що набули позначення як «номінативні», подано, наприклад, у [219, с. 239-259], де підкреслено проблематичність і неоднозначність визначення синтаксичного статусу та типології «номінативних» речень в граматиці української та російської мов. Погоджуючись із думкою Г.О. Золотової, автори, зокрема, вважають номінативні, генитивні, квантитативні та аккузативні речення комунікативними варіантами речень «двоядерних», тобто двоскладних повних (в основі яких структура предикації) [219, с. 240]. Аналогічне твердження знаходимо у В. Г. Гака, який вважає, що у буттєвому номінативному реченні, виражено елементи логічної структури судження – суб'єкт (власне іменником) і предикат (інтонацією), тобто приховану предикативність. Науковець підкреслює, що функції номінативних речень крім первинних (найменування предметів та явищ, вираження буттєвості) включають і вторинні (ідентифікуючу, класифікуючу, характеризуючу, процесуальну) – функції, що зазвичай є притаманними предикату, оскільки такі значення виражено саме присудком/групою присудка. У зв'язку із цим лінгвіст зазначає, що семантично номінативне речення характеризуючого та процесуального характеру виражає і підмет, і присудок.

Тому і ті висловлення, в яких єдиний головний елемент виражено інфінітивом або іншою неособовою формою дієслова, низка дослідників також відносять до *номінативних* (див, наприклад [46, с. 706–708; 301, с. 215; 273, с. 224]). Водночас, в українській *інфінітивні* вважаються реченнями односкладними безособовими (див., наприклад [25, с. 90; 60, с.156-160]) або окремим різновидом односкладних поряд із номінативними ([25, с. 99-101]). До номінативних речень відносять і окличні, і експресивні модальні, і емоційно

окрашені висловлення, що виражають наказ, побажання, умову, гіпотетичну модальність тощо (див., наприклад [295, с. 396–397; 334, с. 208–210]). Речення, визнані номінативними класифікують за семантикою та комунікативною функцією, зокрема на буттєві (описові, констатувальні, екзистенційні [89, с.126-129]), тематичні, вказівні, називні, номінативні уявлення⁵ [25, с. 103;] спонукальні (спонукально-побажальні типу *Добрий день!*⁶), оцінні [60, с. 164-170]⁷. Наведені ж авторами граматик приклади номінативних та інфінітивних речень трактуються і як різновиди еліптичних речень [334, с. 208–210]. Слово, вжите в якості назви з метою визвати певне уявлення (традиційно визнане як номінативне речення), О. І. Смірніцький кваліфікує як «тематичне репрезентативне реченіє» і взагалі не вважає реченням на тій підставі, що воно «не є твердженням і, відповідно, не має предикації», яку лінгвіст вважає «найсуттєвим моментом в оформленні мовлення у вигляді речення» [220, с. 102, 104]. Такої ж думки дотримуються і деякі україністи [231, с. 77; 219 с. 286-291].

Таким чином, *номінативне* речення – це одно- та/або багатослівна побудова, головним елементом якої є іменник або віддієслівна форма, що в функціонально-комунікативному плані констатує наявність або класифікує/ідентифікує/характеризує об'єкт або процес. Оскільки формально т.зв. «номінативне» речення може трактуватися як еліптичне або парцелят, а синтаксичний статус самого «номінативного речення» залишається дискусійним, в межах дослідження термінологічно позначимо такі явища *реченнями/висловленнями з нульовою / частковою предикацією невідновлюваного / відновлюваного типу*.

1.2.4. Слово-речення. В лінгвістиці визнано, що речення зберігає свої характеристики навіть, якщо воно складається усього лише з одного слова. Термін же *слово-речення* вживається, перш за все, на позначення частиномовного статусу лексем *Yes/No*, а також на позначення синтаксичного

⁵ В [231, с. 77;] наголошується на неможливості такої трактовки

⁶ В.Г.Гак [46] та інш. відносять до *коммунікем*

⁷ окрім посилання свідчать про визнання додаткових різновидів номінативних речень, окрім зазначених вище

статусу висловлень, які стверджують/заперечують факти, виражають привітання, вдячність, прохання, волевиявлення, емоції тощо. Це так звані слова-речення типу *Так. Еге. Ні. Дякую! Вибачте! Цить! Ура! Добре. Боже мій, Можливо. Що-що? Геть! Донечко! Марисю! Voici. Voila! Thanks! Good! Fire! Quick! Steady! Mother! Perhaps. Certainly. Tired? What? (What did you say?); Americans! Hurrah! Alas! Psha, Oh, brother! Dear me! Oh! Eh! Bravo!* (див., наприклад, [25 с. 35; 231, с.111-112; 75-76; 46, с. 456–457, 715–716; 334, с. 171–172; 273, с. 206; 20, с. 157]).

В лінгвістиці слова-речення визнають реченнями (вигуковими, модальними, номінативними, спонукальними, еліптичними, реченнями-звертаннями) або заперечують їх реченневий статус (зиви, вокативи, комунікеми (комунікативи, формули ввічливості: вирази вдячності, вітання, прощання і т. п.). Наведені та подібні до них приклади авторами трактуються і як «висловлення, що не відтворюють структурних схем», як висловлювання; називають їх і «логіко-модальними» (за значенням) «неповнозначними» (за засобами вираження) «комунікатами», еквівалентами речення [75-76]. Зазначене свідчить про неоднозначність визначення синтаксичного статусу таких синтаксичних явищ.

Терміни, при цьому, враховують різні параметри: *слово-речення* – лише кількісний склад слів у реченні; *вигукові, модальні* речення – морфологічний частиномовний статус лексеми; *спонукальні* – комунікативний тип речення; *звертання, зов, комунікеми, комунікатив* – комунікативно-прагматичну функцію; *номінативні* – комунікативну семантику. Більше того, розглянуті виокремлено, зазначені різновиди, позначені відповідними термінами, ілюструються не лише однокомпонентними, а й багатоконпонентними побудовами (наприклад, комунікативи: *Здоровенькі були! Good morning., How do you do., So long., etc.*).

Саме комунікативний зміст слів-речень як лексико-фразеологічних одиниць привертав увагу дослідників, і, передусім, у зв'язку з розглядом окремих проблем прагмалінгвістики, зокрема вибору та втілення

комунікативних стратегій у мовленні. Слова-речення досліджувалися як певні мовні кліше, фрази, формули – одиниці фразеологічного синтаксису – серед безлічі інших мовних засобів вираження модальності, прагматичних установок та результативності мовної стратегії комунікантів (наприклад, [1; 3; 9; 48; 52; 56, с. 41–46; 84; 85; 88; 95; 96; 100; 104; 131; 146; 159; 210; 228; 257; 261; 271;]). Розглянемо окремі різновиди слів-речень докладніше.

Стверджувально-заперечувальні репліки *Так/Ні* трактуються суперечливо. Так, А. Томпсон та А. Мартине, взагалі не визначаючи їх граматичного статусу, об'єднують їх з емотивними вигуками [341, с. 323]. Л. Проговак визначає їх проявом категорії «полярності», однак обмежує своє дослідження розглядом негативних одиниць і конструкцій, автоматично виключаючи з аналізу стверджувальні конструкції [330, с. 151]. Протилежним чином термінологічно виключає форми незгоди і сумніву Д. Г. Богушевич, обравши в якості основної для позначення реплік *Так/Ні* категорію «концентності» [28-а, с. 13–21]. Висловлення типу *Так/Ні* називають також *словами-ствердженнями/запереченнями* [20, с. 157]; *нечленованими реченнями* [75-76; 89, с. 139-141 і одночасно *еквівалентами речення* [75-76]; структурно-непредикатними *репліками* [148, с. 65; 153, с. 289]; стверджувально-заперечувальними *словами-фразами* (первинна функція яких – загальне вираження відповіді) або «*про-фразами*» [46, с. 456]; висловлюваннями – логіко-модальними стверджувальними неповнозначними *комунікатами* [219, с. 292].

Трактування *Так/Ні* у якості еквівалентів речення, «про-фраз», своєрідних «синтаксичних займенників», *субституції, репрезентації* [334, с. 208–209] – анафоричної заміни повного речення фіксованим стійким синтаксичним цілим – базується на тому, що *Так/Ні* вказує на ситуацію (частину ситуації), надану в претексті предикативною (поліпредикативною) побудовою [132, с. 20–28]. Не замінюючи відповідне речення у смисловому відношенні, синсемантичне просте речення-слово/фраза *Так/Ні* завжди компенсує його у плані структурному [46, с. 456].

Враховуючи комунікативну семантику висловлення, лінгвісти розглядають у якості слова-речення в одному ряду з полярними непридикатними *Так/Ні* *Yes/No* та їх субститутами *Еге, Атож, Авжеж, Егеж; Yeah, Nay, OK* також і «епістемічні прийменники» (*Точно, Добре, Гаразд, Нічого, Навряд; Perhaps, Certainly, Incredible* тощо), які виражають невизначеність [334, с. 171; 153, с. 289; 27; 48; 155; 159; 261]. Традиційна ж граматики відносить такі прийменники до *модальних речень* (наприклад, [273, с. 206; 295, с. 396–397; 219, с. 292–294]).

Комунікатив (термін В.Г. Гака, вживається також у [219, с. 292-294]) / **комунікема** (термін, прийнятий в граматиці російської мови [155; 248; 261]) визначається як висловлювання або комунікативна непридикативна одиниця, що відноситься до рівня *синтаксичної фразеології* [9]. Разом з тим, до комунікативів відносять не виключно однокомпонентні непридикатні речення, а й такі, що представляють собою повну експліковану структуру предикації і, навіть, поширене речення [3; 9]. При цьому постулюють, що комунікатив передає не фактуальну, а комунікативну інформацію і лише маніфестує позицію мовців, їх інтенції та цілеустановки. На цій основі доводять, що приналежний до сфери дискурсивної модальності непридикативний неподільний комунікатив, поряд з інваріантною одиницею мови – реченням (яке має семантичну та формальну структуру для формування та передачі диктумного номінативного змісту), є самостійною мовленнєвою одиницею – функціональним заміником висловлення (див., наприклад, [9]).

Функціонування таких синтаксичних побудов як штампів «мовленнєво-етикетної поведінки особистості» [153, с. 288, 349] досліджується в мовленні в залежності від ситуації і комунікативного фону, соціальних, вікових, гендерних особливостей характеристик мовців. Залежно від фокусу уваги дослідника, комунікеми поділяють за принципами а) їх ролі в акті комунікації, б) вираженого змісту. До цієї категорії включають (або не включають) формули привітання, прощання, подяки, вибачення, а також звертання (зови), спонукання тощо. Так, В. Г. Гак, зокрема, визначає 7 різновидів комунікативів:

логічні (*oui, non, si, Exact.*), питальний (*Quoi? Pourquoi?*), спонукальний (*Chut! Allons-y!*), емотивний (*Bravo!*), комунікативи-звертання (*Michel! Madeleine!*), формули спілкування (*Salut, Tontaine!*), комунікативи-звуконаслідування (*Pan!, Vz-z!!*) [46, с. 715–716]. Очевидно, що приклади питальних та спонукальних комунікативів зазвичай трактуються як еліптичні речення, логічний комунікатив – як слово-речення *Так/Ні*, емотивний та звуконаслідуючий комунікативи – як вигуківі речення (вокативи). Інші лінгвісти виокремлюють звертання у самостійний різновид квазі-речень – вокатив (vocative) (див., наприклад [7, с. 241; 311, с. 95]).

Вокатив (вигуківі речення). Зазначимо, що терміном *вокатив* також позначають різні за своїми характеристиками синтаксичні явища – висловлення-звертання та емотивні вигуківі висловлення. Вигуківими (interjectional) називають речення/висловлення, що виражають певні емоції мовця за допомогою особливої частини мови – вигуку (безвідносно до комунікативного змісту: спонукування, оклику, оцінки тощо). Наприклад: *Ай!, Ах!, Ой!, Хха!, Ха-ха-ха!; Hurrah!, Alas!, Psha, Oh, brother!, Dear me!, Oh!, Eh!, Bravo!*, [7, с. 241; 89, с. 141; 307, с. 95]. Виокремивши однокомпонентні висловлення на основі їх формальної представленості вигуками (частининомовний статус) у специфічну групу, А.К. Корсаков класифікує їх за показниками комунікативно-прагматичної функції у 5 підгруп, а за референтною семантикою самих лексем – у 12 підгруп, назви яких співпадають із вище наведеними як різновидів слів-речень (детальніше див. нижче).

Оскільки т.зв. *слова-речення*, як вважається, не експлікують і не передбачають наявності (або можливості відновлення повної) структури предикації, в межах дослідження позначаємо їх різновиди *реченнями/висловленнями з нульовою предикацією невідновлюваного типу*. Разом з тим наголосимо на тому, що термін *слова-речення*, як показано вище, охоплює не тільки *одноеlementні, безструктурні непередикатні, структурно-непередикатні, непередикатні речення* [153, с. 265–287], *Non-Predication structured utterances* [112, с. 109–110] («неструктуропредикаційні» – переклад

наш, О.О.В.) а й структуро-предикаційні висловлення і, крім того, він часто вживається по відношенню і до багатокomпонентних синтаксичних конструкцій.

Підсумовуючи огляд термінологічних позначень кола досліджуваних нами явищ, зазначимо значний різнобій у тлумаченні обсягу прикладів, які можна віднести до кожного окремого або спільного явища. Це свідчить про неусталеність синтаксичної теорії щодо визначення переліку, різновидів та природи одно- та багатокomпонентних висловлень, які не експлікують структуру предикації або і не передбачають її наявності. Акцентуючи ж увагу на факті експлікованості / неексплікованості у досліджуваних мовленнєвих фрагментах саме структури предикації як констатуючої синтаксичної властивості речення, а також можливості / неможливості її відновлення у повноті дихотомії, сукупність різновидів таких побудов в нашому дослідженні позначаємо як *речення/висловлення з частковою або нульовою предикацією (ВЧ/НП) відновлюваного або невідновлюваного типу*.

1.3. Досліджувані явища в структурно-семантичних класифікаціях речення

1.3.1. Місце досліджуваних явищ в структурно-семантичних класифікаціях речення (традиційна граматики). Класифікації речень, представлені в теоретичних джерелах, включають різну кількість окремих різновидів досліджуваних нами висловлень. Стосовно англійської мови детальний огляд представлено у нашій монографії [177]. В українській синтаксисті розглядають досліджувані нами явища в межах односкладних /одночленних речень (еліптичні, інфінітивні, номінативні, вокативні, звертання), еквівалентів речень / слів-речень (стверджувальні, заперечні, спонукальні, емоційні/емоційно-оцінні, звертання), неповних речень (еліптичні, приєднувальні=парцельовані) [25, с. 89–107; 269, с. 112–149; 89, с. 110–140; 60, с. 130–190]. Зазначимо, що на відміну від англійської, речення

неповні в українській традиційно протиставляються односкладним (див., наприклад названі праці С. П. Бевзенка, К.Ф. Шульжука, М. У. Каранської, П.С. Дудика, І.І. Слинька та їх співавторів). Як і в англійській, один і той же різновид явищ, названих нами ВЧ/НП, у різних авторів знаходимо в різних групах типів речення при загально прийнятій їх класифікації (див. вище). Так, наприклад, Каранська М.У. звертання відносить до одночленних речень, а нечленовані/ слова-речення – до неповних речень.

Таку ж картину спостерігаємо і в граматиці англійської: три різновиди з визначених для нашого аналізу висловлень: вокативи (звертання), вигуки, метакомунікативи (мовленнєві формули) в класифікаціях І.О. Алексєєвої та І.К. Харитонова угруповано як квазі-речення і протиставлено власне реченням, підрозділеним за комунікативним типом [7, с. 157–168; 307, с. 87–95]. Синтаксичні побудови, які не містять повної експлікованої структури предикації, ідентифікуються як еліптичне речення (М. Я. Блох, Б. О. Ільїш, Т. М. Барабаш тощо), як слово-речення (Б. О. Ільїш, Т. М. Барабаш тощо), як односкладне речення (М. Я. Блох, Т. М. Барабаш тощо), як неповне односкладне чи двоскладне речення (Б. О. Ільїш), як формули ([331, с. 187–188, 266–268]), як блок-мова ([331, с. 187–188, 266–268]).

Однак при поверхневій схожості класифікацій, виявлено, що у різних авторів в одну категорію об'єднується різна кількість висловлень, відмінних за своїми характеристиками (див., наприклад: [20, с. 208–220; 276, с. 274–278; 273, с. 221–225; 331, с. 187–188, 266–268; 220, с. 93–95; 295, с. 329, 396; 49, с. 5, 14, 20]. Водночас, висловлення, однакові за характеристиками, різними авторами кваліфікуються як синтаксичні побудови відмінного статусу: односкладне речення, квазі-речення, блок-мова, конструкція, тематичне репрезентативне речення) (див., наприклад [152; 153; 201, с. 171; 220, с. 104; 331, с. 187–188, 266–268]).

Номінативні, імперативні та інфінітивні речення і в англійській, і в українській кваліфікуються як односкладні і протиставляються двоскладним

реченням (до яких відносять еліптичні), наприклад, Б.О. Ільш [301, с. 182, 189–190, 250–255].

Для англійської та французької найповніші класифікації саме однослівних висловлень – по 12 позицій – знаходимо у А. К. Корсакова (детальніше див. нижче) та В. Г. Гака, але вони є суттєво різними за принципами угруповання. Зокрема, В. Г. Гак до своєї класифікації включає еліпсис (1), парцеляцію (2), неповне речення (3), неповне односкладне речення (4), речення зі скороченою синтаксичною структурою (5), ідіоматичне речення (6), фразеологічне «реченіє» (7), вигук (8), односкладне речення (9), слово-фразу (10), слово-речення (11), перехідні форми односкладно-двоскладного речення (12) [46, с. 553–555, 630–632, 705–716, 775–781]. При цьому, класифікація включає різновиди речень (1, 3, 4, 5, 6, 9, 12), висловлення/мовленнєві одиниці (2), формули (7), вставні елементи в реченні (8), слово (10), слово-речення (11). Але, навіть з огляду на повноту та детальність, ця класифікація також не позбавлена протиріч. Так, на нашу думку, термін *речення зі скороченою синтаксичною структурою* є узагальнюючим і стосується всіх інших різновидів; терміни *неповне речення* та *односкладне речення* включають як різновид *неповне односкладне речення*; аналогічно узагальнюючими є і терміни *слово-фраза*, *слово-речення*, *перехідні форми односкладно-двоскладного речення*; терміни *ідіоматичне речення* та *фразеологічне «реченіє»*, по суті, є тотожними. Із різновидів досліджуваних нами побудов в класифікації В. Г. Гака наявні, зокрема, еліпсис, парцеляція, ідіоматичне речення/фразеологічне «реченіє» (формули ввічливості), вигук.

1.3.2. Визначення синтаксичного статусу та характеристика різновидів ВЧ/НП (традиційна граматики).

Стосовно статусу речень як *повних* або *неповних*, зазначимо, що і в україністиці, і в англістиці традиційно тільки еліптичні речення та парцеляти вважаються неповними реченнями, інші ж різновиди – повними, оскільки вони є синсемантичними, самодостатніми. Таким чином, структурна неповнота пов'язується із частковою або нульовою експлікованістю структури предикації,

яку можна шляхом трансформування відновити до гіпотетично вихідного повного речення. Структурна повнота пов'язується із виключно нульовою експлікованістю структури предикації, яку неможливо і непотрібно відновлювати.

Статус досліджуваних нами різновидів висловлень як *одно-* чи *двоскладних* речень в лінгвістиці визначається в залежності від трактування односкладності/двоскладності. У проаналізованих джерелах слова-речення, номінативні речення вважаються односкладними; еліптичні ж відносять як до двоскладних, так і до односкладних. При цьому односкладні речення одними лінгвістами протиставляються еліптичним, квазі-реченням, словам-реченням, реченням-формулам, іншими ж – ототожнюються з ними.

Загальноприйняте розуміння двоскладності базується на моделі синтаксичної структури предикації. Односкладне ж речення визначається суперечливо. За однією точкою зору, односкладне речення – таке, в якому ситуацію-процес в цілому називає єдиний головний елемент (ні підмет, ні присудок) [301, с. 190, 250–251; 295, с. 396–397; 334, с. 208–209; 353; 356; 360]. Відповідно ж до іншої – таким є речення, в якому експліковано лише один із головних елементів: або підмет, або присудок (див., наприклад [276, с. 274–277]). В проаналізованих джерелах стосовно української мови найпоширенішою є саме остання позиція: речення є односкладним, якщо в ньому виражено лише один із головних членів речення. В разі еліптування підмету на його граматичні характеристики все одно вказує форма дієслова-присудка (особа, число, рід).

Наше розуміння цієї проблеми базується на теоретичних засадах одеської граматичної школи, заснованої А. К. Корсаковим, тому зупинимося на розгляді трактування зазначених питань в руслі досліджень цієї наукової школи.

1.3.3. Місце в класифікації речень, характеристики та синтаксичний статус досліджуваних нами явищ з позицій одеської граматичної школи. В структурній класифікації простого речення, запропонованій А. К. Корсаковим в 1975 році, поряд із структуро-предикаційними реченнями

(95%) розглядаються і висловлення, що не представляють собою жодної структури предикації – *Non-Predication structured utterances* (5%) [112, с. 121]. Еліптичні речення (з випущеними одним чи обома головними членами речення) в цій класифікації віднесено до структуро-предикаційних (тобто двоскладних за традиційною термінологією). Парцеляти в цій класифікації не представлено.

Зазначимо, що групу *неструктуропредикаційних* висловлень А. К. Корсаков ілюструє однослівними прикладами – виключно лексемами вигуків або звуконаслідувального статусу [112, с. 96–119]. Далі ця група поділяється на 12 типів у відповідності до комунікативного змісту, етимології та семантики самих лексем (подаємо у послідовності А. К. Корсакова): 1) звертання, 2) підтвердження та заперечення, 3) привертання уваги, 4) наказ, 5) емоції та почуття, 6) подяка, 7) привітання, 8) вагання, 9) імітація, 10) запитання, 11) об'єкт мислення, 12) імплікований (такий, що мається на увазі) процес [112, с. 96–110]. Відповідні позиції класифікації А.К. Корсакова корелюють із традиційно визначеними типами: вокатив/зов (1, 3); номінативне (11, 12); *Так/Ні* (2); спонукальне (4); вигукове / локатив / емотивне (5); мета комунікативне / фатичне / формули ввічливості / блок-мова (6, 7); інші позиції (8, 9, 10) є притаманними саме цій класифікації.

Ці ж 12 типів висловлень за їх референтним змістом дослідник угруповує вже у п'ять розрядів, оскільки висловлення типів (1, 3, 11) співвідносні із субстанціями; висловлення типів (2, 7) – із відношенням мовця до явища; висловлення (5, 6, 8, 10) – із аспектами процесів, що мають місце у свідомості, – тобто, мисленнєвими процесами; висловлення типу (9) – зі звуковими характеристиками процесів; висловлення типів (4, 12) – із процесами (імпліцитно) [112, с. 97–110]. Таким чином, суто семантична класифікація висловлень за їх референцією (співвідношенням до денотованого об'єкту/явища) угруповується вже у чотири різновиди, відповідно, – на ті, що співвідносні із: субстанціями, відношеннями, різними аспектами процесів, імплікованими процесами. Наукова валідність цієї класифікації апробована у низці досліджень [151; 153; 14; ін.].

Нагадаємо, що попри назву *висловлення*, ці явища кваліфікуються А. К. Корсаковим як *повні речення* – одиниці комунікації, які належать мові і використовуються мовцями в спілкуванні як готові одиниці [112, с. 118–119]. Таке нерозрізнене вживання науковцем термінів *речення* та *висловлення* не є випадковим або некоректним – в час написання монографії, ці терміни ще не протиставлялися як одиниці *мови* або *мовлення*, оскільки і перші, і останні трактувалися як діалектичні єдності: речення-висловлення, мова-мовлення.

1.3.4. Характеристики та класифікація висловлень з частковою або нульовою предикацією (наше розуміння). Керуючись логікою А. К. Корсакова та його послідовників, сформулюємо наше розуміння двох підходів до традиційного визначення поняття односкладного речення і, відповідно, подальшого класифікування досліджуваних явищ.

Згідно з точкою зору більшості теоретиків української та англійської, односкладним є речення, в якому експліковано елемент(и), приналежний(і) до виключно групи підмета або до виключно групи присудка; друга ж обов'язкова частина структури предикації як базової моделі речення залишається імпліцитною. У такому розумінні односкладні є висловленнями з частковою предикацією *відновлюваного* типу. До таких будемо відносити еліптичні та парцельовані ВЧ/НП, а також ті, еліптичний статус яких буде обґрунтовано у ході дослідження.

Відомо, що речення, як і слова, є одиницями мови, які виконують номінативну функцію: слова номінують об'єкти та явища; речення номінує типові процеси, а елементи речення – типові конститuentи таких процесів чи властивості конститuentів та/або процесів. Тому, семантично, висловлення відновлюваного типу – через граматичне значення гіпотетично вихідного речення – співвідносні із конкретним типом елементарного процесу, а експліковані у неповному реченні-висловленні елементи співвідносні із відповідними компонентами такого процесу або характеристиками (додатковими, необов'язковими) компонентів процесу чи самого процесу.

В роботі дотримуємось тієї точки зору традиційної граматики, що односкладним є речення, яке трактується у формально-синтаксичному плані як єдиний елемент речення, тобто нерозчленовувана єдність одночасно підмета + присудка, що у плані семантики співвіднесена із типом процесу (типовою ситуацією) як цілісністю – синкретичною неструктурованою неподільною єдністю. У такому розумінні односкладними є висловлення *невідновлюваного* типу. До таких відносимо висловлення з нульовою предикацією, що не передбачають експлікування структури предикації як такої. Слідом за А. К. Корсаковим вважаємо, що у плані референційної семантики такі ВЧ/НП можуть а) представляти (“present”) субстанції, відношення та різні аспекти процесів, але не у якості конститuentів процесів; б) бути знаками імплікованих процесів як цілісності [109, с. 109–110]; а за прагматико-комунікативним змістом ВЧ/НП *невідновлюваного* типу можуть належати до одного з наступних різновидів:

- 1) ВЧ/НП, що виражають згоду/заперечення (традиційно «*Так/Ні*» слова-речення);
- 2) ВЧ/НП, що виражають зов, звертання, привертаючи увагу потенційного співрозмовника (*Мамо! Гей, ву! Bella! Hey! There, there!*);
- 3) ВЧ/НП, що виражають спонукання до дії, команди (традиційно «односкладні/еліптичні спонукальні») в тому числі і виражені вигуками (*Ту! Ша! Геть! Shh! Shoo, hush, hisst!*);
- 4) ВЧ/НП, що виражають емоції, почуття мовця, його ставлення до ситуації (т.зв. «вигуки», «вокативи») в тому числі і (*Ой! Ай! Ого! Wow! Ooh-ho, oops!*);
- 5) ВЧ/НП, що є формулами ввічливості (т.зв. «комунікеми», «комунікативи») (*Добридень! Надобраніч! Спасибі! Ні! Hello, Thanks!*);
- 6) ВЧ/НП, що виражають питання (традиційно «еліптичні»), в тому числі і за допомогою єдиного вигуку (*Га? Добре? Ні? Невже? Ah? Uh? Well?*);
- 7) ВЧ/НП, що виражають вагання, в тому числі і (*М-м-м, Er...Uh...*);
- 8) ВЧ/НП, що називають об’єкт мислення (традиційно т.зв. «номінативні речення», виражені іменником або іменним словосполученням);

9) ВЧ/НП, що виражають імплікований процес, в тому числі і (*Fire! Help!*);

10) ВЧ/НП, що імітують звукові характеристики процесів (*брр! чух-чух, нух-нух, choo-choo, bang, clip-clap*).

На відміну від А.К. Корсакова, ми припускаємо гіпотетичну можливість існування різновидів ВЧ/НП не тільки однослівних/однокомпонентних (які, власне, і є об'єктом угруповання у А. К. Корсакова), а і багатоконпонентних ВЧ/НП відповідних «семантичних» (прагматико-комунікативних) груп. Теоретично можливо передбачити, що кожний із 10 різновидів ВЧ/НП невідновлюваного типу може бути виявленим у формі будь-якого із комунікативних типів речення – розповідного / питального / спонукального / окличного.

1.4. Проблематика визначення синтаксичного статусу досліджуваних явищ як речень чи висловлень

Із виявлених декількох планів проблемності визначення синтаксичного статусу досліджуваних побудов найважливішим вважаємо трактування їх як речень/неречень (висловлень/інше).

Так, еліпсис та парцеляція більшістю граматистів трактуються як синтаксичні операції (процедури), Р. Кверк, С. Ліч, Дж. Свартвік, Я. Грінбаум; М. Я. Блох, Л. М. Волкова; І. О. Алексеєва, Г. Г. Почепцов; (див., наприклад: [331, с. 225, 266-268; 276, с. 276; 201, с. 171; 82; 345, с. 165; 7, с. 292-293]). Утворений же в результаті застосування відповідної операції (процедури) фрагмент мовлення кваліфікується як особлива синтаксична одиниця – еліптичне речення (або парцелят, відповідно) і трактується як явище синтаксичної деривації, синтаксична універсалія (див., наприклад, [369, с. 102; 45, с. 776; 20, с. 156; 4, с. 176-177,]).

Стосовно синтаксичного статусу слів-речень, дискусійність їх синтаксичного статусу є особливо вражаючою: їх вважають реченнями, квазі-реченнями або нереченнями і навіть взагалі відмовляють їм у будь-якому

лінгвістичному статусі. В деяких теоретичних граматиках ця проблема не обговорюється взагалі (див., наприклад, [345]).

Лінгвісти, що визнають за цими побудовами статус речення, також неодностайні у дефініціях, називаючи їх *аморфними* реченнями (О. Єсперсен [304, с. 105]), *квазі-реченнями* (І. П. Іванова, В. В. Бурлакова, Г. Г. Почепцов, І. К. Харітонов [82, с. 171; 307, с. 94-95; 7, с. 240-243]), *словами-реченнями*, реченнями «з особливими предикативними відношеннями» та «із скороченою синтаксичною структурою» ([46, с. 706, 715-716]).

Деякі лінгвісти доводять, що такі побудови виражають певний смисл, мають комунікативне навантаження та референційний зміст, а також є одиницями мовлення і на цій підставі за такими побудовами визнають статус речення [147, с. 122-123]), але, водночас, називають їх *висловленнями* [109, с. 95-119]. Інші на тих же засадах протиставляють висловлення реченням, трактуючи їх як одиниці виключно мовлення, а не мови [14, с. 186].

Окремі лінгвісти не визнають за такими побудовами статусу речення або висловлення. Р. Лонг називає їх *ізолюваними абсолютами* і кваліфікує їх нереченнєвими *елементами* [313, с. 20]. Аналогічна точка зору представлена і в роботах американських лінгвістів М.Джооса та У.Чейфа. Так, М. Джоос вигуківі репліки типу *Ah! Ouch! Hullo!* вважає *емоційними елементами мовлення, позамовними елементами реального світу*, які взагалі не можуть розглядатися лінгвістичною наукою (підкреслено мною, Турмис О. В.) (Цит. за [272, с. 194]). На думку Р. Якобсона, така наполеглива вимога М. Джооса «виключити» емоційні елементи мовлення на підставі їх туманності, невловимості, перемінності, веде до радикальної і навіть абсурдної редукції (*reductio ad absurdum*) [272, с. 194]. У.Чейф же трактує подібні явища *рудиментами прадавньої домовленнєвої комунікації* [258] і водночас закликає дослідити емоції людини (навіть сміх) як мовленнєво значущі, виявити причини та способи відбиття емоцій у мовленні [284].

Зазначимо, що визначення статусу досліджуваних синтаксичних явищ як речень або висловлень, перш за все, зумовлено розумінням самих понять та

явищ *речення* і *висловлення* – їх природи та сутнісних властивостей. Розглянемо їх детальніше.

1.4.1. Речення – висловлення: функціонально-структурний аспект.

Терміни *висловлення* і *речення* в лінгвістиці, залежно від обраних підходів до дослідження функціонування мовних форм в мовленні, тлумачаться у різний спосіб. В граматиках української та російської мов речення дефінується через висловлення (див., наприклад, огляд позицій та власну точку зору І.І. Слинька, Н.В. Гуйванюк, М.Ф. Кобилянської [219, с. 69-75]). Низка лінгвістів встановлюють системність в актуалізації речень та висловлень [42; 50; 75-76; 141]. Речення вважається конструктивною одиницею мови («яка може бути схарактеризована у формально-структурному, семантичному і прагматичному аспектах» [43, с. 14]) або одиницею мовлення [28, с. 140, 312-313; 36; 220;], або одиницею і мови, і мовлення – або трактується як перехід від мови до мовлення [77, с. 157]. Висловленню також іноді приписують статус одиниці мови [77, с. 170].

Так чи інакше, висловлення неминує розглядається в його зв'язку з реченням, судженням і пропозицією: висловлення розуміється як «речення, яке реально промовляється в реальній ситуації спілкування»; речення – як «вислів поза ситуацією і контекстом»; судження – як «логічний зміст речення»; пропозиція – як «загальний, інваріантний зміст декількох логічно еквівалентних речень» [227, с. 30].

Поняття *висловлення* визначається через поняття *речення* як матеріальне вираження відстороненого (абстрагованого) структурного зразка, актуалізованого в мовленні граматично організованого речення [46, с. 16, 23; 207, с. 146; 9, с. 11; 87; 353, с. 395] і об'єднується з ним на основі їх діалектичної єдності як мовної моделі (засобу формування і формулювання думки, волевиявлення та вираження емоцій) та її актуалізації у мовленні [59, с. 75-76; 82, с. 269; 161; 179; 187; 189, с. 65-118; 266, с. 32; та ін.]. Ці взаємозумовлювані терміни співіснують як об'єкти однієї науки [77, с. 19], як нетотожні центри різних, хоча і взаємопов'язаних граматик [270, с. 257]. При

цьому термін *речення* часто використовують на позначення і одиниці мови, і одиниці мовлення: речення реалізується в мовленнєвому акті в якості висловлення, останнє ж постає як контекстно-обумовлена думка, що набирає вигляду тієї чи іншої конкретної форми речення [104, с. 41-42]. Тому речення має «задовольняти умовам граматичної, семантичної і логічної правильності» (як явище мови), і «цілеспрямованості та ситуативної співвіднесеності, керованості думкою» (як явище мовлення) [77; 83, с. 19].

Тенденцією останніх десятиліть є диференціація *речення* та *висловлення*: а) в теоретичному плані, коли *мова* та *мовлення* розглядаються абсолютизовано, у відриві одна від одного; б) залежно від об'єкта дослідження. Так, дослідники інтонації, дискурсу, тексту користуються терміном *висловлення*; в практичній граматиці вживають термін *речення*; в теоретичній граматиці послуговуються обома термінами щодо аналізованих прикладів і протиставляють *речення* *висловленню* за принципом вираженої або невираженої і неімплікованої структури предикації (див., наприклад, [14, с. 11; 69, с. 71-82]). За такої диференціації «висловлення вимовляються, а речення пишуться» [282, с. 19]; речення-моделі – «системні», «максимально деконтекстуалізовані» «абстрактні теоретичні побудови», висловлення ж – залежні від контексту «текстові речення» [315, с. 622-625], які «не мають граматичної основи» і «взагалі не містять членів речення», це – «будь-які повідомляючі одиниці», «своєрідні замітники граматичних речень» [260]. Висловлення трактується і як «мовленнєва дія», спрямована на досягнення конкретної мети комуніканта, «момент цілеспрямованої мовленнєвої діяльності – комунікативний акт»; і як «одиниця тексту, що дозволяє експлікувати детермінацію тексту спілкуванням», «нижня межа дискурсу, обсягом від одного слова до декількох речень» [203, с. 24; 234, с. 3-5]. У таких своїх іпостасях висловлення є співвідносним як з «процесом, тобто діяльністю, вимовленням, так і з результатом цієї діяльності» [315, с. 235].

Вищенаведений огляд з'ясовує структурні та функціональні відмінності речення і висловлення. Зважаючи на те, що конкретна форма зумовлена

необхідністю вираження певного змісту, зіставимо змістові характеристики речення та висловлення.

1.4.2. Речення і висловлення: змістові характеристики. Зміст речення пов'язують із його граматичним значенням, пропозицією (диктумом), модальністю (модусом). *Пропозицію* трактують як опис або позначення ситуації, положення справ, уявлення про структурований свідомістю комунікантів фрагмент дійсності – «потенційний концепт речення» (див., наприклад, [190; 263]. При цьому аналіз пропозиції ілюструють виключно конкретними реченнями із їх лексичним наповненням. Так, наприклад, А. Мустайоки пропозицію висловлення *Нина читає книгу* позначає як «Нина читає книгу» або як «читать (Нина, книга)», П. Адамець пропозицію речення «*Я кладу книгу на стіл*» нотує як «(я/А¹ + клад-/П + книг-/А² + на стіл/Б)» [156, с. 39, 235], де А¹, А² – актанти, П – предикат, Б – адвербіальний комплемент.

Граматичне значення структуро-предикаційного речення-моделі, слідом за багатьма дослідниками одеської граматичної школи [11-14; 111-112; 63-73; 102-103; 149; 151-153; 161-163; 179-181; 212-214; 246-247; 321; 337; 348], ми пов'язуємо з опосередкованою свідомістю комунікантів референцією до фрагменту об'єктивної дійсності як до певного типу елементарного процесу. Процес розуміємо як діалектичну єдність субстантивного компонента та його властивостей, притаманних йому у певний проміжок часу (процес-невідношення) або діалектичну єдність сукупності субстантивних конститuentів процесу у певному відношенні один до одного (процес-відношення: процес-суб'єктно-об'єктне відношення, процес суб'єктно-адвербіальне відношення) [14; 162; 163].

Оскільки речення як «безпосередня матеріалізована дійсність думки» [222, с. 492] є знаковим втіленням судження, його знаковою, матеріальною оболонкою, слідом за О. А. Жаборюк [63, с. 71; 354, с. 574, 419] підкреслимо зв'язок граматичного значення речення не безпосередньо із об'єктивною дійсністю, а із судженням як з «надійним когнітивним засобом пізнання» матеріального світу. Судження (слідом за О. А. Жаборюк) розуміємо як

конкретний результат безперервного мисленнєвого сегментування цілісного, неподільного матеріального континууму на процеси та їх компоненти. Оформлене у вигляді мисленнєвих стереотипів, судження як таке є засобом формування думки. Сутність судження вбачаємо у структурованому відбитті свідомістю мовця об'єктивних процесів матеріального світу крізь призму суб'єктивного «я» [63–73].

Тому граматичне значення речення-моделі і його складових частин розуміємо як мислимий мовцем абстрактний образ (ментальну схему), який представляє собою а) єдність одного субстантивного компоненту процесу-невідношення і властивих йому в гіпотетично певний проміжок часу його характеристик; або як б) єдність кількох субстантивних компонентів процесу-відношення та існуючого в гіпотетично певний проміжок часу відношення між такими субстантивними компонентами.

З точки зору семантики, на наш погляд, зміст висловлення ширше і багатше глибинної семантики речення-моделі. У висловленні (принаймні, в такому, межі якого збігаються з межами речення) є присутнім граматичне значення речення-моделі, але воно є завуальованим: а) нашаруваннями актуалізованих у висловленні конкретних лексичних значень слів, що входять до складу речення-висловлення, б) комунікативними завданнями і прагматичними установками комунікантів. Ця конкретна семантика речення-висловлення виявляється в його *пропозиції, диктумі*. В лінгвістиці термінами *диктум* і *пропозиція* позначають саме актуалізовану в даному конкретному висловленні референцію до конкретного прояву типу процесу (вираженого конкретними лексичними засобами, які актуалізують конкретне лексичне значення одиниць, що входять до складу речення). Терміном *модус* позначають, відповідно, вираження суб'єктивної модальності – оцінки *диктуму*, який виражається у висловленні (його не/можливість, не/бажаність, тощо) з точки зору мовця. На наш погляд, суб'єктивною модальністю може бути забарвлене виключно висловлення, але не речення-модель мови. Засоби вираження такої модальності належать мові, як і речення-модель, але частиною такої моделі

вони не виступають. Тому *граматичне значення* ми пов'язуємо з реченням-моделлю, *пропозицію (диктум)* і *модус* – асоціюємо із висловленням.

1.4.3. Речення і висловлення: парадигматичний аспект взаємодії.

Поняття *парадигма* (від грець. *paradeigma* — зразок), уведене в античній граматиці на позначення зразку словозміни як таке, що відбиває варіювання форм одного слова, в сучасній лінгвістиці вживається у широкому сенсі: а) як будь-який клас лінгвістичних одиниць, протиставлених одна одній і одночасно об'єднаних наявністю у них спільної властивості, або таких, що викликають однакові асоціації, б) як модель та схема організації такого класу або сукупності [353] (виділено мною, Турмис О.В.).

З одного боку, реченнєвою парадигмою вважають конкретне речення як систему варіативних «форм, якими може бути представлений певний структурний тип речення» [60, с. 85-87]. При цьому вирізняють повну і неповну парадигми (див., наприклад, [269, с. 55-59], залежно від представленості «форм речень відповідно до системи об'єктивно-модальних і часових значень» [25, с. 35-36].

З іншого боку, в теорії, речення як одиниця мови утворює певну парадигму у вигляді сукупності базових (ядрових) моделей з розгалуженістю відповідних варіантів. Більш того, сукупність моделей простих речень трактується як таксономія. При цьому, і таксономію, і парадигму дефінують як класифікацію, що відбиває ієрархічну організацію системи об'єктів, пов'язаних відношенням послідовного включення від нижчого до вищого щаблю [150–153; 356; 353; 366]. Можливості трансформування кінцевої кількості базових моделей (і їх варіантів) за допомогою низки синтаксичних процедур (зокрема еліптування, парцеляції, експлікації, ускладнення, поширення, інш.), зумовлюють нескінченну варіативність висловлень (як актуалізованих в мовленні речень). Не є дивним, що еліпсис та парцеляцію трактують як деривати – конкретні форми парадигми речення. Складні висловлення, створені за рахунок поєднання у різний спосіб декількох первинних структур предикації, разом із простими реченнями також утворюють парадигму речення-висловлення.

Базуючись на позиціях, висвітлених в теоретичних джерелах, об'єднуючими властивостями *речення* (одиниці мови – кінцевої низки моделей) і *висловлення* (одиниці мовлення – нескінченного варіювання) як елементів *єдиної мовно-мовленнєвої парадигми* є однакові асоціації із ситуацією дійсності, а також предикація (структурний чинник) та предикативність (чинник змістовий). Гіпотетично, до цієї парадигми можна віднести і ВЧ/НП, якщо а) буде виявлено наявність спільних властивостей у речення і ВЧ/НП; або б) якщо і речення, і ВЧ/НП викликають однакові асоціації; в) якщо сукупність ВЧ/НП та речення можна представити у вигляді моделі або схеми.

1.4.4. Критерії визначення статусу ВЧ/НП як речення або висловлення.

З метою визначення синтаксичного статусу досліджуваних синтаксичних явищ як речень чи висловлень, підсумуємо критерії протиставлення речення та висловлення.

Щодо форми, висловлення протиставлено реченню розмитістю своїх меж. Стосовно співвідношення мова – мовлення, висловлення є продуктом мовленнєвого «виробництва», результатом застосування синтаксичних процедур до кінцевого числа типових моделей базових речень. Предикація як прояв/актуалізація предикативності у вигляді предикативної одиниці пов'язана із реченням, протиставленим висловленню. Предикативна одиниця – єдність підмета і присудка (первинна структура предикації) – є основою для моделювання речення, тобто одиниці мови. При моделюванні речення в системі мови структура предикації є повною і експлікованою. При утворенні висловлень структура предикації може бути експлікованою у своїй повній / усіченій / парцельованій формі, може бути згорнутою; самі ж висловлення можуть і взагалі не включати експлікованої структури предикації. Моделювання речення представляє його структуру в абстрактній формі, символічному записі безвідносно до лексичного наповнення. Висловлення в мовленні невід'ємне від лексичного наповнювання символізованої формалізованої моделі речення.

З точки зору змістового аспекту у суто лінгвістичному вимірі, граматичне значення як абстрагований від конкретики ментальний образ структурованого свідомістю фрагменту буття, представленого як певний тип процесу, є притаманним і реченню-моделі, і структуро-предикаційному висловленню в мовленні. Пропозиція (диктум) у повноті лексичних значень, нашарованих на значення граматичні, характеризують актуалізовані в мовленні висловлення. Модус – вираження оцінки диктуму з погляду мовця також є характерною рисою висловлення, але не речення-моделі.

Стосовно досліджуваних нами явищ вищезазначене інтерпретується наступним чином. У ВЧ/НП *відновлюваного* типу, гіпотетично, мають виявитися наступні характеристики *структуро-предикаційного речення-висловлення*: а) як похідне від гіпотетично вихідного повного речення ВЧ/НП за формою є усіченням від повного речення; б) ВЧ/НП характеризується як предикацією (можливо частково експлікованою), так і предикативністю; в) ВЧ/НП виражає імпліцитне граматичне значення гіпотетично вихідного повного речення, його пропозицію і має власні модусні характеристики. У ВЧ/НП *невідновлюваного* типу, відповідно, мають виявитися наступні характеристики *не-структуро-предикаційного висловлення*: а) самодостатність форми, яка не передбачає відновлення гіпотетично вихідного структуро-предикаційного речення; б) притаманність предикативності, але не експлікованої предикації; в) можлива притаманність модусу (але диктум та граматичне значення, якщо і можуть виявлятися, то виключно як асоціація із відповідним змістом попереднього контексту).

У плані парадигмальних характеристик, гіпотетично, речення (одиниця мови), висловлення (створені на основі структури предикації) та ВЧ/НП утворюють єдину мовно-мовленнєву парадигму.

Відновлювані одно- та багатокомпонентні ВЧ/НП, що допускають трансформацію розширення чи об'єднання, відносимо до *висловлень з частковою предикацією*; це неповні (еліптичні) та парцельовані речення.

Різновиди одно- та багатокомпонентних висловлень (т. зв. слова-речення типу *Так/Ні*, вигуки, зови тощо), оскільки у лінгвістичній літературі їх традиційно вважають структурно повними і самодостатніми, відносимо до невідновлюваних ВЧ/НП, тобто *висловлень з нульовою предикацією*.

ВЧ/НП, які при контекстуальному аналізі допускають неоднозначне або варіативне трактування⁸, відносимо до проблематичних випадків.

1.4.5. Предикація та предикативність: трактування в лінгвістиці.

Визначальним чинником у трактуванні висловлень, подібних до досліджуваних нами, як свідчить аналіз теоретичних джерел, є наявність / відсутність *предикації* та *предикативності* [112; 151–153; 11-14; 226; 245; 248; 255; 256; 262; 274; 317; 320; 325; 344, ін.]. Тому з'ясуємо відношення і між цими поняттями.

Термін *предикат*, похідними від якого є *предикативність* та *предикація*, належить до терміносистем граматики, синтаксичної семантики (мовознавство) та логіки, де він позначає, відповідно: в граматиці – присудок, «те, що мовлено про предмет, підмет», «член, граматично залежний від підмета»; в логіці – «поняття, що детермінує предмет судження – суб'єкт та розкриває його зміст», «те, що говориться в судженні про його суб'єкт»; в синтаксичній семантиці – «пропозиціональна функція», «логічний або психологічний предикат – те, що визнається таким шляхом міркування і аналізу, незалежно від його граматичної функції» [362, с. 557; 350, с. 953; 351; 355, с. 406; 357, с. 225; 366; 358, с. 457; 359, с. 757; 351, с. 919; 364, с. 525; 365, с. 360]. *Predicate* (англ.) відповідає термінам *присудок* (укр.) та *сказуемое* (рос.); водночас, прийнято диференціювати *присудок* (*сказуемое*) та *предикат*, якими позначають елементи, відповідно, синтаксичної та семантичної структур речення.

Предикативність вважається ключовою, обов'язковою і невід'ємною ознакою речення-висловлення. Численні визначення предикативності, залежно від її трактування, здебільшого зводяться до двох протилежних позицій.

⁸ зокрема т. зв. «номінативні речення», статус яких в теоретичній граматиці залишається дискусійним: одна група вчених вважає їх односкладними (тобто, невідновлюваними), друга – різновидом неповних еліптичних (відповідно, відновлюваних)

Предикативність трактується як а) категорія, що «комплексом мовних засобів співвідносить зміст речення з дійсністю, формує речення як комунікативну одиницю» (підкреслено мною, Т. О. В.) [360, с. 213-214; також 142–143; 350, с. 953; 356, с. 346], або як б) специфічне відношення між компонентами речення – «відношення, характерне для присудка», зв'язок між граматичними підметом та присудком (в логіці – між суб'єктом та предикатом речення).

Згідно до першої позиції, співвіднесення змісту речення/висловлення із дійсністю не пов'язується безпосередньо із його структурою. Тому предикативністю характеризуються і речення-висловлення, і ВЧ/НП (відновлювані, невідновлювані).

Друга ж точка зору базується на наявності як структуроутворюючого елемента речення/висловлення саме присудка, з яким предикативність безпосередньо пов'язується як його властивість [353, с. 393; 351; 351, с. 920]. В такому тлумаченні *предикативність* асоціюють не з будь-яким висловленням (незалежно від його структури), а виключно із двоскладним реченням, в якому підмет та присудок об'єднані предикативним відношенням – цілеспрямованим приписуванням певної ознаки (присудок граматичний/логічний предикат) певному предмету (підмет граматичний/логічний суб'єкт) як притаманної йому у певний час або позачасово [227, с. 248]. Підмет при цьому виступає предметом думки – суб'єктом у судженні. У такий спосіб формується *предикативне словосполучення*, або *структура предикації*. Таким чином, коли йдеться про формування речення/висловлення, терміни *предикативність* та *предикація* вживаються у, практично, одному й тому ж значенні (див., наприклад: [230, с. 93—100; 356, с. 346; 360, с. 214; 351, с. 920]), тобто, по суті, поняття *предикативність*, *предикація*, *структура предикації* ототожнюються.

Позначення низки різновидів досліджуваних нами ВЧ/НП як «непредикативних» зумовлене саме таким розумінням предикативності. Пор.: безприсудково-підметові («бессказуемостно-подлежащные» речення типу "Пожар!", "Гроза!", "Боже мой!", "Счастливый путь!", "Иван Иванович!", "Гвалт, слезы, просьбы", "Осень, вечер" тощо М. І. Стеблін-

Каменський називає «непредикативними» з огляду на те, що, «за відсутності присудку, в них немає і не може бути ані елемента, до якого він є у предикативному відношенні, ані самого предикативного відношення» [226, с. 34-47].

Таким чином, визначальним чинником у трактуванні висловлень, подібних до досліджуваних нами, як свідчить аналіз теоретичних джерел, є наявність / відсутність *предикації* та *предикативності*

Висновки до Розділу 1

1. Огляд теоретичних джерел виявив значну неузгодженість термінів стосовно сукупності досліджуваних нами синтаксичних явищ, певний різнобій у тлумаченні обсягу прикладів, які можна віднести до кожного окремого або спільного явища. Факт вживання одних і тих же термінів у граматичній теорії є спільною рисою для обох мов; кореляція ж між самими термінами і явищами, позначуваними ними, є мовно-специфічною. Це свідчить про неусталеність синтаксичної теорії щодо визначення переліку, різновидів та природи одно- та багатокомпонентних висловлень, які не експлікують структуру предикації або і не передбачають її наявності. Невирішеною залишається і низка загально теоретичних проблем стосовно досліджуваних явищ, зокрема: визначення їх місця в класифікаціях речень, встановлення їх синтаксичного статусу як одиниць мови чи мовлення – речення чи висловлення (односкладного або двоскладного, структурно та семантично повного або неповного); а також наявності або відсутності системоутворюючих відношень між різновидами таких синтаксичних побудов. Зазначене обґрунтовує актуальність дослідження.

2. Статус досліджуваних синтаксичних явищ як *висловлень* визначаємо відповідно до розуміння сутності понять *речення* та *висловлення* у формально-структурному, функціональному, комунікативному, семантичному планах:

речення – одиниця мови – абстрактна модель(і) на основі структури предикації, яка виражає граматичне значення речення (мислимий мовцем ментальний образ певного типу процесу);

висловлення – одиниця мовлення – втілене в комунікації лексично наповнене структуроване речення (в основі якого експлікована повна / усічена структура предикації) або безструктурна повідомляюча одиниця, що виражає граматичне значення речення (у завуальованій формі), модус, диктум і характеризується предикативністю. Висловлення конкретніше, семантично ширше за речення, структурно співпадає або не співпадає з ним, виступає його еквівалентом у мовленні.

3. Акцентуючи увагу на факті експлікованості / неексплікованості у досліджуваних мовленнєвих фрагментах саме структури предикації як констатуючої синтаксичної властивості речення, а також можливості / неможливості її відновлення у повноті дихотомії, сукупність різновидів таких побудов в нашому дослідженні позначаємо як ***висловлення з частковою або нульовою предикацією (ВЧ/НП) відновлюваного або невідновлюваного типу.***

Положення та результати дослідження, описані в Розділі 1, висвітлені у публікаціях автора [164; 166; 168; 170; 173; 174; 177]

РОЗДІЛ 2

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Сучасні тенденції та вимоги до методологічних засад лінгвістичного дослідження

Усвідомлюючи важливість вибору принципів аналізу, які забезпечать дослідження **висловлень з частковою та нульовою предикацією** необхідним методологічним інструментарієм, ґрунтуємо наше дослідження на базових для сучасної методології лінгвістичного дослідження принципах *антропоцентризму, експланаторності, експансіонізму, двовекторності функціоналізму та системного підходу*. В сучасній лінгвістиці кожне мовне явище має досліджуватися як комплекс взаємопов'язаних параметрів форми, змісту та функції. Акцентується увага на вивченні мовних явищ у їхній взаємодії у процесі їх використання носіями мови – у реальному функціонуванні в мовленні. Важливим аспектом є також пояснення сутності самих явищ та їх взаємодії, на основі врахування широкого спектру даних інших, часто і нелінгвістичних сфер знань (див, наприклад [126, с. 31-38; 216, с. 22–65]).

Принцип системного підходу вимагає від дослідника розкриття цілісності об'єкта, виявлення різноманітних типів зв'язків складного об'єкта та зведення їх в єдину теоретичну картину, що є особливо важливим у розвідках зіставного характеру: зіставлення може спиратися лише на системні відношення мовних елементів, тобто зіставленню повинні піддаватися парадигматичні угруповання. Зіставне дослідження ВЧ/НП потребує комплексного підходу, що узгоджується із вимогою *методологічного плюралізму* – гарантією формування адекватного проблеми та предмету дослідження методологічного комплексу.

Постульований Л. С. Виготським *принцип двовекторності*, який полягає в поєднанні напрямів дослідження від мовного позначення до знань про

позначуване і навпаки, дозволяє уникнути абсолютизації мовного чи концептуального і уможлиблює встановлення зв'язків між ними. Тобто розгляд проблеми має базуватися на взаємодії семасіологічного (від форми до змісту) та ономасіологічного (від змісту до форми його вираження) підходів. Сучасна лінгвістична парадигма

Акцентуючи увагу дослідника на розв'язанні проблем на основі їх вивчення з усіх точок зору, сучасна методологія враховує необхідність міждисциплінарного підходу згідно до принципу *експансіонізму*. Це означає, що, оскільки сучасний стан розвитку наукового пізнання стирає межі окремих наук і спеціалізація йде не по наукам, а по проблемам, для адекватного пізнання мови потрібні виходи в різні обласні гуманітарного знання і сфери природничих наук.

Усвідомлення того, що мову неможливо пояснити поза зв'язком з її творцем і користувачем [309, с. 6], вимагає від дослідника-мовознавця включити в об'єкт науки мовну особистість. Саме тому принцип *антропоцентризму* визнано першим принципом системної методології мовознавства. Комплексне і системне зіставлення синтаксичних явищ у мовах світу, в даному контексті, передбачає обов'язковість розгляду і виявлення сутності взаємодії мови із мисленням та мовленням. З'ясування відношення між мовою, мисленням та мовою стає методологічним підґрунтям дослідження у царині синтаксису.

Результативним зіставне дослідження вважається тільки за умови належності об'єктів порівняння до одного природного або логічного класу та вибору основи зіставлення, яка є істотною та формує їхню якісну визначеність. Тому методологія наукової розвідки зіставного характеру має визначити напрям дослідження (односторонній або двосторонній), встановити основу зіставлення.

В даному дослідженні зіставляються паралельно англійська та українська мови з метою вирішення низки суто теоретичних питань стосовно висловлень, що не експлікують структуру предикації. Відповідно, обираємо двосторонній

напряв зіставлення і у якості *tertium comparationis* – основи для порівняння, еталону зіставлення [115; 216; 217] встановлюємо структурні, комунікативно-прагматичні та семантичні параметри аналізованих висловлень. Аналіз висловлень відбувається від поверхневого рівня до глибинного: від структури до значення. Одиниці ж для аналізу відбираємо за структурним принципом, залежно від наявності / відсутності у висловленні експлікованої структури предикації (представленості елементів групи підмету та/або елементів групи присудку). Відповідно до особливостей синтаксичної теорії в українській і класифікування в ній висловлень, що є об'єктом даної розвідки, вибірка для української мови буде включати і «неповні», і «односкладні» речення (за традиційною класифікацією).

2.2. Взаємодія мислення, мови та мовлення як методологічне підґрунтя вивчення речення-висловлення в лінгвістиці.

2.2.1. Філософія про взаємодію мислення, мови та мовлення. Мова та мислення настільки взаємопов'язані, що «вивчати одну без іншого є безперспективним (марним)», зазначає відомий американський лінгвіст Уоллес Чейф. Проведене ж ним зіставне дослідження письмового та усного мовлення дало підстави для висновку, що «звичайна розмовна мова (Т.О.В. = мовлення) є найпершим, основним способом використання мови, всі інші способи є тією чи іншою мірою відхиленнями від нього» [284].

Універсальним принципом мовленнєвої поведінки, як і будь-якої іншої, є випереджаюче відбиття свідомістю людини послідовно повторюваних зовнішніх явищ [244]. Вищою формою віддзеркалення дійсності людиною у її соціально опосередкованій діяльності є пізнання. Певні положення щодо процесу та закономірностей пізнання, засновані на результатах досліджень в царині когнітології, психології, біології та інших наук, закріплено в філософії.

В філософії пізнання трактується як єдність когніції та мислення. Когніція вважається першим, вихідним рівнем пізнання. Це – фіксація окремих властивостей та ознак речей органами чуття людини, її перцептивний досвід,

який дає імпульс до створення в свідомості уявлення – відтворення певного образу (проекції) речей без прямого контакту з ними. Таким чином, опосередковано й узагальнено у мозку людини відображаються предмети об'єктивної дійсності в їх істотних властивостях, зв'язках і відношеннях (див., наприклад: [8, с. 7-31; 39–40; 221; 240–242]).

Ментальні представлення про спостережені об'єкти (ситуації) в лінгвістиці досліджуються як концепти. Останні вважаються неясними, туманними комплексами «домовленнєвого передзнання» характеристичних властивостей – найбільш узагальненим, нечітким уявленням про фрагмент буття, сукупністю «правил і оцінок ... картини буття», яка детермінована особливостями діяльності лінгво-культурної спільноти, закріплена у національній картині світу і виражена засобами мови [54, с. 6-9; 204; 206, с. 159; 199; 197].

Найдавніше пізнання вважають синкретичним, ґрунтованим «на розумінні цілісного образу» навколишнього світу у вигляді окремих двоїстих протиставлень, що постійно переходять одне в одне [233; 234] тому, що «форми мислення ще не диференціювалися одна від одної» [70; 72]. Відповідно, «на початкових етапах розвитку мов одне і те ж слово вживалось як для позначення предмета, так і для позначення дії» [194, с. 217; 195].

На етапі абстрактного мислення (раціонального пізнання) – свідомість людини відділяє певні прояви речей від самих речей і розглядає їх окремо, досліджуючи зв'язки, функції та відношення між речами; фіксує суттєві (стійкі, сталі) характеристики та ознаки цілих класів предметів та відношення між такими класами. Послідовний процес: а) від усвідомлення дії / об'єкта і б) відповідного розщеплення синкретичного слова на іменник і дієслово до в) виникнення (в результаті пізнішої диференціації імені) частин мови як цілісної системи [194, с. 219, 222]) вважають проекцією на мову загального дуалізму у мисленні [233; 234; 21]. Мислення людини, на основі порівняння із вже пізнаним, структурує спостережені фрагменти дійсності. В свідомості закріплюються типові моделі таких фрагментів як вияви відношень між об'єктами та явищами (причина-наслідок, частина/ціле, належність до

класу/групи тощо). Типові моделі виявлених відношень між об'єктами та явищами отримують типове ословеснення в мовленні. Тому теоретичний рівень пізнання базується на мовленнєвому вираженні самого процесу мислення.

Методологічні постулати філософії заломлюються крізь призму досліджень в конкретних науках, зокрема, в лінгвістиці. Розглянемо деякі з таких постулатів стосовно взаємодії *мислення, мови та мовлення*, висвітлених у **теорії логіко-граматичної динаміки (ЛГД)** [63–73], з позицій якої ми будемо трактувати досліджувані синтаксичні побудови.

2.2.2. Теорія логіко-граматичної динаміки про взаємодію мислення, мови та мовлення. Відповідно до теорії ЛГД, мовлення та мова – це діалектична єдність двох форм існування природної мови. Природна мова трактується як «вербальна фіксація мисленнєвих абстрактних одиниць, які є віддзеркаленням сутнісних законів природи». Мовлення – як динамічний медіум між мисленням та мовою, середовище їх безперервної взаємодії, результатом якої є поступальний розвиток останніх. «Суттю функціонування мовного організму» вважається взаємодія між формами природної мови та формами мислення, яка зумовлена «одвічним конфліктом між мисленням і матерією» та «дисбалансом між мисленням та мовою» [70, с. 10-14]. Мислення розуміється як «процес віддзеркалення та фіксації у свідомості людини, засобом абстрагування, сутнісних законів природи».

Взаємодія між мисленням, мовою та мовленням в цій теорії розглядається крізь призму відношень між *предикативністю* і *предикацією* – трактованими як дві форми буття мислення, що лежать в основі процесу відображення мисленням людини оточуючої її дійсності, з якими у статиці корелюють, відповідно, мова і мовлення.

Предикативність – форма мислення, притаманна людині одвічно, найдавніший спосіб синтезування суб'єктивного з об'єктивним, який ззовні маніфестується, зокрема жестами, емоціями тощо. Еволюційно предикативність характеризує синкретичне і дифузне мислення первісної людини: «складне уявлення є ще недиференційованим», а «колективне уявлення первісних людей

не є продуктом інтелектуальної обробки у власному розумінні цього слова» [122, с. 130-140]. Тому єдиною формою спілкування в той період, припустимо, були нерозчленовані, тобто, синкретичні слова-висловлення.

В результаті поступового диференціювання чуттєво-емоційної і понятійної форм свідомості із надр предикативності розвивається предикація. *Предикація* стає квінтесенцією і формою мислення сучасної людини, способом вираження конкретної думки (судження), яке втілюється в мовну форму речення, тобто у логіко-мовну структуру предикації. Через вираження специфіки існування концепту субстанціональності (або відношень між двома такими концептами) в часі і просторі ця структура віддзеркалює сутнісні відношення між матерією та її рухом (буттям) і тому постає «моделлю світу, механізму його саморозвитку». Як мовний аналог концептуальної моделі побудови світу логіко-мовна структура предикації знаходить своє вираження в мовленні і виконує три важливі функції – когнітивну, комунікативну та креативну. Як формула думки-судження структура предикації вербалізує результати усвідомлення будь-якого процесу об'єктивної дійсності і може створювати новий гіпотетичний, уявний світ.

У широкому розумінні діалектично відношення між предикативністю та предикацією уподібнюються до відношення між явищем та законом: предикативність виступає двома формами мислення водночас, включає і предикацію.

У вузькому смислі власне предикативність протиставляється предикації – формі мислення на рівні думок і визначається як форма мислення на рівні уявлень.

Пов'язана з думкою, предикація має загальний і абстрактний характер, виявляється лише у вербальній комунікації. Предикативність же «зводиться до функціонування психосоматики конкретного індивіда, розчиняється в останній», тому вона індивідуальна, конкретна, виявляється і в невербальних знаках. Диференціюючими ознаками предикативності як форми мислення є

суцільність (недискретність), аморфність, неструктурованість, неясність, туманність.

На відміну від предикативності, предикація характеризується дискретністю, структурованістю (двокомпонентністю: суб'єкта та предиката), чіткістю та прозорістю форми усвідомлення дійсності. Це – загальна абстрактна структурована форма мислення, «доступ» до якої у мозку людини пролягає лише через предикативність.

Стосовно досліджуваних синтаксичних явищ передбачаємо, що, гіпотетично, всім різновидам ВЧ/НП (відновлюваним/невідновлюваним) є притаманною предикативність (у широкому/вузькому розумінні); ВЧ/НП відновлюваного типу – і предикація (частково експлікована).

Задля з'ясування взаємовідношень між мисленням, мовленням та мовою, О. А. Жаборюк розглядає процес психогенези, в якому умовно виділяє три етапи розвитку, у відповідності до яких відбувається еволюція мислення як послідовний рух: а) вгору, до все більшого абстрагування – на когнітивно-творчому етапі; б) вшир, до структурування вже існуючого мовного матеріалу задля задоволення комунікативних потреб мовця – на комунікативно-структуруючому етапі; в) вглиб, до «руйнації» окремих компонентів вже створеної мовної системи та «створення на їх базі якісно-нових засобів, які більш адекватно відповідали б зростаючим запитам мислення» – на когнітивно-деструктивному етапі.

Кожний з етапів постає як низка послідовних процесів об'єднання та розриву мислення та матерії. На когнітивно-творчому етапі первісне мислення відривається від нерозривно поєднаної з ним органічної психосоматичної матерії мозку (це етап абстрагування першого порядку, утворення первісних практичних концептів); потім первісні практичні концепти поєднуються із звуковою матерією і утворюють первісні слова; мислення знов відривається (абстрагування другого порядку) і пізніше знов об'єднується із звуковою матерією (формується мовлення), розпочинається первісне класифікування слів; вживання слів у мовленні означає третій рівень абстрагування й утворення первісних логіко-

синтаксичних структур (предикації, модифікації та координації). Утворення синтаксичних структур і, передусім, структури предикації стає «вершиною психогенези ... на шляху природного, буденного осягнення світу, його основних законів». Загалом це – етап руху мислення від первісної загальної предикативності до предикації та руху мовлення до мови.

На комунікативно-структуруючому етапі (початковому етапі структурування природної мови) відбувається декількаразова логіко-мовна внутрішня перебудова структур на основі подальшого процесу абстрагування (відриву) та поєднання мислення із мовною матерією у нових варіантах. У цілому це етап руху мислення та мови до варіативності та систематизації, від предикації до структурованої предикативності.

Когнітивно-деструктивний етап характеризується відривом від сталих форм мовної матерії та утворенням у мовленні нових форм, рухом мислення та природної мови від предикації до предикативності нового типу – логічної, структурованої предикативності. У процесі еволюції збільшення ступеня абстракції мислення призводить до неминучого зменшення матеріальної насиченості відповідних мовних одиниць. А це сприяє зростанню рівня їх гнучкості у мовленні, робить їх більш придатними для комунікації.

Таким чином, за висновком О. А. Жаборюк, мислення еволюціонувало від первісної (неструктурованої, синкретичної) предикативності до предикації (втілення структури думки-судження) і знов до предикативності, але логічної, структурованої. Природна мова, у відповідності до названих етапів психогенези, еволюціонувала від первісного мовлення до мови як упорядкованої системи і знов до мовлення – сучасного варіативного мовлення.

Застосувавши методологічні положення філософії про пізнання та положення теорії ЛГД про взаємодію мислення, мови та мовлення до аналізу досліджуваного нами мовного матеріалу, запропонуємо свою гіпотезу як пояснення еволюції синтаксичної організації висловлення/речення.

2.2.3. ВЧ/НП як відбиток еволюції діалектичного взаємозв'язку мислення, мови та мовлення. Гіпотетично, взаємодія висловлення і речення

еволюціонувала у певній послідовності, яка, з одного боку, віддзеркалює еволюцію розвитку відношення між мисленням, мовою та мовленням, а з другого – відбиває закономірності алгоритму сприйняття оточення свідомістю людини. Виходимо з того, що мовлення передує становленню та розвитку мови; в мовленні відбиваються і вербалізуються загальнолюдські (сутнісні) і особистісні характеристики мислення; мовлення є полігоном для мовної творчості комунікантів, втіленням нових тенденцій розвитку мови, що в подальшому закріплюються як мовні норми.

1. Когнітивно-творчий етап. Синтаксичним втіленням первісної предикативності – першими висловленнями – були вигуки, що при повторенні закріплювались як моделі мовленнєвої реакції на типову ситуацію, сприйняту синкретично, нерозчленовано, неструктуровано. Модель такої реакції можна представити як єдність інтонації та фонемно-звукових послідовностей, пов'язану первісним мисленням із типовою ситуацією. Це – ВЧ/НП вигукового типу. Виокремлюючи з оточуючого середовища, усвідомлюючи та ідентифікуючи об'єкти, свідомість людини утворює первісні концепти, які в мовленні оформлюються як первісні слова – назви об'єктів (вірогідно, мисленням вони були пов'язані із діадою «об'єкт + його властивість» або «об'єкт + його дія»). Ці слова виступали одночасно первісними висловленнями–номінаціями об'єктів-властивостей/дій, тобто ВЧ/НП номінативного типу.

2. Комунікативно-структуруючий етап. Формується первісний словник як угрупована система значущих частини мови (іменник, дієслово, прикметник, прислівник). Це уможлиблює використання класів слів на позначення об'єктів, їх властивостей та відношень між ними. Типове повторення словосполучень в мовленні закріплює їх в мові у формі логіко-синтаксичних структур як моделей вживання сполучень імен, співвідносних із типовими ситуаціями. У такий спосіб поступово формується модель простого речення (структура предикації) як відбиток думки-судження. Наявність структури предикації і подальший розвиток мислення в напрямку деталізації спостереження об'єктів оточуючого

світу та відношень між ними, сприяє розгалуженню системи частин мови і формуванню інших логіко-синтаксичних структур (зокрема, комплементарності, модифікації, координації) як моделей словосполучень. Утворюються й інші моделі сполучень, що відбивають відношення між об'єктами (приналежності до класу, рівності, тотожності тощо), ускладнюється моделювання речень. Подальші розвиток, уточнення моделей словосполучень та закріплення відповідних структур в системі мови стимулюють теоретичне мислення на основі оперування вербалізованими законами логіки. В мові формуються моделі і правила формування різновидів простих та складних речень, тексту. Мовлення (особливо письмове) втілює різноманіття висловлень, побудованих на основі структури предикації – повних/неповних, поширених/непоширених простих, ускладнених, складних речень, періодів з яскраво вираженим логічним зв'язком між частинами складного цілого .

3. Когнітивно-деструктивний етап. Формування в мові розгалуженої системи синтаксичних структур уможливорює і стимулює мовленнєву творчість – варіативне угруповання різних синтаксичних структур і продукування різноманітних за своєю структурою висловлень, задовольняючи когнітивно-комунікативні потреби комунікантів. На основі структури предикації в мові як в колективній свідомості комунікантів утворюється структурна парадигма моделей повних простих та складних речень. Закріплені в мовному коді, ці моделі є завжди імпліцитними в свідомості мовців. Це дозволяє їм продукувати нові висловлення, в тому числі й шляхом відходження від структури предикації для створення нового цілого (висловлення, яке формально не експлікує структуру предикації у повноті її діалектичної єдності). Комунікативна творчість виявляється у застосуванні синтаксичних операцій: розділенні імпліцитно цілої структури (парцеляція); «абсолютному» вживанні мовних елементів; випущенні зрозумілих із ситуації мовлення імпліцитних структурних елементів (еліпсування); згортанні реченнєвої структури з типовим лексичним наповненням за рахунок фонетичної редукції до словосполучення або слова; вживанні окремих слів або словосполучень як

символів-замінників повного структуро-предикаційного речення. У такий спосіб утворюються висловлення з частковою та нульовою предикацією (ВЧ/НП).

4. На сучасному етапі розвитку суспільства і мови, підтверджуючи виявлену теорією ЛГД закономірність динаміки відношень «мовлення–мислення–мова–мовлення», в мовленні простежується тенденція до поширення вживання (поряд із висловленнями, побудованими за моделлю структури предикації) різних типів ВЧ/НП: а) вигуків як рудименту первісного синкретичного неструктурованого сприйняття свідомістю людини її оточення; б) номінативних (назв об'єктів, явищ) як відбиток першого етапу структурування оточення свідомістю людини (виокремлення об'єктів з фону); в) еліптичних та парцельованих, які є результатом мовленнєвої творчості мовців на основі імпліцитної присутності в їх свідомості базової моделі простого речення (структури предикації); г) висловлень, які в узагальненій лаконічній формі (слово / словосполучення) представляють процеси як нерозчленовану синкретичну єдність – результат абстрагування від безлічі типових ситуацій. Ці ВЧ/НП (так/ні, звертання, певні комунікеми) функціонують як замітники повних структуро-предикаційних речень. Такі ВЧ/НП втілюють предикативність нового типу – логічну, структуровану предикативність.

2.3. Принципи, методи та методики дослідження ВЧ/НП в даній роботі

2.3.1. Формування корпусу досліджуваних одиниць. В межах нашого дослідження матеріал для аналізу добирається *методом суцільної наскрізної вибірки*. Матеріалом для дослідження стали кращі твори англомовної та україномовної літератури 21 століття (по 10 для кожної з мов), представлені на сайтах *The best books published during the 21st century* <http://www.goodreads.com>, та *Книги українських письменників підкорили світ, 10 книг українських писателів, которые читает мир*

<http://bibliomirok.blogspot.ru/2016/08/10.html> ;

<http://ukraineartnews.com/news/news/knigi-ukrainskih-pisatelej-pokorjajut-mir> ;

<http://womo.com.ua/10-knig-ukrainskih-pisateley-kotoryie-chitaet-mir> .

З текстів творів за формальним критерієм виокремлено для аналізу по 10000 фрагментів для кожної з мов. Достатність обсягу проаналізованого матеріалу визначено за допомогою використання методу ймовірнісно-статистичного аналізу емпіричних даних [196; 198; 347] та підтверджується розрахунком мінімальної кількості достатньої вибірки згідно до формули $N \approx k^2 / (\delta^2 \cdot p)$ [198, с. 296; 123, с. 111] у вигляді: $N \approx k^2 / (\delta^2 \cdot p)$, де N – мінімально достатній обсяг вибірки для отримання достовірних результатів; k – довірлива імовірність, зазвичай прийнята нарівні 1,96, що відповідає імовірності у 95% як така, що забезпечує надійність результатів на 95%; p – відносна частота появи досліджуваного лінгвістичного явища (кількість прикладів досліджуваного явища, поділена на кількість речень в корпусі текстів); δ – відносна помилка (не повинна перевищувати 30%, тобто максимально має дорівнювати 0,3). Проаналізована кількість мовного матеріалу забезпечує достовірність отриманих результатів на 98,58% для англійської, 95,63% – для української мови.

2.3.2. Комплексна методика та основні етапи зіставного дослідження висловлень з частковою або нульовою предикацією. Відповідно до мети нашого дослідження та згідно з принципом двовекторності в межах нашої розвідки аналізу піддаються структура (план вираження) та семантика (план змісту) ВЧ/НП, виявляється кореляція між формою та змістом ВЧ/НП (взаємодія плану змісту з планом вираження); встановлюється наявність системного взаємовідношення між різновидами ВЧ/НП у порівнянні до структуро-предикаційного речення. Таким чином, зіставлення ВЧ/НП в англійській та українській мовах проходить в три взаємодоповнюючих етапи. На всіх етапах дослідження відповідні приклади з обох мов аналізуються, моделюються, класифікуються, зіставляються і описуються паралельно.

Комплексний, всебічний і системний розгляд різновидів ВЧ/НП передбачає виявлення спільного та відмінного на структурному та семантичному рівнях. Відповідно до мети, завдань, напряму та методологічних принципів даного дослідження на всіх його етапах ми застосовуємо низку взаємозумовлених загальнонаукових (зокрема: *індукція* і *дедукція*, *аналіз* і *синтез*) і спеціальних методів лінгвістичного дослідження.

Основним методом, що застосовується на всіх етапах аналізу, є *зіставний метод*, який передбачає встановлення певних подібностей і відмінностей між аналізованими явищами зіставляваних мов. Згідно до принципу системного підходу зіставленню піддаються не окремі одиниці, а їхні парадигматичні угруповування, отримані в результаті систематизації і узагальнення типових характеристик та моделювання структури різновидів ВЧ/НП. Застосовуючи *індуктивний метод*, добираємо мовний матеріал для аналізу, описуємо закономірності та особливості вживання ВЧ/НП в англо- та україномовній художній прозі ХХІ століття. Зіставлення структури різновидів ВЧ/НП здійснюємо на основі *компонентного аналізу* та *методу моделювання* на базі *аналізу за безпосередньо складовими*. У визначенні статусу ВЧ/НП як відновлюваного / невідновлюваного типу використовуємо *методи контекстуального аналізу і трансформаційних перетворень*. Референтну семантику, комунікативно-прагматичний зміст та комунікативно-функціональну спрямованість ВЧ/НП встановлюємо, застосовуючи методи *семантичного, контекстуального та трансформаційного аналізу*. На основі *логіко-лінгвістичного підходу*, який базується на інтегрованому застосуванні зазначених методів і *принципу експансіонізму*, виявляємо наявність системоутворюючих відношень між різновидами ВЧ/НП та структуро-предикаційним реченням. Конкретні результати проведеного аналізу на кожному етапі комплексно висвітлюються за допомогою *описового методу* та *методу кількісного аналізу* з елементами *статистичної обробки даних*.

Комплексне застосування вищезазначених методів забезпечує об'єктивність отриманих результатів і достовірність зроблених висновків.

На першому етапі досліджуємо, зіставляємо, моделюємо та описуємо структурні характеристики ВЧ/НП: за структурно-компонентним складом встановлюємо статус ВЧ/НП як однокомпонентних або багатоконпонентних, моделюємо відповідну структуру ВЧ/НП. Далі виокремлено для груп одно- чи багатоконпонентних ВЧ/НП на основі контекстуального аналізу встановлюємо статус як висловлень відновлюваного або невідновлюваного типу, виокремлюємо проблематичні випадки неоднозначного трактування.

На наступному етапі виокремлено досліджуємо та описуємо ВЧ/НП *відновлюваного* і *невідновлюваного* типу. Для *відновлюваних* ВЧ/НП визначаємо їх статус як еліптичного або парцельованого (парцеляту); моделюємо структуру різновидів еліптичних ВЧ/НП; встановлюємо статус експлікованих елементів (приналежність до групи підмету / групи присудку); виокремлюємо проблематичні випадки та випадки неоднозначної інтерпретації.

Моделювання структури ВЧ/НП *невідновлюваного* типу здійснюємо після їх розподілу на групи за вираженим прагматико-комунікативним змістом. Встановлюємо відповідну належність до груп, моделюємо та описуємо типову структуру ВЧ/НП кожної окремої групи, встановлюючи частиномовний та синтаксичний статус елементів ВЧ/НП відповідних груп.

Аналізуємо групи прикладів проблематичних випадків.

На етапі семантичного аналізу для кожної із виокремлених груп ВЧ/НП встановлюємо (за можливості) граматичне значення ВЧ/НП, прагматико-комунікативні та модальні характеристики; виявляємо наявність/відсутність предикації та предикативності.

Фінальний етап дослідження ВЧ/НП у аналізованих англійській та українській включає визначення ступеню абстрагованості ВЧ/НП від співвідносного процесу; встановлення (за наявності) системоутворюючих відношень між групами ВЧ/НП та структуро-предикаційним реченням.

2.3.3. Критерії класифікування та розмежування різновидів ВЧ/НП. Науковість і несуперечливість класифікації забезпечується застосуванням єдиного принципу та одних і тих же критеріїв класифікування до всього

різноманіття явищ, які є об'єктом дослідження. Принципами класифікування ВЧ/НП вважаємо, відповідно: комунікативний тип висловлення, його структурні характеристики (показники форми), а також показники змісту – визначення модальних та комунікативно-прагматичних компонентів смислу висловлень, встановлення їх граматичного значення. Критеріями класифікування висловлення за комунікативним типом вважаємо наявність відповідних знаків пунктуації («.» «?» «!») у поєднанні з відповідним змістом: повідомлення / запит інформації, спонукання до дії, вираження емоцій і почуттів. При структурному класифікуванні висловлень основним критерієм вважаємо перелік експліцитно представлених у структурі речення елементів, насамперед, конститuentів структури предикації. При систематизації ВЧ/НП у відповідності до змісту висловлення критеріями класифікування служать різноманітні показники вираження відтінків суб'єктивної модальності, комунікативних установок, емоційно-оціночних конотацій і т.п.

Критеріями розмежування окремих типів одно- та багатокomпонентних ВЧ/НП вважаємо, зокрема: а) спосіб вираження (частиномовний статус) експлікованого елементу, б) (не)залежність змісту ВЧ/НП від контексту, в) (не)можливість застосування різних синтаксичних трансформацій, зокрема об'єднання або експлікації (розширення/відновлення).

Проілюструємо застосування контекстуального і трансформаційного аналізу для встановлення статусу однокомпонентного ВЧ/НП. Розглянемо приклад: *А тепер скажи мені: що було далі? – Нічого. Він не здав тебе. Так, не здав.* (Ю. Андрухович). Виділене напівжирним шрифтом *Нічого* допускає застосування контекстуально та ситуативно зумовленої трансформації експлікації (розширення), що відновлює гіпотетично вихідне повне речення: → *Далі нічого не було.* Елемент, експлікований у відповідному ВЧ/НП, є підметом в гіпотетично вихідному реченні; при актуальному членуванні якого цей елемент постає носієм нової інформації – ремою. Це встановлює статус *Нічого* як ВЧ/НП відновлюваного типу – еліптичне.

На відміну від еліптичних речень, відновлення гіпотетично вихідного парцельованого речення (оскільки парцеляти самі є частиною єдиного цілого) здійснюється за допомогою трансформації об'єднання частин, наприклад: *I thought about Hassan. I thought about Baba. Ali. Kabul.* [388] → *I thought about Baba, Ali, Kabul.* Порівняємо: еліптичне однокомпонентне ВЧ/НП при об'єднанні з попереднім реченням єдиного цілого не утворює, оскільки еліптичне ВЧ/НП є простим повтором рематичного елементу з попереднього повного речення, наприклад: *And you know, he never fights back. Never* [384] → **And you know, he never fights back, never.*

Трансформаційний аналіз як невід'ємна частина контекстуального аналізу допомагає виявити статус ВЧ/НП, які, поза контекстом, з точки зору лише структури, виглядають як номінативні речення. Це добре видно на прикладі однокомпонентного ВЧ/НП **Nothing**. у наступному уривку: *In the end, I was Pashtun and he was a Hazara, I was Sunni and he was Shi'a, and nothing was ever going to change that. Nothing* [388]. Саме з огляду на контекст воно не може трактуватися як «номінативне односкладне речення», але має бути визнаним як еліптичне ВЧ/НП. Свідченням цього є аналогічний підмет **nothing** п'ятої сурядної клаузи попереднього речення. Представимо відповідну трансформацію: → *In the end, I was Pashtun and he was a Hazara, I was Sunni and he was Shi'a, and nothing was ever going to change that. Nothing was ever going to change that.* (ВЧ/НП – еліпсис).

Суто ж номінативне (іменне) речення, як відомо, має бути структурно незалежним від попереднього контексту і не може утворювати ані діалогічної, ані логічно-структурної єдності із попереднім реченням. Так, наприклад, ВЧ/НП **YELLOW; Custard; BROWN; Dirt; Gravy; Poo** [387] у наведеному нижче відрізку тексту новели Марка Хеддона *The Curious Incident of the Dog in the Night-Time* відносимо до проблематичних випадків як такі, що мають номінативний статус. Це підтверджується і відсутністю розділових знаків при даних ВЧ/НП, оскільки, контекстуально, вони є пунктами своєрідного переліку, що наводить причини відрази, яку відчуває оповідач-підліток до жовтого і

коричневого кольору. (У наведеному нижче уривку нами збережено авторське форматування):

These are some of the reasons why I hate yellow and brown:

YELLOW

Custard

Bananas (bananas also turn brown)

Double Yellow Lines

Yellow Fever (which is <...> inflammation of the kidneys)

Yellow Flowers (because <...> makes me feel ill)

Sweet Corn (because <...> like grass or leaves)

BROWN

Dirt

Gravy

Poo

Wood (because <...> modern)

Melissa Brown (who is <...> broken) [387].

Прокоментуємо ще один випадок, віднесений нами до т. зв. проблематичних: *But before the morning is out, three of the four books are gone. Sold. One to a priest, one to a cartographer, one to a military historian (Д. Семтерфілд).* У цьому висловленні **Sold.** може трактуватися, з одного боку, як **парцелят-аппозитив**, що розкриває і уточнює сенс простого дієслівного присудка – дієслова широкої семантики *are gone = are sold* (трансформ *a*), а з іншого – як еліптичне ВЧ/НП (трансформ *б*), відповідно. Пор.: а) → *But before the morning is out, three of the four books are gone: sold – one to a priest, one to a cartographer, one to a military historian. (Sold. – парцелят-аппозитив);*

б) → *But before the morning is out, three of the four books are gone. They are sold – one to a priest, one to a cartographer, one to a military historian. (Sold. – еліптичне ВЧ/НП, частина групи присудка).*

Аналогічно на основі контекстуального та трансформаційного аналізу здійснюється встановлення статусу і багатоконпонентного ВЧ/НП.

Проаналізуємо наступний фрагмент: *He studied what he could see. **The segments of road down there among the dead trees. Looking for anything of color. Any movement. Any trace of standing smoke*** [389]. Виділені напівжирним шрифтом ВЧ/НП за суто формальною ознакою (без врахування контексту) можуть бути визначені як номінативні. Разом з тим, перше та друге з виділених ВЧ/НП допускають логічно та контекстуально зумовлену трансформацію відновлення до гіпотетично вихідного повного речення, відповідно: а) → He studied what he could see. He could see **the segments of road down there among the dead trees**; б) → He studied what he could see, **looking for anything of color**. Така трансформація свідчить про еліптичний статус відповідних ВЧ/НП. Як еліптичні можна трактувати і четверте та п'яте ВЧ/НП, оскільки допустимою є трансформація контекстуального відновлення їх до повних речень у вигляді: в) → He studied what he could see, **(looking for anything of color), any movement**; г) → He studied what he could see, **(looking for anything of color), any trace of standing smoke** в яких, відповідно, також може бути вилученою взята в дужки фраза **(looking for anything of color)**. Водночас, четверте та п'яте ВЧ/НП сприймаються продовженням гіпотетично вихідного речення-трансформа б), що, в свою чергу, підтверджується трансформацією об'єднання частин цілого: д) → He studied what he could see, **looking for anything of color, any movement, any trace of standing smoke**. Звідси випливає, що третє, четверте та п'яте ВЧ/НП уривку мають бути визнаними як парцеляти.

Уривки, синтаксичний статус яких можливо визначити одночасно як номінативні, або/та як еліптичні, або/та як парцеляти, відносимо до випадків варіативного трактування ВЧ/НП.

ВЧ/НП, статус яких залишається дискусійним у традиційній синтаксичній теорії (наприклад, «односкладні імперативні/спонукальні»), при класифікуванні досліджуваного мовного матеріалу відносимо до «проблематичних випадків».

Висновки до Розділу 2

1. Відповідно до дійсних вимог щодо забезпечення результативності наукового дослідження вивчення висловлень з частковою та/або нульовою предикації базуємо на обов'язкових для сучасної методології лінгвістичного дослідження принципах *антропоцентризму, експансіонізму, двовекторності, експланаторності та системного підходу.*

2. Методологічним підґрунтям дослідження ВЧ/НП вважаємо взаємодію мислення, мови та мовлення, зокрема, положення теорії логіко-граматичної динаміки про сутність і роль у розвитку цієї взаємодії співвідносних із мовленням та мовою двох форм мислення – предикативності та предикації.

Предикативність – суцільна, неструктурована, аморфна, неясна, туманна форма мислення на рівні уявлень. Предикативність у широкому розумінні ширша за предикацію і включає її, виступаючи двома формами мислення одночасно; у вузькому розумінні власне предикативність індивідуальна, конкретна, виявляється у вербальних і невербальних знаках.

Предикація – загальна абстрактна дискретна структурована (суб'єкт + предикат) форма усвідомлення дійсності на рівні думок, «доступ» до якої у мозку людини пролягає лише через предикативність і виявляється лише у вербальній комунікації.

Динамічність відношення між мисленням, мовою та мовленням, гіпотетично, зумовлює роль ВЧ/НП у цій взаємодії: а) елементи первісного мовлення – вигуки та первісні слова-висловлення є засобом вираження первісної предикативності; б) розвиток мислення і мовлення веде до утворення системи мови і виокремлення структури предикації (моделі речення) для втілення структурованого мислення; в) подальший розвиток мислення уможливорює мовленнєве варіювання на основі наявності в індивідуальній і колективній свідомості мовців єдиних понять про об'єкти, явища і процеси дійсності, а також відповідних елементів системи мови для їх номінування, – зокрема, моделі повного речення. Мовленнєве варіювання на рівні синтаксису

виявляється, зокрема, і у відході від обов'язкового експлікування повної структури предикації – тобто, у вживанні різновидів ВЧ/НП. Гіпотетично, ВЧ/НП і речення (як засоби вербалізації форм мислення – синкретичного уявлення та структурованої думки) утворюють єдину систему – *мовно-мовленнєву парадигму*, елементи якої об'єднані подібністю асоціації до фрагменту буття, предикативністю та предикацією із відповідними формами їх вербалізації: словом, синтаксичною структурою, реченням-моделлю.

3. Дана робота є двостороннім синхронним зіставленням, в якому за одиницю порівняння прийнято структурні, комунікативно-прагматичні та семантичні параметри аналізованих висловлень.

4. Відбір досліджуваного мовного матеріалу здійснюється з творів англо- та україномовної художньої прози ХХІ ст. за структурним принципом, залежно від наявності / відсутності у висловленні експлікованої структури предикації (представленості елементів групи підмету та/або елементів групи присудку).

5. В розділі розроблено комплексну методику зіставного дослідження, яка передбачає три взаємодоповнюючих етапи аналізу ВЧ/НП: їх структури (план вираження), прагматико-комунікативного змісту та референтної семантики (план змісту); виявлення кореляції між формою та змістом ВЧ/НП (взаємодія плану змісту з планом вираження); встановлення наявності системного взаємовідношення між різновидами ВЧ/НП у порівнянні до структуро-предикаційного речення. На всіх етапах дослідження відповідні приклади з обох мов аналізуються, систематизуються, моделюються, класифікуються, зіставляються і описуються паралельно; виявляються спільні (ізоморфні) та відмінні (аломорфні) параметри функціонування, структури, змісту ВЧ/НП.

6. Комплексне зіставне дослідження проводиться з використанням низки загальнонаукових і лінгвістичних методів: *індукція і дедукція, аналіз і синтез; метод суцільної вибірки, зіставний та описовий методи, методи моделювання, компонентного аналізу, аналізу за безпосередньо складовими, методи семантичного та контекстуального аналізу, метод трансформаційних перетворень, метод кількісного аналізу з елементами статистичної обробки*

даних, – що забезпечує об'єктивність отриманих результатів і достовірність зроблених висновків.

7. При структурному класифікуванні висловлень основним критерієм вважаємо перелік експліцитно представлених у структурі речення елементів, насамперед, конституентів структури предикації. При систематизації ВЧ/НП у відповідності до змісту висловлення критеріями класифікування служать різноманітні показники вираження відтінків суб'єктивної модальності, комунікативних установок, емоційно-оціночних конотацій і т.п.

8. Критеріями диференціювання окремих типів одно- та багатокомпонентних ВЧ/НП вважаємо, зокрема: а) спосіб вираження (частининомовний статус) експлікованого елементу, б) (не)залежність змісту ВЧ/НП від контексту, в) (не)можливість застосування різних синтаксичних трансформацій, зокрема об'єднання або експлікації (розширення/відновлення). Відповідно диференціюємо одно- та багатокомпонентні ВЧ/НП відновлюваного та невідновлюваного типу.

Відновлювані ВЧ/НП – висловлення з частковою предикацією – допускають трансформацію розширення чи об'єднання, корелюють із традиційним визначенням двоскладних неповних (та в українській – односкладних безпідметових речень: означено-, неозначено-, узагальнено-, безособових). Це еліптичні (тобто, неповні) та парцельовані речення.

Невідновлювані ВЧ/НП – висловлення з нульовою предикацією (висловлення із виключно нульовою експлікованістю структури предикації, яку неможливо і непотрібно відновлювати) – корелюють із традиційним визначенням односкладних іменних, інфінітивних речень, слів-речень (*Так/Ні*, зови, комунікеми, звертання, вигуківі).

Різновиди одно- та багатокомпонентних висловлень, які при контекстуальному аналізі допускають неоднозначне або варіативне трактування, відносимо до проблематичних випадків.

Положення та результати дослідження, описані в Розділі 2, висвітлені у публікаціях [164; 166; 167; 170; 173; 177]

РОЗДІЛ 3

ВИСЛОВЛЕННЯ З ЧАСТКОВОЮ АБО НУЛЬОВОЮ ПРЕДИКАЦІЄЮ: СТРУКТУРНІ ТА ПРАГМАТИКО-КОМУНІКАТИВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Розділ 3 описує та систематизує виявлені у сукупності текстів вибірок закономірності вживання, а також структурні та комунікативні характеристики висловлень з частковою або нульовою предикацією.

3.1. Класифікація висловлень з частковою або нульовою предикацією за структурою

3.1.1. Загальна класифікаційна характеристика висловлень з частковою або нульовою предикацією за структурою. З огляду на розмаїття досліджуваного матеріалу, аналіз за кількісним складом компонентів вважаємо єдино можливим початком структурного аналізу висловлень. В обох мовних вибірках довжина ВЧ/НП варіює від 1 до 30 слів. Уся сукупність досліджуваних прикладів ВЧ/НП постає як дихотомія однокомпонентних (однослівних) / багатоконпонентних (багатослівних) висловлень, кількісні показники якої представлено у Таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

Структурні типи ВЧ/НП за кількістю експлікованих елементів

№	Типи ВЧ/НП	Частотність вживання			
		Англійська мова (%)		Українська мова (%)	
1	Багатоконпонентні	6970	69,70	9134	91,34
2	Однокомпонентні	3030	30,30	866	8,66
Разом ВЧ/НП		1000	100	1000	100

Наприклад:

1. *You know what you would love? A nice little Audi coupe. Very quiet, lots of power...* [391]; *Але йому подобалося бути офіцером запасу в червоній армії, це точно. Носити — нехай тимчасово — пістолет, португезю, пахнути кирзюю й одеколоном «Шипр»* [374];
2. *"No!"* (); *Most of the eyes around the table followed Snape, and it was to him that Voldemort spoke first. "So?"* (1) [392]; *За свої неповні 80 років вона пережила шість політичних режимів. П'ять. Усе-таки шість: Австрійська імперія, ЗУНР, Польща, перші совіти, Райх, другі совіти. Можна писати історію ХХ століття* [374].

Як впливає із даних Таблиці 3.1, найчастотнішими в обох мовних вибірках є багаткомпонентні ВЧ/НП (майже 70% в англ. мові, більше 90% – в українській). Виявлена втричі менша кількість однослівних ВЧ/НП у матеріалах української мови, ніж у вибірці англійської мови. Пояснити це можна жанрово-стилістичними особливостями досліджених україномовних творів, переважна більшість яких написані як оповідь: спогад-сповідь (Ю. Винничук *Танго смерті*, Л. Дереш *Культ*, С. Жадан *Месопотамія*, Т. Прохасько *З цього можна було б зробити кілька оповідань*, М. Матиос *Солодка Даруся*, В. Шевчук *Роман юрби*); оповідь-інтерв'ю – Ю. Андрухович *Таємниця. Замість роману*, оповідь-есе – О. Забужко *Музей покинутих секретів*. У творах такого жанру діалогічне мовлення, для якого характерні однослівні ВЧ/НП, є лише нечастими вкрапленнями. Стилістикою творів пояснюються й інші особливості вживань ВЧ/НП, зокрема, послідовності простих та/або складних речень, підмет яких експліковано лише у першому з них (такі низки виявлено довжиною в абзац, сторінку й більші за обсягом уривки).

Зважаючи на відносну структурну простоту однокомпонентних висловлень, розпочнемо більш детальний структурний аналіз саме з них.

3.1.2. Однокомпонентні ВЧ/НП. Розгляд структури однокомпонентних ВЧ/НП можливий виключно як структурно-семантичний аналіз, невід'ємною частиною якого є аналіз контекстуально-трансформаційний.

За формальною ознакою – наявністю тих чи інших членів речення та можливістю / неможливістю відновлення ВЧ/НП до гіпотетично вихідного речення з експлікованою повною структурою предикації – однокомпонентні ВЧ/НП нами умовно об'єднано у три кількісно нерівномірні групи: відновлюваних, невідновлюваних, а також ВЧ/НП, умовно віднесених до «проблематичних».

В Таблиці 3.2. представлено кількісні показники частотності вживання однокомпонентних ВЧ/НП відповідно до можливостей відновлення їх до повного речення з експлікованою структурою предикації.

Таблиця 3.2.

Однокомпонентні ВЧ/НП:

розподіл за принципом відновлюваності до повного речення

№	Тип ВЧ/НП за принципом відновлюваності	Частотність вживання			
		Англійська мова (%)		Українська мова (%)	
1	Невідновлювані ВЧ/НП	1635	53,94	414	47,80
2	Відновлювані ВЧ/НП	1127	37,21	371	42,84
3	Проблематичні випадки	268	8,85	81	9,35
Разом		3030	100	866	100

Наприклад:

1. *“That was the best story you’ve read me in a long time,” he said, still clapping. I laughed. – “Really?” – “Really.”* [388]; *“Дзвін”. “Мабуть, найперспективніший автор, доступний сприйманню не лише старшому, збагаченому духовно поколінню, але й молоді”;* *“Плерома”:* *“Кічмен №1 на теренах Галіції та Лодомерії”*) підписував твори майже власним іменем: *Вітайль Ханигін-Тучинда* [376];

2. *What does that word mean? – Which one? – ‘Imbecile.’* [388]; *У мене дуже серйозні причини. — Можна довідатися які? — Хвороба.* [375];

3. *Sometimes in the early evening, I parked the car and walked up a freeway overpass. My face pressed against the fence, I’d try to count the blinking red taillights inching along, stretching as far as my eyes could see. BMWs. Saabs. Porsches. Cars I’d never seen in Kabul, where most people drove Russian Volgas, old Opels, or Iranian Paikans* [388]; *Стукім.* *Або краще сказати гупання, цілком*

розмірене, завжди в однаковому ритмі — так наче десь унизу під нами працював якийсь величезний молот, можливо, пневматичний. [374]; (т. зв. номінативні речення, а також інші ВЧ/НП, що допускають неоднозначне трактування).

Як це витікає з даних Таблиці 3.2, найчисленнішу групу – приблизно 1/2 всіх однокомпонентних ВЧ/НП у двох мовах становлять однокомпонентні невідновлювані ВЧ/НП (майже 54% та 48% в англ. та укр. мовах, відповідно). Відновлювані ж серед однокомпонентних ВЧ/НП складають більше 1/3 – (37% та 43%, відповідно); майже 1/10 (приблизно по 9%) у обох мовах припадає на проблематичні випадки.

ВЧ/НП невідновлюваного типу розглянемо нижче, на даному ж етапі послідовно у відповідності до низхідної частотності вживань опишемо висловлення з частковою предикацією (різновиди ВЧ/НП відновлюваного типу).

3.1.3. Багатокомпонентні ВЧ/НП. Багатокомпонентні ВЧ/НП також систематизовано за критерієм відновлюваності/невідновлюваності до гіпотетично вихідного повного речення, визначено способи вираження та синтаксичний статус експлікованих елементів і відношень між ними. Результати аналізу за вищезгаданим критерієм представлено у Таблиці 3.3.

Таблиця 3.3.

Багатокомпонентні ВЧ/НП:

розподіл за принципом відновлюваності до повного речення

№	Тип багатокомпонентного ВЧ/НП	Частотність вживань			
		Англійська мова (%)		Українська мова (%)	
1	Відновлювані ВЧ/НП	3256	46,71	7148	78,26
2	Невідновлювані ВЧ/НП	2485	35,66	1116	12,22
3	Проблематичні випадки	1229	17,63	870	9,52
Разом		6970	100	9134	100

Наприклад:

1. *“Don’t you ever get tired of lying?” asked Shadow. He said it gently, curiously. – “Not in the slightest. [386] → I do not in the slightest get tired of lying/I never get tired of lying, not in the slightest; Пам’ятаєш, які вони носили шапки? Такі однакові, як уніформа, хутряні куби-вушанки? [378] → вони носили такі*

однакові шапки, як уніформа, хутрянні куби-вушанки (відновлювані еліптичні).

2. *He offered to drive me to Seattle Saturday because he thinks toy truck isn't up to it — does that count?— Yes.— She nodded. — Well, then, yes* [391]; *А я ваше татуювання прочитав! — вихопилося в Ігора по-хлоп'ячому хвалькувато.— Та ну!* — здивувався садівник, — *І що там?* [380] (невідновлюване ВЧ/НП);

3. *He studied what he could see. The segments of road down there among the dead trees. Looking for anything of color. Any movement. Any trace of standing smoke* [389] *В них усе дуже добре. Чудесно!* [383]; *Українки на весь світ славилися красою лебединої вірності. За чоловіком - у Сибір! На Колиму! На Далекий Схід!* [379].

Кількісні показники Таблиці 3.3. свідчать про переважання у обох мовних вибірках ВЧ/НП відновлюваного типу. Ця риса є ізоморфною для мов. Разом з тим, розподіл між відновлюваними та невідновлюваними ВЧ/НП у мовах виявляє аломорфізм: в англійській цей розподіл є більш рівномірним ($\approx 47\% : 36\% : 17\%$), ніж в українській ($\approx 78\% : 12\% : 10\%$); відповідно, аломорфною є і різниця у частотності вживань кожного із аналізованих різновидів ВЧ/НП у мовах.

3.2. Одно- та багатоконпонентні ВЧ/НП відновлюваного типу

3.2.1. Одноконпонентні висловлення з частковою предикацією. За критерієм можливості / неможливості застосування до ВЧ/НП трансформацій розширення (експлікації) або об'єднання з безпосередньо попереднім реченням тексту, вся сукупність ВЧ/НП цієї групи була розподілена на три підгрупи: еліптичні (неповні) висловлення, ВЧ/НП-парцеляти, а також випадки можливої варіативності інтерпретації. Результати такого класифікування та відносну частотність вживань ВЧ/НП кожної з названих підгруп в досліджених корпусах текстів представлено в Таблиці 3.4.

Таблиця 3.4.

Однокомпонентні відновлювані ВЧ/НП: розподіл

за типом відновлення гіпотетично вихідного повного речення

№	Різновид однокомпонентного відновлюваного ВЧ/НП	Частотність вживань			
		Англійська мова (%)		Українська мова (%)	
1	Еліптичні (Неповні)	1046	92,84	796	91,92
2	Випадки подвійного трактування	65	5,73	-	-
3	Парцеляти	16	1,43	70	8,08
Разом		1127	100	866	100

Наприклад:

1. *"When I say they're all excited... I do mean all of them." "Everyone?" I choked.* [384] (→ Is **everyone** excited?); *Тобі було добре чи зле? – **Ніяк.*** (→ Мені **ніяк** не було – ані добре, ані зле); *А тепер скажи мені: що було далі? – **Нічого.*** (→ Далі **нічого** не було) [374]; – еліптичні ВЧ/НП;

2. *He stopped and looked across the fields. Wind in the east. The soft ash moving in the furrows. Stopping. Moving again.* [389] – допустимим є одночасне трактування як неповного речення або як парцеляту;

3. *So, if you won't let me get you the Audi, isn't there anything that you'd like for your birthday? < ... > You know what I want. < ... > Not tonight, Bella. **Please.*** [391] (→ "Not tonight, Bella, please." // Please, not tonight, Bella); *Я **топив їх!** Щоразу! Двічі на рік! Як екзамени у вас в коледжі! Літом і зимою. Знаєш, як?* (Ю. Андрухович); – ВЧ/НП-парцеляти;

За свідченням даних Таблиці 3.4., ізоморфізм виявляється у значному переважанні у корпусах текстів еліптичних однокомпонентних ВЧ/НП (92,83% та 93,01%, відповідно). Аломорфізм виявлено у тому, що виключно англійській мові притаманна можливість подвійного / варіативного трактування (5,73%), а також у тому, що ВЧ/НП-парцеляти є більш характерними для української (пор.: 8,08% проти 1,43%).

На основі контекстуального аналізу прикладів та застосування (логічно та/або контекстуально зумовленої) трансформації відновлення їх до гіпотетично вихідного повного речення із експлікованою структурою предикації в однокомпонентних еліптичних ВЧ/НП встановлено синтаксичний статус експлікованого елемента. Залежно від статусу експлікованого елемента

ці ВЧ/НП розподілено на більш дрібні підгрупи, частотність вживання яких представлена в Таблиці 3..5.

Таблиця 3.5.

Однокомпонентні еліптичні ВЧ/НП:

розподіл за синтаксичним статусом експлікованих елементів речення

№	Синтаксичний статус експлікованого елемента	Частотність вживань			
		Англійська мова (%)		Українська мова (%)	
1	Елемент групи присудка	949	90,72	765	96,11
2	Власне присудок (замінник)	49	4,64	15	1,88
3	Власне підмет	19	1,86	2	0,25
4	Елемент групи підмета	16	1,55	14	1,76
5	Інше	13	1,23	-	-
Разом		1046	100	796	100

Наприклад:

1. *I knew only one statistic, and it was one that seemed relevant: How many books by Vida Winter had I, Margaret Lea, read? **None**.* [393] → I, Margaret Lea, had read none (= not any one/not a single book by Vida Winter); *Чим опалювали?— Це аж так цікаво? **Газом*** [374] – (елемент групи присудка – додаток); I studied the slide briefly. My assessment was confident. "**Prophase**." → It is **Prophase**. [391]; *Як виглядали твої шанси? – **Зле*** (Ю. Андрухович); (предикатив – іменна частина складного присудка).

2. *I've let this go on much too long, and I'm sorry for that. – **Don't**.* [390] → "**Don't** be sorry for that." (допоміжне дієслово – замінник групи присудку); "*It could happen to anyone.*" "**Could**" I repeated [384] (модальне дієслово – замінник власне присудку); *Що, бив? — обличчя Степана на мить прибрало лютого, сердитого виразу. — Ні. — Садівник скривив губи. — Добре, — махнув рукою. — До дідька його! **Забудемо!** ; Ігор ... витягнув з кишені флешку і поклав на стіл. Розповів Колян про татування, про Степана. — **Зможеш?** — **Спробую,** — кивнув Колян. [380].*

3. *Charlie sent me to look for you. – **Charlie?*** [390] → Can Charlie have sent for me? Did Charlie do it? I can't believe that it was Charlie who sent for me. Was it really Charlie who sent for me? (експліковано власне підмет);

4. *And there will be no doubt who is responsible? – None.* [384] → (no doubt = not any doubt; doubt → one; not any one → none). *Проходьте. Це всі ваші речі? У баби Зосі не було ні валізи, ні сумки. Тільки великий клунок з казенної лікарняної ковдри. - **Всі.** Більше нічого нема* [379]. Експлікований елемент групи підмета є повтором-заміною рематичного елементу того речення (підкреслено), яке передує еліптичному.

5. *The password. – **But...** I don't —* [384] → You want/ask me to produce my passport, **but** I don't have any; *But now you're unhappy, he pointed out. – **And?** – I challenged. – That doesn't seem fair.* [391]. ВЧ/НП експлікує сполучник, що, гіпотетично, пов'язує прості речення в межах складного.

Як свідчать кількісні показники Таблиці 3.5., понад 9/10 однокомпонентних еліптичних ВЧ/НП в матеріалах обох мов представлено елементами групи присудка (90,72% та 96,1%, відповідно), що свідчить про ізоморфізм у двох мовах. Аломорфічною для мов рисою виявлено в тому, що лише в корпусі англійської зареєстровано експлікацію підмета та елементів групи підмета, а також експлікацію сполучника, який не належить ні групі підмета, ані групі присудка. Факт експлікації сполучника в еліптичному ВЧ/НП дає підстави вважати, що відповідне гіпотетично вихідне речення є не простим, а складним (складнопідрядним чи складносурядним). Таке явище в граматиці описується вперше і є новелою даного дослідження.

3.2.2. Структурно відновлювані багатоконпонентні ВЧ/НП. Як і при розгляді однокомпонентних відновлюваних ВЧ/НП, досліджуваний матеріал проаналізовано відповідно до типу трансформацій (експлікації або об'єднання ВЧ/НП з попереднім реченням контексту), застосованих для відновлення гіпотетично вихідного повного речення; тобто встановлено статус ВЧ/НП як еліпсу або парцеляту. Результати аналізу і систематизації відновлюваних багатоконпонентних ВЧ/НП представлено у Таблиці 3.6.

Порівняння кількісних даних Таблиці 3.6. свідчить, що зберігається загальна тенденція у значному переважанні вживань еліптичних ВЧ/НП відносно інших різновидів (приблизно 70 та 80% в англійській та українській,

відповідно). Ця риса є ізоморфною у двох мовах. Аломорфність виявлена у потрійній перевазі проблематичних випадків і випадків варіативного трактування в англійській мові (27%), порівняно із українською (7%), і, відповідно, у втричі меншою вживаністю парцелятів в англійській (4%), порівняно із українською (13%).

Таблиця 3.6.

Багатокомпонентні відновлювані ВЧ/НП:

розподіл за типом відновлення до гіпотетично вихідного повного речення

№	Тип однокомпонентного відновлюваного ВЧ/НП	Частотність вживань			
		Англійська мова (%)		Українська мова (%)	
1	Еліптичні (неповні, односкладні)	2231	68,52	7336	80,32
2	Проблематичні та випадки подвійного трактування	891	27,36	616	6,74
3	Парцеляти	134	4,12	1182	12,94
Разом		3256	100	9134	100

Наприклад:

1. *"What can I do for you?" he asked us pleasantly, rising from his seat. "I wanted to show Bella some of our history," Edward said. **"Well, your history, actually."** (→ Well, you **wanted to show Bella some of** your history, actually) [390] — Про що ти задумалась? — Не знаю. **Про нас** [378] (→ Я задумалась про нас).*

2. *It has four moods. **Happy, sad, cross and concentrating.** [387] ВЧ/НП допускає варіативне трактування як а) парцелят (оскільки в межах гіпотетично вихідного відновленого речення це – аппозитивний модифікатор: → It has four moods: happy, sad, cross and concentrating) або як б) еліптичне ВЧ/НП (що підтверджується трансформаціями експлікації: → It has four moods. They include the following types of mood: happy, sad, cross and concentrating еліптичне // → It has four moods, which include the happy, sad, cross and concentrating ones).*

*Завдяки тій позначці на берегах книжки я зрозуміла, що мій батько цілий вік робив те саме — залізав на скелю і стрибав. І зовсім не тому, що з нього був такий уже прирощений борець, швидше навпаки — мусив щоразу робити над собою зусилля. **Щоразу збивати залізний обруч, поконувати в собі***

«гамлетівську нерішучість» [378] (→ мій батько мусив щоразу робити над собою зусилля, щоразу збивати залізний обруч, поконувати в собі «гамлетівську нерішучість»).

3. *I asked if she had seen anything suspicious on Thursday evening which might be a clue. She said, “Like what?” And I said, “Like strangers. Or like the sound of people arguing.”* (→ Like strangers or like the sound of people arguing) [387]. *І, як і діти, люди минулого завжди здаються нам наївними — в усьому, від костюмів і зачісок до способу думання й почування. Навіть тоді, коли ці люди — наші близькі. Точніше, колись такими були.* [374].

Виходячи з того, що у досліджених мовних корпусах серед багатоконпонентних відновлюваних ВЧ/НП найчисленнішу групу (68,53% та 80,22%, відповідно) складають еліптичні висловлення, подальший аналіз зосередимо на цій групі багатоконпонентних відновлюваних ВЧ/НП.

3.2.2.1. Еліптичні багатоконпонентні ВЧ/НП. Вважаємо за необхідне зауважити, що в межах корпусів текстів еліптичні висловлення різної довжини (одноконпонентні та багатоконпонентні ВЧ/НП разом) складають найчисленнішу групу – майже 1/2 (46,7%) англomовного і 4/5 (81,32%) україномовного – проаналізованих випадків. Таке спостереження свідчить про ізоморфізм у вживанні досліджуваних форм синтаксичних побудов у двох мовах.

Зважаючи на той факт, що до групи еліптичних (загальноновживаний у лінгвістиці термін) із корпусу україномовних творів увійшли приклади «неповних» та «односкладних» речень, на наступному етапі проаналізовано саме цей параметр. Кількісні показники такого розподілу представлено у Таблиці 3.7. (т.зв. інфінітивні та номінативні речення нами віднесено до проблематичних випадків)

Дані Таблиці 3.7. засвідчують, що понад 4/5 (80,22%) прикладів припадає на «означено-особові речення» – в них випущеним є суто підмет, який завжди експліковано у попередньому контексті.

Таблиця 3.7.

*Багатокомпонентні відновлювані ВЧ/НП «еліптичні»:
розподіл за традиційно прийнятою в україністиці класифікацією*

№	Тип багатокомпонентного «еліптичного» ВЧ/НП	Частотність вживань	
		Абсолютна (кількість)	Відносна (%)
1	односкладні		
	а) означено-особові	5885	80,22
	б) неозначено-особові	351	4,79
	в) безособові	289	3,94
	г) узагальнено-особові	151	2,06
2	неповні		
	а) контекстуальні	559	7,62
	б) ситуативні	78	1,06
	в) еліптичні	23	0,31
	Разом	7336	100

Наприклад:

1. а) – *Йура, а у тебе є які-та брати, сестри? – Та, сестра Морфій, – лягнув він перше, що спало на думку. – А братів не маю* [376]; *Навіть пух перестав летіти, стомившись морочити людям цілий день голови. Лежав на верболозах, на траві, погойдувався на воді і звисав з електричних дротів, протягнених над верболозами до околиці* [383];

б) *Посміялися в селі, побідкалися — та назвати Степана дурним забули* [381]; *Нарешті оголосили посадку.; Його будинок був чимось на копил «пошти до запитання». Залишали йому на зберігання різне на рік, на два... За це, зрозуміло, платили. В міліцію на нього доносили, з обшуками до нього приходили, але ніколи нічого не знайшли* [380]. в) *Нас у світі знають, як зрадників!; Він сам не знав, чому вижив. Від такого грипу не виживають.* [379]; — *А мене з собою візьмете? — запитав він. — Хочеш — поїхали! Удвох веселіше* [380].

г) ... *перебирати знімки, то все'дно що мовчки вітатися до кожного очима, — байдуже, що всі вони мертві. Тобто, тим гірше для мене.* [378]; *Ніколи нерано думати про завтра. Боятися Бога за щось друге треба, а не за це.* [381]; *І платити мені багато не треба! Сто гривень на місяць плюс нічліг і харчування* [380].

2. а) *І платити мені багато не треба! Сто гривень на місяць плюс нічліг і харчування* [380].

б) — *Дідусь вдома?* — запитала її бабуся. — *Діду!* — гукнула дівчинка і озирнулася назад. — *Тут до тебе!;* — *Ну?! Ти мені покажеш?* — *Добре, тримай!* — *Колян простягнув йому аркуш паперу* [380].

в) *По-селянськи щедро намастив маслом і по шматку докторської ковбаси зверху поклав. Бутерброди — на тарілку, в другу руку — кружку чаю.; Степан швидко увійшов всередину. Ігор — за ним.* [380].

Фрагменти на кшталт *Марія пару разів зазірала до Дарусі. Мовчки клада на стіл півлітерку молока, тоді розвивала Дарусину голову і мастила борсуковим салом. Зверху клада капустияний листок, на листок — жмутик непареної вовни і знову зав'язувала біленькою хусточкою* [381] сприймаються як одне речення із низкою однорідних груп присудка, оскільки сукупно речення з експлікованим підметом та ті, що йдуть після, «зображують» єдину низку дій, здійснених «підметом» упродовж певного відрізка часу.

З'ясуємо, які елементи експліковано у прикладах еліптичних ВЧ/НП і представимо кількісні показники у Таблиці 3.8.

Таблиця 3.8.

Багатокомпонентні еліптичні ВЧ/НП:

розподіл за синтаксичним статусом експлікованих елементів речення

№	Синтаксичний статус експлікованого елемента	Частотність вживань			
		Англійська мова (%)		Українська мова (%)	
1	Елемент групи присудка	1985	88,98	6792	92,59
2	Власне присудок (замінник)	83	3,72	337	4,59
3	Власне підмет	54	2,42	92	1,25
4	Елемент групи підмета	43	1,93	71	0,97
5	Інше/ проблемні / варіативні	66	2,85	44	0,60
Разом		2231	100	7336	100

Наприклад:

1. *Look at me when I'm talking to you, for God's sake. Look at me.* [387]; *Perhaps I should bring out some biscuits instead. Do you like biscuits?" And I said, "Yes. Some sorts of biscuits."* [387].

У нас же зараз погода, як курс долара. Може по кілька разів на день мінятись.; А поїзд коли? — запитала мати.— Завтра, о сьомій вечора [380]; За останні півтора року вона позбудеться майже всіх своїх страхів. Не боятиметься свого старого батька алкоголіка. Не боятиметься свого, вважай, колишнього чоловіка Дмитра. Не боятиметься глядацького залу - більшого ніж на вісімдесят душ - у Будинку дитячої творчості. Тільки рук на горлі боятиметься, як тоді... [379].

2. *Tell me where to meet the plane; Follow me, please; **Robert, hurry up!** [384]; **Don't be afraid.** [388]; А я збагну. Бо кращого друга в цьому світі в тебе немає. **І не буде.**; Ти ще нікого собі не взяв? **Так, можу.** [379].*

3. *Far away, in Vatican City, Cardinal Mortati carried another tray of ballots to the Sistine Chapel chimney. He burned them, and the smoke was black. **Two ballotings. No Pope** [384].*

*І в якийсь момент зауважив, що на сеансі немає жодної дитини! **Тільки пенсіонери і пенсіонерки.** [380] → на сеансі були тільки пенсіонери і пенсіонерки; У неї не було ні чобіт, ні теплового пальта. **Тільки старий светр, потерті джинси, стара куртка і домашні капці** [379] → У неї були тільки старий светр, потерті джинси, стара куртка і домашні капці.*

4. *"Alice is the most... supportive." He frowned as he spoke. "**And the others?**" I asked timidly. "What are they?" [390]; А горілки «Свобода» у вас немає? - **Або горілки «Гріх»?** [379].*

5. *Він вже якось приходив, років два тому. Нічого не крав, все поладив і на городі допомагав. А чого ж? **Корисний мужик...** [380]; Рятуй нас, Боже, від неспанья в цю пору! **Час зради й брехні.** [379].*

Як свідчать дані Таблиці 3.8., однаково в обох мовах найчастотнішими (9/10 всіх прикладів) в багатокомпонентних еліптичних ВЧ/НП експліковано групу присудка (власне присудок або елементи групи присудка): 92,65% та 97,18% в англійській та українській, відповідно. Зовсім незначна частка прикладів – з експлікованими елементами групи підмета (4,36% та 2,22%, відповідно). Ця характеристика є ізоморфною для мов, аломорфним є міжмовне

відношення проблематичних випадків (2,99% – 0,6%), сам же факт наявності таких випадків і незначна їх кількість також є спільними для досліджуваних мов. Інші різновиди т.зв. односкладних та неповних речень в дослідженому корпусі текстів представлені у порівняно незначній кількості, найменше представленими виявлено речення, названі в україністиці «еліптичними».

Значне розмаїття форм речення-висловлення, уможливлене флективною природою української мови.

3.2.2.2. Парцельовані багатоконпонентні ВЧ/НП. До висловлень, що можуть бути відновленими до гіпотетично вихідного повного речення, належать і ВЧ/НП-парцеляти. Як показано в Таблиці 3.6., ВЧ/НП-парцеляти складають незначну частку багатоконпонентних ВЧ/НП в корпусах текстів англійської та української мов (4,12% та 12,94%, відповідно). Разом з тим наголосимо на тому, що у вибірці української мови таких випадків втричі більше, ніж у вибірці англійської (пор.: 134 – 1182, відповідно).

В дослідженому корпусі текстів парцеляція представлена гіпотетично вихідними розчленованими повними реченнями; парцеляти від яких є не тільки поодинокі слова (розглянуті як одноконпонентні ВЧ/НП відповідного типу), а і багатоконпонентні словосполучення. Наприклад (парцеляти у прикладах, що наводяться нижче, виділено напівжирним шрифтом): *This has all been verified. Under the microscope.* [385]; *And the lady said to me, Take the tube to Willesden Junction, honey. Or Willesden Green.* (3) [387]; *Коли в неї двічі на тиждень бували вечірні заняття, я завжди зустрічав її! Як принцесу! На машині! Навіть у снігонад!* [379]. Характерним для проаналізованих україномовних творів є доволі частотне вживання парцелятив, які за своїм синтаксичним статусом мають бути визнаними як складні речення і не є об'єктом нашої уваги (такі парцеляти підкреслено), наприклад: *Можна, скажімо, прийти до неї на кухню. Нібито за харчами. Стримано поскаржитись на голод, суворо попередити, що приготую все сам, але попросити її допомогти. Бути впевненим і небагатослівним.* [377]; *Я дивився їй услід і згадав раптом, що вона насправді була першою жінкою Марата, якимось так сталося. І Бениною,*

між іншим, теж. Ну, і Костиковою, ясна річ. Та й Семовою, якщо вже бути відвертим. А якщо вже бути зовсім відвертим — моєю також. [377]; ... в усіх чотирьох папках з поворозочками, не було сенсу — була тільки гіркота за марністю затрачених зусиль. Сенс був в епіграфі. *У водяному знакові. В одному підкресленні, яке випадково збереглося.* [378].

Складними за своїм статусом є і гіпотетично вихідні повні речення, парцеляти від яких є об'єктом нашої розвідки, наприклад: *За п'ятнадцять років навіть дослужився до власного кабінету — вони почали мене поважати. Або жаліти.* [377] ...Банзай збирався приїжджати до тата й бабці лише за рештою речей. *І не показуватись у Львові до Різдва. А ще краще – до Вербної Неділі.* [376].

Для української характерні і ВЧ/НП (еліптичні за формою), які є інвертованим і сегментованим повтором дистанційно розташованого від парцелята попереднього висловлення (підкреслено), наприклад: *Мене зрадила жінка. - І що її до цього змусило? - питає він, не відриваючись від газети. - У вас дивний погляд на проблему. Мене зрадила жінка! Ви розумієте! **ЖІНКА! ЗРАДИЛА!*** [379].

В матеріалах обох корпусів текстів зареєстровано випадки парцеляції гіпотетично вихідного не тільки повного, а й еліптичного речення. Наприклад: *I asked if she had seen anything suspicious on Thursday evening which might be a clue. She said, “Like what?” And I said, “Like strangers. (2) **Or like the sound of people arguing.**” (7)* [387]. Аналогічно в українській: *Ну чому, чому, чому люди зраджують? Ну скажіть мені, чому? – **Через вроджену зіпсутість... через брак належного виховання... через погані приклади зусібич... і взагалі!..*** [379]; *Де помилка? Футболка? Капці? Окуляри?* [377].

В обох мовах виявлено низки прикладів, що демонструють відношення аппозитивності між парцелятом(тами) та елементом(тами) або частиною речення-бази, що передуює(ють) парцеляту(ам). Наприклад (у прикладах підкреслено антецедент аппозитивної пари): *Before the echo of the announcement on the intercom overhead faded, every electronic device on Kohler's wheelchair started*

beeping and buzzing simultaneously. His pager. His phone. His E-mail. [384]; *“I want to rest now,” said Shadow. “That’s what I want. I want nothing. **No heaven, no hell, no anything. Just let it end.**” “You’re certain?” asked Thoth. “Yes,” said Shadow. Mr. Jacquel opened the last door for Shadow, and behind that door there was nothing. **Not darkness. Not even oblivion. Only nothing.*** [386]; *Скільки іпостасей поєдналося в твоїй бабусі! - захоплено вигукнув майбутній магiстр Костик. - Тут і прадавній український магiчний матриархат! І православний нуризм! І ранньокмуністична відданість великій справі, і маскулінна здатність пожертвувати родиною заради справи життя!..* [379]; *... в усіх чотирьох папках з поворозочками, не було сенсу — була тільки гіркота за марністю затрачених зусиль. Сенс був в епiграфі. У водяному знакові. В одному підкресленні, яке випадково збереглося.* [378]; *Та Божка його знає, що з моїми квітками приключилося? Скрутилися, як равлики, та й по всьому. Пропали — та й по всьому.* [381].

Антецедент в аппозитивній парі виявлено і в межах першого з координованих парцелятивів: *And he said, “Christopher, I’m really, really sorry. About everything. About Wellington. About the letters. About making you run away. I never meant... I promise I will never do anything like that again. Hey. Come on, kiddo”* [387]; *Йому вже все було байдуже. Хотілося тільки спокою. І не спокою, а забуття.* [376].

3.3. Прагматико-комунікативні та структурні характеристики невідновлюваних ВЧ/НП

3.3.1. Класифікація невідновлюваних ВЧ/НП за кількістю компонентів. Невідновлені ВЧ/НП, зареєстровані у матеріалах досліджених корпусів текстів, функціонують як однокомпонентні (однослівні), так і багатокомпонентні (багатослівні) побудови, співвідношення яких представляємо у Таблиці 3.9.

Таблиця 3.9.

ВЧ/НП невідновлюваного типу:
розподіл за кількісним складом компонентів

№	Невідновлювані ВЧ/НП за кількістю компонентів	Частотність вживань			
		Англійська мова (%)		Українська мова (%)	
1	Багатокомпонентні	2485	60,32	1116	72,94
2	Однокомпонентні	1635	39,68	414	27,06
Разом		4120	100	1530	100

Наприклад:

1. *Sure. Thanks, Dad.* [390]; *"Hey, kids." He grinned at me.* [391]; *It's not like you'll never see me again. I promise I'll be back again soon—so much you'll get sick of me. – Okay, maybe next time.* [384]; *Та не-е ... дякую ...; Га, Юрчику?; Добре, Банзаю.* [376]; *Та ладно.* [377].

2. *I'll tell her. – Okay. You kids have fun tonight; Not tonight, Bella. Please.* [391]; *Гаразд.; Отак.; Кошмар!; Можливо.; Звичайно.* [374]; *Га? Так. Ну?! Гей!* [380].

З даних Таблиці 3.9. очевидно, що багатокомпонентні невідновлювані ВЧ/НП складають майже 2/3 (60,32%) всіх невідновлюваних ВЧ/НП в англійській та майже 3/4 (72,94%) – в українській; однокомпонентні ж – приблизно 1/3 (39,68%) та 1/4 (27,06%), відповідно.

Водночас, вважаємо за необхідне акцентувати на тому, що значна частина проаналізованих прикладів багатокомпонентних ВЧ/НП об'єднують у своєму складі як невідновлювані, так і відновлювані одно- та багатокомпонентні ВЧ/НП, наприклад: *"Oh, be fair, Bella!" she complained* [390]; *Not tonight, Bella. Please.* [391], де *Oh* та *Bella* є однокомпонентними невідновлюваними ВЧ/НП, *be fair* за своїм статусом є еліптичним спонукальним ВЧ/НП, а *Not tonight* – еліптичним розповідним ВЧ/НП. Аналогічні приклади зареєстровано і у вибірці української мови: *Слухай, Семпльований... Семпльований задер голову, явно зраділий, що його зауважили.* [376]; *Пані Голдо, як ся маєте! — Гум, гум, пані Влодзю.* [375].

Тому слід мати на увазі, що у кількісному відношенні (як такі, що містять ВЧ/НП відновлюваного типу) складні побудови із невідновлюваними ВЧ/НП

зараховані до проблематичних випадків (відповідні таблиці у Розділі 2). В межах же цього розділу деталізоване пояснення отримують випадки багатокомпонентних ВЧ/НП, до складу яких входять ВЧ/НП *невідновлюваного* типу. Зважаючи ж на той факт, що навіть виключно невідновлювані багатокомпонентні ВЧ/НП представляють собою композиції, що поєднують у своєму складі різновиди однокомпонентних невідновлюваних ВЧ/НП, розгляд невідновлюваних ВЧ/НП за прагматико-комунікативним типом розпочнемо з однокомпонентних, незважаючи на те, що у кількісному відношенні вони є менш вживаними, ніж багатокомпонентні побудови.

3.3.2. Класифікація структурно невідновлюваних однокомпонентних ВЧ/НП за частиномовним статусом. На етапі структурного аналізу невідновлюваних однокомпонентних ВЧ/НП (без врахування комунікативно-прагматичних та семантичного компонентів змісту таких ВЧ/НП) встановлено частиномовний статус лексем, які що функціонують як однокомпонентні невідновлювані ВЧ/НП. Результати такого аналізу представлено у Таблиці 3.10.

Таблиця 3.10.

Частинимовний статус лексем, вжитих як *однокомпонентні невідновлювані*

ВЧ/НП

№	Частинимовний статус	Частотність вживань			
		Англійська мова (%)		Українська мова (%)	
1	Так/Ні	984	60,19	64	15,46
2	Іменник	292	17,86	151	36,47
3	Вигук	261	15,96	76	18,36
4	Модальний прислівник	98	5,99	117	28,26
5	Прикметник	-	-	3	0,72
6	Дієслово	-	-	2	0,48
7	Займенник	-	-	1	0,24
Разом		1635	100	414	100

Наприклад:

1. *"Yeah," I agreed [390]; Do you want to know what your father thinks about sin? – Yes. – Then I'll tell you, Baba said [385]; Да.; Да? [376]; ... батько порадив мені братися за повість під назвою «Таємничий молот». – I ти написав? – Ні. Бракувало розв'язки. [374];*

2. *I hurried through the front door, calling out before I was completely inside. Dad? Edward? [391]; Harry!; Harry? You are the real Harry? [392]; Голдо! Голдо! Голдо!; Pimo! Pimo! Pimo!; Ядзю! Ядзю! Ядзю! [375]; Степане! — прошепотів. — Тут, здається, щось є. [380].*

3. *Wow. [390]; "Hi." I snuggled into his stone chest. [390]; О-о-ох.; Та-а-а...; Ну-у-у...; Ух-х-х-х...; Гм-м-м...; Ой-й-й-й-й...; Н-н-н-н-у-у-у... [376].*

4. *By 'they' you mean the black hats? — Exactly. [386]; Звичайно. [375]; Вокзал — це щось наче порт? Тобто з нього можна побачити море? — Абсолютно. [374]; Шкода, що його вбили... — Як вбили? Коли? — вирвалося в Ігора. Господиня задумалася. — Напевно, за Хрущова... Точно! Відразу після того, як Хрущов Гагаріна в космос запустив. Чи раніше? [380].*

5. *Коли ви його вчора бачили востаннє? — Господи! Чому востаннє? На що ви натякаєте? Орчику! Ріднесенький! [375]; Старий! Ти хоч закушуй! — Колян кивнув на тарілку з сухариками [380].*

6. *Зможеш? — Спробую, — кивнув Колян [380].*

7. *Вам того ксьондза треба, що з бородою, і в мантії? Той, що високий чорний капелюх носить? — допитувався Славко. — Той—той... [381].*

Дані Таблиці 3.10. виявляють певний аломорфізм англійської та української у частотності вживань елементів різного частиномовного статусу в якості невідновлюваного однокомпонентного ВЧ/НП. Так, для англійської найчастотнішими виявилися так звані слова-речення *Так/Ні* – майже 1/3 (60%) всіх невідновлюваних однокомпонентних ВЧ/НП; для української ж – іменники (37%). Різною є й частотність вживання модальних прислівників: в англійській їх частка вп'ятеро менша, ніж в українській (пор.: 5,99% та 29,22%, відповідно). Майже з однаковою частотністю в обох мовах зареєстровані вигуки (15,96% та 18,36%, відповідно). Виключно в українській виявлено вживання у якості невідновлюваного однокомпонентного ВЧ/НП прикметників. Зазначимо також, що розподіл частотності вживання різних частин мови як однокомпонентних невідновлюваних ВЧ/НП в українській більш рівномірний, ніж в англійській.

3.3.3. Класифікація структурно невідновлюваних однокомпонентних ВЧ/НП за прагматико-комунікативним типом. Подальший структурний аналіз однокомпонентних ВЧ/НП здійснено за сукупністю а) структурних (відновлюваність/невідновлюваність до гіпотетично вихідного повного речення) характеристик та б) прагматико-комунікативного змісту висловлення у відповідності до запропонованого у Розділі 1 робочого переліку ВЧ/НП, який включає дванадцять позицій:

- 1) ВЧ/НП, що виражають згоду/заперечення (традиційно «*Так/Ні*» слова-речення);
- 2) ВЧ/НП, що виражають зов (клич), звертання *Bella! Sir. Hey! There, there!* тощо;
- 3) ВЧ/НП, що виражають емоції, почуття мовця, його ставлення до ситуації (т.зв. вигуки, вокативи) в тому числі *Wow! Ooh-ho, oops; Йой!* тощо;
- 4) ВЧ/НП, що є формулами ввічливості (т. зв. комунікеми, комунікативи) *Hi! Hello, Welcome, Good-by, Thanks; Добраніч; Спасибі* тощо;
- 5) ВЧ/НП, що виражають вагання, в тому числі *Er... Uh...; Гм...* тощо;
- 6) ВЧ/НП, що називають об'єкт мислення (традиційно т. зв. номінативні речення, виражені іменником або іменним словосполученням);
- 7) ВЧ/НП, що виражають питання (традиційно «еліптичні»), в тому числі і за допомогою єдиного вигуку *Ah? Uh? Well? Га?* тощо;
- 8) ВЧ/НП, що виражають спонування до дії, команди (традиційно «односкладні/еліптичні спонукальні») в тому числі *Shh!; hisst; Ну?!* тощо;
- 9) ВЧ/НП, що виражають імплікований процес *Fire!; Help!; Вперед!* тощо;
- 10) ВЧ/НП, що імітують звукові характеристики процесів *choo-choo, bang; бум-бум; ба-бах!* тощо;
- 11) еліптичні ВЧ/НП,
- 12) парцеляти.

Зауважимо, що в матеріалах дослідженого корпусу текстів не було виявлено жодного прикладу ВЧ/НП, що виражають імплікований процес або імітують звукові характеристики процесів (позиції 9, 10). Еліптичні ВЧ/НП та

парцеляти розглянуто вище як ВЧ/НП відновлюваного типу. аналізуємо на даному етапі Детальному огляду в межах даного Розділу як невідновлюваних ВЧ/НП підлягають лише вісім з дванадцяти можливих груп. Йдучи традиційним для лінгвістики шляхом, збережемо типові назви цих груп і перелічимо їх у алфавітному порядку: *вагання, вигуки, зови, комунікеми, номінативні, питальні, спонукальні, Так/Ні*. Відносна частотність вживання висловлень названих різновидів у корпусах досліджених текстів представлена у Таблиці 3.11.

Таблиця 3.11.

Однокомпонентні невідновлювані ВЧ/НП:
розподіл за прагматико-комунікативним типом

№	Прагматико-комунікативний тип ВЧ/НП	Частотність вживань			
		Англійська мова (%)		Українська мова (%)	
1	<i>Так/ні</i> (підтвердження/заперечення)	1132	69,24	150	36,23
2	<i>Зови</i> (кличі, звертання)	236	14,43	79	19,09
3	<i>Комунікеми</i> (формули ввічливості)	137	8,38	54	13,05
4	<i>Номінативні</i> (називні)	70	4,28	46	11,11
5	<i>Вокативи</i> (вираження вигуками емоцій та почуттів)	45	2,75	75	18,11
6	<i>Спонукальні</i> (виражені вигуками)	8	0,49	3	0,72
7	<i>Питальні</i> (виражені вигуками)	4	0,25	3	0,72
8	<i>Вагання</i> (виражене вигуками)	3	0,18	4	0,97
Разом		1635	100	414	100

Наприклад:

1. *So, as discussed, I am not allowed to wish you a happy birthday, is that correct? – Yes. That is correct. [390]; It has nothing to do with that. – Nay? – Nay. – Then what? [388]; ...Checking any baggage? – He held up a shoulder bag. I don't need to check this, do I? – No, she said [386]; Так-так! — підхопили ми в один голос. [377]; Ти маєш на нього жаль? — Ні. Я ж знаю, як усе було...; А вони у військовій формі? — Аякже.; Ви вже обрали собі тему дипломної? — Звичайно. Вгадайте з трьох разів. — Творчість Люцилія на тлі епохи? — Ага.;*

Наскільки мені відомо, ви були одним із музикантів. — **Так.** Я грав на скрипці.; Ви ж її чули? — **Звичайно.** Це та сама мелодія, що й у танго «Мельонга». [375]; Тут усе буде моїм. Тут і так усе моє, — додав, подумавши. — **Точно,** — погодився я. [377]; *Ти в банку?* — **Угу.** [380].

2. **Voldemort! Harry! Harry? You are the real Harry?** [392]; *А потім ми бігли Клепаровом і мама кричала кудись у небеса:* — **Голдо! Голдо! Голдо!** З вікна на протилежному бальконі висовувалася голова пані Голди в папільотках. [375]; **Старий!** *Ти хоч закушуй!* — Колян кивнув на тарілку з сухариками; За півгодини вони розпрощалися. — **Гей!** *Ти не забудь, що у мене за два тижні день народження! Чекатиму тебе з подарунком,* — крикнув навздогін приятелю Колян. [380].

3. **"Hi."** *I snuggled into his stone chest* [390]; *Dazed, he picked up the receiver.* **"Hello?"** [384]; *I smiled. "Thanks."* [390]; **Дякую.** *Досить, досить мені,* — запротестував він; *Тобі привіт від Ігора!* — сказав. — **Спасибі** [380].

4. **Beginnings; Arrival** [393]; **Марат** [377]; **Культ; Амальгама** [376]; **Даруся** [381]; *Ігор уперся язиком у землю, в дно калюжі. ... відчув її твердість і шорсткість.* — **Вода,** — спромігся він на тихе, тремтяче на губах слово. *І знову припав до калюжі* [380].

5. *Bella, that one's been out of the theater forever.* — **Oh.** *I frowned* [390]; *Ой, піду, піду,* — зітхнула бабуня, — *маю завтра три похорони.* — **Агой!** — сплеснув у долоні пан Кнофлик. — *Аж три! Яке щастя!*; *Ярош не стримався від здивованого окрику:* — **Ха!** *Він уже й до вас дістався?* [375]; **Господи!** *Яка смакота!* [380].

6. *He fell to the ground and pulled the boy to him.* **Shh,** *he said.* [389]; **Ну?!** *Ти мені покажеш?* — *Добре, тримай!* — Колян простягнув йому аркуш паперу. [380].

7. *Where are they? <...>* **Well?** *Where are they?* [386]; — **Круто!** — Колян перевів палаючий погляд на приятеля. — *Уявляєш? Ніч у мавзолеї! Темрява, ти і Ленін!* **Га?** [380].

8. *But if what he said is true then does it make you a sinner, Baba? – Hmm. – Baba crushed an ice cube between his teeth [388]; Це не має нічого спільного з вашим зацікавленням. — Гм. То ви не шукаєте карти дна Карпатського моря? — Ні. А ви? [375];*

З даних Таблиці 3.11. очевидно, що в обох мовних вибірках представлено всі прагматико-комунікативні різновиди однокомпонентних ВЧ/НП невідновлюваного типу. Однаково в обох мовах найчастотнішими виявлено стверджувально-заперечувальні ВЧ/НП (*Так/Ні*), хоча в англійській таких ВЧ/НП вдвічі більше, ніж в українській (пор.: приблизно 70% – 36%, відповідно). Майже з однаковою частотністю зареєстровано *зиви, комунікеми, спонукальні* ВЧ/НП та ті, що виражають *вагання*.

Аломорфізм виявлено у нерівномірному співвідношенні вживань окремих різновидів ВЧ/НП: порівняно з англійською в українській значно більше виявлено номінативних ВЧ/НП (пор.: 4% – 15%, тобто 1:4), *вокативів* (пор.: 3% – 19%, тобто 1:6), *питальних* ВЧ/НП (пор.: 0,25% – 0,7%, тобто 1:3).

Розглянемо більш детально окремі різновиди однокомпонентних невідновлюваних ВЧ/НП у послідовності частотності їх вживань, як це представлено у Таблиці 3.11., розпочинаючи з висловлень, що виражають згоду, підтвердження або заперечення (т. зв. *Так/Ні*).

3.3.3.1. Однокомпонентні ВЧ/НП так звані *Так/Ні*. Першим етапом дослідження однокомпонентних невідновлюваних ВЧ/НП групи *Так/Ні* стало визначення частиномовного статусу лексем, вжитих у якості однокомпонентних ВЧ/НП досліджуваної групи.

В матеріалах вибірок обох мов зареєстровано використання іменників, вигуків і прислівників зі значенням згоди/підтвердження або незгоди/заперечення (розповідні або окличні ВЧ/НП), а також здивування/сумніву стосовно істинності сказаного або почутого (питальні ВЧ/НП). Від «слів-речень» *Так/Ні* такі аналоги відрізняються відтінками конотацій і регістром, наприклад: *Nope, Nay* (знижено розмовне відносно нейтрального *No*); *Yes – Okay, Well, Right* (нейтральні), *Yep, Yeah* (розмовні).

Пор.: *I nodded my head, hoping I was in time with the beat. – Okay...; Do you want me to pick you up after school? – "Sure."* [390] (розповідні); *"As long as that was best for you," he interrupted to correct me. – No! This is about my soul, isn't it? I shouted, furious, the words exploding out of me—somehow it still sounded like a plea.* [390] (окличне); *Listen, Mags, how are you? Are you okay? – Yeah. – Really? – No.* [386] (питальне, виражає недовіру).

Аналогічну картину спостерігаємо в українській: *Ложки-виделки у вас там? — Ігор вказав поглядом на тумбочку в кутку кухні. — Угу.* [380]; *Ви вже обрали собі тему дипломної? — Звичайно. Вгадайте з трьох разів. — Творчість Люцилія на тлі епохи? — Ага. І ви — мій керівник.* [375].

Результати відповідної систематизації цієї групи ВЧ/НП і кількісні показники частотності вживань однокомпонентних ВЧ/НП, що виражають згоду/підтвердження або незгоду/заперечення (а також здивування/невіру) лексемами, що належать до різних частин мови, представлено в Таблиці 3.12.

Таблиця 3.12.

Однокомпонентні невідновлювані ВЧ/НП-Так/Ні:

розподіл за частиномовним статусом лексем

№	Частиномовний статус лексем	Частотність вживань			
		Англійська мова (%)		Українська мова (%)	
1	Так/Ні слово-речення	825	72,88	98	65,33
2	Прислівник	160	14,13	24	16,00
3	Іменник	103	9,10	14	9,33
4	Вигук	44	3,89	10	6,67
5	Дієслово	-	-	2	1,33
6	Прикметник	-	-	1	0,67
7	Займенник	-	-	1	0,67
Разом		1132	100	150	100

Наприклад:

1. *How do you know me so well, Jacob? Sometimes it's like you can read my mind. – Naw. I just pay attention* [390]; *I'm not helping, am I? – Nope; I didn't need to hear that. – No? I'm sorry; I see you bought yourself a vehicle. – Yup. What do you think?* [380]; *See you Monday? – Yeah. Bye; Isn't Sam a little too old for this kind of thing? – Yeah.* [391]; — *Ви в Києві буваєте? — запитав Ігор. — Я? В Києві?*

Ні! — вона заперечливо хитнула головою; Ви, напевне, на комп'ютері працюєте! **Так?**; Ти щось сказала? — **Ні**; То ви не шукаєте карти дна Карпатського моря? — **Ні**. А ви? [375]; Їй робиться якось чудно, дивно, навіть солодко. **Так**. Вона чує чи то солодкість, чи млість у грудях — але, о чудо! — від тої солодкості в голові також стає легко [381].

2. *By 'they' you mean the black hats? – Exactly...* [386]; *Hungry? – Sure. Thanks, Dad* [391]; *Something you should have told me about? – Maybe. But not like that.* [386]; *“That was the best story you’ve read me in a long time,” he said, still clapping. I laughed. – Really? – Really.* [388]; *Були ще якісь звуки? – Звичайно...; Вокзал — це щось наче порт? Тобто з нього можна побачити море?– Абсолютно.* [374]; *Розумієте, про що я? — Звичайно.; Як ти гадаєш? Вони вже близько? — Можливо.* [375].

3. *But will you permit me to ask a question about the story? he said shyly. – Of course* [388]; *Якби ви лишень погодилися... .. Ну то як?... — Добро, — погодився Ігор.* [380].

4. *So you need a car? – Right.* [386]; *Wednesday knocked at the door. There was no response. He knocked again, louder this time. Okay! Okay! I heard you! I heard you!* [386]; *The policeman said, “Okeydoke,” and we drove off* [387] *А вони у військовій формі? — Аякже.* [375]; *...згадувати і згадувати. – Може, дві або три назви — з тих, які найважливіші. – Окей (Ю.Андрухович).*

5. *Він буде вішатись? — запитав я. — Здається.* [375]; *Зможеш? — Спробую, — кивнув Колян* [380].

6. *Ти певен, що ти цього справді хочеш? – Певен (Ю.Андрухович).*

7. *Вам того ксьондза треба, що з бородою, і в мантії? Той, що високий чорний капелюх носить? — допитувався Славко. – Той-той...* [381]

Коректність визначення частиномовного статусу лексем та вираженого ВЧ/НП змісту підтверджується тлумаченням словників⁹.

⁹ Зокрема: *exactly*– adverb *spoken* used to show that you think what someone has said is completely correct or true [367, с. 581]; *not exactly* – adverb *spoken* used as a reply to show that what someone has said is not completely correct or true [367, с. 581]; *maybe* – sentence adverb *spoken* used to reply to a suggestion or idea when either you are

З даних Таблиці 3.12. впливає ізоморфність мов у тому, що в обох мовних корпусах стилістично марковані варіанти лексем *Tak/Yes* та *Hi/No* (72,83% та 65,33 або 3/4 і 2/3 в англійській та українській, відповідно) є найпоширенішою формою стверджувальних / заперечувальних однокомпонентних ВЧ/НП. Другу позицію за частотністю вживань посідають прислівники (14% та 16%, відповідно), однакову частотність виявляють іменники (по 9%), вигуки ж майже вдвоє частотніші в українській (пор.: 4% і 7%). Виключно в українській зареєстровано в такому статусі дієслово, займенник та прикметник. Ці частини мови як стверджувальні/заперечувальні ВЧ/НП, по суті, є повтором рематичного компонента попередньої репліки, на яку ВЧ/НП є відповіддю. Такий повтор є характерним і для багатоконпонентного стверджувального ВЧ/НП, наприклад: *Дружив же він з ким-небудь тут?! — Дружив?! — перепитав старий. — Може, й дружив. Не знаю.* (Курков); *Ще й таке буває? — Буває, буває...* [375]; Виявлене багатство форм української є проявом аломорфізму.

Особливістю англійської мови є також вживання *No* на вираження підтвердження істинності, згоди зі змістом попереднього речення, якщо за своєю формою воно є заперечувальним (негативним), наприклад: “...*Checking any baggage?*” – *He held up a shoulder bag. “I don’t need to check this, do I?” – “No,” she said* [386]; “*I’m not helping, am I?*” – “*Nope.*” [386] (в однокомпонентних ВЧ/НП); а також в багатоконпонентних ВЧ/НП: “*Don’t you ever get tired of lying?*” asked Shadow. *He said it gently, curiously.* – “*Not in the slightest* [386].

---

not sure if you agree with it, or you do not want to say ‘yes’ or ‘no’ [367, c. 1083]; *Of course* – noun b) *spoken* used to say ‘yes’ or to give permission politely; c) *spoken* used to emphasize that what you are saying is true or correct [367, c. 387]; *OK (okey)* – interjection used to show that you agree with something or give permission to someone to do something [367, c. 1213]; *perhaps* – adverb used to say that something may be true, but you are not sure [367, c. 1291]; *really* – adverb *spoken* used in questions when you are asking someone if something is true and suggesting that you think it is not true, AmE used to show that you agree with someone; *not really* – used to say ‘no’ or ‘not’ in a less strong way [367, c. 1448]; *right* – interjection used to show that you have understood or agree with what someone has just said [367, c. 1505]; *sure* – adverb used to say ‘yes’ to someone [367, c. 1775] (в словникових поясненнях виділено напівжирним шрифтом Т.О.В.).

3.3.3.2. Однокомпонентні ВЧ/НП-зови (звертання). В проаналізованих корпусах текстів було визначено частиномовний статус лексем, що функціонують у якості однокомпонентних ВЧ/НП-зовів (звертань), частотність вживання яких представлена в Таблиці 3.13.

Таблиця 3.13.

Структурна класифікація *однокомпонентних невідновлюваних ВЧ/НП-зовів* за частиномовним статусом лексем

№	Частиномовний статус лексем	Частотність вживань			
		Англійська мова (%)		Українська мова (%)	
1	Іменник	221	93,64	73	92,40
2	Вигук	12	5,08	3	3,80
3	Займенник	3	1,28	-	-
4	Прикметник	-	-	3	3,80
Разом		236	100	79	100

Наприклад:

1. *Something roared like thunder. <...> **Father!** Hassan cried. <...> **Father!** What's that sound? [388]; Looking nowhere, seeing nothing, I stumbled on. Then I bumped into something. **Margaret! Margaret! Margaret!** It was Aurelius (Д. Семтерфілд); Пробігаючи Городоцькою, мама верещала: — **Ріто! Ріто! Ріто!** А Голда на Брасрівській: — **Ядзю! Ядзю! Ядзю!** [375]; **Іване!** — крикнув на бігу [380].*

2. **Hey!** she shouted. **Hey!** I'm talking to you! – Shadow turned. [386]; **Гей!** Ти не забудь, що у мене за два тижні день народження! Чекатиму тебе з подарунком, — крикнув навздогін приятелю Колян. — Нагадаєш — прийду! — пообіцяв той, оглянувшись [380].

3. *Hey, you! he said. I know you. <...> **You!** The Hazara! Look at me when I'm talking to you! the soldier barked. [388].*

4. *Коли ви його вчора бачили востаннє? — Господи! Чому востаннє? На що ви натякаєте? Орчику! **Ріднесенький!** [375]; **Старий!** Ти хоч закушуй! — Колян кивнув на тарілку з сухариками. [380]; **Дурна!!!** Дурна, а цюцю не хочеш? На тобі цюцю! На цюцю! — і кинув жменю барбарисок під самі хатні двері [381].*

Дані Таблиці 3.13. засвідчують аломорфність мов у переважному вживанні іменників у якості однокомпонентного ВЧ/НП-зову – понад 9/10 всіх ВЧ/НП цього типу (93,64% та 92,40% в англійській та українській, відповідно). Вигуки у такому статусі вжито також в обох мовах: 5,08% та 3,80%, відповідно. Виключно в англійській вжито займенники (1,28%), а виключно в українській зареєстровано прикметники (3,80%).

3.3.3.3. Однокомпонентні ВЧ/НП - комунікеми (формули ввічливості).

В досліджених корпусах текстів в якості формул ввічливості зареєстровано такі, наприклад, однокомпонентні ВЧ/НП-комунікеми (комунікативи): вітання при зустрічі (*Hello, Hey, Hi; Добридень, Здоров*) або прощанні (*Night, bye; Добраніч*), запрошення до приміщення / колективу (*Welcome; Проходьте*), вираження жалю (*Pity, Sorry*), вибачення за турбування (*Sorry; Вибачте*), прохання (*Please*), зокрема при необхідності повтору сказаного і «недочутого» / незрозумілого для співрозмовника, прохання роз'яснити (*Sorry?*), вираження подяки (*Thanks; Снасибі*).

Відповідні лексеми в англійській у словниках позначаються як вигуки¹⁰, іменники¹¹, прикметники¹². Зазначимо, що аналогічні за своєю прагматико-комунікативною функцією привітання *night* та *morning* трактуються неоднаково – як іменник та вигук, відповідно.

В академічному тлумачному та інших словниках української [<http://sum.in.ua/s>; <http://www.mova.info/>; <http://eslovnyk.com>; <http://ukrlit.org>]

¹⁰ *Bye* – interjection informal *goodbye* [367, c. 224]; *Hey* – interjection informal *hello* [367, c. 825]; *Hi* – interjection informal *hello* [367, c. 825, 820]; *morning* (informal)/*good morning* (formal) – interjection used to greet someone in the morning [367, c. 1134]; *please* – interjection **1** used to be polite when asking someone to do something/for something; **3** said in order to politely accept something that someone offers you; **4 Please!** – *informal a*) said when you think what someone has just said or asked is not possible or reasonable; **b**) used to ask someone to stop behaving badly [367, c. 1327]; *thank you, thanks* – interjection used to tell someone that you are grateful for something they have given you or done for you [367, c. 1824].

¹¹ *night* (informal)/ *goodnight* (formal) – noun *spoken* used to say *goodbye* to someone when it is late in the evening or when they are going to bed [367, c. 1178]; *pity* – noun *spoken* used to show that you are disappointed about something and you wish things could happen differently syn *shame: (It's a) pity (that)* [367, c. 1317];

¹² *sorry sorry* – adjective *comparative* *sorrier*, *superlative* *sorriest* – **1 sorry/I'm sorry spoken a**) used to tell someone that you wish you had not done something that has affected them badly, hurt them etc.; **sorry (that); sorry/I'm sorry about; sorry for (doing) something; 2 ashamed** [not before noun] feeling ashamed or unhappy about something bad you have done; **3 sorry?** – *spoken especially British English* used to ask someone to repeat something that you have not heard properly [= pardon]; **4 feeling pity; be/feel sorry for somebody** – to feel pity or sympathy for someone because something bad has happened to them or because they are in a bad situation **5 sad/disappointed** – feeling sad about a situation, and wishing it were different [367, c. 1679];

усталені форми привітання *добридень, добривечір, спасибі*, визначаються як вигуки; *здоров (був)* – як неповна форма прикметника, *привіт* – як іменник; *вибачте, проходьте* і подібні до них – є формами наказового способу відповідних дієслів; розмовна форма прощання *па-па*, зареєстрована у двох з десяти джерел, словниками ще не фіксується.

У даних Таблиці 3.14. зафіксовано відповідну частотність вживань однокомпонентних ВЧ/НП-комунікем різного частиномовного статусу.

Таблиця 3.14.

Однокомпонентні невідновлювані ВЧ/НП-комунікеми (комунікативи):
розподіл за частиномовним статусом лексем

№	Частиномовний статус лексем	Частотність вживань			
		Англійська мова (%)		Українська мова (%)	
1	Вигук	110	80,46	32	69,57
2	Прикметник	19	13,79	2	4,35
3	Іменник	8	5,75	5	10,87
4	Дієслово	-	-	7	15,21
Разом		137	100	46	100

Наприклад:

1. *Laura reached out her cold hand and squeezed Shadow's hand in hers. She had the gold coin he had given her around her neck, on a golden chain. That looks nice, he said. Thanks. She smiled, prettily.* [386]; *Тобі привіт від Ігора! — сказав. — Спасибі.; Я пішов спати, — сказав Ігор, підводячись з-за столу. — Піду вранці. Повернусь за кілька днів. Добраніч.* [380].

2. *Sorry — I don't mean to be offensive.* [390]; *He unlocked the door, went inside. He said, Sorry. I thought this was my room. — It is, said Media.* [386]; *Добрий вечір, — промовив садівник. — Добрий, — відповів Ігор.* [380]; *Здоров! — кивнула Марія Вальці і притислась до щасливого Смерда...* [383].

3. *Well, the sooner you're done, the sooner we can move out of Eagle Point. Goodnight. Shadow walked across the hall.* [386]; *Привіт, — промовила вона, злегка посміхаючись; Привіт, — почала вона. — Привіт, — відповів він, посміхаючись* [376].

4. *Дозвольте?* — пролунав голос Олени [380].

Як це впливає з даних, наведених у Таблиці 3.14., більш ніж 4/5 (80,46%) в англійській та в українській майже 70% однокомпонентних ВЧ/НП-комунікем є випадками вживання вигуків, що є ізоморфною характеристикою. Аломорфізм виявляється у більш рівномірному розподілі вживання частин мови як ВЧ/НП-комунікативів, а також у кількісному співвідношенні такого вживання, що є мовно-специфічним: виключно для української характерним є вживання дієслова у такому статусі, більш того, це друга за частотністю позиція для української (15%); прикметники більш вживані в англійській (14% проти 4% в українській), іменники – в українській (11% проти 6%).

3.3.3.4. Однокомпонентні номінативні (називні) ВЧ/НП. В матеріалах дослідженого корпусу текстів однокомпонентні номінативні ВЧ/НП представлені іменниками в обох мовах і виключно в англійській – числівниками, та виключно часткою в українській. Переважно всі вживання є назвами частин творів, самих творів, які вжито для маркування частин тексту і які як назви не мають жодних розділових знаків. Нумерація частин в англійській представлена словесно – числівниками, в українській – числами (цифрами) та літерами. Відносна частотність відповідних вживань представлена у Таблиці 3.15.

Таблиця 3.15.

Однокомпонентні невідновлювані номінативні ВЧ/НП :
розподіл за частиномовним статусом лексем

№	Частиномовний статус лексем	Частотність вживань			
		Англійська мова (%)		Українська мова (%)	
1	Числівник	38	54,29	-	-
2	Іменник	32	45,71	53	98,15
3	Частка	-	-	1	1,85
Разом		70	100	54	100

Наприклад:

1. *SIX; TEN; ELEVEN* [388].
2. *Winter* [388]; *Beginnings; Arrival* (Д. Семтерфілд); *Marat* [377]; *Пух* [383]; *Даруся* [381]; *Культ. Амальгама* [376].

3. *Оце!!!* [378].

Інші випадки формально «номінативних речень», оскільки контекстуальний аналіз виявляє можливість їх варіативного трактування, нами віднесено до проблематичних випадків, які розглянуто окремо.

3.3.3.5. Однокомпонентні вигукові ВЧ/НП. Всі різновиди однокомпонентних ВЧ/НП, що традиційно визнаються невідновлюваними і описані вище, представлені лексемами, які за своїм морфологічним статусом належать до різних частин мови. Зазначимо, що в корпусі україномовних творів серед однокомпонентних невідновлюваних питальних ВЧ/НП зареєстровано приклад вживання у такій функції частки *тобто*, яка у такому вживанні виражає здивування, незрозуміння чогось [<http://eslovnyk.com>]: *Ну давай, підходь! — життєрадісно промовив Колян. — Я вже підійшов! — Тобто? — Я навпроти входу, — пояснив Ігор* [380].

Решту ж різновидів однокомпонентних невідновлюваних ВЧ/НП (вокативи, спонукальні, питальні, та висловлення, що виражають вагання) віднесено до групи вигукових, оскільки за частиномовним статусом компонентів такі однокомпонентні ВЧ/НП представлені майже виключно вигуками. Частотність їх вживань у корпусі текстів та відносна частка серед ВЧ/НП групи представлені у даних Таблиці 3.16.

Таблиця 3.16.

Різновиди невідновлюваних однокомпонентних ВЧ/НП, виражених вигуками

№	Різновиди ВЧ/НП, представлені вигуками	Частотність вживань			
		Англійська мова (%)		Українська мова (%)	
1	Вокатив (виражені вигуками емоції та почуття)	45	75	75	88,24
2	Спонукальні (виражені вигуками)	8	13,33	3	3,53
3	Питальні (виражені вигуками)	4	6,67	3	3,53
4	Вагання (виражено вигуками)	3	5	4	4,70
Разом		60	100	85	100

Наприклад:

1. *Although MSNBC has yet to confirm a motive for the attack, our sources tell us that responsibility for the murders has been claimed by a group calling themselves*

the Illuminati. Olivetti exploded. What! [384]; *The earsplitting cry my grandmother let out when she learned of the disaster cannot be done justice in print. <...> as ancient Near Eastern ululations issued from her throat. "OULOULOULOULOULO!* *OULOULOULOULOULO!"* (Дж. Юдженіdic); *Bella, that one's been out of the theater forever. – Oh. I frowned* [391]; *І що він сказав про тебе? – Праведник. Ха-ха-ха-ха!* (Ю. Андрухович); *А довго їхати? – Дві з половиною години. – О-о-ох... – зітхнув Роня у слухавці.; Та-а-а, – підтакуючи, зітхнув Павук. ... О-о-ох, – знову зітхнув Павук.; "Тільки не це, тільки не це!!!" – запанікував він подумки. – Ух-х-х-х... Гм-м-м-м... Ой-й-й-й-й... Н-н-н-н-у-у-у... [376]; Біжіть хутчіш до Шпрехера*, — аж захекалася шимонова, — там щойно якась хулера скочила з даху на брук. — Йой! — скрикнула матуся і стала покvapливо накладати шпандерок на хліб, аби вийшла канапка, а це означало, що вона за мить буде готова вилетіти з хати [375]; О! Глянь! — зупинився Колян, показуючи на оголошення зліва від входу в клуб.; Ну, покажи! — попросив приятель, згораючи від цікавості. — Ага! Так я тобі зразу і показав! — схидно відповів Колян. — Ні! Потерни! [380].*

2. *Shh. Are they going to kill us? Papa? Shh.* [389]; *Ну?! Ти мені покажеш? — Добре, тримай! — Колян простягнув йому аркуш паперу.* [380].

3. *But how many of them know who you are? Eh?* [386]; *Уявляєш? Ніч у мавзолеї! Темрява, ти і Ленін! Га?* [380]; *Заждіть хвильку, не кваптеся. Тота балюстрада з гіпсу вас не витримає. — Шо? Не пхай свого носа до чужого проса [375].*

4. *Would it be all right if I joined you? he asked in his silken, irresistible voice. — Er... sure, Jessica breathed. Um, actually, Bella, we already ate while we were waiting — sorry, Angela confessed. That's fine — I'm not hungry.* [390]; *Це не має нічого спільного з вашим зацікавленням. — Гм. То ви не шукаєте карти дна Карпатського моря? [375]; І чи якось то лікується? — її голос все слабшав і слабшав.— Ну-у-у... — протягнув Банзай.; А чим ти цікавишся? — Ну-у-у... — Іринка склала губи бантиком. — Та всім цікавлюсь, а ти? — Ясно, а музику яку*

слухаєш? – знову не зовсім ввічливо не відповів він. – Ну-у-у... "Амнестие машиннікі" ... [376].

3.3.4. Багатокомпонентні ВЧ/НП невідновлюваного типу

3.3.4.1. Загальна характеристика багатокомпонентних ВЧ/НП невідновлюваного типу. В п.3.1.1. зазначено, і в даних Таблиці 3.1. підтверджено, що багатокомпонентні ВЧ/НП складають більше 1/2 (60% та 73% в англійській та українській, відповідно) від кількості висловлень невідновлюваного (як це традиційно визнано) типу, зареєстрованих у досліджених корпусах текстів. Як і однокомпонентні ВЧ/НП невідновлюваного типу, такі висловлення угруповуються згідно до переліку прагматико-комунікативних типів невідновлюваних ВЧ/НП. Однак слід зазначити, що у багатокомпонентних побудовах ВЧ/НП виключно одного прагматико-комунікативного типу зустрічаються нечасто, більш характерним є поєднання ВЧ/НП різного типу у межах єдиного висловлення. Частина багатокомпонентних ВЧ/НП віднесена нами до проблематичних випадків, оскільки, з одного боку, вони визначені як невідновлювані, належні до певного прагматико-комунікативного типу, а з іншого, – контекстуальний та компонентний аналіз виявляють можливість їх трансформування до відновленого гіпотетично вихідного повного речення, що зумовлює визначення таких ВЧ/НП як еліптичних, тобто відновлюваних. Тому в Таблиці 3.17. представлено результати комплексного угруповання багатокомпонентних ВЧ/НП.

З даних Таблиці 3.17. очевидно, що в обох мовах понад 2/3 (68,99% та 65,23%, відповідно) багатокомпонентних «невідновлюваних» ВЧ/НП є висловленнями, в межах яких поєднуються ВЧ/НП двох або більше прагматико-комунікативних типів; багатокомпонентні ВЧ/НП одного типу складають майже 1/5 (17,99% та 18,01%), проблематичними на даному етапі

визнано 1/6 випадків (13,02% та 16,76%, відповідно). В порядку низхідної частотності розглянемо кожну з груп окремо.

Таблиця 3.17.

Багатокомпонентні невідновлювані ВЧ/НП:
розподіл за типом

№	тип ВЧ/НП	Частотність вживань			
		Англійська мова (%)		Українська мова (%)	
1	Об'єднання різнотипних ВЧ/НП	1714	68,97	728	65,23
2	Багатокомпонентне ВЧ/НП одного типу	447	17,99	201	18,01
3	Проблематичні випадки	324	13,04	187	16,76
Разом		2485	100	1116	100

Наприклад:

1. *Good night, Laura.* [386]; *What does she look like? – She looks ... like you. – Oh, darling, not that good surely.* (Дж. Юдженідіс); *Okay, girl Sam.* *You go over there, and look out at the road.* [386]; *“Were you aware,” the cardinal whispered, “that we found no remains on the balcony?” Mortati smiled. “Perhaps the rain washed them away.” The man looked to the stormy heavens. “Yes, perhaps...”* [384]; *Ну, з Богом!; Дякую, синочку,* — Олена Андріївна відірвала погляд від шиплячої сковорідки.; *Каву будете? — Так, дякую.; Вибачте, я на хвилинку...; О, дякую,* — здивувався садівник, побачивши Ігоря з чаєм у руках. (Курков); *Ігор відразу попрямував до танку. — Гей, хлопче, не туди!* — крикнула господиня, що затрималась біля хвіртки.; *Гей, зачекай!* — гукнув хлопцю, остаточно зрозумівши, що перед ним не Іван.; *Добрий вечір,* — промовив садівник. — *Добрий,* — відповів Ігор. [380].

2. *Thank goodness* (Д. Семтерфілд); *I guess I found my family. But no, I never found my tribe. – Sorry to have to disturb you. – Let me be. I got what I wanted. I’m done.* [386].

3. *I believe that’s what they call the human condition, said Shadow. Thanks for the company. No problem, she said* [386] (→ There is not a single problem); *Never*

mind. Thanks for your help [384] (→ You should not mind my having helped you, it was my pleasure). *You go do what you need to do. I'm tired. Good luck.* [386]; *I took the card from him. Thanks, I muttered. Good luck, he said.* [388]; – (→ I wish you good luck). *Доброго раночку! — привітався він бадьорим голосом; Доброго ранку, — Ігор роззирнувся, розмірковуючи, куди тарілку з гречкою поставити. — Доброго-доброго, — кивнув Степан. — А могло би бути поганим...; Гаразд, ми будемо тихше. - Вибачте нам.* ВЧ/НП-комунікеми допускають трансформації відновлення гіпотетично вихідного повного речення і, як такі, мають бути визнаними еліптичними, тобто ВЧ/НП відновлюваного типу.

3.3.4.2. Об'єднання різнотипних ВЧ/НП. Багатокомпонентні ВЧ/НП даної групи у своєму складі поєднують різні за прагматико-комунікативним статусом ВЧ/НП.

У вибірці англійської мови найтиповішими є поєднання Так/Ні з іншими типами, зокрема з ВЧ/НП-вокативами (38,04%), комунікемами (9,45%), зовами (25,50%); поєднання комунікем і зовів (19,89%), поєднання інших типів (7,12%). Наприклад: *Well, yes and no.* [386]; *Ah, yes; Oh, yes; Hell yes; So, yes; Uh, yeah* [384]; *Did you notice that? – Oh yeah, said Jerome.* (Дж. Юдженидїс); *He bought it in 1984, I think. – Did he buy it new? – Well, no. I think it was new in the early sixties ...* [391]; *No, sir. No, my dear. Yes, Dad? Yes, signore; Yes, camerlegno ...; Yes, sir!; No, my dear* [384]; *Yes ma'am; Yes, sir; Yessir; Mike, yes; No, Shadow* [386]; *Do you understand that? – No, Baba jan, I said, desperately wishing I did* [388]; *Hello, puppy, she said. Her voice was thin. Hi, Laura.* [386]; *Hey, Chad, said Shadow. Hey, pal, said Chad Mulligan* [386]; *Ginny looked up into Harry's face, took a deep breath, and said, Happy seventeenth. – Yeah... thanks* [392]; *Harry was embarrassed and astonished himself. Well... er... thanks, Dudley.* [392] – вокатив + вагання + комунікема + зов; *Thanks, man, but no* [386] – комунікема + зов + Так/Ні.

Для україномовних творів більш характерним виявлено поєднання комуікативів із іншими типами ВЧ/НПЧ: вокативами (38,57%), Так/ні (32,41%), зовами (16,44%), поєднання інших типів (12,58%). Наприклад: *Кутиси, що*

треба! — Ох, спасибі!; Добре, дякую, — зняковілий Ігор вирішив закінчити розмову. — До побачення... і спасибі за рибку! [380]; Спасибі тобі, Ларисо, - гірко прохрипів він [379]; Мені також можна спати? — прошепотів. — Розписку я вранці напишу, добре?— Так, спи! Вранці напишеш, — кивнув Ігор. [380]; Чим я можу допомогти, Віко? - Нічим, Боже мій, нічим! нічим! нічим! - Віка заридала і кинула трубку; Пані Голдо, як ся маєте! — Гут, гут, пані Влодзю; Да, Валер, — поплескав його по плечу Юра. — Хто ж так робить? [377]; Дубрийдинь, муї куханє! [375]

3.3.4.3. Багатокомпонентні ВЧ/НП окремих типів. Ця група ВЧ/НП об'єднує ті багатокомпонентні висловлення з частковою або нульовою предикацією, які представляють окремі типи ВЧ/НП, а не поєднання декількох типів у межах єдиного висловлення. До неї увійшли ВЧ/НП-зови, ВЧ/НП-вокативи та ВЧ/НП *Так/Ні*. Інші типи ВЧ/НП у вигляді багатокомпонентних (без поєднання з ВЧ/НП різних типів) в матеріалах корпусів текстів не зареєстровано. Частотність вживань відповідних різновидів представлено у Таблиці 3.18.

Таблиця 3.18.

Окремі прагматико-комунікативні типи

багатокомпонентних невідновлюваних ВЧ/НП

№	Типи ВЧ/НП	Частотність вживань			
		Англійська мова (%)		Українська мова (%)	
1	ВЧ/НП-зов	199	44,52	117	58,21
2	ВЧ/НП-вокатив	137	30,65	51	25,37
3	ВЧ/НП Так/Ні	111	24,83	33	16,42
Разом		447	100	201	100

Наприклад:

1. *The man in the wheelchair accelerated toward Langdon and offered a clammy hand. “Mr. Langdon? We spoke on the phone. My name is Maximilian Kohler.” [384]; Ні паспортами, ні їх іменами вона вчора не поцікавилася. Тому, постукавши у віконце, просто сказала: «Гей, шановні!». «Шановні» вийшли; Гей, лейтенантик! Гей, брюнетик! [380].*

2. **Poor girl** [390]; **Poor Desdemona!** Her brother falls in love and leaves her behind in New York. How is she? (Дж. Юдженидїс); **My boy!** He won't breathe! Allah, help him breathe! [388]; Цікаво, то чоловік чи жінка, — поцікавилася матінка в якоїсь перекупки, що стояла поруч. — Дівчина, — відповіла та і втерла рогом квітчастої хустини сухе око. — **Така молода...** Кажуть, через трагічне кохання [375]; **Бідна тома Марія...** [381]; **А йдїть!** [375]; **Що, бив?** — обличчя Степана на мить прибрало лютого, сердитого виразу. — Ні. Садівник скривив губи. — Добре, — махнув рукою. — **До дїдька його!** Забудемо!; **А я ваше татуювання прочитав!** — вихопилося в Ігора по-хлоп'ячому хвалькувато. — **Та ну!** — здивувався садівник, — **І що там?** [380].

3. **Don't you ever get tired of lying?** asked Shadow. He said it gently, curiously. — **Not in the slightest.** [386]; Але Прага і 68-й рік — це передусім інша стійка історична конотація... **Так, абсолютно.**; I same в цьому потязі тобі стало якось незабутньо добре?— **Та де там!** Швидше незабутньо зле (Ю.Андрухович); Ви надовго їдете? — запитала вона по паузі. — На кілька днів, — Я потім відпрацюю, ви не думайте, — сказав він, — а якщо я затримаюся... — **Та що ви,** — махнула рукою Олена Андріївна, — я не про те. Сумно буде самій у хаті... [380].

Як впливає з даних Таблиці 3.14., за частотністю вживань багатоконпонентних варіантів прагматико-комунікативних різновидів ВЧ/НП невідновлюваного типу, найпоширенішими в текстах англійської та української мов є ВЧ/НП-зови (44,53% та 58,21%, відповідно), які сукупно покривають майже 1/2 (48,77%) цієї групи. ВЧ/НП-вокативи також є досить частотними (30,65% та 25,37%, відповідно) – сукупно майже 1/3 (29,01%) випадків; сукупно приблизно 1/5 частина (22,22%) припадає на багатоконпонентні ВЧ/НП *Так/Ні* (24,83% та 16,42%, відповідно у мовах).

Розглянемо компонентний склад таких ВЧ/НП і, за можливості, представимо його у вигляді морфолого-синтаксичних моделей.

ВЧ/НП-зови у багатоконпонентній варіації в обох мовах зареєстровані виключно як двокомпонентні структури.

При чому для обох мов однаково характерним є одночасне вживання різних форм привертання уваги співрозмовника (модель «вигук + іменник/займенник»), наприклад: *Hey, Chad, said Shadow. Hey, pal, said Chad Mulligan* [386]; *Гей, лейтенантик! Гей, брюнетик!* [380]; *Вань, — крикнула в небеса, — ей!* [377]

Майже виключно для англomовної вибірки характерною є модель іменник + іменник, обидва з яких є власними назвами – іменем та прізвищем персонажа або прізвищем та назвою форми звертання (соціального статусу/посади), наприклад: *Robert Langdon? he called; Mr. Langdon? – Langdon did not hear* [384]. В одному випадку функцію форми звертання виконує артикль: *You! The Hazara! Look at me when I'm talking to you! the soldier barked* [388]; В україномовних текстах зареєстровано лише поодинокі випадки ВЧ/НП-зову цієї моделі, наприклад: *Пані Хомикова! Я вам поможу, бо ви кобіта і вам не пасує тото дричитти!* [375].

Виявлене в досліджуваних корпусах текстів вживання одночасно двох різних способів залучення уваги в межах окремого висловлення (вигук, наприклад, *Hey; Гей* + іменник/займенник) зумовлено необхідністю виділити особу, до якої звертаються, з групи інших присутніх. *One of them saw us, elbowed the guy next to him, and called Hassan. Hey, you! he said.* [388]. У ситуаціях же, коли співрозмовників потенційно двоє, вжито тільки одну форму з можливих мовних засобів залучення уваги. На відміну від вживання виключно власної назви або іменника-загальної назви в якості зову, наявність вигуку або поєднання двох способів привертання уваги характеризує мову відповідного персонажа як стилістично марковану – неофіційного, розмовного і навіть зниженого регістру.

Виявлені досліджуваних текстах англійської приклади ВЧ/НП-зовів у формі питання, як свідчить контекстний аналіз вжито у ситуаціях, коли мовець розшукує свого співрозмовника, не бачачи його, наприклад: *I hurried through the front door, calling out before I was completely inside. – Dad? Edward? – < ... > – In here, Charlie called.* [391], або для започаткування діалогу, наприклад: *I*

remember ... listened to breaking news of the coup on Radio Kabul. Amir agha? Hassan whispered. – What? – What's a 'republic'? <...> Amir agha? – What? – Does 'republic' mean Father and I will have to move away? <...> – Amir agha? – What? – I don't want them to send me and Father away. I smiled. – Bas, you donkey. No one's sending you away. – Amir agha? – What? – Do you want to go climb our tree? [388].

Багатокомпонентні **ВЧ/НП-вокативи**, засвідчені в матеріалах дослідженого корпусу текстів, виявляють значно більшу варіативність, особливо в українській. Двокомпонентні моделі таких ВЧ/НП включають поєднання іменника/займенника із прикметником або присвійним/вказівним займенником у функції означення; інколи повтор лексеми. Наприклад: ***Goodness gracious! Aurelius exclaimed softly as he passed me one dainty sandwich after another*** (Д. Семтерфілд); ***He suddenly felt a wave of panic, realizing where he was. My God! I didn't bring my passport!*** [384]; ***Dear me!*** (Д. Семтерфілд); ***Ой, піду, піду, — зітхнула бабуня, — маю завтра три похорони. — Агой! — сплеснув у долоні пан Кнофлик. — Аж три! Яке щастя!; Така молода...; Свят-свят! — отетерів шинкар пан Сальомон, який саме приніс нам пиво. — Бідачка з голоду пообгризала!*** [375].

Якщо до багатокомпонентного ВЧ/НП входить три та більше слів, то в англійській такі ВЧ/НП поєднують у своєму складі двокомпонентні моделі ВЧ/НП-вокативу або інші різновиди ВЧ/НП. ***Oh my God!*** [384]; ***Dear, oh dear. It's the leg, is it? Is it broken? Can you move it?*** (Д. Семтерфілд); ***Hassan was screaming and his arm was wrapped around my neck. Bravo! Bravo, Amir agha!*** [388]. Українська вибірка засвідчує значно більшу варіативність індивідуальних моделей та способів вираження емоцій, наприклад: ***Ну й бабуся в тебе! Не дай Боже, щоб така вирішувала твою долю!*** [379]; ***Почала кричати. Якого чорта?! Скільки можна?!*** [377]; ***Із криками "Оце так-так! НЛО в спортзалі — хто б подумав?" Банзай вибіг із приміщення; Тільки не це, тільки не це!!! — запанікував він подумки.; Але ж ти й зануда!*** [376]; ***Оце так знахідка!*** —

вирвалося у Степана, коли промені двох ліхтариків вперлися в три старомодних шкіряних валізи, покритих пилом і будівельним порохом. [380].

Багатокомпонентні **ВЧ/НП Так/Ні** в дослідженому корпусі текстів представлені декількома моделями, з яких найтиповішою для обох мов виявлено модель-повтор.

Повтореними зареєстровано а) *Так/Ні* або його замітник (в обох мовах), наприклад: *Yeah, yeah. Sure, sure, he agreed, still chortling.* [390]; *Okay! Okay! I heard you! I heard you!* [386]; б) слово з попередньої репліки або репліку цілком на знак згоди, підтвердження (в українській) – за синтаксичним статусом такі повтори є еліптичними ВЧ/НП *А ви випадково про Юхима Чагіна нічого не чули?* — *запитав сухим чітким голосом.* — *Про Фіму?! — здивувалася вона.* — *Чого ж не чула? Фіму колись тут кожний другий знав! ... А будинок, де він жив?* — *обережно запитав Степан.* — *Будинок цей ще стоїть?* — *Стоїть, стоїть,* — *закивала господиня.; Наприклад, з ким він дружив? Дружив же він з ким-небудь тут?! — Дружив?! — перепитав старий.* — *Можє, й дружив. Не знаю.* [380]. *Кажуть, через трагічне кохання.* — *А йдіть! Ще й таке буває?* — *Буває, буває* [375].

Інші моделі включають а) стійке словосполучення, що виражає ступінь категоричності згоди/підтвердження або незгоди/заперечення, наприклад: *Don't you ever get tired of lying? ... – Not in the slightest.* [386]; *Not on your life!* [384]. *Можна тебе поцілувати?* — *Ще чого! Заведи собі друзів — з ними й цілуйся* [377]; *А йдіть! Пані Рімо! Маєте фест модний жакет.* — *Ай, де там модний.* *Сама перешила зі старих шторів.* [375]; б) прислівник (модальне слово) + Так/Ні, наприклад: *They think in the village that the girls are mentally retarded – Surely not!* (Д. Семперфілд); *Demon's hole... that is... buco diavolo? Vittoria nodded. Literally, yes* [384]. *We need to call the proper authorities. Immediately.* — *Absolutely not; The symbol is Masonic? – Actually, no. It's Illuminati* [384]. *Але Прага і 68-й рік — це передусім інша стійка історична конотація... Так, абсолютно; Страх просочувався у Мідні Буки через пори*

реальності, наче міазми з боліт, де ворушиться мул. **О так!** Рано чи пізно, кожен починає відчувати цю розмиту тривогу [376].

За допомогою включення у висловлення модальних прислівників та інших лексем і словосполучень, а також використання простого повтору лексем *Так/Ні* або їх аналогів-замінників категоричність відповідного заперечення або підтвердження підкреслюється або пом'якшується, завуальовується. При цьому акцент переноситься на неповноту згоди/підтвердження або незгоди/заперечення. Таким чином знаходить своє вираження різний ступінь відповідної впевненості комуніканта в правдивості, ймовірності попереднього твердження (безпосередньо попереднього речення) або відповідної на нього репліки.

З точки зору синтаксису, названі лексеми (прислівники, модальні слова і т.п.) модифікують однокомпонентні ВЧ/НП *Так/Ні* як єдине ціле висловлення, тобто виступають обставинами, що характеризують не окремі елементи речення, а все речення (його предикативну основу) в цілому. Такого типу «актантно-сирконстантний присоставний распространитель» (поширювач речення в цілому) в теоретичній літературі кваліфікується як «детермінант» (термін запропоновано в російській граматиці Н.Ю. Шведовою). Це – «принципово інший тип другорядних членів речення», оскільки модифікує предикативну основу, яка вже має у своєму складі другорядні члени речення в якості прислівних поширювачів. Детермінант, оскільки він є автосемантичним (за Г.О. Золотовою), трактується як поширювач речення, об'єднаний із предикативною основою зв'язком підпорядкування у формі вільного приєднання (див., наприклад: [265; 79–80; 97, с 7; 127; 243, с. 12]. Як спільну ознаку детермінантів виокремлюють його спроможність модифікувати речення будь-якого типу: безособові, номінативні, невизначено особові тощо (див., наприклад, [87, с. 22-42; 97; 225, с. 83-84].

Такі характеристики ВЧ/НП *Так/Ні* свідчать про те, що формально лексеми *Так/Ні* функціонують як цілісне речення. Тобто, вони виступають замінником формально неексплікованої первинної структури предикації. ВЧ/НП *Так/Ні* та

їх аналоги, представлені в якості таких неексплікованих «згорнутих» речень, мають вторинний характер по відношенню до речень-основ, на які вони є відповідями (пор. “згорнуте” умовне речення “but for...” [100; 101]). Контекстний аналіз дослідженого корпусу текстів дає підстави вважати, що ВЧ/НП *Так/Ні* та їх аналоги є результатом абстрагування від безлічі типових ситуацій, потенційно або фактично номінованих реченнями-структурами предикації.

3.4. Проблематичні випадки та випадки варіативного трактування

3.4.1. Проблематичні випадки (ВЧ/НП, статус яких є дискусійним у лінгвістиці)

3.4.1.1. Обґрунтування еліптичного статусу спонукальних ВЧ/НП.

Імперативні (спонукальні) висловлення традиційно вважаються повними односкладними, тобто, «невідновлюваними», оскільки наявність підмета у такому реченні є необов'язковою. У відповідності до критерію можливості/неможливості застосування до ВЧ/НП трансформацій відновлення гіпотетично вихідного повного речення, в даному дослідженні всі виявлені в корпусі текстів спонукальні висловлення віднесено до еліптичних однокомпонентних або багатокомпонентних ВЧ/НП. Надамо обґрунтування такому трактуванню.

Такі ВЧ/НП представляють собою присудок або групу присудку. Підмет у таких ВЧ/НП не експліковано, але він є імпліцитно присутнім, оскільки референтом підмета («виконувачем» відповідної дії) є другий комунікант-учасник діалогу. Сама ситуація зумовлює наявність такого учасника комунікації, обов'язковість та імпліцитність відповідної номінації, що в мовленні уможлиблює випущення відповідного підмету, уникнення його повної експлікації.

Нашим дослідженням виявлено, що в українській мові такий підмет часто виражено, незалежно від ситуації діалогу чи полілогу, самі ж висловлення у стилістичному плані є нейтральними. (У наведених нижче прикладах

гіпотетичний та експлікований підмет, що називає виконувача майбутньої дії, виділено напівжирним шрифтом, присудок підкреслено подвійною лінією). Наприклад: **Ти хоч закушуй!** — *Колян кивнув на тарілку з сухариками.*; **Ти йди**, — *сказав йому несподівано холодним тоном Степан.* — *Хочу побути на самоті! Подумати!;* **Ти йди, відпочинь трошки!** — *промовив турботливо садівник* [380]. Повну структуру предикації експліковано і в спонукальних висловленнях, що виражають побажання: *Та Бог їх бери, дурні людські язики* [381].

В англійській мові в спонукальних висловленнях підмет експліковано у ситуаціях полілогу. при розподілі обов'язків/завдань між різними особами-комунікантами – безпосередньо оголошуються у такий спосіб виконувачі майбутніх дій, наприклад: **Yaxley** — *beside Dolohov.* **The two men** *took their allotted places* [392] → **Yaxley sit (must sit)/take your places** *beside Dolohov.* Такий комунікант називається, якщо спонукування до дії стосується одного з учасників полілогу. дії За формою назва такого виконувача має характеристики звертання, яке функціонує як окреме вигукове ВЧ/НП-зов або звертання-вставний елемент речення (за традиційною точкою зору). Наприклад: *As she revolved to face the firelight, the woman said in a cracked and terrified voice, Severus! Help me!* [392]; (ВЧ/НП); **Severus**... *please... please...* [392]; (ВЧ/НП); **Esme**, *let me do that.* [390]; *Що робити? Що робити? Думай, голово, думай! — повторював подумки Ігор, вже капітулюючи перед сном* [380]. **Рятуй нас, Боже, від неспання в цю пору!** *Час зради й брехні* [379]. Названий у висловленні «виконувач дії» формально – за традиційною граматичною теорією – функціонує як звертання, вставний елемент речення.

Повні спонукальні речення, в яких експліковано назву виконавця дії зареєстровано у досліджених і англомовних матеріалах (несистематична вибірка) – а) у формі звертання **Harry, ...**, б) у формі підмету речення **..., you**, наприклад: *Listen! said Harry again. No, **Harry, you listen**, said Hermione.* [392]. Розглянемо ще приклад: *Get him! shouted a woman's voice, parked on the verge of hysteria. Oh for God's sake, somebody stop him! Don't let him get away!* [386]. У

даній ситуації звертаються до будь-кого з присутніх безвідносно до конкретної особи-комуніканта. У спонукальному реченні експліковано підмет *somebody*, що називає виконувача дії.

Підмет (*you*) є експлікованим і в спонукальному реченні, що висловлює заборону, наприклад: *Are you out of your mind? demanded Harry. A plot to get this house?→ Are you actually as stupid as you look? Don't you dare! squealed Aunt Petunia, but again, Vernon waved her down. [392]; I'd rather die than be with anyone but you. – Don't be melodramatic, please. – Well then, don't you be ridiculous [391].*

Більш того, в проаналізованих англomовних текстах зареєстровано чисельні випадки повних речень, що висловлюють спонукування, але без вживання імперативної форми дієслова, наприклад: *You, Harry, Dedalus continued, will wait here for your guard [392].* Спонукальний характер даного та йому подібних речень підтверджується роз'ясненнями словників, які надають інформацію щодо вживання дієслова *will* у таких реченнях. Наприклад: **will** – 3. – **requesting** (*spoken*) used to ask someone to do something: *Will you phone me later?* 7. – **giving orders** (*spoken*) used to give an order or to state a rule: *Will you be quiet! You will do as I say. Every employee will carry an identity card at all times. [368, с. 2006].* Частина з таких повних спонукальних речень супроводжується спонукальним еліптичним ВЧ/НП, що виражає той же самий зміст, наприклад: *Edward, you may as well go find Jasper before he gets too far. I'm sure he's upset with himself, and I doubt he'll listen to anyone but you right now. – Yes, I eagerly agreed. Go find Jasper [391].* Знов підтвердження коректності нашого розуміння знаходимо у словнику: **may as well** – (*spoken*) used to suggest that someone should do something, because there is no good reason to do something else [368, с. 1082].

3.4.1.2. «Номінативні» висловлення з частковою або нульовою предикацією

3.4.1.2.1. Суто «номінативні» ВЧ/НП. В матеріалах дослідженого корпусу текстів так звані номінативні речення (в класичному розумінні називних висловлень за виключно формальною ознакою) представлені найбільшою різноманітністю довжини із всіх ВЧ/НП: від 1 до 42 слів. Середня довжина номінативного ВЧ/НП в корпусі англійських текстів – 11 слів, в корпусі українських текстів – 4 слова, саме така довжина є номінативного висловлення найчастотнішою у вибірках обох мов.

І в англійській, і в українській мовах номінативні висловлення вживаються в текстах не поодинокі, а часто цілими низками. Так, низку номінативних ВЧ/НП різної довжини (ВЧ/НП виділено напівжирним шрифтом, у дужках зазначено кількість компонентів) включає, наприклад, наведені нижче уривки з роману Д. Брауна: *Langdon slowed to read the engraved bronze as they passed. ARS ELECTRONICA AWARD For Cultural Innovation in the Digital Age Awarded to Tim Berners Lee and CERN for the invention of the WORLDWIDE WEB* (24); *Once removed from its recharging platform at CERN, the canister would count down inexorably. A runaway train* (3). *And when time ran out... A blinding light* (3). *The roar of thunder* (4). *Spontaneous incineration* (2). *Just the flash... and an empty crater* (7). *A big empty crater* (4). *The image of her father's quiet genius being used as a tool of destruction was like poison in her blood* [384].

Аналогічне спостерігаємо і в українських текстах, наприклад: *Жінка на порозі залу чи то схлинула, чи то змикнула, і чоловік поглянув на неї. Гарна доглянута жінка, все як належить: зачіска, парфуми. Ніби й нічого особливого, проте обличчя запам'ятовується. Знову зима, знову сніг, мряка, холоди, згорблені спини, чорні дерева; Будинок мав чотири поверхи. Виглядав занедбано, себто затишно. Я потягнув двері. Жодного коду — заходь і вбивай їх у їхніх теплих ліжках. Гарний настрій, піднесений стан, початок сонячного безкінечного дня. Третій поверх був мій. Чорні металеві двері, синій гумовий килимок, червоний симпатичний гудзик дзвінка* [377]; *А в*

Києві дув прохолодний вітерець, але більше нічим погода не відрізнялась. Cіpe, хмарне небо. Діловий шум машин. Ранні сутінки. Вечірні вогні міста [380].

Структуру номінативних ВЧ/НП різного кількісного компонентного складу проаналізовано за принципом визначення частиномовного статусу компонентів та їх приналежності до тих чи інших синтаксичних структур за допомогою аналізу за безпосередніми складниками. Виявлено, що збільшення компонентів, що входять до складу номінативних ВЧ/НП, по суті, є поєднанням моделей двослівних ВЧ/НП. Для англійської характерні такі моделі двокомпонентних номінативних ВЧ/НП: а) іменник + артикль (97,8%), наприклад: *A pause*. [386]; *A ratchet* [389]; *A letter*. (Д. Семмерфілд); б) іменник + прикметник (2,11%): *Spontaneous incineration* [384] в) так звані «прикладки» (імена та назви, між складовими яких виявлено аппозитивні відношення) (0,09%): *Vida Winter* (Д. Семмерфілд).

Всі 100% двослівних номінативних ВЧ/НП є структурами модифікації. У випадку поєднання двох іменників або іменника та прикметника це не викликає сумнівів. Стосовно ж найпоширенішої моделі – сполучення іменника та артикля, наведемо деякі пояснення. Як за службовою частиною мови за артиклем не «закріплено» синтаксичного статусу члена речення. Водночас в граматиках зарубіжних авторів для артикля визначають функцію «детермінанта», яку, крім артикля, виконують в реченні присвійні та вказівні займенники, статус яких в такій позиції традиційно визначається як «означення», тобто атрибутивний модифікатор. Таким чином, артикль є своєрідним атрибутивним модифікатором. Структурний аналіз решти багатоконпонентних номінативних ВЧ/НП показав, що із збільшенням кількісного складу номінативних ВЧ/НП поширюється варіативність складу самих структур модифікації (пре- або постпозиція означення, спосіб вираження означення тощо). Спостерігається також збільшення кількості модифікаторів, об'єднання окремих структур модифікації у структури координації або ієрархічна організація сукупностей синтаксичних структур модифікації. Наприклад: *I blew the dust off it, sneaked it into bed with me that night, and was*

stunned to find an entire chapter on Hazara history. An entire chapter dedicated to Hassan's people! [388]; Банзай зайшов у клас. Усі вступились у нього. Середнього зросту, коротка акуратна зачіска, невеликі бакенбарди, темні, як і волосся. Баки, як у Траволти в "Бріоліні". Велика біла футболка з кольоровим словом *Y E S* розфарбованим у стилі "Мамо, я маюю!". Добре спокійне лице флегматика. Під словом "YES" пише "the new art-rock generation". Великі сірі балахонисті штани з глибочними кишенями та з додатковими кишеньками на колінах [376].

Проілюструємо виокремлення відповідних структур модифікації (означуване виділено напівжирним шрифтом, атрибутивні модифікатори підкреслено): *An entire chapter dedicated to Hassan's people!* → A chapter, An entire chapter, Hassan's people, An entire chapter dedicated to Hassan's people. Аналогічно в українській: *Великі сірі балахонисті штани з глибочними кишенями та з додатковими кишеньками на колінах* → Великі сірі балахонисті штани з глибочними кишенями та з додатковими кишеньками на колінах; з глибочними кишенями та з додатковими кишеньками на колінах.; Запах зими. Думки про дим. Пам'ять про Дарцю, згадки про Солю. Запах диму, думки про Дарцю, пам'ять про зиму, згадки про Солю. Згадки про Солю. Соля [376]

Декілька модифікаторів до «одного антецедента» утворюють цілу ієрархію структур модифікації із включенням структур координації, як в Великі сірі балахонисті штани; також: *A metal desk, a cashregister. Some old automotive manuals, swollen and sodden* [389] → A desk, A metal desk, automotive manuals, old automotive manuals, Some old automotive manuals, swollen and sodden, де, в свою чергу, swollen and sodden та desk, a cashregister утворюють структури координації. Прикладом поширеного ВЧ/НП (три та більше слів) є: *By then it was already evening. Just the slow periodic rack and shuffle of the oarlocks. The lake dark glass and windowlights coming on along the shore. A radio somewhere.* [389]. Як бачимо, у поширених номінативних ВЧ/НП угруповання структур атрибутивної модифікації включають водночас і структури адвербіальної

модифікації, зокрема: *windowlights coming on along the shore* та *radio somewhere* (адвербіальні модифікатори підкреслено, головні компоненти відповідних структур модифікації виділено напівжирним шрифтом).

3.4.1.2.2. Номінативні інфінітивні та герундіальні ВЧ/НП. Традиційно номінативними вважаються також речення, що містять лише інфінітивну фразу і виражають певні емоції мовця. Наприклад, назва повісті Г.Е. Бейтса «Oh! To be in England!» (О! Бути в Англії). В дослідженому корпусі текстів також виявлено аналогічні за формою висловлення. Але чи правомірно їх вважати номінативними і як встановити їх синтаксичний статус?

Так, в текстах творів засвідчено декілька фрагментів, що представляють собою план можливих/бажаних дій персонажа. Пункти такого плану виражено ВЧ/НП, що починаються із словникової форми дієслова, наприклад (підкреслено): *The plan was this: Leave the hospital. Get the money from the safe-deposit box and pay my medical bills. Drive to the orphanage and drop Sohrab off with John and Betty Caldwell. Then get a ride to Islamabad and change travel plans. Give myself a few more days to get better. Fly home. That was the plan, anyway* [388]. Аналогічні приклади засвідчено і в україномовних текстах: *Бабу Зою треба вигнати. В мене є куди її прилаштувати. Вона дуже любить гроші і піде туди... Телефонувати просто зараз. Поки в ординаторській нікого немає* [379].

Відповідні дієслівні форми в англійській є проявами граматичної омонімії, тому, що допускають тлумачення як: а) інфінітиви, вжиті абсолютно, тобто без обов'язкового супроводження часткою *to*; б) як форми наказового способу. Виходячи з цього, залежно від трактування форми дієслова, ВЧ/НП також можуть трактуватися, відповідно, як: а) інфінітивні односкладні ВЧ/НП; б) спонукальні (за своїм статусом двоскладні еліптичні) висловлення.

Розглянемо уривок з тексту повісті М. Haddon *The Curious Incident of the Dog in the Night*. Головний герой-оповідач (підліток із прихильністю до аналізу та структурування всього, що його оточує, та своєї власної поведінки) записує важливу інформацію у вигляді планів, схем та переліків. Так, він занотовує

перелік *проблем поведінки*, які викликають невдоволення з боку його батьків та оточення. Цей уривок ілюструє вживання т. зв. «безособових» речень із ініціальним герундієм (виділено напівжирним шрифтом) та його постпозитивними комплементами і модифікаторами. В уривку збережено авторське форматування тексту та позначено складні речення, які є поза межами нашої розвідки.

These are some of my *Behavioral Problems*:

Not talking to people for a long time

Not eating or drinking anything for a long time

Not liking being touched

Screaming when I am angry or confused (складне)

Not liking being in really small places with other people

Smashing things when I am angry or confused (складне)

Groaning

Not liking yellow things or brown things and refusing to touch yellow things or brown things

Refusing to use my toothbrush if anyone else has touched it (складне)

Not eating food if different sorts of food are touching each other (складне)

Not noticing that people are angry with me (складне)

Not smiling

Saying things that other people think are rude (складне)

Doing stupid things

Hitting other people

Hating France

Driving Mother's car

Getting cross when someone has moved the furniture (складне) [387].

Кількісно, 61,1% висловлень даного переліку представляють собою ВЧ/НП. Якщо зважити на синтаксичну функцію герундія як підмета, то ці ВЧ/НП слід вважати номінативними реченнями. Таке їх трактування збігається із відповідними дефініціями В. Г. Гака про вираження називними реченнями

«процесуального значення, дії, події» (див., наприклад [46, с. 713-714]). Водночас, весь перелік допускає інтерпретацію як єдиного висловлення, що кваліфікується як період, тобто розгалужене складне речення, яке включає і сурядність, і підрядність.

Кожну позицію із переліку і весь перелік в цілому можна тлумачити і як роз'яснення змісту вказівного займенника *These*, вжитого у функції підмета головного речення періоду. В такому разі ВЧ/НП-позиції переліку виступають однорідними апозитивними означеннями названого підмета, утворюючи з ним структуру аппозитивної атрибутивної модифікації, а між собою – низку структур координації. Якщо визнати за наведеними планом та переліком статус періоду, окремі їх частини (позиції плану та переліку), відповідно, мають бути визнаними як парцеляти.

Така позиція підтверджується відповідними трансформаціями – заміщення (субституції), ідентифікації (ототожнення) та транспозиції (перестановки, зміни взаємного розташування), – які запропонували у своїй академічній праці Р. Кверк та його співавтори [331, с. 71, 241]. Проілюструємо: Трансформація заміщення: **These** are some of my *Behavioral Problems* → **Not talking** <...> is one of my *Behavioral Problems* і так далі. Трансформація ідентифікації: → **These/some of my Behavioral Problems are not talking** <...>, і так далі.. My behavioural problems are not talking і так далі. Трансформація транспозиції: → **Not talking** <...>**Not eating or drinking** <...>**Not liking Screaming** <...>**Driving** <...> – these are some of my *Behavioral Problems*. Такий аналіз збігається із точкою зору, обґрунтованою й у інших дослідженнях [161, с. 162; 102; 103].

Аналогічне відношення між формально номінативними реченнями, які утворюють низку в межах єдиного фрагменту тексту спостерігаємо і в україномовних текстах, наприклад: *Повертаємося до школи. Припускаю, що ти не був у захваті. Можеш трохи детальніше? – Було гидко. Гидке невисипання, коли за вікном холод і темрява. Гидке відчуття невивчених уроків. Гидка порожнеча у шлунку. Гидкі запахи з їдальні. Додаткові години — сьома, восьма, дев'ята, подовжений шкільний день, вічне промивання мізків*

усілякою ідеологічною хернею на кшталт атеїстичного виховання або ленінського заліку. Гарячкове зривання і зав'язування ненависного піонерського галстука [374]

Таким чином, низка формально номінативних речень в межах фрагменту тексту допускає варіативність трактування їх як ВЧ/НП-еліпсис або ВЧ/НП-парцелят, а фрагмент в цілому – як період.

3.4.1.2.3. Номінативне висловлення – «субстрат». В досліджених текстах понад 1/5 всіх ВЧ/НП, віднесених до проблематичних, засвідчені висловлення, до складу яких входить група підмету із постпозитивним означенням до головного елементу цієї групи. Таке постпозитивне означення виражено іменними фразами або фразами з неособовими формами дієслова. Зазначена форма таких ВЧ/НП дає підстави трактувати їх як: а) поширені атрибутивними модифікаторами «номінативні», або б) експліковані вторинні структури предикації. Наприклад: *He let himself in through the kitchen. **Trash in the floor, old newsprint. China in a breakfront, cups hanging from their hooks.** <...> He climbed the stairs and walked through the bedrooms. **Everything covered with ash. A child's room with a stuffed dog on the windowsill looking out at the garden** [389]. *От коли ти намагаєшся пригадати собі якісь найперші найраніші враження — що в тебе перед очима? Підлога, дошки підлоги такого брудного темночервоного кольору, сильно подряпані дошки, шпарини між ними*[374].*

ВЧ/НП такого типу при їх класифікуванні за структурними характеристиками допускають інтерпретацію як розгорнутої (поширеної) групи підмета. Головним компонентом такої групи є іменник, його обрамлюють атрибутивні модифікатори: у препозиції – виражені прикметниками чи займенниками, або у постпозиції – виражені дієприкметниковими чи прийменниково-іменними фразами. Унаочнімо такий аналіз, виділивши графічно відповідні елементи: власне підмет – напівжирним шрифтом, модифікатори – підкресленням, – і проаналізуємо приклади, зокрема, вище наведені: ***Trash** in the floor, old newsprint. **China** in a breakfront, cups hanging from their hooks. **Everything** covered with ash. **A child's room** with a stuffed dog;*

windowsill looking out at the garden; A child's room with a stuffed dog on the windowsill looking out at the garden.; Підлога, дошки підлоги такого брудного темночервоного кольору, сильно подряпані дошки, шпарини між ними

Зазначимо, що у фразях *Trash in the floor, China in a breakfront, cups hanging from their hooks. Everything covered with ash* підкреслені модифікатори допускають і підтверджене відповідними трансформаціями трактування як: а) експлікованих в еліптичних ВЧ/НП предикативів гіпотетично вихідних повних речень (→ There was *trash in the floor, China* was scattered *in a breakfront, cups* were *hanging from their hooks. Everything* was *covered with ash*), б) парцелятив складних речень (→ *He let himself in through the kitchen. He saw trash in the floor, old newsprint, china in a breakfront, cups hanging from their hooks. <...> He climbed the stairs and walked through the bedrooms, seeing/noticing that everything* was *covered with ash*), в) структур вторинної предикації, в яких підкреслені елементи є вторинними присудками, відношення між якими стають очевидними при трансформуванні фраз у первинні структури предикації (→ There was *trash in the floor, China* was scattered *in a breakfront, cups* were *hanging from their hooks. Everything* was *covered with ash*).

У низці недавніх типологічних досліджень діахронічного плану доводиться, що такі синтаксичні побудови є дуже поширеними у письмових пам'ятках мов давнини – санскриті, давньогрецькій, латині, семітській тощо [16–19]. Ці дослідники називають такі сполучення іменника/займенника із неособовою формою дієслова «субстратом» і стверджують, що названі синтаксичні побудови є свідченням синкретичного нерозчленованого сприйняття світу та синтетичності мислення прадавньої людини. А синтетизм мислення, у свою чергу, вони пов'язують із домінуванням діяльності дорсального каналу обробки візуальної інформації у мозку людини того часу (порівняно з домінуванням вентрального каналу у мозку сучасної людини) [26, с. 14].

3.4.1.3. Одно та багатокomпонентні ВЧ/НП (комунікеми). В теоретичній граматиці та дослідницьких роботах до комунікем, перш за все, відносять

формули ввічливості. В дослідженому корпусі текстів комунікеми зареєстровано, в основному в англомовних текстах. Це такі, наприклад, формули ввічливості, як: вітання при зустрічі (*Hello, Hi, Hey, Good morning, Good day; Добридень, Доброго ранку, добрий ранок,*) або прощанні (*Good night, Goodnight G'night, Night, Good-bye, Rest in peace на добраніч*), запрошення до приміщення/колективу (*You're welcome, Welcome; проходите, сідайте*), висловлення побажання (*Merry Christmas, Merry day after Christmas, Good luck, Have a good time, щастя, успіхів*), вираження задоволення (*Good to meet you, Good to see you, So good to see you! Good seeing you, Good meeting you, Pleased to meet you, Pleased to hear it*), вираження жалю (*I'm sorry to hear that, Pity, So sorry, Sorry about ...*), вибачення за турбування (*Sorry to have to disturb you, Excuse me, вибачте*), прохання (*Please*), зокрема при необхідності повтору сказаного і «недочутого»/незрозумілого для співрозмовника (*Sorry?*), вираження подяки (*Thank you, Thank you for..., Thank God, Thanks, Thanks for..., My thanks, Very, very grateful, спасибі*), відповідь на вираження подяки (*No problem, Never mind*), бажання підбадьорити співрозмовника, запевнити його у можливості виконання його прохання (*No problem, No trouble*) і т. п.

Зазначимо, що переважну більшість (79,5%) формул ввічливості в матеріалах досліджених текстів засвідчено в якості вставних елементів у висловленнях, до складу яких входить більше двох компонентів.

Висловлення, складені виключно із формул ввічливості, тобто ВЧ/НП-комунікеми представляють собою переважно багатоконпонентні утворення. В українській майже всі засвідчені в текстах комунікеми мають бути визнаненими як еліптичні висловлення – в них експліковано дієслово у особовій формі, наприклад: *Вибачте нас. – Вибачаю* [380] або елемент групи присудку, як в наступному прикладі: *І якщо вам вдасться щось прояснити щодо цих маків, то дзвоніть. Можливо, це все лише фантастика, казочка для дурників, а можливо, й ні. Успіхів.; Але не будемо про сумне. До побачення* [375].

Більшість прикладів, дібраних з англомовних текстів також допускають трактування як еліптичних. Проілюструємо: *He unlocked the door, went inside. He said, **Sorry**. I thought this was my room [386] → I'm so sorry...*

Двослівні ВЧ/НП-комунікеми утворено за такими моделями:

1) іменник + його препозитивний модифікатор, виражений присвійним займенником або прикметником, наприклад: *You know where the night deposit slot is, hon? Left out the main door, it's on the wall. – **My thanks**; Again, you have my sympathy and I share your pain. **Good luck**. And if the vigil falls to you, my admiration, and my sympathy [386]. **Добрий день; Добрий ранок**. [380]. Приклади цієї моделі належать обом мовам. При цьому в україномовних текстах зареєстровано і однослівне привітання «Добрий день» в межах ВЧ/НП-поєднанні комунікеми та зову: *...одного разу прителінався аж над ранок і на всеньке подвір'я кричав: — **Дубрийдинь**, муї куханє! [375]**

2) заперечувальна частка + іменник (*No problem, No trouble*) або заперечувальний прислівник + дієслово (*Never mind*), наприклад: *I was supposed to be traveling on Friday but I have to go today. There was a death in my family. – Mm. I'm sorry to hear that. ... **No problem**; I believe that's what they call the human condition, said Shadow. Thanks for the company. – **No problem**, she said [386] (→ There is not a single problem); **Never mind**. Thanks for your help [384] (→ You should not mind my having helped you, it was my pleasure). Ця модель є характерною для англійської мови виключно – в україномовних текстах комунікеми такої моделі не засвідчено.*

3) Дієслово + (...). Ця модель характерна для англійської та для української мов і реалізована у варіантах, наприклад: **Thank God!** *someone says. (Д. Семтерфілд); Excuse me. You are American?; **Sleep safe** [386], яке може трактуватися як еліптичне спонукальне або як еліптичне розповідне (→ I wish you to sleep safe). **Встидали би ся! Встидали!** [381]; *Панове, - озвалася барменша, - ви вже вибачте, що я втручаюся, але ви дискутуєте дуже голосно...- **Гаразд, ми будемо тихше. - Вибачте нам. - Вибачаю; Олена Андріївна принесла літровий слоїк з минулорічним вишневим компотом. –****

Прошу, тільки самі собі налийте, – попросила вона Степана; Зайти можна? Старий кивнув. Провів їх до кімнати...; Може, чаю вип'єте?; Ну як ви там? — зустріла його запитанням мати. — Подивилися місто? Знайшли родичів? Мабуть, голодний? [380].

В досліджених україномовних текстах доброзичливе ставлення до співрозмовника, як це засвідчено і у наведених вище прикладах, виражено не лише у формалізованих кліше, як в англійськомовних текстах, а значним варіюванням так званих означено-, неозначено-, безособових речень (у нашому розумінні – еліптичних ВЧ/НП), в яких для носія мови дуже важливою є інтонація.

Низка дослідників доводить еліптичний статус формул ввічливості, звертань та спонукальних речень. Висловлення зареєстровані в основних матеріалах нашого дослідження, також можуть слугувати базою для обґрунтування еліптичного статусу ВЧ/НП-комунікем.

Так, висловлення-комунікеми, що виражені дієсловом у функції простого присудка (типу *Thank you*) або прикметником у функції іменної частини складеного іменного присудка (*Pleased, Sorry* тощо) мають трактуватися як еліптичні, в яких опущено підмет «Я», що називав би першу особу однини, тобто, мовця. Відповідний синтаксичний статус підтверджується фактами вживання підмета в аналогічних за своїм змістом реченнях: *I was going to thank him when something exploded and bursts of fire lit up the sky. "Fireworks!"*; *I thank her and lie on the vinyl sofa in the corner of the lounge* [388]; *Can't you just thank me and get over it? – Thank you; I'd have to thank Phil again* [391]; *I said, "Thank you," and I walked away.* [387]. Повну структуру предикації у вираженні подяки знаходимо й у відомого лінгвіста Стівена Пінкера: *I also thank my colleagues in cyberspace who indulged my impatience by replying, sometimes in minutes, to my electronic queries...* [323; 324]. В українській такий підмет імпліковано у самій морфологічній формі дієслова-присудка.

У якості еліптичних ВЧ/НП, в яких випущено імпліцитний підмет «Я-мовець», трактуємо і ВЧ/НП, що виражають жаль, смуток. Адже такі ж за своїм

змістом повні речення є не виключенням, а мовною нормою. Проілюструємо це реченнями з досліджених текстів: *I'm sorry, he muttered, pulling his hand back immediately; Bella, I'm so sorry!* [390]; *And Siobhan said, I'm sorry, Christopher; Then she said, I'm sorry, Christopher* [387].

До еліптичних ВЧ/НП ми відносимо і багатокomпонентні висловлення із формулами ввічливості, утворені за наступними моделями:

а) еліптичні речення, в яких експліковано елементи групи присудка, наприклад: *Pleased to hear it* [386] → I'm pleased to hear it / I was pleased when I heard it (експліковано предикатив-прикметник та адвербіальний модифікатор причини, виражений інфінітивною фразою).

б) еліптичні речення, в яких експліковано елементи групи присудка та групи підмета, але власне підмет не експліковано. Наприклад: *I'm Media. Good to meet you; Mister Ibis? – Good to see you, said the creature, with Mr. Ibis's voice* [386] → It was good to see you/good to meet you; *So good to see you!* she said [386] → It was so good to see you). У наведених уривках експліковано апозитивну частину підмета, що розкриває зміст неексплікованого граматичного підмета «It» (так званого «десемантизованого», відповідно до традиційної граматичної теорії), або, за іншою точкою зору, демонстративного займенника у функції повнозначного семантичного підмета, який модифіковано апозитивним модифікатором – інфінітивною фразою [74; 246–247]).

в) імперативні висловлення – еліптичні за своєю сутністю відносно структури (з включеними звертаннями, формулами ввічливості, зокрема, ті, що виражають побажання, прохання). Наприклад: *Have a good time in Lakeside, said Wednesday. < ... > Merry Christmas from me and from Tessie. Merry Christmas, Hinzelmann, he said* [386] → I wish you to have/to enjoy a good time/a merry Christmas holiday; *Rest in peace, Mad Sweeney.* [377, с. 77] → I wish you to rest in peace; *Please excuse my sister.* [384, с. 79] → I ask you to excuse my sister; *Please give me your address; Get a new box, please, Tessie.* (Дж. Юдженіdic) → I ask you to give me your address/to get a new box. *Excuse us, gentlemen* [384] → I ask you, gentlemen, to excuse us. *Встидали би ся! Встидали!* [381]; *Панове, -*

озвалася барменша, - ви вже вибачте, що я втручаюся, але ви дискутуєте дуже голосно...- Гаразд, ми будемо тихше. - **Вибачте нам.** - Вибачаю; Олена Андріївна принесла літровий слоїк з минулорічним вишневим компотом. — **Прошу, тільки самі собі налийте,** — попросила вона Степана [380].

Компонентний аналіз формул ввічливості (комунікем) та контекстний аналіз їх вживань (безвідносно до статусу речення, в яких наявні комунікеми) виявив наступне. Двослівні ВЧ/НП (25%) – комунікативи (формули ввічливості та супровідні елементи) – становлять 1/4 від загальної кількості ВЧ/НП із формулами ввічливості. Однокомпонентні ВЧ/НП (17,9%) – майже 1/6. ВЧ/НП, що складаються із трьох та більше слів (57,1%) – більше 1/2 всіх вживань комунікем-формул ввічливості. Багатокомпонентні ВЧ/НП з формулами ввічливості – це, переважно, трислівні ВЧ/НП (21,5% від всіх ВЧ/НП-комунікем ввічливості та майже 1/3 від багатокомпонентних ВЧ/НП). Зазначимо, що багатокомпонентні ВЧ/НП-комунікеми виступають як сукупність двослівних або однослівних формул ввічливості та іменників/займенників у функції ВЧ/НП-зову (звертання).

3.4.2. Випадки варіативного трактування

3.4.2.1. Варіативне трактування однокомпонентних ВЧ/НП відновлюваного типу як еліпсису або парцеляту. Прокоментуємо проблемні випадки та ситуації варіативного трактування, зазначені у відповідних пунктах Розділу 2.

Першу групу таких висловлень представляють ВЧ/НП, які можуть одночасно бути визначеними як еліптичне ВЧ/НП або як ВЧ/НП-парцелят (Таблиця 2.4.). Прикладом такої варіативної інтерпретації *однокомпонентних відновлюваних* ВЧ/НП слугує наступні уривки з роману Д. Брауна: *The chamber was dark. Medieval. Stone; Langdon reminded himself why he was here. Illuminati* [384] Виділені напівжирним шрифтом однокомпонентні ВЧ/НП *Medieval. Stone.* та *Illuminati.* на підставі можливих трансформацій відновлення можуть інтерпретуватися як: а) еліптичні ВЧ/НП або б) низки парцел ятів:

a) → The chamber was dark. It looked **medieval** and/as was made of **stone** (логічно зумовлене розширення) < ... > The chamber looked **medieval** as was made of **stone**; → He was here because of the danger caused by the actions responsibility for which had taken an alleged organization which named itself as **Illuminati**.

б) → The chamber was dark, medieval, stone. ... Langdon reminded himself why he was here: Illuminati.

Слід зауважити, що в підгрупі проблематичних однокомпонентних ВЧ/НП за типом відновлення гіпотетично вихідного повного речення засвідчено випадки не тільки подвійного, а і множинного трактування. Прикладом множинної інтерпретації є фрагмент з тексту роману «New Moon», Stephenie Meyer:

*"Bella!" It wasn't Gran who called my name, <...>. I didn't have to look to know who it was; this was a voice I would know anywhere — know, and respond to, whether I was awake or asleep... or even dead, I'd bet. The voice I'd walk through fire for—or, less dramatically, slosh every day through the cold and endless rain for. **Edward**.*

Аналізоване ВЧ/НП **Edward** може трактуватися за виключно формальною ознакою як а) номінативне речення (традиційно), б) еліптичне ВЧ/НП (→ I didn't have to look to know who it was – It was Edward / The voice is that of Edward / this is Edward's voice / the voice I hear belongs to Edward), в) парцелят (→ I didn't have to look to know that it was Edward; this was a voice I would know anywhere—know, and respond to, whether I was awake or asleep... or even dead, I'd bet. The voice I'd walk through fire for—or, less dramatically, slosh every day through the cold and endless rain for. Edward), що одночасно є д) дистанційованим апозитивним означенням елемента who з попереднього речення. Відповідний статус підтверджується контекстуально: ВЧ/НП **Edward** розкриває зміст попереднього речення – впізнаний голос належить Едварду, коханому Бели, заради якого вона здатна «в огонь і в воду».

3.4.2.2. Проблематичні випадки багатокomпонентних ВЧ/НП відновлюваного типу. До цієї групи ВЧ/НП нами віднесені, перш за все, висловлення однозначно відновлюваного типу, а також ті формально номінативні ВЧ/НП, які за контекстуальними зв'язками та можливістю трансформування до гіпотетично вихідних повних речень допускають варіативне трактування. Варіативність інтерпретації і, відповідно, трактування ВЧ/НП виявлена, коли ВЧ/НП можливо трактувати як:

а) ВЧ/НП-парцелят або еліптичне ВЧ/НП, наприклад: *When you read a manuscript that has been damaged by water, fire, light or just the passing of the years, your eye needs to study not just the shape of the letters but other marks of production. **The speed of the pen. The pressure of the hand on the page. Breaks and releases in the flow** (Д. Семтерфілд); *Йому вже все було байдуже. Хотілося тільки спокою. **І не спокою, а забуття**; Бо кращого друга в цьому світі в тебе немає. **І не буде.*** [379].*

б) формально номінативне ВЧ/НП виявляє зв'язок із попереднім контекстом і, відповідно, допускає трактування як еліпсису або парцеляту, наприклад: *The silence of St. Peter's Square broke with a ripple at first. The ripple grew to a murmur. **And then, suddenly, to a roar.*** [384]; *Йому вже все було байдуже. Хотілося тільки спокою. **І не спокою, а забуття. Другий рік без відпустки. Другий рік душевної безпритульності.** Зникла дружина. Померла мати. **І він не вмів оцінити ці події. Він не знає, чому вижив; З ким зрадила його? Невже через нього завалилася частина світобудови, яку він ретельно зводив сімнадцять років? Біляве нещастя, шмаркач, типовий матусин синок!** Дмитро мимоволі пішов слідом за тією парою.* [379].

в) ВЧ/НП містить іменну групу, що сприймається як група підмета, або ВЧ/НП містить словосполучення, головним компонентом, в якому є неособова форма дієслова. Таке ВЧ/НП допускає трактування як формально номінативного ВЧ/НП (з постпозитивним атрибутивним модифікатором, вираженим фразою із неособовою формою дієслова) і, водночас як вторинної структури предикації (т. зв. «субстрат»), наприклад: ***On the hillsides old crops***

dead and flattened. The barren ridgeline trees raw and black in the rain. And the dreams so rich in color [389]; *В палаті багато ліжок, здебільшого заслані* [379].

г) єдине висловлення поєднує у своєму складі ВЧ/НП відновлюваного і невідновлюваного типу, наприклад: *Dad, do you know a place called Goat Rocks or something like that? I think it's south of Mount Rainier, I asked casually. Yeah — why?* [391]; *Дурна!!! Дурна, а цюці не хочеш? На тобі цюцю! На цюцю!* [381]

Проаналізуємо наведені приклади. У першому з них ВЧ/НП (виділені напівжирним шрифтом) за суто формальною ознакою визначаються як номінативні. Водночас, наведені нижче трансформації підтверджують можливість їх трактування як а) парцелятивів (→ <...> *your eye needs to study not just the shape of the letters but other marks of production, such as the speed of the pen, the pressure of the hand on the page, and breaks and releases in the flow*) або (→ <...> *your eye needs to study not just the shape of the letters but other marks of production. These other marks of production include the speed of the pen, the pressure of the hand on the page, and breaks and releases in the flow*); або як еліптичних ВЧ/НП (→ <...> *your eye needs to study not just the shape of the letters but other marks of production. One such mark is the speed of the pen, another — the pressure of the hand on the page. Of course breaks and releases in the flow should be taken into account too*).

Крім того, в наведеному уривку три послідовні номінативні ВЧ/НП розкривають та уточнюють зміст фрази *other marks of production*, яка, в свою чергу, розкриває зміст іншої фрази з попереднього контексту – *not just the shape of the letters*. Таким чином, уривок містить п'ять фрагментів – дві фрази та три ВЧ/НП, об'єднані аппозитивним відношенням. Більш того, при трактуванні ВЧ/НП як парцелятивів уривок в цілому має трактуватися як період.

Then they went on, <...>. On the hillsides old crops dead and flattened. The barren ridgeline trees raw and black in the rain. And the dreams so rich in color. [389] – підкреслені фрази допускають трактування як: а) означення або як б) предикативи складних іменних присудків, вжиті без свого дієслова-зв'язки,

тобто, абсолютно. Відповідно, статус ВЧ/НП може бути встановлено як: а) номінативне ВЧ/НП, представлене структурою модифікації, або як б) вторинна структура предикації, яку допустимо відновити до повного гіпотетично вихідного речення, в якому разі ВЧ/НП набуває статусу еліптичного.

Dad, do you know a place called Goat Rocks or something like that? I think it's south of Mount Rainier, I asked casually. Yeah – why? [391] → Yes, I do know the place, but why are you asking me about it? / Yes, I do. Why are you asking me about it? Трансформації відновлення свідчать, що у другій частині висловлення – еліптичному ВЧ/НП – експліковано обставину причини, виражену питальним займенником *Why*. Важливо зазначити, що результатом відновлення досліджуваного ВЧ/НП до гіпотетичного вихідного повного речення є або складносурядне речення, або два окремих простих.

Розглянемо і проаналізуємо зазначені групи проблематичних випадків більш детально, оскільки такий аналіз виявляє ще декілька важливих спостережень.

3.4.2.3. Особливості варіативної інтерпретації багатокomпонентних ВЧ/НП відновлюваного типу (формально номінативні ВЧ/НП). Важливим спостереженням вважаємо зареєстровані у матеріалах випадки, що виявляють наявність аппозитивних відношень між ВЧ/НП та елементом(ами) попередніх речень контексту. Так, у наступному прикладі з роману Д. Брауна *It's urgent, the voice pressured. I've taken the liberty of sending a plane for you, the voice said. It will be in Boston in twenty minutes. Langdon felt his mouth go dry. An hour's flight...* [384] антецедентом для номінативного ВЧ/НП-аппозитиву виступає вся ситуація: прохання здійснити терміновий політ до Європи, вже відправлений для цього літак, час вже проведений ним в польоті, висновок персонажу про те, що його переліт з Бостона до Женеви становитиме приблизно один час.

Таким чином, формально номінативні речення, якщо вони тісно зв'язані із попереднім контекстом і роз'яснюють або уточнюють його, мають трактуватися як еліптичні аппозитивні означення.

Наявність в уривку низки ВЧ/НП ще більше розширює можливості варіативного трактування ВЧ/НП з огляду на варіативність відновлення гіпотетично вихідного повного речення (повних речень), наприклад: *My interests, Vittoria said, were a bit less lofty than uniting science and religion. **The environment, Kohler ventured assuredly. Limitless energy. No strip mining. No pollution. No radiation.** Antimatter technology could save the planet [384].* Відповідно до традиційної граматики, структурно ВЧ/НП, виділені нами в уривку, вважаються називними (номінативними) реченнями. Разом з тим, трансформаційні перетворення на основі аналізу описаної в контексті ситуації та безпосередньо оточуючого контексту виявляють зв'язність цих ВЧ/НП в межах уривку:

а) → *My interests,” Vittoria said, “were the environment, limitless energy with no strip mining, no pollution, no radiation. Antimatter technology could save the planet.* ВЧ/НП трактуються як парцеляти гіпотетично вихідного повного поширеного речення.

б) → *My interests,” Vittoria said, “were the environment and limitless energy which meant that no strip mining was necessary to get the new type of energy which caused no pollution, no radiation, so that antimatter technology could save the planet.* ВЧ/НП трактуються як парцеляти гіпотетично вихідного складного із сурядністю та підрядністю речення, яке, в результаті, трактується як період.

Розглянемо також наступний уривок з роману «The New Moon»: *What's the worst that can happen?I flinched. That was definitely the wrong question to ask. I was having a hard time breathing right. Okay, I thought again, what's the worst I can live through? I didn't like that question so much, either. But I thought through the possibilities I'd considered today. **Staying away from Edward's family.** Of course, he wouldn't expect Alice to be part of that. But if Jasper was off limits, that would lessen the time I could have with her. I nodded to myself—I could live with that. **Or going away** [390].*

Виділені напівжирним шрифтом еліптичні ВЧ/НП із підкресленим питальним реченням початку фрагменту утворюють єдність питання та

відповіді: → What's the worst that can happen? Staying away from Edward's family. Or going away. Відповідна репліка-відповідь може бути інтерпретована як єдине еліптичне і водночас парцельоване речення: → Staying away from Edward's family or going away, яке, в свою чергу, допускає контекстуально-логічне відновлення до вигляду: → The worst that can happen is staying away from Edward's family or going away. Тому в даному випадку формально (за структурою) еліптичні ВЧ/НП, що між собою роз'єднані низками інших речень тексту, за вираженим ними змістом також виявляються контекстуально об'єднаними як частини єдиного гіпотетично вихідного складного повного і поширеного речення-періоду. Таким чином, зареєстровані в матеріалах корпусу низки ВЧ/НП, дистантно розташованих у межах єдиного уривку тексту, мають трактуватися як парцеляти єдиного гіпотетично вихідного речення-періоду.

Опосередкованим підтвердженням коректності такого трактування низки ВЧ/НП можна вважати наступний приклад: *I realized I would miss this — the green, the timelessness, the mystery of the woods. All of it* [391]. Його можна логічно трансформувати у низку еліптичних за своєю формою ВЧ/НП, оскільки при цьому зміст не зміниться, а лише набуде емфазу: → *I realized I would miss this. The green. The timelessness. The mystery of the woods. All of it.*

Досліджені матеріали свідчать і про те, що у випадку декількох поширених фраз, які, на перший погляд, є парцелятами більш складного цілого, відновлення (відтворення) гіпотетично вихідного висловлення допускає трактування цих «парцелятів» як окремих еліптичних ВЧ/НП, що виступають апозитивами до елемента чи частини речення, що передує парцелятам. Порівняймо: *Then he said, You remember my nephew? **Henry Bluejay? The poet?** He traded his Buick for your Winnebago. Remember? – Sure. I didn't know he was a poet. <...> So I said, nothing keeping me there any longer. I came north. Good fishing up here. – I'm sorry about your nephew. – Me too. So now I'm living here in the north. **Long way from white man's diseases. White man's roads. White man's road signs. White man's yellow Miatas. White man's caramel popcorn. – White man's beer?*** [386]. Виділені ВЧ/НП допускають трансформації об'єднання та/чи

доповнення до цілого, відповідно: *You remember my nephew? Henry Bluejay? The poet?*

а) → Do you remember my nephew Henry Bluejay, the poet?

б) → Do you remember my nephew whose name is Henry Bluejay and who is the poet?;

So now I'm living here in the north. Long way from white man's diseases. White man's roads. White man's road signs. White man's yellow Miatas. White man's caramel popcorn. – White man's beer?

а) → So now I'm living here in the north. It's a long way from white man's diseases, white man's roads, white man's road signs, white man's yellow Miatas, white man's caramel popcorn." "White man's beer?"

б) → So now I'm living here in the north, which is a long way from white man's diseases, white man's roads with white man's road signs and white man's yellow Miatas, and white man's caramel popcorn." "White man's beer?"

Таким чином, формально номінативні ВЧ/НП одночасно трактуються і як еліптичні, і як парцеляти.

3.4.2.4. Особливості варіативної інтерпретації багатокомпонентних ВЧ/НП відновлюваного типу (парцелят або еліптичне ВЧ/НП – не «номінативне» за формою).

1. Значна частка питальних ВЧ/НП відновлюваного типу є повтореннями елементів або цілої частини попереднього речення контексту. (Повторювана як ВЧ/НП частина попереднього речення в прикладах підкреслена). Наприклад:

Then there are the stories about the cold ones. His voice dropped a little lower. "The cold ones?" I asked, not faking my intrigue now. "Yes. There are stories of the cold ones as old as the wolf legends, and some much more recent. According to legend, my own great-grandfather knew some of them. He was the one who made the treaty that kept them off our land." He rolled his eyes. "Your great-grandfather?" I encouraged [391]. Наприклад, з ким він дружив? Дружив же він з ким-небудь тут?! — Дружив?! — перепитав старий. — Може, й дружив. Не знаю [380];

2. У низці прикладів виявлено варіативне трактування синтаксичного статусу елементу, експлікованого у еліптичному ВЧ/НП. Наприклад: *Harry felt badgered, confused, and Hermione did not help as she said in a frightened voice, **Your scar, again?*** [392]; а) → Is it your scar that is troubling you again?; б) → Does your scar trouble you again? Відповідно до трансформації (а) за формальним показником ВЧ/НП експлікує предикатив, у відповідності до трансформації (б) експлікованим у ВЧ/НП є підмет.

3. Випадки варіативного трактування *багатокомпонентних еліптичних розповідних ВЧ/НП* виявляють можливість трактувати гіпотетично вихідне речення-висловлення водночас і парцельованим, і еліптичним. Така можливість засвідчена у випадках, коли у межах одного фрагменту тексту включено цілу низку ВЧНП, розташованих поряд.

Проаналізуємо один з таких прикладів (еліптичні ВЧ/НП виділено напівжирним шрифтом): *So Sylvie had dialed Kohler's beeper. **Twice. No response. Most unlike him.** She'd even E-mailed his mobile computer* [384]. З аналізу контексту стає очевидним, що зазначені ВЧ/НП утворюють низку рематичних елементів груп присудків в послідовно розташованих гіпотетично вихідних повних реченнях. Ці групи присудків за змістом об'єднуються в одну послідовність, що і виявляє трансформація контекстуально та логічно зумовленого відновлення (а): → So Sylvie had twice dialed Kohler's beeper. There was (/ but got) no response. It was most unlike him. Отриману низку гіпотетично вихідних речень можна представити у вигляді одного складного речення, що також не є суперечливим (б): → So Sylvie had twice dialed Kohler's beeper but there was (/ but got) no response which was most unlike him. Наш аналіз веде до висновку про можливість трактування такої послідовності формально еліптичних ВЧ/НП як єдиного цілого – еліптичного за формою парцельованого складного речення. Тому низка ВЧНП у межах єдиного уривку трактується як частини гіпотетично вихідного водночас і парцельованого, і еліптичного висловлення.

Важливо, що відновлення еліптичних ВЧ/НП до повного речення, як це показано і в уже проаналізованих прикладах, не обмежується рівнем простого речення, навпаки, як правило, логічним результатом «відновлення» стає речення складне.

Висновки до Розділу 3

Аналіз структурних параметрів ВЧ/НП, що функціонують у англо- та україномовній художній прозі ХХІ ст., виявив наступне.

1. Загальна характеристика.

1.1. Ізоморфність параметрів ВЧ/НП у двох мовах:

За кількісним складом ВЧ/НП є одно- та багатокомпонентними; найчастотнішими в обох мовних вибірках є багаткомпонентні ВЧ/НП (69,70% в англ. мові, 91,34% – в українській) (Таблиця 3.1.), а серед багатокомпонентних – ВЧ/НП *відновлюваного* типу 46,71% та 78,26%, відповідно (Таблиця 3.3.).

Серед однокомпонентних ВЧ/НП переважають *невідновлювані* (53,94% та 47,80% в англійській та українській, відповідно) – приблизно 1/2 всіх однокомпонентних ВЧ/НП у двох мовах; відновлювані ж серед однокомпонентних ВЧ/НП складають більше 1/3 – (37,21% та 42,84%, відповідно) (Таблиця 3.2.).

Виявлено залежність: із збільшенням експлікованого компонентного складу ВЧ/НП збільшується а) імовірність статусу такого ВЧ/НП як відновлюваного; б) імовірність варіативності і неоднозначності його трактування, зокрема, і у зв'язку з поєднанням в одному висловленні різних типів ВЧ/НП.

1.2. Аломорфність параметрів ВЧ/НП у двох мовах:

Однослівних ВЧ/НП у матеріалах української втричі менше, ніж у вибірці англійської мови, що пояснюється жанрово-стилістичними особливостями

досліджених україномовних творів, переважна більшість яких написана у жанрі оповіді-спогаду-сповіді, для якого діалогічне мовлення не є характерним.

В англійській розподіл частотності вживань між відновлюваними та невідновлюваними ВЧ/НП є більш рівномірним (47% : 36%), ніж в українській (78% : 12%) (Таблиця 3.3.); також у вибірці англійської мови виявлено значно більше випадків варіативного та проблематичного трактування (Таблиці 3.3., 3.6., 3.8. тощо).

2. Структурні характеристики ВЧ/НП відновлюваного типу.

2.1. Ізоморфність параметрів відновлюваних ВЧ/НП у двох мовах:

Збільшення компонентного складу ВЧ/НП веде до більш рівномірного розподілу вживання різновидів ВЧ/НП відновлюваного типу – еліптичних, парцелятивів та випадків проблематичного або варіативного трактування;

Еліптичні ВЧ/НП домінують в обох корпусах текстів – в англійській та українській, відповідно: серед однокомпонентних 92,83% та 93,01% (Таблиця 3.4.), серед багатокомпонентних 68,53% та 80,22% (Таблиця 3.6.); сукупно одно- та багатокомпонентні еліптичні ВЧ/НП складають найчисленнішу групу – майже 1/2 (46,7%) англомовного і 4/5 (81,32%) україномовного – проаналізованих випадків.

Для обох мов характерним є експлікування власне присудка або елементів групи присудка майже в усіх еліптичних ВЧ/НП – в англійській та українській, відповідно: в однокомпонентних – 90,72% та 96,1% (Таблиця 3.5.), в багатокомпонентних – 92,65% та 97,18% (Таблиця 3. 8).

Експлікація елементів групи підмета в еліптичних ВЧ/НП зареєстрована в однокомпонентних на рівні 3,41% та 2,01%, відповідно (Таблиця 3.5.); в багатокомпонентних – 4,35% та 2,22%, відповідно (Таблиця 3.8.). Разом із експлікацією елементів груп присудка та підмета багатокомпонентні розповідні еліптичні ВЧ/НП виявляють експлікацію і таких елементів ВЧ/НП, синтаксичний статус яких допускає варіативність трактування (2,85% та 0, 60%, відповідно в англійській та українській) (Таблиця 3.8.).

В корпусах текстів англійської та української мов ВЧ/НП-парцеляти складають незначну частку однокомпонентних – 1,43% та 8,08% відповідно (Таблиця 3.4.) та багатокомпонентних ВЧ/НП – 4,12% та 12,94%, відповідно (Таблиця 3.6.). Вперше в обох мовах серед багатокомпонентних ВЧ/НП відновлюваного типу виявлено і проаналізовано випадки парцеляції гіпотетично вихідного повного не тільки простого, а й складного і еліптичного речень; випадки апозитивного відношення між парцелятом(тами) та елементом або частиною речення-бази, що передує парцеляту(ам). В таких випадках статус відповідного гіпотетично вихідного речення визначено як період.

2.2. Аломорфність параметрів *відновлюваних* ВЧ/НП у двох мовах:

В англійській серед однокомпонентних еліптичних ВЧ/НП виявлено експлікацію елементів (1,23%), що не належать ні до групи підмета, ні до групи присудка, і, як встановлено в ході дослідження, є сполучниками у гіпотетично вихідних складних (складнопідрядних чи складносурядних) реченнях.

В українській приклади еліптичних (загальноживаний у лінгвістиці термін) ВЧ/НП представляють собою за традиційною класифікацією «односкладні речення» 91,01%, зокрема «означено-особові» (80,22%) – в них випущеним є суто підмет, який завжди експліковано у попередньому контексті. Послідовності таких повних та «односкладних» речень сприймаються як одне ціле із низкою однорідних груп присудка. Інші різновиди «односкладних» та «неповних речень» представлені у порівняно незначній кількості (8,99% сукупно), речення, названі в україністиці «еліптичними», є найменше представленими (0,31%) (Таблиця 3.7.).

3. Структурні характеристики ВЧ/НП невідновлюваного типу.

3.1. Ізоморфність параметрів *невідновлюваних* ВЧ/НП у двох мовах:

За кількісним складом ВЧ/НП *невідновлюваного* типу в англійській та українській є однокомпонентними (39,68% та 27,06%, відповідно) та багатокомпонентними (60,32% і 72,94%, відповідно) (Таблиця 3.9.).

За частиномовним статусом лексем, що функціонують як однокомпонентні ВЧ/НП невідновлюваного типу, безвідносно до прагматико-комунікативних

різновидів, спільною тенденцією виявлено вживання з приблизно однаковою частотністю вигуків (15,96% і 18,36%, відповідно в англійській та українській) (Таблиця 3.10.).

За прагматико-комунікативним типом однокомпонентні невідновлювані ВЧ/НП в обох мовах представлені 8 різновидами, що виражають: підтвердження/заперечення, емоції, спонукання, питання, вагання, виступають як зови/звернення, комунікеми, номінативні речення. Найчастотнішими з них в обох мовах є *Так/Ні* – 69,23% та 36,23%, відповідно. В основному зберігається тенденція низхідної частотності вживань різновидів у такій послідовності: Так/Ні, зови (14,43% та 19,09%), комунікеми (8,38% і 13,05%), номінативні (4,28% і 11,11%), спонукальні (0,49% і 0,72%), питальні (0,25% і 0,72%), вагання (0,18% і 0,97%) (Таблиця 3.11.).

Стосовно однокомпонентного невідновлюваного ВЧ/НП-*Так/Ні* в англійській та українській мовах спільним виявлено вживання з майже однаковою частотністю слова-речення Так/Ні (72,88% і 65,33%, відповідно), прислівника (14,13% і 16%), іменника (9,10% і 9,33%, відповідно), вигуку (3,89% і 6,67%, відповідно) (Таблиця 3.12.).

У статусі однокомпонентного невідновлюваного ВЧ/НП-*зова* в англійській та українській мовах спільним виявлено вживання з майже однаковою частотністю іменника (93,64% і 92,40%, відповідно), вигуку (5,08% і 3,80%, відповідно) (Таблиця 3.13.).

Стосовно однокомпонентних ВЧ/НП-*комунікем* спільно в англійській та українській мовах зареєстровано найтипівішим вживання вигуку (80,46% і 69,57%, відповідно), також в цьому статусі виявлено вживання прикметника (13,79% і 4,35%, відповідно) та іменника (5,75% і 10,87%) (Таблиця 3.14).

Однокомпонентні невідновлювані номінативні ВЧ/НП в обох мовах представлені іменниками (45,71% і 98,15%, відповідно) (Таблиця 3.15.).

Однокомпонентні невідновлювані ВЧ/НП (вокативи, спонукальні, питальні, та висловлення, що виражають вагання) за частиномовним статусом компонентів представлені майже виключно вигуками. Найчастотнішим

різновидом вигуків ВЧ/НП виявлено ВЧ/НП-вокатив (75% і 88,24%, відповідно в англійській та українській мовах) (Таблиця 3.16).

Багатокомпонентні невідновлювані ВЧ/НП спільно в англійській та українській мовах включають а) висловлення, у межах яких одночасно поєднуються декілька прагматико-комунікативних різновидів ВЧ/НП – 68,97% і 65,23%, відповідно; б) ВЧ/НП, компоненти яких складають один прагматико-комунікативний різновид – 17,99% і 18,01%, відповідно; в) проблематичні випадки складають 13,04% і 16,76% (Таблиця 3.17.).

Серед багатокомпонентних невідновлюваних ВЧ/НП, компоненти яких складають один прагматико-комунікативний різновид, зареєстровано з майже однаковою частотністю та у однаковій послідовності низхідної частотності наступні різновиди: ВЧ/НП-зов (44,52% і 58,21%, відповідно в англійській та українській мовах), ВЧ/НП-вокатив (30,65% і 25,37%, відповідно), ВЧ/НП *Так/Ні* (24,83% і 16,42%, відповідно) (Таблиця 3.18.).

ВЧ/НП-зиви у багатокомпонентній варіації в обох мовах зареєстровані виключно як двокомпонентні структури, спільною моделлю яких є «вигук + іменник/займенник», яка вживається для привертання уваги одного потенційного співрозмовника із декількох присутніх. У ситуаціях же, коли співрозмовників потенційно двоє, вжито тільки одну форму з можливих мовних засобів залучення уваги.

Багатокомпонентні ВЧ/НП-вокативи в матеріалах обох мов типово засвідчені як двокомпонентні моделі – поєднання іменника/займенника із прикметником або присвійним/вказівним займенником у функції означення.

3.2. Аломорфність параметрів невідновлюваних ВЧ/НП у двох мовах:

Розподіл однокомпонентних *невідновлюваних* ВЧ/НП за прагматико-комунікативним типом є значно більш рівномірним, ніж в англійській, оскільки найчастотніший для обох мов різновид однокомпонентних *невідновлюваних* ВЧ/НП – *Так/Ні* в українській майже вдвічі менш уживаний, ніж в англійській (пор.: 36,23% і 69,24%, відповідно); водночас частотність інших різновидів в українській перевищує: зови (пор.: 19,09% і 14,43%, відповідно), комунікеми

(13,05% і 8,38%, відповідно), номінативні (11,11% і 4,28%, відповідно), спонукальні (0,72% і 0,49%, відповідно), питальні 90,72% і 0,25%, відповідно), вагання (0,97% і 0,18%, відповідно). Серед однокомпонентних *невідновлюваних* ВЧ/НП вокативи в українській посідають третю (18,11%) позицію за частотністю вживань, а в англійській – п'яту (2,75%) (Таблиця 3.11.).

В українській, на протипагу від англійської, у статусі однокомпонентного *невідновлюваного* ВЧ/НП зареєстровано не тільки слово-речення Так/Ні, іменники, вигуки та модальні прислівники, а також і прикметники, дієслово, займенник. Частотність вживань відповідних частин мови в такому статусі також є мовно специфічною: в англійській найчастотнішим є слово-речення Так/Ні (60,19%), в українській – іменник (36,47%), який в англійській є другим за частотністю (17,86%); другим за частотністю в українській є модальний прислівник (28,26%), який в англійській є найменш вживаним (5,99%).

Стосовно однокомпонентного *невідновлюваного* ВЧ/НП-**Так/Ні** в українській, на протипагу від англійської, виявлено вживання дієслова (1,33%), прикметника (0,67%), займенника (0,67%) (Таблиця 3.12.).

Стосовно однокомпонентного *невідновлюваного* ВЧ/НП-**зова** виключно в українській виявлено вживання прикметника в цьому статусі (3,80-%), а виключно в англійській – вживання займенника (1,28%) (Таблиця 3.13.).

У статусі однокомпонентних ВЧ/НП-**комуікем** виключно в українській зареєстровано вживання дієслова (15,21%) – друга за частотністю вживань позиція для української мови. Вживання у такому статусі прикметника в англійській є другим за частотністю (13,79%), в українській же – найменш типовим (4,35%)(Таблиця 3.14.).

Однокомпонентні *невідновлювані* номінативні ВЧ/НП виключно в англійській мові представлені числівниками (54,29%) – найчастотніше вживання; виключно в українській вжито у такому статусі частку (1,85%) (Таблиця 3.15.).

Багатокомпонентні *невідновлювані* ВЧ/НП, у межах яких одночасно поєднуються декілька прагматико-комуікативних різновидів ВЧ/НП в

англійській представлені найтипівіше поєднанням ВЧ/НП-*Так/Ні* з іншими типами, зокрема з вигуками-вокативами (38,04%), комунікемами (9,45%), зовами (25,50%); поєднання комунікем і зовів (19,89%), поєднання інших типів (7,12%); а в українській – поєднанням в межах єдиного висловлення ВЧ/НП-**комунікативів** із іншими типами ВЧ/НПЧ: вокативами (38,57%), Так/ні (32,41%), зовами (16,44%), поєднанням інших типів ВЧНП (12,58%).

У багатокомпонентній варіації ВЧ/НП-**зов** виключно в корпусі англомовних текстів виявлена модель *іменник + іменник*, обидва з яких є власними назвами – іменем та прізвищем персонажа або прізвищем та назвою форми звертання; така модель часто вживається у формі питання для привернення уваги співрозмовника, якого не бачать, або для започаткування (підтримання/продовження перерваної) бесіди.

Матеріали української засвідчують значну варіативність індивідуальних моделей багатокомпонентних ВЧ/НП-**вокативів**; в англійській розширення компонентного складу ВЧ/НП-вокативу відбувається як повтор компонентів двослівної моделі або приєднання до такої моделі вигуку.

4. Проблематичні випадки розглянуто наступним чином:

а) на основі контекстуального та трансформаційного аналізу і етимології обґрунтовано еліптичний статус ВЧ/НП-комунікем і спонукальних ВЧ/НП;

б) ВЧ/НП, що за формальною ознакою кваліфікуються як «номінативні речення» (традиційно «односкладні», тобто «невідновлювані»), в результаті контекстуального, компонентного та трансформаційного аналізу виявили зв'язок із попереднім контекстом, що, відповідно, допускає їх одночасне трактування як еліпсису і/або парцеляту (тобто, відновлюваних). У роботі такі фрагменти віднесено до випадків варіативного трактування.

в) ВЧ/НП, яке представляє собою поєднання іменникового і віддієслівного (дієприкметникова або герундіальна фраза) або адвербіального словосполучень, трактується як формально номінативне з постпозитивним атрибутивним модифікатором або як так званий «субстрат» (вторинна структура

предикації). «Субстрати» вважаються рудиментами прадавнього мовлення, що втілюють фрагменти синкретичного мислення первісної людини.

Результати дослідження, описані в Розділі 3, висвітлені у публікаціях [165; 168; 169; 171; 172; 173; 174; 175; 176; 177; 237; 238]

РОЗДІЛ 4

ЗМІСТОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ РІЗНОВИДІВ ВИСЛОВЛЕНЬ З ЧАСТКОВОЮ АБО НУЛЬОВОЮ ПРЕДИКАЦІЄЮ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

В даному Розділі проаналізуємо референційну і комунікативну семантику досліджуваних висловлень. Опис характеристик змісту ВЧ/НП здійснюємо послідовно у порядку низхідної частотності їх вживань: ВЧ/НП відновлюваного та невідновлюваного типу, проблематичні випадки. Визначивши характеристики окремих різновидів та груп ВЧ/НП, з'ясуємо взаємовідношення між такими різновидами та групами, а також кореляцію цих груп та різновидів із структуро-предикаційним реченням. Це допоможе встановити гіпотетично можливу системність таких відношень як мовно-мовленнєвої парадигми, визначити статус ВЧ/НП як одиниць мови чи мовлення. Обґрунтуємо отримані результати, розглянувши їх крізь призму когнітивно-онтологічного виміру.

4.1. Змістові характеристики висловлень з частковою або нульовою предикацією відновлюваного типу

4.1.1. Еліптичні ВЧ/НП. Еліптичні ВЧ/НП, слідом за В. Г. Александровою [4], трактуємо як похідні від повних структуро-предикаційних речень, тому у кожному конкретному випадку їх семантичні характеристики визначаємо через семантику вихідного речення. Тобто, вважаємо, що еліптичне ВЧ/НП виражає одне і те ж граматичне значення, що і його вихідне структуро-предикаційне речення – опосередковану мисленням людини співвіднесеність ВЧ/НП із певним типом елементарного процесу. В індивідуальній і колективній свідомості мовців наявна постійна асоціація між певною структурою простого базового речення-моделі та абстрагованим, але структурованим образом (гештальтом, зразком) певного типу процесу. Обов'язкові елементи речення-

моделі, в свою чергу, асоціюються із обов'язковими компонентами такого процесу. Отже, в процесі мовлення стає можливим випущення обов'язкового елемента із структури речення саме тому, що семантична структура речення в свідомості мовців зберігається. Формальна неексплікованість елементів в мовленні не звужує семантики речення. Наявність семантичної структури вихідного речення в свідомості мовців є запорукою адекватної інтерпретації трансформованої структури – елементи, випущені в мовленні, відновлюються в мисленні. За зауваженням О. О. Селіванової, відновлення повної структури вихідного речення при інтерпретуванні мовленнєвого потоку дозволяє прослідкувати ті зв'язки, які виникають при його породженні і є ментальною основою внутрішнього програмування мовленнєвого фрагменту. Саме ж програмування необов'язково є адекватним зовнішній формі відповідного мовленнєвого фрагменту [215, с. 150].

Контекстуальний аналіз мовного матеріалу засвідчив, що експлікованими є виключно рематичні за своїм комунікативно-прагматичним статусом елементи, робимо висновок, що випущено тематичні компоненти гіпотетично вихідного речення – як нерелевантні для даних умов ситуації спілкування. Додатковими прикладами, що ілюструють таке наше спостереження можуть бути наступні висловлення, що складають єдиний уривок: *In my head, I had it all planned: I'd make a grand entrance, a hero, prized trophy in my bloodied hands. Heads would turn and eyes would lock. (1) **Rostam and Sohrab sizing each other up.** (2) **A dramatic moment of silence.** Then the old warrior would walk to the young one, embrace him, acknowledge his worthiness. (3) **Vindication.** (4) **Salvation.** (5) **Redemption.** (6) **And then?** (7) **Well... happily ever after, of course.** (8) **What else?** [388].*

В даному уривку ВЧ/НП (1) – (5) формально, без врахування контекстуальних зв'язків, виявляють характеристики номінативних речень, але визначені нами як еліптичні, оскільки структурно і за змістом є продовженням попереднього контексту. Еліптичний статус цих ВЧ/НП підтверджується відповідними трансформаціями відновлення до гіпотетично вихідних повних

речень: (1) → It/the scene would be like/resemble that of **Rostam and Sohrab sizing each other up**; (2) → It/there would be a **dramatic moment of silence.**; (3,4,5) → This would be my **Vindication**. This would be my **Salvation**. This would be my **Redemption**.

Позиції (6) – (8) представляють еліптичні ВЧ/НП за всіма параметрами і допускають відповідні трансформації логічного відновлення до гіпотетично вихідних речень: (6) → And what would happen then?; (7) → **Well**, I would live **happily ever after, of course**; (8) → **What else** could happen to me/could follow?

Даний уривок представляє собою внутрішній монолог головного героя-хлопчиська після його перемоги у змаганнях з керування літаючим змієм. Як відомо, внутрішнє мовлення не потребує повного структурного оформлення суджень і представляє собою послідовний перелік найголовніших на даний момент для мовця фрагментів – тобто, рематичних елементів (або частин) структурно повних речень (якби їх було б втілено у зовнішнє мовлення) (див., наприклад [16; 53–55; 66; 67; 70; 86; 116]). Тому можна зробити висновок, що імпліцитно присутніми в індивідуальній і колективній свідомості мовців завжди є не тільки базові моделі структури та семантики речення, а й моделі його актуального (комунікативного) членування. Це стає запорукою адекватного інтерпретування взаємозв'язків між елементами сприйнятого неповного речення. Наш висновок підтверджується й даними, засвідченими у інших дослідженнях (див., наприклад [55; 179])

Таким чином, семантика еліптичного ВЧ/НП визначається семантичними характеристиками гіпотетично вихідного речення. Для обох речень – вихідного та похідного від нього еліптичного ВЧ/НП – характерними є предикативність, граматичне значення – абстрагована глибинна семантика, конкретна пропозиційна семантика, предикація (яка в ВЧ/НП експлікована частково). В еліптичному ВЧ/НП експліковано частину відповідної співвіднесеності вихідного речення із певним типом процесу, його компонентів та характеристик – залежно від статусу експлікованих елементів. Решта семантичних характеристик залишається імпліцитною.

4.1.2. ВЧ/НП (парцеляти). Парцеляти, як і еліптичні конструкції, вважаємо похідними від повного структуро-предикаційного речення, тому семантику парцеляту розглядаємо як певну частину семантики вихідного речення. Вторинний (залежний від вихідного простого речення) характер парцеляту не дозволяє трактувати його як окрему синтаксичну одиницю у плані семантики: поза контекстом виокремлений парцелят втрачає статус речення-висловлення і перетворюється на окреме слово або словосполучення. Порівняймо: *I thought about Hassan. Thought about Baba. Ali. Kabul* [388] у гіпотетично відновленому вихідному реченні → *I thought about Hassan, thought about Baba, Ali, Kabul. Ali. Kabul.* парцеляти *Ali* та *Kabul* є додатками (об'єктними компонентами); поза контекстом – вони є просто власними іменами. Відповідно, у межах відновленого гіпотетично вихідного речення названі парцеляти є співвідносними із низкою субстантивних компонентів процесу-відношення (суб'єктно-об'єктного); поза контекстом вони втрачають асоціативний зв'язок із ситуацією (предикативність).

Аналогічно, наприклад: *Tell him what I told my mother. About Hitler.* [388]. У відновленому гіпотетично вихідному реченні → *Tell him what I told my mother about Hitler* парцелят *About Hitler* виступає як прийменниковий додаток (семантично: субстантивний компонент процесу-відношення); а поза контекстом він є просто прийменниково-іменною фразою.

Для україномовних текстів характерними є послідовності еліптичних ВЧ/НП без експлікованого підмету, який, водночас, є присутнім у попередніх реченнях. Уривки текстів, при цьому, «зображують» послідовності дій персонажу в проміжку часу, наприклад: *...вона швидко починає вікно, підходить до шафки на стіні, дзвенить посудом, дістає банку з чаєм, цукор, чашку, ложечки, блюдця. Мелодійно всім цим подзвонює, ставить усе це на стіл прямо за моєю стіною, на відстані руки, на відстані видиху. Запалює газ, ставить чайник, сідає. Встає, підходить до вікна, знову відчиняє, дістає запальничку* [377]; *ДАРУСЯ ЗАВЖДИ збиралася до тата з самого ранечку. Довго вмивалася. Ще довше чесалася. Виклала короною косу. Зав'язалася*

двома хустками: білою і чорною. **Вбралася тепло.** Зверху на вовняну кацавейку **накинула** половинку тертого—перетертого, давно вицвілого ліжника. І так **сиділа** під стіною на лавці майже цілий день [381].

В граматичному сенсі одному підмету корелюють від двох до двох десятків однорідних присудків. Якщо такі уривки розглядувати як цілісність, то еліптичні ВЧ/НП допускають трактування як парцелятів гіпотетично вихідного повного речення-періоду. Поза контекстом такі відрізки мовленнєвого потоку можна трактувати як окремі еліптичні речення із випущеним підметом. Відповідно визначається й їх семантика.

Дослідженням виявлено також, що при парцеляції речення його частини виокремлюються, незалежно від їх синтаксичного статусу. Особливої уваги у цьому плані заслуговують речення з виокремленими до статусу парцелятив означеннями, зареєстровані переважно у матеріалах англійської мови. Наприклад: *In those first years the roads were peopled with refugees shrouded up in their clothing. Wearing masks and goggles, sitting in their rags by the side of the road like ruined aviators. Their barrows heaped with shoddy. Towing wagons or carts. Their eyes bright in their skulls. Creedless shells of men tottering down the causeways like migrants in a feverland* [389]. (В цьому та наступних прикладах парцеляції означень означувані елементи / частини речень підкреслено, парцеляти-модифікатори виділено напівжирним шрифтом). Результатом парцеляції означення стає збільшення його абстрактності – контекстуальний аналіз виявляє допустимість встановлення зв'язку такого означення не лише з одним елементом речення, а й з декількома, наприклад: *They went back up the hill and made their camp in the dry dirt under the rocks and the man sat with his arms around the boy trying to warm him. **Wrapped in the blankets, watching the nameless dark come to enshroud them*** [389]. Виділений парцелят-означення модифікує, на перший погляд, лише елемент *the boy*. Врахування ж контексту в цілому дає підстави одночасно віднести таке парцельоване означення і до елементу *the man*.

Зазначимо, що переважну більшість означень, виокремлених до статусу парцелятивів, складають аппозитивні модифікатори, наприклад: *Now, there was a leader. A great leader. A man with vision* [388]; *А поки що в неї - перший маленький тріумф. В аматорському театрі «Трясиспис» прем'єра вистави «Дорога Зради»* [379]; *За свої неповні 80 років вона пережила шість політичних режимів. – П'ять. – Усе-таки шість: Австрійська імперія, ЗУНР, Польща, перші совіти, Райх, другі совіти. Можна писати історію ХХ століття.* (Ю. Андрухович). Означуване (підкреслено) та парцеляти (виділені жирним шрифтом) разом складають аппозитивну пару. Аппозитивний статус зазначених парцелятивів підтверджується можливістю і коректністю трансформацій: а) заміщення, б) транспозиції, в) ідентифікації [331, с. 241, 71; 179, с. 113-126]:

а) → *Now, there was a **great leader** // **man with vision**.* б) → *Now, there was a **man with vision**. **A great leader**.* в) → *A leader // **a great leader was a man with vision**;* а) *А поки що в неї - перший маленький тріумф // в аматорському театрі «Трясиспис» прем'єра вистави «Дорога Зради».* б) *А поки що в неї в аматорському театрі «Трясиспис» прем'єра вистави «Дорога Зради» - перший маленький тріумф.* в) *Її перший маленький тріумф – це в аматорському театрі «Трясиспис» прем'єра вистави «Дорога Зради».* *Прем'єра вистави «Дорога Зради» в аматорському театрі «Трясиспис» – це її перший маленький тріумф.*

Семантично аппозитивні модифікатори уточнюють, розкривають зміст, містять додаткову інформацію відносно означуваного антецедента. Але, оскільки будь-які модифікатори є елементами необов'язковими для структурної та семантичної цілісності речення, виражена ними інформація не належить до граматичного значення речення.

Таким чином, семантика ВЧ/НП-парцелята визначається його статусом у гіпотетично відновленому вихідному реченні. Якщо парцелят у вихідному реченні є елементом обов'язковим, то він референтно є співвіднесеним із тим чи іншим компонентом процесу певного типу, який і становить граматичне

значення всього вихідного речення. Якщо парцелят є елементом необов'язковим (він не виражає навіть частини граматичного значення) його інформація є додатковою, уточнюючою. Поза межами вихідного речення ВЧ/НП-парцеляти допускають трактування як еліптичних речень (семантика яких трактується відповідно) чи втрачають будь-яку співвіднесеність із ситуацією, тобто не характеризуються ані предикацією, ані предикативністю.

4.2. Змістові характеристики ВЧ/НП невідновлюваного типу

4.2.1. ВЧ/НП з *Так/Ні* та їх аналогами. В Розділі 3 нами показано, що за допомогою включення у висловлення модальних прислівників та інших лексем і словосполучень, а також використання простого повтору лексем *Так/Ні* або їх аналогів-замінників категоричність відповідного заперечення або підтвердження може бути підсилена/підкреслена або пом'якшена/завуальована. Підкреслимо, що при цьому акцент переноситься на неповноту заперечення/підтвердження, згоди/незгоди, що сприяє вираженню різного ступеню відповідної впевненості комуніканта в правдивості, ймовірності безпосередньо попереднього твердження або відповідної на нього репліки.

Проведений контекстний і трансформаційний аналіз ВЧ/НП *Так/Ні* виявив, що для вираження ствердження або заперечення часто замість *Так/Ні* вживаються модальні слова та фрази. Це дає підстави припустити, що категорію згоди/незгоди та засоби її вираження слід розглядати не як опозицію крайнощів, а як певну градуйовану шкалу: від повної категоричної згоди/підтвердження – через різноманітність ступенів згоди/незгоди – до повної категоричної незгоди/заперечення, наприклад: *Exactly., Sure., Of course.; Звісно / Звичайно / Абсолютно так* – категоричне ствердження; *Right; Так /–* нейтральне; *Evidently. Maybe.; Можливо., Та так, Та ні* – менша категоричність, допустимість варіації, наприклад: *Ні, не обов'язково; Швидше так.* (Андрухович); *Really?; Та ну!, Невже!* – сумнів щодо істинності твердження; *But I hadn't turned out like him. Not at all. Later, I would tell myself I*

hadn't felt envious of Hassan. Not at all [388]; **Hi** – просте заперечення; *Nope., Absolutely not; Hi за що, Hi в якому разі; I same в цьому потязі тобі стало якось незабутньо добре?– Та де там! Швидше незабутньо зле* [374] – категорична незгода.

За своєю суттю, ВЧ/НП типу *Так/Hi* та їх аналоги, передаючи значення простої, проблематичної, а також категоричної достовірності, добре узгоджуються з системою засобів вираження епістемічної (за В. З. Панфіловим «персуазивної») модальності. Звично така модальність асоціюється виключно з реченням, яке дещо постулює: з його власною пропозицією і оцінкою достовірності такої пропозиції, вираженою самим мовцем (пор., наприклад: [7, с. 147-150, 239; 48; 52; 78; 100; 257; 259; 268; 276; 307; 345; 283; 308; 314; 331].

В нашому випадку, якщо оцінка достовірності/можливості пропозиції завжди міститься у ВЧ/НП типу *Так/Hi*, то сама пропозиція, вірогідність якої піддається оцінюванню, є змістом попередньої репліки (як правило, питального речення), на яку дане ВЧ/НП є очікуваною або несподіваною відповіддю. Наприклад: *Did he make demands? Olivetti said, his voice quiet. – No, sir* → He did not make demands; *The line is open? – Yes, sir* → Yes, the line is open [384]; *Що, бив? – Hi.* [380] → Ні, не бив; *А якби йому довелося того року стріляти в чехів? Як ти гадаєш, він стріляв би?– Гадаю, стріляв би. Армія існує на те, щоб стріляти. Hi, не знаю, не можу стверджувати напевно* (Ю. Андрухович) → Ні, не знаю, не можу стверджувати напевно, чи він стріляв би.

Проведений нами контекстуальний аналіз вживання в різних типах синтаксичних побудов заперечно-стверджувальних елементів підтвердив положення про субститууючий, репрезентативний характер висловлень типу *Так/Hi* [46, с. 456; 132; 334, с. 208-209]. Функціонуючи як цілісне висловлення, лексеми *Так/Hi* (та вжиті замість них з тією ж комунікативною метою слова та словосполучення іншого частиномовного статусу), виступають неподільним замінником формально не експлікованої первинної структури предикації. Асоційовані із повною структурою предикації попередньої репліки, *Так/Hi* (та

їх аналоги) мають вторинний характер по відношенню до висловлень попереднього контексту, на які ВЧ/НП *Так/Ні* є відповідями. Тобто, репліки *Так/Ні* та їх аналоги, виражаючи певний ступінь згоди/заперечення істинності фактуального змісту того речення, на яке *Так/Ні* є відповіддю, є своєрідною конденсованою формою представлення не тільки суб'єктивної модальності, а й референційної семантики вихідної репліки.

Тому маємо підстави вважати, що ВЧ/НП *Так/Ні* та їх аналоги є результатом абстрагування від безлічі типових ситуацій, потенційно або фактично номінованих структуро-предикаційними реченнями. Абстрагування від сукупності конкретних процесів і представлення їх у конденсованому вигляді слова-замінника є закономірним результатом мисленнєвої і мовленнєвої діяльності людини. Аналогічну закономірність виявлено, описано і обґрунтовано в дослідженнях інших типів синтаксичних побудов, зокрема, умовно-наслідкових періодів (див., наприклад, [102]). Пропозиційна семантика такої репліки залишається імпліцитною, модусна ж – виражена *Так/Ні* (або їх аналогами). Питання належності/неналежності модусних характеристик висловлень-речень до граматичного значення речення вважаємо перспективним до вирішення у подальших дослідженнях.

Характерною рисою реплік *Так/Ні* є предикативність, оскільки, з одного боку, такі ВЧ/НП асоціюються із попередніми реченнями, а з іншого – виражають зв'язок мовців із позамовною ситуацією, якою, в даному випадку, виступає акт комунікації. Наголосимо на тому, що це вторинна (логічна, структурована) предикативність – результат мисленнєвого структурування сприйнятої свідомістю мовця ситуації та подальшого абстрагування від неї.

4.2.2. ВЧ/НП-вигуки. Комунікативно-прагматичний аналіз ситуацій вживання вигукових ВЧ/НП та вигукових елементів у інших типах речень в текстах корпусу мовного матеріалу свідчить про те, що один і той же вигуковий елемент, вжитий у різних ситуаціях (монологіях, діалогах) виражає різні емоції мовця: збентеження, здивування, жаль, тугу, радість, ніяковість тощо.

Широкому вживанню вигуку у безлічі різних ситуацій для вираження різних емоцій і почуттів сприяють його природність та простота форми. Тому лексична семантика вигуку є абстрагованою від конкретних смислів і значень. Так, наприклад, проаналізуємо вживання вигукового ВЧ/НП в наступному уривку: *Шо ся стрєсло?** — *Біжім хутчіш до Шпрехера, там щойно якась хулєра скочила з даху на брук. — А йой! Вже біжу!* [375]; *А йой!* може інтерпретуватися як вираження жалю/співчуття до потерпілої людини, а також подиву, жіночої цікавості і захвату від несподіваної і важливої події; як підтвердження здогадки, що стане свідком щось ще не баченого; передчуття жаху від того, що буде побаченим. Такий вигук водночас втілює в собі цілу гаму почуттів, емоцій, точно ще не відокремлених одна від одної і не до кінця усвідомлених мовцем.

Ще більше емоцій: розпачу, відчаю, обурення, образи і т.п. можна «почути» у вигуку-плачу персонажу: *The earsplitting cry my grandmother let out when she learned of the disaster cannot be done justice in print. <...> She took the hem in her hands, as ancient Near Eastern ululations issued from her throat. OULOULOULOULOULO! OULOULOULOULOULO!* (Дж. Юдженіdic).

Контекстний аналіз матеріалу засвідчив, що вигукові елементи в досліджених текстах вжито у ситуаціях, коли мовцю потрібен певний час для усвідомлення почутого або самої ситуації діалогу. Таке вживання вигукових ВЧ/НП дає підстави стверджувати, що несподіваність репліки діалогу або ситуації бентежать мовця, не даючи йому змоги усвідомити почуте, спостережене до кінця (тобто в мисленні структурувати ситуацію, що спостерігається). Емоції мовця – перша безпосередня психологічна реакція на зміну ситуації оточення, на фрагмент дійсності, який сприймається. Емоції неусвідомлено для самого мовця знаходять вихід у його вигуку, що їх і виражає. Таким чином, вигуки, зокрема, вигукові однослівні та двослівні ВЧ/НП, – перша безпосередня вербальна реакція на синкретично сприйняту свідомістю мовця ситуацію, ще не розчленовану і не структуровану мисленням як певного типу процес.

У певній частині ситуацій, як стає очевидним з аналізу текстів, мовець свідомо використовує вигуки, щоб відтягти момент (або уникнути) відповіді, створюючи враження розмірковування через неповноту усвідомлення почутого, побаченого і, як наслідок, неможливість надати повну відповідь одразу. Наприклад: *А чим ти цікавишся? – Ну-у-у... – Іринка склала губи бантиком. – Та всім цікавлюсь, а ти? – Ясно, а музику яку слухаєш? – знову не зовсім ввічливо не відповів він. – Ну-у-у... [376].*

На відміну від ВЧ/НП-зовів та ВЧ/НП *Так/Ні*, вигуки не виступають репліками-відповідями, тому вони не асоціюються із структуро-предикаційними реченнями. Навпаки, вигуки є власне першою безпосередньою вербальною реакцією мовця на зміну ситуації оточення. Для усвідомлення відповідної зміни і структурування нової ситуації оточення у мовця недостатньо часу, тому у його свідомості не встигає сформуватися відповідний ментальний образ, який міг би структуровано представити таку нову ситуацію і бути втіленим у мовленні у вигляді структуро-предикаційного речення. Є підстави припустити, що відсутність структурованого висловлення в мовленні відображає відсутність у свідомості мовця структурованого образу ситуації, яку він спостерігає чи про яку йому сповіщено і про яку він хотів би повідомити своїм висловленням-вигуком.

Таким чином, як синтаксично неструктурована безпосередня мовленнєва реакція мовця на зміну ситуації оточення, ВЧ/НП-вигук характеризується предикативністю. Граматичне значення як референцію до типу елементарного процесу для ВЧ/НП-вигуку визначити проблематично, це – перспективне питання для подальшого дослідження. Наголосимо, що предикативність вигуківих ВЧ/НП ще не пов'язана із предикацією – структурованим мисленнєвим та мовленнєвим представленням ситуації як процесу певного типу. Це – предикативність безпосередньої мовленнєвої реакції на синкретично сприйняту свідомістю і ще нерозчленовану, неструктуровану мисленням ситуацію, – тобто, первинна, неструктурована, допредикаційна, предикативність.

4.3. Формально «невідновлювані» ВЧ/НП,

щодо яких дослідженням встановлено статус «відновлюваних»

4.3.1. ВЧ/НП зови (звертання). Прагматично, зови служать для привертання уваги потенційного співрозмовника, незалежно від того, що комуніканти знаходяться поруч або на відстані чутності один від одного. Сутність привертання уваги співрозмовника може бути представленою у вигляді структуро-предикаційного речення. Тобто: я (той, хто кличе) прохаю співрозмовника приділити мені увагу – відгукнутися, відізватися, вислухати моє прохання, відповісти на моє запитання і таке інше. Абстрагуючись від формулювання безлічі можливих прохань/питань до знайомого об'єкта звертання, мовець лише називає його/її особу. В разі, коли мовець бажає повернути до себе увагу незнайомої людини, він використовує вигук.

Своєрідним підтвердженням такого трактування можуть служити виокремленні з досліджуваних англомовних текстів наказові речення з дієсловами *listen* і *look*, що виражають той же самий зміст і виконують ту ж саму прагматичну функцію (привертання уваги наявного/потенційного співрозмовника). Наводячи приклади-ілюстрації, покажемо можливості трансформування виділених напівжирним шрифтом ВЧ/НП у повні гіпотетично вихідні речення. Наприклад:

*Wednesday stood up, walked over to Czernobog. He rested his hand on Czernobog's shoulder. – **Listen**, he said, peaceably [386] → I want you (Czernobog) to listen to what I'll say to you.*

*He had trusted Dumbledore, believed him the embodiment of goodness and wisdom. All was ashes: How much more could he lose? Ron, Dumbledore, the phoenix wand... – **Harry**. – She seemed to have heard his thoughts. – **Listen to me**. It—it doesn't make a very nice reading – [392]; → I want you (Harry) to listen to what I'll say to you;*

***Harry**, in here! Hermione screamed (→ I want you (Harry) to listen to what I'll say to you). She had pulled Ron behind a tapestry. They seemed to be wrestling together, and for one mad second Harry thought that they were embracing again;*

then he saw that Hermione was trying to restrain Ron, to stop him running after Percy. — **Listen to me** — **LISTEN, RON!** [392].

Langdon looked out at the towering stone bastions that loomed ahead— impenetrable fortifications surrounding the complex... a strangely earthly defense for a spiritual world of secrets, power, and mystery. **Look!** Vittoria said suddenly, grabbing Langdon's arm. She motioned frantically downward toward St. Peter's Square directly beneath them. Langdon put his face to the window and looked. "Over there," she said, pointing [384] → I want you listen to what I'll say to you and to look at what I want to show you.

Outside in the square, surrounded by astounded cardinals, Cardinal Mortati stared up at the media screen and watched the drama unfold in the crypt below. <...> — **Look!** "A gasp went up from the throngs. "There!" Everyone was suddenly pointing at the screen. "It's a miracle!" Mortati looked up [384]; → I want you to look at what I want to show you.

The silence of St. Peter's Square broke with a ripple at first. The ripple grew to a murmur. And then, suddenly, to a roar. Without warning, the multitudes were crying out as one. **Look! Look!** <...> **Look! Look!** — Mortati turned, bewildered, following their outstretched hands. [384] → I want you listen to what I'll say to you and to look at what I want to show you.

Аналогічні приклади реєструємо і в українській мові: *Дорогою вони пройшли повз клуб «Петрович».* — **О! Глянь!** — зупинився Колян, показуючи на оголошення зліва від входу в клуб [380].

Виявлена нами закономірність і зроблений висновок щодо спонукального характеру ВЧ/НП-зовів (звертань) дають підстави вважати, що звертання, подібно до реплік *Так/Ні*, можна трактувати як конденсовані структури предикації.

При виявленні граматичного значення речення, лінгвісти, за звичай, оперують реченнями розповідними і залишають інші комунікативні типи поза увагою. Визначення граматичного значення та пропозиції спонукального

речення (до яких ми відносимо і ВЧ/НП-зови) є перспективним до подальшого наукового пошуку.

Змістом ВЧ/НП-зовів є абстраговане від конкретики спонукання співрозмовника (дійсного, потенційного) звернути увагу на мовця. Таке спонукання пов'язане із актом комунікації і становить комунікативно-прагматичне значення досліджуваних ВЧ/НП. Зв'язок із позамовною ситуацією, тобто актом комунікації у ВЧ/НП-зовів (звертань) є очевидним, тому такі ВЧ/НП характеризуються предикативністю. А оскільки ВЧ/НП-зов (звертання) виступає своєрідним заміником повного речення, можливо зробити припущення, що предикативність такого ВЧ/НП є вторинною, логічною, структурованою.

4.3.2. ВЧ/НП комунікеми (комунікативи). Формули ввічливості – комунікеми (комунікативи), як правило, представляють собою конденсовані або усічені форми повних структуро-предикаційних речень. Наприклад:

GOOD-BYE – alteration of *God be with you* First Known Use: circa 1580 (<http://www.merriam-webster.com/dictionary/goodbye>);

THANK – to tell (someone) that you are grateful for something that he or she has done or given: to express gratitude to <thanked her for the present> —used in the phrase *thank you* usually without a subject to politely express gratitude <thank you for your consideration> or sometimes to emphasize a preceding statement especially by implying that it is not subject to question <likes her job just fine, thank you> — used in such phrases as thank God, thank goodness usually without a subject to express gratitude or more often only the speaker's or writer's pleasure or satisfaction in something;

THANKS – : a good feeling that you have towards someone who has helped you, given something to you, etc.; something done or said to express thanks; —used like “thank you” as a polite way of accepting or refusing an offer; THANKS – kindly or grateful thoughts : gratitude; an expression of gratitude <return thanks before the meal> —often used in an utterance containing no verb and serving as a courteous and somewhat informal expression of gratitude <many thanks> Origin of THANKS:

plural of Middle English thank, from Old English thanc thought, gratitude; akin to Old High German dank gratitude, Latin tongēre to know. First Known Use: before 12th century (<http://www.merriam-webster.com/dictionary/thanks>).

Порівняймо в українській та російській: *доброго ранку* = я бажаю вам доброго ранку, *успіхів* = я бажаю вам успіхів, *здравствуйте* = я желяю вам здоровья, будьте здоровы; *спасибо* = спаси вас, Господи = я прошу Господа спасти вас.

Контекстуальний аналіз підтвердив можливість застосування до відповідних комунікем їх трансформаційного відновлення до структуро-предикаційного речення. Порівняймо, наприклад:

"I don't like to lie — so there'd better be a good reason why I'm doing it." "Can't you just thank me and get over it? – Thank you [390] → I thank you; You told Mom! Sorry [391] → I am sorry; Good day to you, Harry Potter's relatives! said Dedalus happily striding into the living room [392]; → I wish you to have a good day; We really must be off. Harry – He tripped forward and wrung Harry's hand with both of his own. – good luck [392]; → I wish you good luck; I hope we meet again. The hopes of the Wizarding world rest upon your shoulders. – Oh, said Harry, right. Thanks [392]; → I thank you // Accept my thanks; I opened the door, and on the landing Father gave me a hug. Well done, he said. (→ You have done everything quite well). Good marks all round. (→ I give you good marks for everything you've done this night – being at home on your own for several hours, and this at the age of four). Mother looked pale and tired. Going out would have started one of her headaches. "Yes," she said. Good girl (→ You are a good girl) (Д. Семтерфілд). Рада була з вами познайомитись, Дмитре Миколайовичу. Прийміть ще раз співчуття з приводу тяжкої втрати; Дякую, тату... Щасту тобі в розшуку!; Можна? - Заходь, як прийшов. - Добрий вечір, доню. - Здраслуй. Проходь [375]

Основою такого «відновлення» виступає імпліцитність неексплікованих елементів речення. Імпліцитність, слідом за низкою дослідників, трактуємо як явище, кваліфіковане як «наявність відсутності» того, чия присутність є обов'язковою і саме тому мається на увазі [193, с. 49, 58]; це властивість

частини судження бути випущеною але такою, що мається на увазі, розуміється [102, с. 147-157; 103; 354, с. 195]; це особливий, економний спосіб відбиття позалінгвістичного змісту, вираження смислової структури висловлення [139, с. 38]. Імплицитні конструкції, за зауваженням Колосової Т.А., відрізняються від експліцитних лише нерозгорнутістю плану вираження у порівнянні плану змісту (цит. за [102]), тому при експлікуванні імплицитної інформації відновлюється відповідність між формою та змістом висловлення (див., наприклад [202, с. 29]). Тракткування імплицитності як способу представлення смислової структури висловлення, що виражає відбиття позамовної дійсності мисленням комунікантів, враховує механізми та специфіку породження висловлення і тексту. Необхідною умовою адекватності інтерпретування відповідної імплицитної частини висловлення є наявність в колективній та індивідуальній свідомості комунікантів однакових семантичних та структурних моделей, за якими в мовленні виражається відповідний зміст.

Зважаючи на етимологічне коріння формул ввічливості і на засвідчене в матеріалах корпусу текстів вживання комунікем, маємо визнати за ВЧ/НП-комунікемами статус еліптичних речень (*No problem*) або конденсованих структур предикації (*good-bye, спасибо*) – заміників/репрезентативів речення. Як такі, ВЧ/НП-комунікеми асоціюються із повними структурами предикації, кожній з яких є притаманним своє граматичне значення. Частина цього граматичного значення експлікована (виражена), частина – імплицитна (мається на увазі). Імплицитність, при цьому, може пов'язуватися із абстрагуванням від безлічі можливих комунікантів, які в повторюваних ситуаціях спілкування виражають свої побажання один одному. Імплицитно присутніми в таких ВЧ/НП є модусні компоненти змісту висловлення – за звичай, вираження мовцем своєї прихильності до співрозмовника і позитивного ставлення до суті сповіщеного. Оскільки ВЧ/НП-комунікеми асоціюються із повними структурами предикації, характерна для таких ВЧ/НП предикативність є вторинною, логічною, структурованою.

4.3.3. Спонукальні ВЧ/НП. В більшості імперативних ВЧ/НП дослідженого корпусу текстів виражено суворий наказ або прохання, яке неможливо не виконати. Наприклад: *Stay here, the commander said. Say nothing; Kohler sighed, and his voice grew suddenly solemn. Mr. Langdon, please sit down; Follow me <...> Langdon followed, not knowing what to expect* [384].

Аналогічно, в діалогах у досліджених текстах суворий наказ або наполегливе прохання в однокомпонентних висловленнях виражено прийменниками, що називають напрямок руху. Наприклад: *OUT! GET IT OUT! he screamed. Teetering, I opened the door. <...> OUT!* [388] (в наведених уривках підкреслено додаткові маркери в тексті, які підтверджують наказовий тон та категоричність висловлень).

Дуже категоричним наказом в англійській є висловлення взагалі без дієслова в своєму складі, які за своєю формою є «номінативними» розповідними або окличними ВЧ/НП (виділено напівжирним шрифтом та підкреслено). Наприклад: *“Silence,” the raspy voice commanded. There was a finality about the word.* [388]; *Vittoria reached down and flipped her first page by hand. Spatula! Langdon said, grabbing her an extra tool from the tray. – Use the spatula. – I’m wearing gloves, she grumbled. How much damage could I cause? – Just use it* [384] *I told you what he proved, right? Her eyes widened with dread. Dad! No! You promised! “E=MC2!” <...> No math! I told you! I hate it! – I’m glad you hate it. Because girls aren’t even allowed to do math. Vittoria stopped short. They aren’t? – Of course not. Everyone knows that. Girls play with dollies. Boys do math. No math for girls. I’m not even permitted to talk to little girls about math – What! But that’s not fair! – Rules are rules. Absolutely no math for little girls. Vittoria looked horrified* [384].

Наказовий тон та категоричність таких «номінативних» висловлень підтверджуються знаком оклику та іншими додатковими маркерами в тексті – коментарем, що виражає заборону або наказ (в наведених уривках підкреслено).

Менш категоричним відчуваються наказ/прохання, введені формою наказового способу дієслова *let*, або дієслова *try*, а також введення до

висловлення власної назви-звертання. Наприклад: *Let's try again; Let's go then* [390]; *Try to sleep, Bella; Esme, let me do that. – Look, honey, don't let this scare you* [390]; *Mr. Langdon, let me ask you another question* [384].

Вигуки, формули ввічливості та адвербіальні модифікатори, введені до складу висловлень, з одного боку, додають висловленню емоційності, а з іншого – також пом'якшують категоричність наказу. Наприклад: *Oh, come on* (Дж. Юдженидич); *Well, don't apologize to me. Yeah, yeah. Just make sure the flames don't spread; Director Kohler. Please call your office* [384]; *Just don't mess with their names; Get some rest, Bella, honey. You look exhausted* [390].

Форма *Come on*, виражає не наказ, а заохочення: *Emmett, Rose, get Jasper outside. Come on, Jasper* [391].

В досліджених текстах в ситуаціях, що описують спроби вгамувати, приборкати дитину або втішити її, як спонукальні ВЧ/НП вжито і вигукові елементи. Наприклад: *He was trembling, snot and tears mixing on his face. Shhh. < ... > Shhh. < ... > You'll see, it'll be all right* [388]; *The ground was trembling. It was coming toward them. Papa? The boy said. Papa? Shh. It's okay. What is it, Papa? It neared, growing louder. Everything trembling. <...> Shh. <...> It was an earthquake. It's gone now. We're all right. Shh.* [389].

За своєю структурою спонукальні ВЧ/НП нами визнані еліптичними з імпліцитним підметом, що співвіднесений із комунікантом, до якого звернене прохання (наказ). Відповідно, спонукальне ВЧ/НП є похідним від повного структуро-предикаційного речення, характеристиками якого виступають і предикація, і предикативність. Як і гіпотетичне вихідне повне речення, спонукальне ВЧ/НП референтно є співвіднесеним із тим чи іншим типом елементарного процесу (відношення/не-відношення). Конкретна пропозиційна семантика (диктум) такого ВЧ/НП виявляється у сукупності його граматичного значення та лексичної семантики елементів речення. Визначення граматичного значення та пропозиції спонукального речення (зокрема і однокомпонентних спонукальних ВЧ/НП-вигуків) є перспективним до подальшого наукового пошуку. Виражене у формі прохання або наказу спонукування співбесідника до

виконання (утримання від виконання) певних дій розглядаємо як волевиявлення мовця, його відношення до названої дії як не/можливої, не/бажаної, не/обов'язкової. Тобто спонукальне ВЧ/НП, таким чином, виражає модус речення.

Спонукування пов'язане із актом комунікації і становить комунікативно-прагматичне значення досліджуваних ВЧ/НП. Зв'язок із позамовною ситуацією, тобто актом комунікації у спонукальних ВЧ/НП є очевидним, тому такі ВЧ/НП характеризуються предикативністю. Однокомпонентні спонукальні ВЧ/НП невідновлюваного типу також виступають своєрідним замінником повного речення.

Предикативність, характерна для різновидів спонукальних ВЧ/НП, є структурованою, логічною – вторинною.

4.3.4. Номінативні ВЧ/НП. Як виявило дослідження, номінативні (за формальними ознаками) ВЧ/НП розпадаються на дві групи.

До першої групи – відновлюваних ВЧ/НП – нами віднесено ті ВЧ/НП, що мають формальні ознаки номінативних, але їх пов'язаність із контекстом дає підстави вважати їх еліптичними реченнями або/та парцелятами. *От коли ти намагаєшся пригадати собі якісь найперші найраніші враження — що в тебе перед очима? Підлога, дошки підлоги такого брудного темночервоного кольору, сильно подряпані дошки, шпарини між ними* [374]. Подвійну інтерпретацію допускає 8,2% «номінативних» ВЧ/НП: за структурою вони виявляють кваліфікативні характеристики номінативних, але контекстуальний аналіз виявляє їх певний зв'язок із попереднім контекстом. Так, в наступному уривку номінативні за своєю структурою висловлення немов би відтворюють внутрішнє мовлення головної героїні під час розгляду та поверхневого ознайомлення з книжками-манускриптами. Це внутрішнє мовлення представлене як констатація послідовності сприйняття героїнею об'єкту спостереження і усвідомлення його характеристик – від зовнішніх ознак до змісту – і, як наслідок, номінація отриманого результату. Цей процес сприйняття в тексті представлено у ретроспекції, узагальненні певної низки

однакових за своєю сутністю ситуацій. Підкреслено також розрив у часі між сприйняттям зовнішніх ознак та усвідомленням змісту, що потребує теоретичного мислення – висловлення між собою розділені комою. *My father noticed the direction of my reading. He came home from fairs and sales with books he thought might be interesting for me. **Shabby little books, in manuscript mostly, yellowed pages tied with ribbon or string, sometimes handbound. The ordinary lives of ordinary people*** (Д. Семтерфілд). Інтерпретувати ці висловлення можливо і як парцеляти і/або еліптичні, оскільки допустимим є ситуативно-контекстуальне відновлення гіпотетично вихідного речення: → Those were **shabby little books, in manuscript mostly**, whose already **yellowed pages** were **tied with ribbon or string, sometimes** these books were **handbound**. The books described **ordinary lives of ordinary people**.

Більш того, нерідко структурно номінативні ВЧ/НП розкривають зміст елементів попередніх речень і, як такі, виступають апозитивним модифікатором відповідних елементів чи речень в цілому. (Елемент, що модифікується апозитивно, підкреслено). Наприклад: *When you read a manuscript that has been damaged by water, fire, light or just the passing of the years, your eye needs to study not just the shape of the letters but other marks of production. The speed of the pen. The pressure of the hand on the page. Breaks and releases in the flow. You must relax. Think of nothing. Until you wake into a dream where you are at once a pen flying over vellum and the vellum itself with the touch of ink tickling your surface. Then you can read it. The intention of the writer, his thoughts, his hesitations, his longings and his meaning. You can read as clearly as if you were the very candlelight illuminating the page as the pen speeds over it* (Д. Семтерфілд).

Характеристики змісту номінативних ВЧ/НП відновлюваного типу визначаються через семантику відповідного гіпотетично вихідного повного речення.

До другої групи (невідновлюваного типу – «суто номінативних») віднесено всі номінативні ВЧ/НП, що не виявляють зв'язку із попереднім контекстом. Це

одно- та багатокомпонентні ВЧ/НП, що називають суб'єкти, явища та об'єкти, сприйняті/спостережені оповідачем-мовцем; зазначають періоди відліку часу в описі подій сюжету; структурні елементи окремих об'єктів; називають певні результати ментального аналізу ситуації, результати міркування; а також виражають (лексичними засобами) емоційне ставлення персонажа-мовця до об'єкту роздуму.

Кількісні показники щодо частотності вживань в дослідженому корпусі текстів номінативних речень, які називають ті чи інші об'єкти найменування, представлено в даних Таблиці 4.1. Стосовно розподілу даних в Таблиці 4.1., в групах 1-2 ми спирались на наступні міркування. В цілому, якщо розглядати ці явища незалежно та виокремлено – вони мають входити до однієї групи прикладів, – це є назви предметів. Але, на нашу думку, вагомою засадою для їх розподілу стало наступне спостереження. Якщо в першому різновиді об'єкт найменування – це явища чи об'єкти, сприйняті персонажем невербально – побачені, почуті, відчуті на дотик, тобто вербальна номінація породжена сприйняттям невербальної інформації, то у другому різновиді це – вже готові, подані у вербальному занотованому вигляді назви, виходячи з яких персонаж твору/читач має уявити предмет, домислити його властивості.

Таблиця 4.1.

Об'єкт найменування номінативним ВЧ/НП невідновлюваного типу

№	Об'єкт найменування	Частотність вживань	
		Англійська мова (%)	Українська мова (%)
1	Явища чи об'єкти, сприйняті персонажем невербально – побачені, почуті, відчуті на дотик	72,62	28,56
2	Явища чи об'єкти (їх частини), сприйняті персонажем вербально – назви об'єктів, установ, творів	13,71	16,25
3	Відлік часу і подій	8,19	6,13
4	Результат ментального аналізу ситуації, міркування, емоційне ставлення персонажа-мовця до об'єкту роздуму	5,48	49,06
Разом		100	100

Наприклад:

1. *My face pressed against the fence, I'd try to count the blinking red taillights inching along, stretching as far as my eyes could see. BMWs. Saabs. Porsches. Cars I'd never seen in Kabul, where most people drove Russian Volgas, old Opels, or*

Iranian Paikans. [388] – (зорове сприйняття); ***A letter. For me. That was something of an event. The crisp-cornered envelope, puffed up with its thickly folded contents, was addressed in a hand that must have given the postman a certain amount of trouble.*** (Д. Семтерфілд) (інтродукція зав'язки сюжету як опис ситуації отримання листа – тактильне та зорове сприйняття). *He < ... > looked out over the wasted country. The road was empty. Below in the little valley the still gray serpentine of a river. Motionless and precise. Along the shore a burden of dead reeds. <> He stood and looked over the building. The pumps standing with their hoses oddly still in place. The windows intact. The door to the service bay was open and he went in. A standing metal toolbox against one wall. He went through the drawers but there was nothing there that he could use. Good half-inch drive sockets. A ratchet. He stood looking around the garage. A metal barrel full of trash. He went into the office. Dust and ash everywhere. <>. A metal desk, a cashregister. Some old automotive manuals, swollen and sodden* [389] (побачене навкруги батьком та його сином, що подорожують у пошуку притулку та безпеки – зорове сприйняття). Аналогічно: *От коли ти намагася пригадати собі якісь найперші найраніші враження — що в тебе перед очима? Підлога, дошки підлоги такого брудного темночервоного кольору, сильно подрпані дошки, шпарини між ними* [374]

2. *The engraved granite slab in front of the building bore the answer: CERN Conseil Européen pour la Recherche Nucléaire. King Kohler's mobile command center; Langdon read the sign before them. Securite. Arrete* [384] – (назви установи та її підрозділу); *At last he found it. Turning to page ten, he sank into his desk chair and reread the article he had been looking for. ALBUS DUMBLEDORE REMEMBERED by Elphias Doge* [392] – (назва статті);

SIX

Winter [379, с. 20] – (назви розділу книжки);

Аналогічно в україномовних текстах назви романів та їх розділів: *Музей покинутих секретів* [378]; *Солодка Даруся (драма на три життя)* [381];

Садівник з Очакова [380]; *Зрада ZRADA made in Ukraine* [379]; *Меслпотамія. Марат. Ромео.* [377]

3. *Two weeks later. Easter Sunday, 1959. Our religion's adherence to the Julian calendar has once again left us out of sync with the neighborhood* (Дж. Юдженідіс); *March 1981; Fremont, California. 1980s* [388] – (назви часу та місця дії);

Sam washed the dishcloth and folded it. – I think it's just that, despite the government and whatever, everything just feels suddenly good right now. Maybe it's just spring coming a little early. It was a long winter, and I'm glad it's over. – Me too. – A pause. – It says in the article that lots of people have been reporting weird dreams. I haven't really had any weird dreams. Nothing weirder than normal [386] – (констатація перерви у діалозі); *Знову зима, знову сніг, мряка, холоди, згорблені спини, чорні дерева* [379] – констатація періоду часу після річної перерви.

The broomstick spun too, but he just managed to seize the strap of his rucksack and the top of the cage as the motorbike swung the right way up again. A second's relief, and then another burst of green light. The owl screeched and fell to the floor of the cage. "No—NO!" The motorbike zoomed forward; Harry glimpsed hooded Death Eaters scattering as Hagrid blasted through their circle [392] – (констатація періоду затишшя та відновлення сприйняття змінюваного навколишнього середовища).

4. *Langdon's eyes were locked on the brand. Illuminati, he read over and over. His work had always been based on the symbolic equivalent of fossils—ancient documents and historical hearsay — but this image before him was today. Present tense. The image was overpowering, possibly representing the epigraphical find of the century, a decade of his research confirmed in a single symbol* [384]; *If they could figure out what churches were southwest of here, maybe one of them would spark Langdon's memory. Air, he pressed. Air. Bernini. Sculpture. Air. Think! Langdon turned and headed back up the cathedral stairs* [384] – (назви об'єктів мислення, результатів міркування);

He felt like a paleontologist coming face to face with a living dinosaur. I closed the door and put the shop key in its usual place behind Bailey's Advanced Principles of Geometry. Poor Bailey. No one has wanted his fat gray book for thirty years. Sometimes I wonder what he makes of his role as guardian of the bookshop keys. I don't suppose it's the destiny he had in mind for the masterwork that he spent two decades writing (Д. Семперфілд); *З ким була вона, коли пішла від нього? З ким зрадила його? Невже через нього завалилася частина світобудови, яку він ретельно зводив сімнадцять років? Біляве нещастя, шмаркач, типовий матусин синок!* [379] – (емоційне ставлення до об'єкту мислення).

В ракурсі визначення об'єктів найменування, серед номінативних ВЧ/НП, вжитих в корпусі досліджених текстів, як засвідчено в Таблиці 5.1., найчастотнішими – майже 3/4 (72,6%) – виявлено ті номінативні ВЧ/НП, які називають об'єкти чи явища, що у певний час їх сприймає органами чуття (зір, слух, дотик) той чи інший персонаж твору. Важливо, що назви об'єктів, установ, частин книжок тощо (найпоширеніші приклади номінативного речення в граматиках та теоретичних розвідках) в досліджених матеріалах становлять лише 1/8 частину; таких випадків у п'ять разів менше, ніж назв об'єктів, сприйнятих органами чуття, пор: 13,7% та 72,6%.

Найменш частотними – 1/11 (8,2%) – виявлено номінативні висловлення, які називають сприйняття та відлік часу і подій, що відбуваються/не відбуваються в часі, інтродукуючи новий період в описі подій сюжету, починаючи абзац. Група номінативних ВЧ/НП, що називають певні результати ментального аналізу ситуації, міркування, а також емоційного ставлення персонажа-мовця до об'єкту роздуму, представлена лише окремими прикладами – 1/20 (5,5%).

У такому вживанні проаналізовані нами номінативні ВЧ/НП невідновлюваного типу уподібнюються до так званих нереферентних слів – слів із «буттєвим значенням» типу *дощ, вітер, сніг, зима, пожежа* тощо. Особливістю таких слів вважають їх здатність відбивати дійсність, «не розчленовуючи її на предмети та ознаки». Відсутність членування ситуації

пояснюється тим, що в дійсності об'єктного варіювання ситуації просто не існує: об'єктом описуваних такими словами ситуацій завжди виступає «єдиний наявний актуальний і релевантний для всіх комунікантів світ». На думку дослідників, не існує потреби в спеціальному переліку предметних слів, які б відбивали варіювання об'єктного аспекту ситуацій, що описуються. Для утворення речення такі «буттєві» слова достатньо лише експліцитно або імпліцитно поєднати «із концептом дійсності», оскільки за змістом вони самі є еквівалентними «диктальній пропозиції». Для порівняння: *зима* → *Зима.*; *пожежа* → *Пожежа!* (див., наприклад [264]).

Для нас це зауваження є важливим, оскільки підтверджує виявлену нами закономірність: номінативне ВЧ/НП описує фрагмент уявної гіпотетичної дійсності художнього простору твору як нерозривну ще неструктуровану єдність. Проаналізовані нами номінативні ВЧ/НП підтверджують й іншу думку І.Б. Шатуновського, а саме, що такі ВЧ/НП імпліцитно виражають модальну зв'язку «є наявним, дійсним» у зазначений в тексті твору проміжок художнього часу, тобто, такі ВЧ/НП характеризуються предикативністю. Оскільки номінативні ВЧ/НП цього типу називають ситуацію як нерозривну ще неструктуровану мисленням єдність, то така предикативність визначається нами як первісна, неструктурована, допредикаційна.

Грамаітичне значення таких номінативних ВЧ/НП, гіпотетично, можна визначити як попередник референції до процесу-не-відношення (констатація наявності певного явища/об'єкта).

4.4. Системні відношення різновидів ВЧ/НП у когнітивно-онтологічному вимірі

4.4.1. Парадигмальні відношення ВЧ/НП і базового речення-моделі.

У пунктах 4.1. – 4.3. з'ясовано змістові ознаки досліджених нами типів ВЧ/НП, які певною мірою корелюють із їх формальними характеристиками. Представимо співвідношення формальних та змістових властивостей досліджених типів ВЧ/НП у вигляді Таблиці 4.2.

Таблиця 4.2.

Кореляція між характеристиками форми та змісту ВЧ/НП різного типу

№	Тип ВЧ/НП	Предикативність	Формальна структура предикації				Змістові характеристики				Абстрагування (від)	
			експлікована		не експлікована	конденсована	Комунікативний зміст	Пропозиція (диктум)	модус	Граматичне значення (референція до типу процесу)		
			повно	частково								
1	<i>Так/Ні</i>	+	-	-	імпліцитна	+	Підтвердження, згода / заперечення, відмова	імпліцитна (попереднього речення)	+ (об'єктивна)	? (попереднього речення)	Безлічі аналогічних ситуацій	
2	<i>Зови</i>	+	-	-			Спонування звернути увагу	імпліцитна		?		
3	<i>Вигук</i> <i>и</i>	+	-	-	+	-	Вербальна реакція на ситуацію, ще недоусвідомлену і тому неструктуровану мисленням	-	суб'єктивна + емоційна	?		
4	<i>Кому нікем</i> <i>и</i>	+	-	+	імпліцитна	+ / -	Вираження власного ставлення до співрозмовника та побажань	імпліцитна	+	Гіпотетично вихідного (відновлюваного) речення		
5	<i>Еліп тичні</i>	+	-	рема		-	Інформування / питання щодо інформації з логічним виділенням реми (найважливішого)	імпліцитна, частково експлікована	+ / - (об'єктивна)			Нерелевантних для ситуації тематичних елементів
6	<i>Парц елят</i> <i>и</i> *	+	-	+		-	Інформування з підкресленням важливості змісту частин вихідного речення	імпліцитна	+ / - (об'єктивна)			-

Продовження Таблиці 4.2.

№	Тип ВЧ/Н П	Пре дика тив ність	Формальна структура предикації				Змістові характеристики				Абстрагування (від)
			експлікована		не експ ліков ана	кон денс ова на	Комунікативний зміст	Пропо зиція (диктум)	модус	Граматичне значення (референція до типу процесу)	
			повн о	частко во							
7	<i>Спонукальні</i>	+	-	+	імплі цитна	-	Спонування до дії	імпліцитна	+ / - (об'єк тивна), (суб'єкти вна)	Гіпотетично вихідного (відновлюваного) речення	
8	<i>Номі нати вні</i> (невід новлю вані)	+	-	-	+	-	Констатація- інформування про наявність явищ, об'єктів тощо	?	+	Процес-не- відношення (констатація наявності / існування явища, об'єкту)	Безлічі різних проявів та ознак, сукупність яких сприймається як єдине явище / об'єкт
	Повне структуро- предикацій не речення- модель	+	+	-	-	-	Інформування, спонування, запит, вираження емоцій, прихильності, ставлення мовця до пропозиції речення, до співрозмовника тощо	експлікова на	+ / - (об'єк тивна), (суб'єкти вна)	Процеси- відношення, невідношення	-

* парцеляти розглядаються як частина відновлюваних гіпотетично вихідних парцельованих речень

З відомостей Таблиці 4.2. стає очевидним, що для всіх різновидів ВЧ/НП притаманною характеристикою є предикативність. Цієї спільної риси достатньо для твердження, що ВЧ/НП утворюють певну мовленнєву парадигму.

Оскільки переважна більшість різновидів ВЧ/НП семантично пов'язана із простим реченням як базовою мовною моделлю, то ядром парадигми вважаємо повне структуро-предикаційне речення-висловлення. Воно є мовною моделлю побудови простого речення, семантично і логічно пов'язаного із судженням, яке у колективній і індивідуальній свідомості комунікантів відбиває структуру фрагменту об'єктивного світу.

Дослідженням виявлено, що для всіх типів ВЧ/НП, за винятком ВЧ/НП невідновлюваного типу (зокрема, вигуківих та номінативних), характерна предикація (імпліцитна або експлікована частково). Зміст таких ВЧ/НП містить імпліцитну пропозицію (диктум) попереднього або відновлюваного гіпотетично вихідного повного речення. З таким же реченням пов'язується і граматичне значення відповідних різновидів ВЧ/НП. У випадках ВЧ/НП-парцелятів відповідна структура предикації і виражене нею граматичне значення встановлюються виключно за умов розгляду парцелята в межах вихідного речення – незалежно від контактного чи дистантного розташування парцелятів від речення-бази.

Ступінь експлікованості елементів речення (структури предикації), як виявлено, є, певною мірою, залежним від ступеню абстрагування від аналогічних комунікативних ситуацій, від нерелевантних або очевидних і тому неповторюваних елементів значення і форми структуро-предикаційного відновлюваного гіпотетично повного вихідного речення.

З відомостей Таблиці 4.2. впливає також особливе місце в мовленнєвій парадигмі, яке посідають ВЧ/НП-вигуки та номінативні ВЧ/НП невідновлюваного типу (іменні-«буттєві», віддієслівні, «субстрати»). Цю особливість вважаємо залежною від когнітивно-онтологічного аспекту цієї парадигми (див. п. 5.5.).

4.4.2. ВЧ/НП – висловлення чи речення. Проведене дослідження ВЧ/НП (їх вживання, характеристик структури та змісту), виявило певну кореляцію між окремими різновидами ВЧ/НП та повним реченням-висловленням, в основі якого – структура предикація.

Повне структуро-предикаційне речення-висловлення є елементом як мовної, так і мовленнєвої парадигм. Еліптичне, парцельоване, спонукальне ВЧ/НП, ВЧ/НП-комунікема є похідними від структуро-предикаційного речення. ВЧ/НП-зов (звертання), ВЧ/НП *Так/Ні* семантично пов'язані з таким реченням як з моделлю: за своєю суттю вони виступають конденсованими структурами предикації, об'єднуючи обидва обов'язкових компонента структури у формі єдиної лексеми (або словосполучення). Тому всі зазначені ВЧ/НП по відношенню до структуро-предикаційного речення-моделі мають вторинний характер. Це – різні форми вираження змісту, в основі якого є судження про фрагмент дійсності, спостережений мовцем, усвідомлений і структурований його свідомістю.

Різновиди номінативного ВЧ/НП та ВЧ/НП-вигуки, як і вищезазначені ВЧ/НП також асоціюються із фрагментом дійсності, але неструктурованим свідомістю, сприйнятим синкретично. Відповідно, номінативні та вигуківі ВЧ/НП не асоціюються із структурою предикації та реченням-моделлю.

Єдиної сутнісної форми для кожного з різновидів ВЧ/НП, як і єдиних сутнісних форм в межах кожного з окремих різновидів ВЧ/НП в результаті дослідження виявити не вдалося. Тому вважати різновиди ВЧ/НП моделями мовного рівня немає підстав. Всі ВЧ/НП належать мовленню, а не мові, є висловленнями, а не реченнями.

Водночас, оскільки первісна предикативність вербалізується словом або словосполученням, вираження вторинної предикативності у такий же спосіб, тобто можливість представлення структури предикації у згорнутому вигляді (трансформація конденсації), зумовлена онтологічно. Отже, слово / словосполучення виступають моделлю-попередником структуро-предикаційного речення і, гіпотетично, належать системі мови. Системі мови

належать слово/словосполучення як модель не-структуро-предикаційного висловлення; синтаксичні структури (предикації, комплементации, модифікації, координації) як моделі словосполучень; синтаксична структура предикації одночасно виступає і моделлю структуро-предикаційного речення; типи синтаксичних процедур – тобто видів трансформацій вихідної моделі, застосування яких уможлиблює породження різних за формою висловлень у мовленні.

Відношення всіх різновидів ВЧ/НП та структуро-предикаційного речення у мовленні представимо (Таблиця 4.3.) як сукупність явищ, розміщених на одній вісі у відповідності до ступеню абстрагованості від фрагменту дійсності, асоційованого із висловленням.

Центром вісі, її нульовою точкою є повне структуро-предикаційне речення (мовна модель), що у мовленні актуалізується як структуро-предикаційне висловлення. Характерна для речення-висловлення предикативність є структурованою, логічною, яка включає предикацію.

Зліва від повного структуро-предикаційного речення-висловлення на такій вісі розташовані ВЧ/НП-вигуки та номінативні ВЧ/НП (невідновлювані).

ВЧ/НП-вигук як безпосередня вербальна реакція мовця на зміну спостереженої/сприйнятої ситуації його оточення (мовленнєвого включно), яку його свідомість ще не розчленувала і не представила у вигляді структурованого образу-гештальту, що в мисленні формується у судження. Саме судження стає семантичною основою синтаксичного структурування, що в подальшому втілюється у мовленні у формі структуро-предикаційного речення-висловлення.

Номінативне ВЧ/НП – перший крок до такого структурування. Воно також представляє ситуацію у синкретичному вигляді – нерозчленовано на субстантивний(і) та дієслівний компоненти. Свідомством тому – номінативні

Таблиця 4.3.

Кореляція форми висловлення
ступеню абстрагованості та способу сприйняття ситуації-процесу

Синкретичне сприйняття ситуації (процесу)			Сприйняття ситуації як типу процесу – у єдності його виокремлених субстантивного(них) та дієслівного компонентів						
До-структуроване представлення			Повна структура предикації	Неповна структура предикації		Конденсована структура предикації			
ВЧ/НП невідновлюваного типу			структуро- предикаційні речення- висловлення	ВЧ/НП відновлюваного типу		ВЧ/НП невідновлюваного типу			
ВЧ/НП вигуки	Номінативні ВЧ/НП			Еліптичні (в тому числі спонукальні) ВЧ/НП	Певні ВЧ/НП- комунікеми	Певні ВЧ/НП комуні кеми	ВЧ/НП зиви	ВЧ/НП вигук ові (спону кальні)	ВЧ/НП Так/Ні
	іменні, віддієслівні	«субстра ти»							
Ступінь абстрагованості від ситуації як типу процесу									
Максимальний	>>		мінімальний	>>	>>	максимальний			

іменні та віддієслівні ВЧ/НП. Віддієслівні форми (інфінітив, герундій) та «буттеві» іменники, як відомо, поєднують в собі характеристики імені та дієслова і, таким чином, також свідчать про синкретичність первісного мислення. Разом з тим, свідомість вже починає усвідомлювати й диференціювати субстантивний компонент від його ознак та властивостей. Цей процес засвідчують номінативні ВЧ/НП-«субстрати».

Характерна для вигуківих та номінативних ВЧ/НП предикативність – первісна/первинна («перший, звичайно найпростіший етап чого-небудь, який існував спочатку і був замінений чим-небудь, існує, з'являється раніше чого-небудь» [346]) синкретична, «допредикаційна», яка передуює появі предикації і зумовлює її виникнення.

Справа від центру (повного структуро-предикаційного речення-висловлення) утворюється послідовність: ВЧ/НП відновлювані – ВЧ/НП невідновлювані, тобто ВЧ/НП-замінники (субститути, репрезентативи повного речення). Відновлювані ВЧ/НП розподіляються як послідовність: парцельоване речення (частиною якого є ВЧ/НП-парцелят) – еліптичне ВЧ/НП, різновидами якого виступають спонукальні ВЧ/НП, відновлювані формально номінативні ВЧ/НП та певні типи ВЧ/НП-комунікем. Група невідновлюваних ВЧ/НП-замінників повного речення представлена певними типами ВЧ/НП-комунікем, ВЧ/НП *Так/Ні*, ВЧ/НП-зовами (звертаннями), однокомпонентними вигуківими спонукальними ВЧ/НП.

Парцеляти та еліптичні ВЧ/НП експлікують структуру предикації частково; інші різновиди ВЧ/НП представляють структуру предикації у конденсованій формі, саме тому виступають замінниками речення – субституціями, репрезентаціями. Зазначені висловлення характеризуються логічною, структурованою предикативністю (яка базується на предикації і включає її) – тобто вторинною предикативністю («становить другий етап у розвитку чого-небудь або другий ступінь за складом, складністю залежить від чогось, є наслідком чого-небудь» [351]).

4.5. Когнітивно-онтологічне пояснення системності відношення між різновидами ВЧ/НП та структуро-предикаційним реченням-висловленням

Спираючись на теорію логіко-динамічної граматики, а також інші досягнення у царині лінгвістики, зокрема психолінгвістики [16; 128–129] та когнітології [53–55; 74–76; 92–93; 117–119; 215–217; 286–287; 300; 302–303; 309; 311; 329; 332], семантики та синтаксису [46; 57; 75–76; 151–153; 161–163; 179–181; 203; 204; 227; 133; 156], пояснити виявлені в ході дослідження результати можемо наступним чином.

Оскільки будь-яка мовленнєва діяльність має своїм першоджерелом перцепцію – акти сприйняття певних фрагментів дійсності, як зовнішніх, так і внутрішніх щодо суб'єкта сприйняття, мовець-спостерігач виступає як перцептор і як інтерпретатор дійсності. У повсякденному житті типові ситуації більшістю спостерігачів сприймаються та інтерпретуються однаково, що приводить до створення ситуативної і мовленнєвої норми [80, с. 60-61].

Згідно теорії діяльності (див., наприклад, Л. С. Виготський, О. М. Леонтьєв [45; 129]), людині щосекунди доводиться оцінювати ситуацію, що її оточує, і вибирати стратегії подальшої своєї поведінки. Первинним кроком при цьому виявляється усвідомлення та аналіз компонентів ситуації за принципом «свій – не свій», тобто: знайомий, безпечний – незнайомий, новий, можливо небезпечний. Саме впізнавання трактується як випереджальне направлене віддзеркалення [51, с. 225], а мислення вважається «грою», в якій «фішками служать об'єкт-гіпотези, а правила збігаються з глибинними структурами мови», що «неодмінно відображають структуру нормального зовнішнього світу» [49-а. с. 7, 11-13, 25-34, 173-174, 192].

В мовленні, як експериментально доведено психолінгвістами (зокрема Т. В. Ахутіною), висловлення породжується в три етапи: 1) змістовий рівень: представленими є топик (тема, суб'єкт) і комент (рема, предикат) – відповідає актуальному членуванню речення; 2) семантичний рівень: представленими є суб'єкт (діяч), предикат (дія), об'єкт (на який спрямована дія) – відповідає

предикатно-актантній структурі висловлення; 3) поверхневий рівень: представлено висловлення, оформлене у відповідності до правил граматики (див., наприклад, [16; 86; 98; 99; 120; 136]). Такий алгоритм також свідчить про поступовість сприйняття й інтерпретації фрагментів оточуючого людину світу її свідомістю: від а) виокремлення ситуативного фрагменту через б) усвідомлення складу і ролей «учасників» ситуації до в) формування структурованого образу ситуації і до г) вираження компонентів створеного ментального образу мовними формами в мовленні.

Онтологічно, з урахуванням специфіки та закономірностей когніції (від простого спостереження, виокремлення і структурування фрагментів дійсності до теоретичного осмислення і варіювання на його основі) система ВЧ/НП різного типу та структуро-предикаційне речення-модель мови також утворюють лінійну поступовість: ВЧ/НП-вигук – номінативне ВЧ/НП – структуро-предикаційне речення-модель мови – інші різновиди ВЧ/НП.

ВЧ/НП-вигуки передують всім іншим різновидам синтаксичних побудов на тій підставі, що вони є первинною вербальною реакцією на зміну ситуації (як правило, вона стає небезпечною для спостерігача). Відчуття небезпеки спостерігач може в мить, ще не усвідомивши, в чому вона криється. Ситуацію сприйнято синкретично (у її нерозривній цілісності), це ще розпливчастий, неструктурований образ, який своєю неясністю викликає лише емоції – страх, радість, захоплення, захват тощо, – які вербально втілюються у вигук. Багаторазове повторення аналогічних ситуацій і вербальних вигуківих втілень емоційної первинної реакції мовців сприяють закріпленню мовленнєвих реакцій у колективній свідомості спільноти мовців. Вигуки стають одними з перших елементів системи мовлення-мова, яка формується як система умовних знаків, створених для спілкування. Вигуки закріплюються як найбільш природний та економний спосіб мовленнєвої реакції на ситуацію, що викликає у людини ті чи інші емоційні прояви, але для повного усвідомлення цієї ситуації (первинного теоретичного – її структурування на компоненти-учасники та їх взаємовідношення) бракує часу і психологічного спокою.

Другим етапом сприйняття фрагментів світу стає виокремлення з нерозчленованого континууму окремих об'єктів на основі усвідомлення комплексу їх ознак як окремої цілості; їх ідентифікація, що втілюється у номінації. Систематизація властивостей здійснюється і несвідомо, тому що свідомість людини здатна сприймати форму, колір об'єкта, відстань до нього, виокремлювати аналогічні форми від несхожих обрисів тощо, а на цій основі – структурувати сприйняте. Номінативне речення відбиває цей етап сприйняття окремих об'єктів або цілісної ситуації (коли все навколо охоплено єдиним процесом, наприклад, *дощ, снігопад* тощо). Так до системи мови потрапляють лише ті елементи мовлення, які є найтипівішими і прийнятними для вживання у великій кількості схожих ситуацій реального спілкування: формуються як частини мови іменники на позначення об'єктів та явищ, дієслова на позначення змінних ознак об'єктів та відношень між об'єктами і явищами, пізніше – прикметники на позначення ознак предметів та об'єктів і т.д.

Коли об'єкти як комплекси властивостей отримали свої назви, свідомість здатна абстрагувати, мисленнєво відірвати властивості від їх носія, і мисленнєво об'єднати у нові комплекси – ознаки (прикметники), здатність мати певні властивості (абстрактні іменники), зміни самих об'єктів або їх властивостей (дієслова). На цьому етапі свідомість здатна структурувати ситуацію в цілому: виокремлення окремих об'єктів як компонентів ситуації супроводжується ідентифікацією відношень між ними. Структурування сприйнятого фрагменту виявляється нічим іншим як усвідомленням ситуації як певного типу процесу (відношення – невідношення), що і стає граматичним значенням речення-моделі. Таким чином складається єдиний ментальний образ ситуації, що втілюється у логічне судження і синтаксично у мові закріплюється у вигляді базової моделі простого речення. Така базова модель включає елементи структури предикації та структури комплементатії (якщо дієслівний конститuant структури предикації є дієсловом «неповної» семантики і потребує комплементу (комплемента) для уточнення свого відповідного змісту). Це речення-модель коректно відбиває дихотомічну структуру світу, а його

елементний склад є мінімально достатнім для своєрідного віддзеркалення відповідного структурованого фрагменту світу і типового алгоритму його сприйняття і усвідомлення.

Наявність семантичної моделі речення у колективній свідомості мовців і його структурно-синтаксичної моделі у мові дають змогу мовцям втілювати їх прагматичні і комунікативні інтенції, виражаючи однаковий зміст шляхом варіювання різними засобами мови. Так виникають еліптичні, парцельовані, складні речення, ВЧ/НП-зиви, ВЧ/НП *Так/Ні* тощо.

Дослідження підтверджує циклічність взаємодії мислення–мова–мовлення (теорія ЛГД), що виявляється, зокрема у варіюванні та стрімкому зростанні частотності вживання різновидів ВЧ/НП в художній прозі ХХІ ст., у поверненні на новому витку до використання форм ословеснення первинної предикативності (ВЧ/НП невідновлюваного типу) задля вербалізації вторинної предикативності на позначення фрагменту дійсності, сприйнятого, структурованого та усвідомленого мовцем як процес певного типу.

Висновки до Розділу 4

Аналіз референційної і комунікативної семантики ВЧ/НП *відновлюваного* та *невідновлюваного* типу, безвідносно до кількісного складу ВЧ/НП, виявив аломорфізм семантичних параметрів різновидів ВЧ/НП.

1. Комунікативна семантика ВЧ/НП *відновлюваного* типу пов'язана, перш за все, із комунікативним типом відповідних вихідних речень, а для ВЧ/НП *невідновлюваного* типу вона визначає відповідні прагматико-комунікативні різновиди ВЧ/НП.
2. Референційну семантику речення розуміємо як його граматичне значення – опосередковану мисленням людини співвіднесеність речення із певним типом елементарного процесу.

2.1. Референційну семантику ВЧ/НП *відновлюваного* типу визначаємо виключно через семантику гіпотетично вихідного речення, оскільки

ці різновиди ВЧ/НП трактуються нами як похідні від гіпотетично вихідних повних речень. До таких випадків нами віднесено, по-перше, еліптичні, парцеляти і, по-друге, ті ВЧ/НП, чий відновлюваний характер як еліптичних встановлено дослідженням. Це певна частина номінативних, спонукальні і частина комунікеми.

За умови, що експліковані у еліптичному ВЧ/НП та ВЧ/НП-парцеляті елементи є обов'язковими у відповідних вихідних реченнях, такі ВЧ/НП виражають частину граматичного значення гіпотетично вихідного речення. Таким ВЧ/НП притаманні предикативність в широкому розумінні, включно з предикацією (яка в ВЧ/НП експлікована частково), конкретна пропозиційна семантика, модусні характеристики. Поза ж кореляцією із гіпотетично вихідним реченням, такі ВЧ/НП не виражають її частини граматичного значення речення та не характеризуються ані предикацією, ані предикативністю. При варіативному трактуванні ВЧ/НП відновлюваного типу відповідно тлумачаться і їх семантичні характеристики.

2.2. Референційну семантику для ВЧ/НП *невідновлюваного* типу визначити проблематично. Разом з тим, встановлено наступне.

2.2.1. ВЧ/НП-вигуки та невідновлювані номінативні ВЧ/НП не асоціюються із реченнями (структурами предикації). ВЧ/НП цих різновидів свідчать про те, що свідомість мовця сприймає фрагмент дійсності синкретично (мислення його ще не структурує і не усвідомлює як певного типу процес). ВЧ/НП-вигук – безпосередня мовленнєва реакція мовця на синкретично сприйняту його свідомістю ситуацію. Номінативне невідновлюване ВЧ/НП, називаючи об'єкт спостереження, імпліцитно виражає модальну зв'язку «є наявним, дійсним». Найчастотніше (72,62%) об'єктами номінації таких ВЧ/НП виступають явища чи об'єкти, сприйняті персонажем перцептивно – побачені, почуті, відчуті на дотик (Таблиця 4.1.). Номінативне ВЧ/НП-«субстрат» називає об'єкт та його ознаку/дію.

Таким чином, граматичне значення таких номінативних ВЧ/НП, гіпотетично, можна визначити як попередник референції через думку-судження

до процесу-не-відношення (констатація наявності певного явища/об'єкта). ВЧ/НП-вигуки та номінативні ВЧ/НП характеризуються предикативністю у вузькому розумінні, яка ще не пов'язана із предикацією – структурованим мисленнєвим та мовленнєвим представленням ситуації як процесу певного типу. Це – первісна синкретична, «допредикаційна» предикативність. Водночас, наявність різновидів номінативних ВЧ/НП та їх структура свідчать і про поступовий розвиток первісної предикативності у напрямку до логічності та структурування. Тому слово і непередикаційне словосполучення визнаємо мовними моделями ословеснення такої первісної предикативності.

2.2.2. Інші різновиди ВЧ/НП *невідновлюваного* типу – *Так/Ні*, зови, комунікеми, спонукальні, – як виявлено дослідженням, так чи інакше пов'язані із повними реченнями. ВЧ/НП *Так/Ні*, виражаючи певний ступінь згоди/заперечення істинності фактуального змісту того речення, на яке *Так/Ні* є відповіддю, асоціюється із повною структурою предикації та пропозицією відповідної попередньої репліки. ВЧ/НП-комунікеми етимологічно походять від повних речень і зберігають відповідну семантику. Спонукальні ВЧ/НП та ВЧ/НП-зови можуть бути трансформовані у речення-висловлення із підметом. Пропозиційна семантика таких реплік залишається імпліцитною, модусна – є вираженою. Тому названі ВЧ/НП є своєрідною конденсованою формою представлення не тільки суб'єктивної модальності, а й референційної семантики відповідної повної або імпліцитної структури предикації. Лаконічність форми таких ВЧ/НП є результатом мисленнєвого структурування сприйнятої свідомістю мовця ситуації та подальшого абстрагування від неї. Характерна для таких ВЧ/НП предикативність є логічною, структурованою. Оскільки задля її вербалізації використовуються моделі ословеснення первинної «допредикаційної» предикативності, в роботі таку предикативність названо вторинною. Це предикативність у широкому розумінні – вона базується на структурі предикації і включає її (теорія ЛГД).

3. Єдиної сутнісної форми та специфічного змісту для кожного з різновидів ВЧ/НП дослідженням не виявлено. Тому вважати різновиди ВЧ/НП моделями

мовного рівня немає підстав. Всі ВЧ/НП належать мовленню, а не мові, є висловленнями, а не реченнями.

4. Змістові характеристики різновидів ВЧ/НП певною мірою корелюють із їх формальними характеристиками (Таблиця 4.2.). Оскільки для всіх різновидів ВЧ/НП притаманною є предикативність, а також з огляду на те, що переважна їх більшість структурно або семантично пов'язана із реченням як базовою мовною моделлю, ВЧ/НП та речення утворюють певну *мовно-мовленнєву парадигму*.

5. Ядром мовно-мовленнєвої парадигми є повне речення-висловлення. Елементи парадигми утворюють лінійну послідовність: ВЧ/НП-вигуки, номінативні ВЧ/НП (іменні-віддієслівні-«субстрат»), структуро-предикаційне речення, ВЧ/НП-парцеляти, еліптичні ВЧ/НП, ВЧ/НП-комунікеми, ВЧ/НП-зови, ВЧ/НП *Так/Ні* (Таблиця 4.3.), розміщених на одній вісі у відповідності до ступеню абстрагування від фрагменту дійсності, асоційованого із висловленням. Ця лінійна поступовість зумовлена онтологічно і відбиває закономірності пізнання: від простого спостереження, через виокремлення і структурування фрагментів дійсності, до теоретичного осмислення (тобто усвідомлення мисленнєвого образу фрагменту як судження, яке ословеснюється у речення) і, на його основі, до мисленнєво-мовленнєвого варіювання цього речення.

6. Дослідження підтверджує циклічність взаємодії діади «первісна предикативність – предикація – сучасна форма предикативності» // «первісне, синкретичне, мовлення – мова – сучасне мовлення» (теорія ЛГД). Це, зокрема, спостерігається у варіюванні та стрімкому зростанні частотності вживання різновидів ВЧ/НП в художній прозі ХХІ ст., що свідчить про повернення на новому витку мислення знову до предикативності, але предикативності нового типу.

Описані в Розділі 4 результати дослідження висвітлено у публікаціях [166; 169; 174; 175; 176; 177; 237; 238; 239]

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

В дисертації, на основі комплексного дослідження функціонування, структурних та змістових характеристик висловлень з частковою або нульовою предикацією в англійській та українській мовах, запропоновано *нове* розв'язання актуальної мовознавчої проблеми – встановлення синтаксичного статусу та визначення ролі й місця ВЧ/НП у системі синтаксису мови. Дослідження підтвердило запропоновану гіпотезу щодо наявності онтологічно зумовлених системоутворюючих відношень між різновидами ВЧ/НП та повним структуро-предикаційним реченням.

1. Основними **спільними** для англійської та української мов (**ізоморфними**) **структурними та прагматико-комунікативними** характеристиками ВЧ/НП вважаємо наступні.

За можливістю відновлення гіпотетично вихідного речення ВЧ/НП є *відновлюваними* (еліптичні, парцеляти) або *невідновлюваними* (Так/Ні, зови, комунікеми, номінативні, вигукові). За кількісним складом і відновлювані, і невідновлювані ВЧ/НП є одно- або багатокомпонентними.

При збільшенні експлікованого компонентного складу ВЧ/НП виявляють тенденцію до зниження частотності вживань. При цьому збільшується імовірність статусу такого ВЧ/НП як відновлюваного, а також імовірність неоднозначності трактування статусу ВЧ/НП та його елементів.

За частотністю вживань переважають багатокомпонентні ВЧ/НП; зокрема серед багатокомпонентних – *відновлюваних* ВЧ/НП, а серед однокомпонентних – *невідновлюваних*.

У групі ВЧ/НП *відновлюваного* типу в одно- та багатокомпонентних висловленнях домінують еліптичні ВЧ/НП, в яких типово експлікованими є власне присудок або елемент(ти) групи присудка.

Незначну кількість одно- та багатокомпонентних висловлень *відновлюваного* типу складають ВЧ/НП-парцеляти, які подекуди виявляють

апозитивне відношення з елементом або частиною речення-бази; останнє відновлюється до гіпотетично вихідного повного речення не тільки простого, а й складного, і еліптичного.

У групі *невідновлюваних* ВЧ/НП однокомпонентні представлені 8 прагматико-комунікативними різновидами, найчастотнішим з яких є Так/Ні при низхідній частотності вживань інших різновидів у такій послідовності: зови, комунікеми, вокативні, номінативні, спонукальні, питальні, вагання.

Багатокомпонентні *невідновлювані* ВЧ/НП переважно представлені: а) висловленнями, у межах яких одночасно поєднуються декілька прагматико-комунікативних різновидів ВЧ/НП; б) ВЧ/НП, компоненти яких складають один прагматико-комунікативний різновид, найтипніше – ВЧ/НП-зов, ВЧ/НП-вокатив, ВЧ/НП-Так/Ні.

2. Аломорфність структурних та прагматико-комунікативних параметрів ВЧ/НП простежена у різному якісно-кількісному відношенні спільних показників та у наявності властивостей, характерних виключно для української мови. Диференціація параметрів виявлена у наступному:

а) мовно-специфічною є типологія поєднань різновидів ВЧ/НП у межах єдиного багатокомпонентного висловлення. Для англійської мови характерним є поєднання Так/Ні з вигуками-вокативами, комунікемами, зовами; поєднання комунікем і зовів. Натомість для української мови характерне поєднання комунікативів із вокативами, Так/Ні, зовами;

б) в українській мові менша, порівняно з англійською, частотність вживань однослівних ВЧ/НП, зокрема однокомпонентних Так/Ні; менше випадків варіативності трактування;

в) виключно в українській мові як однокомпонентні *невідновлювані* ВЧ/НП функціонують: прикметник, дієслово, займенник (ВЧ/НП-Так/Ні), прикметник (ВЧ/НП-зов), дієслово (ВЧ/НП-комунікема), частка (номінативне ВЧ/НП);

г) виключно в українській мові багатокомпонентні ВЧ/НП-вокативи представлені значною варіативністю індивідуальних моделей;

д) виключно в українській мові в текстах творів домінують відновлювані ВЧ/НП (так звані односкладні, переважно означено-особові речення) та складні речення, підмет яких експліковано лише у попередньому контексті.

В цілому, у способах вираження змісту висловлення синтаксис української мови виявлено значно багатшим і більш різнобарвним.

3. Стосовно ВЧ/НП *вперше* виявлено та проаналізовано факти: а) експлікації в еліптичних ВЧ/НП сполучників із гіпотетично вихідних складних речень; б) експлікації елементів, синтаксичний статус яких (і ВЧ/НП в цілому) трактується варіативно; в) парцеляції гіпотетично вихідного еліптичного та складного речення; г) аппозитивного відношення між парцелятами та елементами або частинами гіпотетично вихідного речення-бази. Запропоновано нове трактування цих фактів.

Варіативність інтерпретації і трактування одно- та багатокomпонентних ВЧ/НП (або їх компонентів) свідчить про збільшення змістової ємності синтаксичних побудов «зі скороченою синтаксичною структурою». Чим лаконічніше форма висловлення, тим ширшим є коло її застосування у типових ситуаціях. Лаконічність форми та змістову ємність таких ВЧ/НП вважаємо результатом абстрагування високого рівня

4. *Змістові характеристики* висловлень з частковою або нульовою предикацією виявлено виключно **ізоморфними, спільними** для досліджуваних англійської та української мов.

Комунікативна семантика *невідновлюваних* ВЧ/НП визначає відповідні прагматико-комунікативні різновиди, у *відновлюваних* же ВЧ/НП вона пов'язана із комунікативним типом відповідних вихідних речень.

Референційна семантика ВЧ/НП встановлюється залежно від їх відновлюваного/невідновлюваного статусу: для *відновлюваних* – як імпліцитне граматичне значення гіпотетично вихідного речення, поза кореляцією з яким ВЧ/НП не виражає будь-якого граматичного значення і не характеризується ані предикацією, ані предикативністю; для *невідновлюваних* – залежно від різновиду ВЧ/НП. *Відновлюваним* ВЧ/НП притаманна предикативність у

широкому розумінні (включно з частково експлікованою предикацією). При варіативному трактуванні ВЧ/НП відновлюваного типу відповідно тлумачаться і їхні семантичні характеристики.

Невідновлювані ВЧ/НП (Так/Ні, зови, комунікеми, спонукальні) референційну семантику асоційованих із ними повних речень представляють у кондесованій формі як результат мисленнєвого структурування сприйнятої свідомістю мовця ситуації та подальшого абстрагування від неї. Характерна для таких ВЧ/НП логічна, структурована предикативність у широкому розумінні базується на структурі предикації і включає її.

ВЧ/НП-вигуки та *невідновлювані* номінативні ВЧ/НП (іменні, віддієслівні, «субстрати») безпосередньо із реченням не асоціюються і характеризуються предикативністю у вузькому розумінні (первісною синкретичною, «допредикаційною» предикативністю, яка ще не пов'язана із структурованим мисленнєвим та мовленнєвим представленням ситуації як процесу певного типу). Тому граматичне значення таких ВЧ/НП встановлюємо як попередник референції через думку-судження до процесу-не-відношення (констатація наявності певного явища/об'єкта). Водночас, наявність та структура різновидів номінативних ВЧ/НП свідчать про поступовий розвиток первісної предикативності у напрямку до логічності та структурування. Слово і непередикаційне словосполучення визнаємо мовними моделями ословеснення первісної предикативності.

На відміну від речення як одиниці мови (низки моделей, конкретне лексичне наповнення яких втілює предикацію як форму мислення, ословеснюючи та конкретизуючи певну думку), ВЧ/НП за синтаксичним статусом визнаємо одиницею мовлення – нескінченним варіюванням форм, що вербалізують предикативність як форму мислення на рівні уявлень.

ВЧ/НП та речення як засоби вербалізації форм мислення – синкретичного уявлення та структурованої думки – утворюють *мовно-мовленнєву парадигму*. Ядром парадигми є повне речення-висловлення. Відношення між елементами парадигми виявлено при їх розміщенні на одній вісі, у відповідності до ступеню

абстрагування від фрагменту дійсності, асоційованого із висловленням: ВЧ/НП-вигук, номінативні ВЧ/НП (іменне / віддієслівне / «субстрат»), речення (структура предикації), ВЧ/НП: парцелят, еліптичне, комунікема, зов, Так/Ні. Ця лінійна поступовість зумовлена онтологічно і відбиває закономірності пізнання: від простого спостереження, через виокремлення і структурування фрагментів дійсності, до теоретичного осмислення (тобто усвідомлення мисленнєвого образу фрагменту як судження, що вербалізується у речення) і, на його основі, до мовленнєвого варіювання цього речення.

Підтверджено положення теорії логіко-граматичної динаміки про циклічність взаємодії діади мови й мислення «первісна предикативність – предикація – сучасна форма предикативності» // «первісне (синкретичне) мовлення – мова – сучасне мовлення». Стрімке зростання частотності вживання та варіювання різновидів ВЧ/НП в художній прозі ХХІ ст., зокрема англійської, свідчать про повернення мислення на новому витку свого розвитку знову до предикативності – предикативності нового типу, мови ж – до мовлення, але мовлення якісно нового, відмінного від первісного.

Перспективним до вирішення у подальших наукових розвідках вважаємо верифікацію положень про онтологічно зумовлену системність відношень між різновидами ВЧ/НП та реченням на основі діахронічного дослідження англійської, української та інших мов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ

Перелік теоретичних джерел

1. Абакарова Н. М. Средства выражения побудительной модальности в лакском языке: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.02 / Надежда Магомедгаджиевна Абакарова. – Махачкала, 2003. – 175 с.
2. Авоян Р. Г. Значение в языке. Философский анализ / Р. Г. Авоян. – М. : Высшая школа, 1985. – 98 с.
3. Адамокова Э. Б. Семантико-прагматические свойства и контексты функционирования средств выражения благодарности в немецком языке: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Адамокова Эльмира Борисовна. – Пятигорск, 2005. – 172 с.
4. Александрова В. Г. Когнітивно-комунікативний потенціал еліптичного речення в сучасній англійській мові: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / В. Г. Александрова. – Одеса, 2008. – 234 с.
5. Александрова В. Г. Комунікативно-функціональна специфіка еліпсованого речення сучасної англійської мови / В. Г. Александрова // Записки з романо-германської філології. – Одеса: Фенікс, 2009. – Вип. 24. – С. 13–21.
6. Алексеев В. П. История первобытного общества [учебник] / В. П. Алексеев, А. И. Першиц – М. : Высшая школа, 2007. – 354 с.
7. Алексеева І. О. Курс теоретичної граматики сучасної англійської мови: [навчальний посібник] / І. О. Алексеева. – Вінниця: Нова Книга, 2007. – 328 с.
8. Ананьев Б. Г. Сенсорно-перцептивная организация человека // Познавательные процессы: ощущения, восприятия. – М. : Педагогика, 1982. – С. 7–31.
9. Андреева С. В. Элементарные конструктивно-синтаксические единицы устной речи и их коммуникативный потенциал: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук: 10.02.01 / Светлана Владимировна Андреева. – Саратов, 2005. – 72 с.

10. Арутюнова Н. Д. Предложение и его смысл / Н. Д. Арутюнова. – [4-е изд., стереот.]. – М. : Едиториал УРСС, 2005. – 384 с.

11. Архіпова Н. П. До проблеми простого односкладного речення / Н. П. Архіпова // Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. – Харків : Константа, 2007. – №782. – С. 122–125.

12. Архіпова Н. П. Проблемні випадки структурної класифікації простого речення / Н. П. Архіпова // Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету: зб. – Одеса: Міжнар. гуманітар. ун-т, 2008. – Вип.12. – С. 56–62.

13. Архіпова Н. П. Тракткування простого односкладного речення у зарубіжних лінгвістичних теоріях / Н. П. Архіпова // Мова і культура (Науковий щорічний журнал). – К. : Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2008. – Вип. 10. – Т. III (103) "Національні мови та культури в їх специфіці та взаємодії". – С. 159–164.

14. Архіпова Н. П. Когнітивно-комунікативний аспект простого речення (на матеріалі сучасної англійської мови): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.04 / Настасія Петрівна Архіпова. – Одеса. – 2010. – 22 с.

15. Афанасьев П. А. Структурно-семантические типы подтверждения и отрицания в современном английском диалоге [учебное пособие] / П. А. Афанасьев – Таганрог: Эсперо, 2005. – 39 с.

16. Ахутина Т. В. Порождение речи. Нейро-лингвистический анализ синтаксиса / Татьяна Васильевна Ахутина. – М. : МГУ. – 1989. – 215 с.

17. Балута А. А. Возникновение глагольных имён в индоевропейских и семитских языках (психолінгвістический аспект) // Вестник МГОУ. Серия «Лінгвістика». – №5. – 2012. – С. 51–56. – [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: <http://vestnik-mgou.ru/Articles/Doc/1763>

18. Балута А. А. Синтетическая предикативность структуры высказывания в древних языках (психолінгвістический аспект) // Электронный журнал «Вестник Московского гос. обл. ун-та». – №4. – 2012 – С 57–62 //.

[Электронный ресурс]. – [Режим доступа]: [//http://www.evestnik-mgou.ru/Articles/Doc/233](http://www.evestnik-mgou.ru/Articles/Doc/233)

19. Балута А. А. Абсолютные обороты с обстоятельственным значением в индоевропейских и семитских языках // Вестник МГОУ. Серия «Лингвистика». – №2. – 2013. – С. 5–10. – [Электронный ресурс]. – [Режим доступа]: [//http://vestnik-mgou.ru/Articles/Doc/4742](http://vestnik-mgou.ru/Articles/Doc/4742)

20. Барабаш Т. А. Пособие по грамматике современного английского языка [Текст] / Т. А. Барабаш. – М. : ЮНВЕС, 2000. – 336 с. (англ. мовою)

21. Баркаръ У. Я. Поняття чисел «один»/«два» та їх реалізація в німецькій і українській мовах (семантико-етимологічне дослідження): дис. ... канд. філол. наук 10.02.17 / Уляна Ярославівна Баркаръ. – Миколаїв, 2013. – 249 с.

22. Бархударов Л. С. Грамматика английского языка / Л. С. Бархударов, Д. А. Штелинг. – 7-е изд. – М.: Книжный дом ЛИБРОКОМ, 2013. – 424 с.

23. Бархударов Л. С. Структура простого предложения современного английского языка. / Л. С. Бархударов. – 3-е изд. – М. : УРСС, 2012. – 200 с.

24. Бацевич Ф. С. Основы коммуникативной лингвистики / Ф. С. Бацевич. – К. : Академія, 2004. – 344 с.

25. Бевзенко С. П. Сучасна українська мова. Синтаксис: навч. посіб. / С. П. Бевзенко, Л. П. Литвин, Г. В. Семеренко. – К. : Вища шк., 2005. – 270 с.

26. Бейкер М. Атомы языка: Грамматика в темном поле сознания. [пер. с англ. / под ред. О. В. Митрениной, О. А. Митрофановой] / М. Бейкер. – М. : Изд-во ЛКИ, 2008. – 272 с.

27. Беляева И. А. Коммуникативно-функциональные особенности неполных предложений, передающих содержание субъективной оценки говорящего в ситуации непосредственного общения (на материале английского языка): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / И. А. Беляева. – К., 1995. – 164 с.

28. Бенвенист Э. Общая лингвистика / Э. Бенвенист. – [4-е изд.]. – М. : УРСС, 2010. – 448 с.

28-а. Богушевич Д. Г. Опыт классификации эпизодов вербального общения / Д. Г. Богушевич // Языковое общение: процессы и единицы. – Калинин: КГУ, 1988. – С. 13–21.

29. Богоявленская Ю. В. Парцелляция в русском и французском языках: структурные и семантико-синтаксические особенности: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20 / Богоявленская Юлия Валерьевна. – Екатеринбург, 2003. – 220 с.

30. Бойко Ю. П. Англійське складнопірядне речення: структурно-семантичний, когнітивний та функціональний аспекти: дис. ... доктора філол. наук: 10.02.04. / Юлія Петрівна Бойко. – Чернівці, 2013. – 483 с.

31. Бойко Ю. П. Англійське складнопірядне речення: структурно-семантичний, когнітивний та функціональний аспекти: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук: 10.02.04 / Юлія Петрівна Бойко. – Одеса, 2013. – 40 с.

32. Булаховський Л. А. Українська мова / Леонід Арсенійович Булаховський // Вибрані праці: В 5-ти т. – К.: Наукова думка 1977. – Т.2. Українська мова. – 631 с.

33. Буніятова І. Р. Еволюція гіпотаксису в германських мовах (IV-XIII ст.) / І. Р. Буніятова. – К.: Вид. Центр КНЛУ, 2003. – 327 с.

34. Бурлакова В. В. Синтаксические структуры современного английского языка / В. В. Бурлакова. – М.: Просвещение, 1984. – 112 с.

35. Бутусова А. С. Прагматический потенциал эллиптических предложений (на материале немецкого бытового диалога): дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Анжелика Сергеевна Бутусова. – Ростов-на-Дону, 2003. – 216 с.

36. Бюлер К. Теория языка: Репрезентативная функция языка / Карл Бюлер. – [2-е изд.]. – М.: Прогресс, 2000. – 528 с.

37. Валгина Н. С. Современный русский язык: [учебник] / Н. С. Валгина, Д. Э. Розенталь, М. И. Фомина [под ред. Н. С. Валгиной]. – 6-е изд., перераб. и

доп. – М. : Логос, 2002. – 528 с. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа] ://<http://www.hi-edu.ru/e-books/xbook107/01/predmetnyi.htm#i11036>

38. Вейхман Г. А. Новый взгляд на синтаксис английского языка / Г. А. Вейхман. – [2-е изд., исправл.]. – М. : Астрель, 2002. – 320 с.

39. Величковский Б. М. Когнитивная наука: Основы психологии познания: в 2 т. – Т. 2 / Б. М. Величковский. – М. : Смысл: Издательский центр «Академия», 2006. – 432 с.

40. Величковский Б. М. Компьютеры, мозг, познание: успехи когнитивных наук / Б. М. Величковский [отв. ред. Б. М. Величковский, В. Д. Соловьев]. – М. : Издательство: Наука, 2008. – 293 с.

41. Вихованець І. Р. Семантико-синтаксична структура речення / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, В. М. Русанівський. – Київ: Либідь, 1983. – 368 с.

42. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис [підручник] / І. Р. Вихованець. – Київ: Либідь, 1993. – 368 с.

43. Вінтонів М. О. Актуальне членування речення і тексту: формальні та функції ні вияви [Текст]: монографія: [відп. ред. А. П. Загнітко] / М. О. Вінтонів. – Донецьк: Донецький нац. ун-т, 2013. – 327 с.

44. Воробйова О. П. Когнітивна поетика: здобутки і перспективи / О. П. Воробйова // Вісник ХНУ. – 2004. – №635. – С. 18–22.

45. Выготский Л. С. Мышление и речь / Л. С. Выготский. – [5-е изд., испр.]. – М. : Лабиринт, 1999. – 352 с.

46. Гак В. Г. Теоретическая грамматика французского языка / В. Г. Гак. – М. : Добросвет, 2000. – 832 с.

47. Гальперин П. Я. К вопросу о внутренней речи / П. Я. Гальперин // Хрестоматия по педагогической психологии. – М. : Международная педагогическая академия, 1995. – С. 23–31.

48. Горбунова Е. В. Лексико-грамматические средства выражения вероятности в английском языке: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Елена Владимировна Горбунова. – Москва, 2003. – 150 с.

49. Горяний В. Д. Синтаксис односоставных предложений / В. Д. Горяний. – К. : Рад. шк., 1984. – 128 с.

49-а. Грегори Р. Л. Разумный глаз / Р. Л. Грегори. – М. : Мир, 1972. – 216 с. с илл.

50. Гуйванюк Н. В. Формально-семантичні співвідношення в системі синтаксичних одиниць / Н. В. Гуйванюк. – Чернівці, 1999. – 336 с.

51. Гуревич В. В. Теоретическая грамматика английского языка. Сравнительная типология английского и русского языков / Валерий Владимирович Гуревич. – М. : Флинта: Наука. – 2003. – 168 с.

52. Демидова И. А. Средства выражения побудительной модальности в русском и английском языках: на материале газет: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.01, 10.02.19 / Ирина Александровна Демидова. – Калининград, 2005. – 198 с.

53. Демьянков В. З. Продуцирование, или порождение речи // Краткий словарь когнитивных терминов / Е. С. Кубрякова и др. [под общ. ред. Е. С. Кубряковой] – М. : Филологический факультет МГУ им. М. В. Ломоносова, 1996. – С. 129–134.

54. Демьянков В. З. Когниция и понимание текста // Вопросы когнитивной лингвистики. – М.: Институт языкознания; Тамбов: Тамбовский гос. ун-т им. Г. Р. Державина, 2005. – № 3. – С. 5–10.

55. Демьянков В. З. О техниках понимания имплицитности речи // Семантико-дискурсивные исследования языка: Эксплицитность / имплицитность выражения смыслов: Материалы международной научной конференции (15–17 сентября 2005 г., Калининград, Светлогорск) / [под ред. С. С. Ваулиной]. – Калининград: Изд-во Российского гос. ун-та им. Иммануила Канта, 2006. – С. 34–52.

56. Дем'янова Н. О. Модальна функція звертань в українській та французькій мовах / Н. О. Дем'янова // Науковий вісник південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. Лінгвістичні науки. збірник наукових праць. – №18. – Одеса, 2014. – С. 41–46

57.Динамические модели: Слово. Предложение. Текст [Сб. статей в честь Е. В. Падучевой]. – М. : Языки славянской культуры. – 2008. –1056 с. (Серия: *Studia philologica*).

58.Добрынина И. В. Изменение семантики английского бытийного предложения под влиянием герундия в роли субъекта // Вестник ВГУ: серия: Лингвистика и межкультурная коммуникация, 2008. – №3. – С. 25–28.

59.Дородных А. И. Грамматика речевого общения / А. И. Дородных. – Харьков: Изд-во Харьков. ун-та, 1987. – 110 с.

60.Дудик П. С. Синтаксис української мови: підручник / П. С. Дудик, Л. В. Прокопчук. – К. : ВЦ «Академія», 2010. – 384 с.

61.Есперсен О. Философия грамматики / О. Есперсен. – М. : Эдиториал УРСС, 2002. – 408 с.

62.Єрмоленко С. С. Мовне моделювання дійсності і знакова структура мовних одиниць [монографія]. – К. : Вид. Дім Дм. Бураго, 2006. –384 с.

63.Жаборюк О. А. Мова та мислення (основні аспекти взаємодії) / О. А. Жаборюк // Записки з романо-германської філології ОНУ ім. І. І. Мечникова: [зб. наук. пр]. – Одеса: Фенікс, 2000. – Вип.7. – С. 69 – 80.

64.Жаборюк О. А. Структура предикації, її сутність та генеза / О. А. Жаборюк // Мова і культура. – К. :, 2002. – Вип. 4. – Т. 3. – Ч. 1. – С. 83–90.

65.Жаборюк О. А. Лінгвістична структура предикації та думка: когнітивно-комунікативна розвідка / О. А. Жаборюк // Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. – 2003. – Вип. 586. – С. 108–112.

66.Жаборюк О. А. Мислення як системо-твірна та системо-регулююча сила мови (на прикладі кругообігу морфолого-синтаксичних процесів) / О. А. Жаборюк // Нова філологія. – Запоріжжя, 2003. – №2. – С. 63–72.

67.Жаборюк О. А. Мислення як сутнісний фактор визначення та таксономії речення / О. А. Жаборюк // Вісн. Черк. ун-ту. Сер.: Філол. науки. – 2003. – Вип.44. – С. 97–104.

68.Жаборюк О. А. Речення та його сутність (з позицій теорії логіко-граматичної динаміки) / О. А. Жаборюк // Семантика мови й тексту: [зб. ст.] – Івано-Франківськ, 2003. – С. 168 – 172.

69.Жаборюк О. А. Когнітивно-комунікативне підґрунтя класифікації простого речення / О. А. Жаборюк, Н. П. Архіпова // Зап. з ром.-герм. філології. – Одеса, 2009. – Вип.24. – С. 71–82. – [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: // http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/zrgf/2009_24/Articles/Zhaboryuk%20RGF24.pdf

70.Жаборюк О. А. Проблема психогенези крізь призму теорії логіко-граматичної динаміки / О. А. Жаборюк // Мовознавство. – К. : НАН України, Ін-т мовознавства, 2009. – №6. – С. 3–14.

71.Жаборюк О. А. Теорія логіко-граматичної динаміки як метод лінгвістичного дослідження / О. А. Жаборюк // Записки з романо-германської філології. – Вип. 26. – Одеса: Фенікс, 2011. – С. 59–66.

72.Жаборюк О. А. Сутність механізму онтогенези (домовленнєвий період) / О. А. Жаборюк, І. А. Жаборюк // Науковий вісник Південноукраїнського держ. пед. ун-ту ім. К. Д. Ушинського: [зб. наук. пр.] Спецвипуск «Сучасні тенденції в педагогічній науці України та Ізраїлю: шлях до інтеграції». – Одеса: ПНПУ, 2011. – С. 57–65.

73.Жаборюк О. А. Проблеми морфології та синтаксису: [посібн. з теор. граматики сучасної англ. м.] / О. А. Жаборюк, І. А. Жаборюк. – Одеса: Освіта України, 2014. – 106 с.

74.Жаботинська С. А. Синтаксична метафора у світлі граматики конструкцій (багатозначність структури NP2of NP1) [Електронний ресурс] / С. А. Жаботинська // *Studia philologica* = Філологічні студії: [зб. наук. пр.] / Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. – К. : [б. в.], 2012. – Вип. 1. – С. 43–51. – [Електронний ресурс]. – [Режим доступу] // http://nbuv.gov.ua/j-pdf/stfil_2012_1_11.pdf

75.Загнітко А. П. Теорія сучасного синтаксису: монографія / А. П. Загнітко. – Донецьк: ДонНУ, 2006. – 378 с.

76. Загнітко А. П. Теоретична грамати́ка сучасної української мови. Морфологія. Синтаксис / Анатолій Панасович Загнітко. – Донецьк: ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. – 992 с.

77. Звегинцев В. А. Предложение и его отношение к языку и речи / В. А. Звегинцев. – М. : УРСС, 2001. – 242 с.

78. Зеленщиков А. В. Пропозиция и модальность / А. В. Зеленщиков. – [2-е изд., доп.]. – М. : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2010. – 216 с.

79. Золотова Г. А. Коммуникативная грамматика русского языка / Г. А. Золотова, Н. К. Онипенко, М. Ю. Сидорова. – М. : Инс-т русск. яз. им. В. В. Виноградова РАН, 2004. – 544 с.

80. Золотова Г. А. Коммуникативные аспекты русского синтаксиса / Галина Александровна Золотова. – М. : Едиториал УРСС, 2010. – 368 с.

81. Иванилова Н. Е. Структурно-семантические особенности эллиптических предложений во французском и английском языках (на материале франкоязычных и англоязычных художественных произведений начала XX века): дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.19 / Наталья Евгеньевна Иванилова [Работа выполнена в Ростовском институте иностранных языков]. – Нальчик, 2008. – 156 с.

82. Иванова И. П. Теоретическая грамматика современного английского языка / И. П. Иванова, В. В. Бурлакова, Г. Г. Почепцов [Учебник]. – М. : Высш. школа, 1981. – 285 с. (на англ. яз.).

83. Иванова В. И. Предложение, высказывание: системно-функциональный аспект: автореф. дис. на соискание научн. степени доктора филол. наук / В. И. Иванова. – Тверь, 2001. – 24 с.

84. Имас А. В. Выражение благодарности в немецком языке: на материале литературных и лексикографических источников с XVII по XX вв.: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / А. В. Имас. – Тверь, 2001. – 173 с.

85. Исламова Э. М. Лексико-грамматические средства выражения эпистемической модальности в английском и даргинском языках:

дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.20 / Исламова Элина Магомедовна. – Махачкала, 2004. – 168 с.

86. Исследование речевого мышления в психолингвистике / [под. ред. Ахутиной Т. В. и др.]. – М. : Наука, 1985. – 238 с.

87. Казарина В. И. Современный русский синтаксис: структурная организация простого предложения: [учебное пособие] / В. И. Казарина. – Елец: ЕГУ им. И. А. Бунина, 2007. – 329 с. – [Электронный ресурс]. – [Режим доступа]: http://window.edu.ru/window_catalog/pdf2txt?p_id=27115&p_

88. Каксин А. Д. Средства выражения модальности и эвиденциальности в хантыйском языке: на материале казымского диалекта: дисс. ... доктора филол. наук: 10.02.02 / Каксин Андрей Данилович. – Ханты-Мансийск, 2010. – 303 с.

89. Каранська М. У. Синтаксис сучасної української літературної мови: Навч. посібник. – К. : Либідь, 1995. – 312 с.

90. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс [монография] / Владимир Ильич Карасик. – ВГПУ. – 2-е изд. – М. : Гнозис, 2004. – 390 с.

91. Каркошко О. П. Парцелляция: структура, семантика, функция (на материале русского и немецкого языков): автореф. дис. на соискание научн. степени канд. филол. наук: 10.02.19 / О. П. Каркошко. – Майкоп, 2011. – 20 с.

92. Карпенко О. Ю. Когнітивна ономастика як напрямок пізнання власних назв: дис. ... доктора філол. наук: 10.02.15 / Олена Юрійвна Карпенко. – Одеса, 2006. – 416 с.

93. Карпенко Ю. О. Вступ до мовознавства: [підручник] / Ю. О. Карпенко. – [3-е вид., доповн.]. – К: Академія, 2006. – 336 с.

94. Кацнельсон С. Д. О грамматической семантике / С. Д. Кацнельсон // Общее и типологическое языкознание. – Л. : Наука ЛО, 1986. – С. 145–152.

95. Кибардина Т. М. Средства выражения модальности в удмуртском языке: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.02 / Кибардина Татьяна Михайловна. – Ижевск, 2003. – 212 с.

96. Кириллова А. В. Особенности перевода эллиптических предложений на материале переводов драматургии А. Н. Островского: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.20 / Анна Владимировна Кириллова. – М., 2009. – 159 с.

97. Клеменова Е. Н. Высказывание с кванторными детерминантами как феномен текста: автореф. дис. на соискание научн. степени доктора филол. наук: 10.02.01 / Е. Н. Клеменова. – 2006. – 50 с. –

[Электронный ресурс]. – [Режим доступа]: //

http://www.russcomm.ru/rca_biblio/k/aref_klemenova.pdf

98. Кобозева И. М. Две ипостаси содержания речи: значение и смысл // Язык о языке / [ред. Н. Д. Арутюнова]. – М.: Языки рус. культуры, 2000. – С. 303–359.

99. Кобозева И. М. К распознаванию интенционального компонента смысла высказывания (теоретические предпосылки) // Компьютерная лингвистика и интеллектуальные технологии: Труды международной конференции Диалог'2003 / [под ред. И. М. Кобозевой и др.]. – М.: Наука, 2003. – С. 267–271.

100. Кобрина О. А. Категория эвиденциальности в современном английском языке: семантика и средства выражения: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Ольга Александровна Кобрина. – СПб., 2003. – 159 с.

101. Кобрина Н. А. Теоретическая грамматика современного английского языка: [учеб. пособие] / Н. А. Кобрина, Н. Н. Болдырев, А. А. Худяков. – М.: Высшая школа, 2007. – 368 с.

102. Ковальчук Т. С. Система нереальных умовно-наслідкових періодів в англійській мові: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Ковальчук Тетяна Степанівна. – Одеса, 2008. – 202 с., Додаток 16 с.

103. Ковальчук Т. С., Образцова Е. М. Явление импликации в нереально-условных высказываниях // Функциональная лингвистика. Язык. Человек. Власть: [Материалы VIII Международной конференции по функциональной лингвистике. – Ялта: МАПРЯЛ. – Крым, 2001. – С. 193–195.

104. Кокойло Л. А. Комплиментарные высказывания в современной английском языке: (структура, семантика, употребление): дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Кокойло Лолита Александровна. – К., 1995. – 207 с.

105. Колегаєва І. М. Зображення персонажного дискурсу як жанрово детермінований вияв комунікативної вторинності в художньому тексті / І. М. Колегаєва // Вісник Харківського нац-ного ун-ту ім. В. Н. Каразіна. – Харків: Вид-во ХНУ ім. В. Н. Каразіна: Серія: Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. – Вип.61. – 2010. – С. 102–107.

106. Колесов В. В. Слово и дело. Из истории русских слов / Владимир Викторович Колесов. – СПб: Изд-во СПбГУ, 2004 – 703 с.

107. Коловоротна Н. Д. Пауза як корелят мовчання / Н. Д. Коловоротна. // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»: збірник наукових праць / укладачі: І. В. Ковальчук, Л. М. Коцюк, С. В. Новоселецька. – Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2015. – Вип. 53. – С. 129–131.

108. Корольова Т. М. Особливості мелодичного оформлення семантичних типів спонукальної модальності в мовленні американських та українських суддів. / Т. М. Корольова // Новітня філологія. – Вип.9. – Миколаїв, 2008. – С. 65–77.

109. Корольова Т. М. Лексико-граматичні засоби актуалізації епістемічної модальності в науково-популярному дискурсі / Т. М. Корольова, В. І. Могилевський, Г. В. Сивокінь // Науковий вісник Південноукраїнського нац. пед. ун-ту ім. К. Д. Ушинського: Лінгвістичні науки: [зб. наук. пр.]. – Одеса: Астропринт, 2013. – С. 111–121.

110. Корольова Т. М. Мовна особистість в художньому творі /Т. М. Корольова, А. С. Шаповал // Науковий вісник ПНПУ:Лінгвістичні науки. – №20. – Одеса, 2015. – С.46–52

111. Корсаков А. А. Грамматические правила, сознание, законы познания и логика / А. А. Корсаков, Н. Г. Мойсеенко // Записки з романо-германської філології. – Одеса: Фенікс, 2003. – Вип.13. – С. 96–109.

112. Корсаков А. К., Теоретические основы грамматики современного английского языка [Текст]: монография / Андрей Константинович Корсаков, Андрей Андреевич Корсаков. – Одесса: ВМВ, 2013. – 344 с.

113. Корунець І. В. Порівняльна типологія англійської та української мов: [навчальний посібник] / І. В. Корунець. – [3-е вид., випр. і доповн.]. – Вінниця: Нова книга, 2004. – 464 с.

114. Коцюба З. Г. Експресивність номінативних речень як перекладознавча проблема (на матеріалі англійської і української мов): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.16 / З. Г. Коцюба. – К., 2001. – 21 с.

115. Кочерган М. П. Загальне мовознавство: [підручник] / М. П. Кочерган. – К.: Академвидання, 2008. – 464 с.

116. Красиков Ю. В. Алгоритмы порождения речи. [Текст]: монография / Ю. В. Красиков. – Орджоникидзе: "ИР". – 1990. – 240 с.

117. Кубрякова Е. С. Язык и знание / Е. С. Кубрякова. – М. : Языки славянской культуры, 2004. – 560 с.

118. Кубрякова Е. С. К проблеме ментальных репрезентаций / Е. С. Кубрякова, В. З. Демьянков // Вопросы когнитивной лингвистики. – М. : Институт языкознания; Тамбов: Тамбовский гос. ун-т им. Г. Р. Державина, 2007. – №4. – С.8–16. – [Электронный ресурс]. – [Режим доступа]: [//http://www.infolex.ru](http://www.infolex.ru)

119. Кубрякова Е. С. Проблемы представления знаний в современной науке и роль лингвистики в решении этих проблем / Е. С. Кубрякова // Язык и структура представления знаний. – М., 2009. – С. 4–38.

120. Кухаренко В. А. Інтерпретація тексту: підручник [для філол. ф-тів] / Валерія Андріївна Кухаренко. – Вінниця: Нова Книга, 2004. – 272 с.
121. Ларькина А. А. Эллипсис в современном французском языке: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.05 / Ларькина Анна Александровна; [Место защиты: С.-Петербург. гос. ун-т]. – Архангельск, 2009. – 175 с.
122. Леви-Брюль Л. Первобытное мышление // Психология мышления : [под ред. Ю. Б. Гиппенрейтер и В. В. Петухова]. – М. : Изд-во МГУ, 1980. – С. 130–140. – [Электрон.ресурс]. – [Режим доступа] : // http://philosophy.ru/library/myth/levi_brul.html.
123. Левицкий В. В. Квантитативные методы в лингвистике / В. В. Левицкий. – Винница: Нова Книга, 2007. – 264 с.
124. Левицкий Ю. А. Основы теории синтаксиса: [уч. пособ.] / Ю. А. Левицкий. – М. : КомКнига, 2005. – 368 с.
125. Левицкий Ю. А. Теоретическая грамматика современного английского языка: [уч. пособ.] / Ю. А. Левицкий. – Пермь.: Изд-во Перм. ун-та, 2004. – 156 с.
126. Левицкий А. Е. Функциональный подход в современной лингвистике / А. Э. Левицкий // *Studia Linguistica* – Выпуск 4. – 2010. – С. 31–38. // http://www.philology.kiev.ua/php/4/7/Studia_Linguistica_4/031_038.pdf
127. Леденев Ю. Ю. Явление изофункциональности в синтаксисе языка [Текст]: монографія / Ю. Ю. Леденев. – Ставрополь: СГУ, 2001. – 168 с.
128. Леонтьев А. А. Чтение как понимание / А. А. Леонтьев // *Язык и речевая деятельность в общей и педагогической психологии* / Моск. псих.-соц. ин-т. – М., 2001. – С 246–253.
129. Леонтьев Д. А. От слова к реальности: возможности языка и онтологический статус сообщения / Д. А. Леонтьев // *Вопросы психолингвистики*. – Москва. – 2006. – №4. – С. 47–54.
130. Лимаренко О. А. Контрадикторні відношення у складному реченні сучасної англійської мови: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / О. А. Лимаренко – Одеса, 2010. – 135 с.

131. Липатова М. К. Обращение как средство выражения эмоциональной оценки в современном французском языке: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.05 / Мария Константиновна Липатова. – Ленинград, 1984. – 181 с.

132. Литвин Ф. А. Заметки о понятии и термине «предикативность» // Предикативность и полипредикативность: Межвузовский сб. научн. тр. – Челябинск: ЧГПИ, 1987. – С. 20–28.

133. Ломтев Т. П. Предложение и его грамматические категории. [Текст]: Монография / Т. П. Ломтев. – 3-е изд. – М.: Издательство ЛКИ, 2007. – 200 с.

134. Лурия А. Р. Язык и сознание. [Текст] / А. Р. Лурия [под ред. Е. Д. Хомской]. – Ростов н/Д. Феникс, 1998. – 416 с.

135. Лурия А. Р. Основные проблемы нейролингвистики [3-е изд.] Серия: Из наследия мировой психологии. – Либроком, 2009. – 256 с.

136. Манаенко Г. Н. Предикация, предикативность и пропозиция в аспекте "информационного" осложнения предложения / Г. Н. Манаенко // НДВШ. – Филологические науки, 2004. – №2 – С. 59–68.

137. Марченко Т. Закономірності вияву семантичної неповноти речень та їх корелятивність / некорелятивність з формальною неповнотою // Донецький вісник наукового товариства ім. Шевченка. Мовознавство – Т.22. – Донецьк: Східний видавничий дім, 2008. – С. 60–73.

138. Медвідь М. М. Формальне й семантичне варіювання моделі *THERE-V-N(mod)-L* у сучасній англійській мові: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.04 / М. М. Медвідь. – Харків, 2003. – 16 с.

139. Медынская В. А. Об имплицитных структурах, выражающих некоторые синтаксические категории / В. А. Медынская // Научные доклады высшей школы. – Сер.: Филол. науки. – М.: Высшая школа, 1971. – №3. – С. 38–45.

140. Меликсетян С. Г. Эпистемические наречия английского языка: структурно-семантическая организация [Рукопись]: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Светлана Генриховна Меликсетян. – Пятигорский гос.

лингвистический ун-т. – Пятигорск, 2002. – 197 с.

141. Мецлер А. А. Структурные связи в тексте [монография] / А. А. Мецлер. – Кишинев: Штиинца, 1987. – 144 с.

142. Мещанинов И. И. Предисловие / И. И. Мещанинов // Структура предложения. – М.-Л. : Изд. Ак. наук, 1963. – С. 3–13.

143. Мещанинов И. И. Проблемы развития языка. / И. И. Мещанинов.– Л. : Наука, 1975. – 352 с.

144. Мизецкая В. Я. Композиционно-речевая организация драматургического текста: (на материале англоязычных пьес XVI-XX вв.): дис. ... д-ра филол. наук: 10.02.04 / Вера Ярославовна Мизецкая. – Одесса: Одесский ун-т им. И. И. Мечникова, 1992. – 231 с.

145. Мизецкая В. Я. Универсалии и их модификации в художественном тексте: лингвопоэтические этюды: монография / В. Я. Мизецкая. – Одесса-Херсон: Олди-плюс, 2014. – 256 с.

146. Минина О. Г. Обращение в современном английском языке: Коммуникативно-прагматический аспект: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Ольга Георгиевна Минина. – Белгород, 2000. – 202 с.

147. Минкин Л. М. К проблеме соотношения мышления, языка и речи / Л. М. Минкин, С. А. Моисеева // Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. – Харків: Константа, 2004. – №635. – С. 103–109.

148. Мицич П. Как проводить деловые беседы / П. Мицич. – М. : Логос, 2003. – 214 с.

149. Мойсеенко Н. Г. Значение и употребление неопределенных местоимений в современном английском языке: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Н. Г. Мойсеенко. – Одесса, 1999. – 221 с.

150. Морозова Е. И. Структурно-функциональные типы и прагматические характеристики эллипсиса во французском языке в сопоставлении с английским (на материале газетно-журнальных публикаций): дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20 / Екатерина Ивановна Морозова. – Екатеринбург, 2005. – 153 с.

151. Морозова И. Б. Грамматическая структура и семантика простого предложения и его компонентов (в английской диалогической речи): дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / И. Б. Морозова. – Одесса, 1984. – 161 с.

152. Морозова І. Б. Парадигматичний аналіз структури і семантики елементарних комунікативних одиниць у світлі гештальт теорії в сучасній англійській мові: [монографія] / Ірина Борисівна Морозова. – Одеса: Друкарський дім, 2009. – 384 с.

153. Морозова І. Б. Таксономія елементарних комунікативних одиниць у сучасній англійській мові: дис. на здобуття наукового ступеню доктора філол. наук. 10.02.04 / Морозова Ірина Борисівна. – Одеса: ОНУ ім. І. І. Мечникова, 2010. – 432 с.

154. Москвитина Л. И. Формально-семантическая организация и функционирование эллиптических предложений: на материале худож. лит.: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.01 / Лариса Ивановна Москвитина. – СПб, 1995. – 197 с.

155. Мусаелян С. С. Этикетные коммуникемы русского языка: системный и функциональный аспекты: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19, 10.02.01 / Светлана Суреновна Мусаелян. – Ростов-на-Дону, 2008. – 20 с.

156. Мустайоки А. Теория функционального синтаксиса: от семантических структур к языковым средствам [Текст]: Монография / Арто Мустайоки. – М.: Языки славянской культуры, 2006. – 512 с. – (Studia philologica).

157. Мухин А. Н. Вариантность синтаксических единиц [монография] / А. Н. Мухин. – СПб.: Наука, 1995. – 240 с. [Электрон. ресурс]. – [Режим доступа] :// http://dl.dropboxusercontent.com/u/60372408/Muhin_1995%20Variantnost%20sintaksicheskikh%20edinit.pdf

158. Науменко А. М. Філологічний аналіз тексту (основи лінгвопоетики): навч. посібн. [для студ. вищ. навч. закл.] / Анатолій Максимович Науменко. – Вінниця: Нова книга, 2005. – 416 с.

159. Нейленко Л. Л. Семантико-прагматические свойства высказываний со значением согласия (на материале английского диалога): автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Любовь Леонидовна Нейленко. – Пятигорск, Пятигорский гос. лингв. ун-т, 004. – 24 с.

160. Никитин М. В. Основы лингвистической теории значения [Текст]: монография / М. В. Никитин. – М : Либроком, 2009. – 170 с.

161. Образцова Е. М. Линейная организация высказывания как межъязыковая универсалия (на материале английского, русского и украинского языков) [Текст]: монография / Е. М. Образцова. – Одесса: Феникс, 2010. – 400 с.

162. Образцова Е. М. Взаимодействие глубинных и поверхностных структур предложения: семантико-когнитивный аспект синтаксиса / Е. М. Образцова // "Текст в системе обучения русскому языку и литературе" [научн. сб. Евразийского нац. ун-та им. Л. Н. Гумилева]. – Астана, 2013. – С. 140–149.

163. Образцова Е. М. Когнитивный аспект взаимодействия предложения и текста с позиций теории семантико-когнитивного синтаксиса / Е. М. Образцова // Вестник Челябинского гос. ун-та. Филология. Искусствоведение. – Выпуск 7 (336). – Челябинск: ЧелГУ, 2014. – С. 52–64.

164. Образцова О. В. Непредикатно-структуровані висловлення як об'єкт дослідження (теоретичний аспект) / О. В. Образцова // Українське мовознавство: Міжвідомчий науковий збірник. – Випуск 11, Київ: вид-во Київського нац. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка, 2011. – С. 216–218.

165. Образцова О. В. Функционирование не-предикатно-структурированных высказываний в современной англоязычной художественной прозе / О. В. Образцова // Мова і культура (Науковий щорічний журнал). – Випуск 15. – Т. VI (160). – Київ: Видавничий дім Д. Бураго, 2012. – С. 85–92.

166. Образцова О. В. Предикативность как конституирующий признак предложения-высказывания / О. В. Образцова // Наукові записки Міжнародного

гуманітарного ун-ту: [зб. наук. пр.]. – Вип. 16, Одеса: Міжнар. гуманіт. ун-т, 2012. – Вип. 16. – С. 286–289.

167. Образцова О. В. Не-предикатно-структурированные высказывания: принципы классифицирования / О. В. Образцова // Современная филология: теория и практика: тез. докл. Междунар. научно-практ. интернет-конф., Одесса, 18 ноября 2012 г. / [редкол.: И. В. Ступак (отв. ред.) и др.]. – Одесса: Фенікс, 2012. – С. 114–115.

168. Образцова О. В. Слово-предложение как разновидность не-предикатно-структурированных высказываний / О. В. Образцова // Матеріали Міжнар. наук. конф. “Перші Почепцовські читання” Київ, 25–27 вересня 2013 р. – Київ: КНЛУ, 2013. – С. 151–153.

169. Образцова О. В. Non-Predication-Structured Utterances As a Translation Challenge / O. Obraztsova // Наукові записки Міжнар. гуманіт. ун-ту: Серія: Філологія [зб.]. – Одеса: Міжнар. гуманіт. ун-т, 2013. – Вип. 20. – С. 49–50.

170. Образцова О. В. К проблеме классифицирования не-предикатно-структурированных высказываний, функционирующих в современной англоязычной прозе / О. В. Образцова // Наукові записки. Серія «Філологічна». – Острог: Вид-во нац. ун-ту «Острозька академія». – Вип. 35. – 2013. – С. 260–262.

171. Образцова О. В. Классификация не-предикатно-структурированных высказываний по коммуникативному типу предложения / О. В. Образцова // Науковий вісник Східноєвропейського нац. ун-ту ім. Л. Українки. Серія «Філологічні науки. Мовознавство». – Вип. 20. – 2013. – С. 221–226.

172. Образцова О. В. Динамика распределения в тексте не-предикатно-структурированных высказываний (на материале современной англоязычной художественной прозы) / О. В. Образцова // Науковий вісник Південноукраїнського нац. пед ун-ту. – Лінгвістичні науки. – Вип. 16. – 2013. – С. 174–180.

173. Образцова О. В. Классифицирование непредикатно-структурированных высказываний / О. В. Образцова // Наука – основа инновационного развития современного общества: сб. научн. тр. молодых специалистов, аспирантов, магистров и студентов / [отв. ред.: М. А. Згурян]. – Тирасполь: Литера, 2013. – С. 354–357. – (Научное издание Московской академии экономики и права «МАЭП»: Тираспольский филиал)

174. Образцова О. В. Однословное предложение как разновидность непредикатно-структурированных высказываний / О. В. Образцова // Проблемы современной науки: сб. научн. тр.: Вып. 8. – Ч. 2. – Ставрополь: Логос, 2013. – С. 9–16.

175. Образцова О. В. Структурні та змістові характеристики стверджувально-заперчувальних слів-речень як різновиду висловлень з частковою або нульовою предикацією / О. В. Образцова // Вісник Міжнар. гуманіт. ун-ту. серія: Філологія. 2014. – №8. – Т.1.– С. 145–149.

176. Образцова О. В. Неструктурнопредикатные высказывания как элемент современного англоязычного дискурса: вариативность интерпретации / О. В. Образцова // Слово, высказывание, текст в когнитивном, прагматическом и культурологическом аспектах: материалы VII Междунар. науч. конф., Челябинск, 21–23 мая 2014 г. / [отв. ред. Л. А. Нефедова]. – Челябинск: Энциклопедия, 2014. – С. 325–329.

177. Образцова О. В. Висловлення з частковою або нульовою предикацією в системі сучасної англійської мови (на матеріалі художньої прози XXI століття): Монографія / О. В. Образцова, О. М. Образцова. –Одеса: Освіта України, 2015. – 262 с.

178. Образцова О. В. Типологічні характеристики й ознаки нульової предикації в англійській та українській мовах: Методичні вказівки для самостійної роботи студентів філологічних факультетів – Одеса: Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського, 2015. – 19 с.

179. Образцова О. М. Лінійна організація висловлення в англійській, російській та українській мовах [монографія] / О. М. Образцова. – Харків: БУРУН КНИГА, 2012. – 384 с.

180. Образцова О. М. Нові напрями дослідження мовних універсалій / О. М. Образцова // Мова і культура. (Наук. щорічний журнал). – Вип. 15. – Т. VI (160). – Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. – С. 42–51.

181. Образцова О. М. Обов'язковість/факультативність елементів синтаксичної структури простого речення з позицій теорії семантико-когнітивного синтаксису / О. М. Образцова // Науковий вісник Південноукраїнського нац. пед. ун-ту ім. К. Д. Ушинського: Лінгвістичні науки. [зб. наук. пр.]. – №16. – Одеса: Астропринт, 2013. – С. 122–131.

182. Огуй О. Д. Значення: цілісність чи окремий аспект? / О. Д. Огуй // Мовознавство: наук.-теор. журнал / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. – К., 1999– №6. – С. 46–54.

183. Огуй О. Д. Принципи медієвістичної когнітивно-квантитативної зіставної реконструкції / Огуй О. Д. // Проблеми зіставної семантики. [зб. наук. ст.] / [ред. М. П. Кочерган] – Вип. 10. – Ч. 2. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2011. – С. 39–45.

184. Огуй О. Д. Мовна та концептуальна картини світу: Огляд проблеми та голістичні перспективи / О. Д. Огуй // Іноземна філологія. – Вип. 117. — Львів: ЛНУ, 2012. – С. 3–35.

185. Огуй О., Галіна А. Словосполучення та двоскладне речення для формування іншомовного мовленнєвого мислення / О. Огуй, А. Галіна // Лінгвістичні проблеми та інноваційні підходи до викладання чужоземних мов у вищих навчальних закладах: Матер. V. Міжнар. наук. – практ. конф. –Л.: ЛДУ БЖД, 2012. – С. 140.

186. Огуй О. Д. Перспективні напрями теоретичних і прикладних досліджень XXI ст. / О. Д. Огуй // Проблеми та перспективи лінгвістичних досліджень в умовах глобалізаційних процесів: Матер. III Міжнар. наук.-практ. конф. 7-8 квітня 2011 р. – Тернопіль: Економ. думка, 2011. – С.94–95.

187. Одинцова М. П. Пределы современного синтаксиса. – [Электрон. ресурс]. – [Режим доступа] :
 // http://www.univer.omsk.su/trudy/fil_ezh/n2/odincova.html
188. Остапенко Т. А. Коммуникативно-прагматический потенциал нечленимых предложений в современном русском языке: – дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01 / Т. А. Остапенко. – Белгород, 2008. – 210 с.
189. Павлова А. В. Интерпретация акцентной структуры высказывания при восприятии письменной речи // Acta linguistica Petropolitana: Труды Института лингвистических исследований РАН / [отв. ред. Н. Н. Казанский]. – Т. III. – Ч. 3. – СПб. : Нестор-История, 2007. – С. 65–118. – [Электрон.– ресурс]. – [Режим доступа] ://http://iling.spb.ru/pdf/alp/alp_III_3.pdf
190. Падучева Е. В. О семантике синтаксиса: Матер. к трансформационной грамматике русск. яз. – [2-е изд., испр. и доп.] / Елена Викторовна Падучева. – М. : КомКнига, 2007. – 296 с.
191. Падучева Е. В. Высказывание и его соотнесенность с действительностью: референциальные аспекты семантики местоимений / [отв. ред. В. А. Успенский]. 6-е изд., испр. – М. : Изд-во ЛКИ, 2010. – 296 с.
192. Падучева Е. В. Неопределенно-личное предложение и его подразумеваемый субъект / Е. В. Падучева // Вопросы языкознания, 2012. – №1. – С. 27–41 – [Электрон. ресурс]. – [Режим доступа]:
 //http://lexicograph.ruslang.ru/TextPdf1/Neopr_Lichn_VYa.pdf
193. Панина Н. А. Имплицитность языкового выражения и ее типы / Н. А. Панина // Значение и смысл речевых образований. – Калинин: Калининский гос. ун-т, 1979. – С.48–59.
194. Панфилов В. З. Гносеологические аспекты философских проблем языкознания [Текст]: монография / В. З. Панфилов. – М. : Наука, 1982. – 365 с.
195. Панфилов В. З. Структура предложения и его признаки как языковой единицы / В. З. Панфилов // Структура предложения в языках разных типов. – Л. : Наука, 1984. – С. 7–40.
196. Перебийніс В. І. Статистичні методи для лінгвістів. – Вінниця: Нова

Книга, 2001. – 186 с.

197. Пилипак В. Антропоцентричні та егоцентричні концепції в лінгвістиці / В. Пилипак // Лінгвістичні студії: [зб. наук. праць]. – Вип. 18 / [укл.: Анатолій Загнітко (наук. ред.) та ін.]. – Л 59 Донецьк: ДонНУ, 2009. – С. 13–18.

198. Пиотровский Р. Г. Математическая лингвистика: учеб. пособие для пед. ин-тов / Р. Г. Пиотровский, К. Б. Бектаев, А. А. Пиотровская. – М. : Высш. шк., 1977. – 383 с.

199. Попова З. Д. Проблема моделирования концептов в лингвокогнитивных исследованиях / З. Д. Попова, И. А. Стернин // Мир человека и мир языка: Серия “Концептуальные исследования”. – Вып. 2. – Кемерово, 2003. – С. 8–74.

200. Потапенко С. І. Сучасний англійський синтаксис. Теорія і практика. – [3-є вид., виправ. й доповн.] / С. І. Потапенко. – Ніжин: Вид-во НДПУ ім. М. Гоголя, 2003. – 106 с.

201. Почепцов Г. Г. Конструктивный анализ структуры предложения [Текст]: монография / Г. Г. Почепцов. – К. : Вища школа, 1971. – 191 с.

202. Примерова Д. И. Речевая компрессия в диалогическом единстве (на материале английского художественного текста): дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Примерова Д. И. – М., 1988. – 199 с.

203. Приходько А. И. Когнитивно-дискурсивный потенциал оценки и способы его выражения в современном английском языке: дис. ... доктора филол. наук: 10.02.04 / А. И. Приходько. – Запорожье, 2004. – 428 с.

204. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики [Текст]: монографія / Анатолій Миколайович Приходько. – Запоріжжя: Прем'єр, 2008. – 332 с.

205. Прохожаева Л. П. «Неполные» вопросы в современном английском диалоге: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Л. П. Прохожаева. – Калинин, 1972. – 17 с.

206. Прохоров Ю. Е. В поисках концепта [Текст]: монография / Юрий Евгеньевич Прохоров. – 2-е изд. – М.: Флинта: Наука, 2009. – 176 с.

207. Пузырев А. В. Элементы и единицы языка в пяти ступенях сущности / А. В. Пузырев // Предложение и слово. [межвузовский сб. научн. тр.]. – Саратов: издательский центр «Наука», 2008. – С. 142–149.

208. Пустовар О. В. Номінативний і комунікативний аспекти парцеляції в сучасній німецькій мові: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / О. В. Пустовар. – Запоріжжя, 2006. – 218 с.

209. Распопов И. П. Очерки по теории синтаксиса / И. П. Распопов; предисл. А. М. Ломова. – [2-е изд., доп.] – М. : ЛИБРОКОМ, 2009. – 218 с.

210. Реукова Н. В. Лексико-грамматические средства выражения вежливости в современном немецком языке: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Наталья Викторовна Реукова. – Москва, 2005. – 183 с.

211. Реунова О. И. Эллипсис как лингвистическое явление: [Текст]: монография / О. И. Реунова. – Пятигорск: Пятиг. гос. лингв. ун-т, 2000. – 230 с.

212. Сазикіна Т. П. Категорія експресивності у системі синтагматичних зв'язків та її вплив на вибір синтаксичних засобів висловлювання (на матеріалі англомовних публічних політичних виступів) / Т. П. Сазикіна, І. А Пуленко // Мова і культура. Наукове видання.–Вип. 14. – Том III (149). – 2011. – Київ: КНУ ім. Т. Шевченко, Видавничий Дім Дмитра Бураго. – С. 181–186.

213. Сазикіна Т. П. Критерії розмежування категорії експресивності та емоційності в публіцистичних англомовних текстах / Т. П Сазикіна, І. А Пуленко // «Мова і культура». Наукове видання. – Вип. 15. – ТомV (159). – 2012. – Київ: КНУ ім. Т. Шевченко, Видавничий Дім Дмитра Бураго. –С. 112–117.

214. Сазыкина Т. П. К проблеме определения понятия «предложение» и его структурных элементов в современном английском языке / Т. П. Сазыкина // Наукові записки Міжнар. гуманітар. ун-ту. – Вип. 20 "Гуманітарні та юридичні науки". – Одеса: Фенікс, 2005. – С. 56–60.

215. Селиванова Е. А. Когнитивная ономазиология [Текст]: монографія / Е. А. Селиванова. – К. : Изд-во укр. фітосоціологіч. центра, 2000. – 248 с.
216. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія [наукове видання] / О. О. Селіванова – Полтава: Довкілля. – К., 2006. – 716 с.
217. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : напрями та проблеми / О. О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2009. – 712 с.
218. Семенюк О.А. Язык эпохи и его отражение в сатирико-юмористическом тексте: монографія. – Кировоград, РИЦ КГПУ им. В. К. Винниченко, 2001. – 368 с.
219. Слинько І. І. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання: Навч. посібник / І. І. Слинько, Н. В. Гуйванюк, М. Ф. Кобилянська – К. : Вища шк., 1994. – 670 с.
220. Смирницкий А. И. Синтаксис английского языка / А. И. Смирницкий – [2-е изд., испр.]. – М. : УРСС, 2007. – 296 с.
221. Смирнов С. Н. Диалектика отражения и взаимодействия в эволюции материи [Текст]: Монографія / С. Н. Смирнов. – М. : Наука, 1974. – 382 с.
222. Спиркин А. Г. Философия: Учебник. – М. : Гардарики, 2000. – 816 с.
223. Старикова Е. Н. О формах реализации глубинной структуры предложения / Е. Н. Старикова // Вопросы языковой структуры: Исследования романо-германской филологии. – К. : Киев. гос. ун-т им. Т. Г. Шевченко, 1976. – С. 44–45.
224. Старикова Е. Н. Проблемы семантического синтаксиса / Старикова Е. Н. – К. : Вища шк., 1985. – 123 с.
225. Стародумова Е. А. Синтаксис современного русского языка. – Владивосток: Изд-во Дальневосточного ун-та, 2005. – 153 с. – [Електронний ресурс]. – [Режим–доступу]: // http://window.edu.ru/window_catalog/pdf2txt?p_id=18330&p
226. Стеблин-Каменский М. И. О предикативности // Стеблин-Каменский М. И. Спорное в языкознании. – Л., 1974. – С. 34–47. –

[Електронний ресурс]. – [Режим доступу]

:<http://www.philology.ru/linguistics1/steblyn-74c.htm>

227. Степанов Ю. С. Имена, предикаты, предложения [Текст]: Монография / Юрий Сергеевич Степанов. – М. : Наука, 1981. – 360 с.

228. Стрибижев В. В. Речевые клише в современном английском языке: метакоммуникативная функция: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / В. В. Стрибижев. – Белгород, Тульский гос. пед. ун-т им. Л. Н. Толстого 2005. – 20 с.

229. Ступкина М. О. Парцелляция в современном болгарском языке: на материале художественной прозы. диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук: 10.02.03 / Ступкина Марина Олеговна. – Санкт-Петербург, 2008. – 269 с. – [Електронний ресурс]. – [Режим доступу] : <http://www.dissercat.com/content/partsellyatsiya-v-sovremennom-bolgarskom-yazyke-na-materiale-khudozhestvennoi-prozy>

230. Сусов И. П. Предикат и предикация // Семантика и прагматика синтаксических единств. – Калинин, 1981. С. 93–100.

231. Сучасна українська мова. Синтаксис: Підручник / За ред. О. Д. Пономаріва. – К. : Либідь, 1994. – 256с.

232. Таранець В. Г. Трипільський субстрат: Походження давньоєвропейських мов / Валентин Григорович Таранець. – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2009. – 276 с.

233. Таранець В. Г. До етимології слів на позначення числа «два» у німецькій та українських мовах / В. Г. Таранець, У. Я. Баркаръ // Міжкультурна германістика в українському контексті: [матер. III регіональної наук. конфер.] (Миколаїв, 23 жовтня 2012р.) / [за заг. ред. В. Г. Таранця, П. І. Осипова]. – Миколаїв: МНУ ім. В. О. Сухомлинського. –2012. – С. 183–189.

234. Тарасов Е. Ф. Общение. Текст. Высказывание: (предисловие к сборнику). – М. : Наука, 1989. – 175 с.

235. Теньер Л. Основы структурного синтаксиса / Л. Теньер. – М. : Прогресс, 1988. – 656 с.

236. Тестелец Я. Г. Введение в общий синтаксис / Я. Г. Тестелец. – М. : Рос. гос. гуманит. ун-т, 2001. – 800 с.

237. Турмис О. В. Nominative Utterances Of Partial Or Zero Predication In The 21st Century Artistic Discourse / О. В. Турмис // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. Лінгвістичні науки. Зб. наук. пр. – №22. – Одеса: Астропринт, 2016. – С. 21–25.

238. Турмис О. В. Конкретно-мовні особливості висловлень з частковою та нульовою предикацією в англійській та українській мовах: Методичні вказівки для студентів філологічних факультетів / О. В. Турмис. // – Одеса: Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського, 2016. – 24 с.

239. Турмис О. В. Висловлення з частковою або нульовою предикацією в еволюції діалектичного взаємозв'язку мислення, мови та мовлення / О. В. Турмис // Новітня філологія. – 2017. – 52. – Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. – С. 23-34.

240. Уёмов А. И. Вещи, свойства и отношения / А. И. Уёмов. – М. : Изд-во АН СССР, 1963. – 183 с.

241. Уёмов А. И. К характеристике системного мышления / А. И. Уёмов // Категории, 1997. – №3. – С. 5–16.

242. Уёмов А. И. Общая теория систем для гуманитариев / А. И. Уёмов, И. Сараева, А. Цофнас. – Варшава: Uniwersitas Rediviva, 2001. – 276 с.

243. Ускова И. И. Сочетаемость и функционирование детерминантов в неглагольных предложениях (на материале произведений М. А. Шолохова): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / И. И. Ускова – Ростов-на-Дону, 2007. – 30 с.

244. Уфимцева Н. В. Этнопсихолінгвістика: вчера и сегодня // Вопросы психолінгвістики. – М. : Ψλ. – №4. – 2006. – С. 92–101.

245. Ушакова Т. М. О содержании понятия "неполнота высказывания" (в связи с изучением французских эмотивных предложений) / Т. М. Ушакова // Проблемы реализации системы синтаксиса. – Пермь, 1981. – С. 147–159.

246. Финогина Л. Н. Лексико-семантический анализ элементов основных синтаксических моделей традиционно безличных конструкций / Л. Н. Финогина // Язык и культура. Вып. 5. – Т. 2. – Ч. 2. – К. : Издательский Дом Дмитрия Бураго. – 2002. – С. 201–205.

247. Финогина Л. Н. К вопросу об особенностях структур некоторых типов традиционно безличных предложений / Л. Н. Финогина // Мова і культура. (Науковий щорічний журнал). – К. : Вид. Дім Дмитра Бураго, 2003. – Вип. 6. – Т. – III. – Ч. I. Лінгвокультурологічна інтерпретація тексту. – С. 172–177.

248. Фисенко И. Е. Коммуникемы русского языка в аспекте речевого воздействия: автореф. дисс. на соискание научн. степени канд. филол. наук: 10.02.19 / Инна Евгеньевна Фисенко – Ростов-на-Дону, 2005. – 20 с.

249. Форманова С. В. Инвективы в українській мові (монографія). – К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. – 336 с.

250. Форманова С. В. Мовленнєва агресивність у конфліктній інтеракції / С. В. Форманова // Наукові записки. – Випуск 119. Серія: Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. – С. 75-79.

251. Форманова С. В. Антиетикетні форми спілкування / С. В. Форманова // Мова: науково-теоретичний часопис з мовознавства. – Вип. 19. – Одеса: Астропринт, 2013. – С. 65–69.

252. Форманова С. В. Конфліктний дискурс: комунікативно-прагматичний аспект // Одеська лінгвістична школа: координати сучасних пошуків: колект. моногр. / кол. авт.; за заг. ред. Ковалевської Т. Ю. – Одеса: видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2014. – С. 448–458.

253. Форманова С. В. Невербальна комунікація як форма образи // Одеська лінгвістична школа: координати сучасних пошуків: колект. моногр. /

кол. авт.; за заг. ред. Ковалевської Т. Ю. – Одеса: видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2014. – С. 471–483.

254. Фрумкина Р. М. Когнитивная лингвистика или "психолінгвистика наоборот" / Р. М. Фрумкина // Язык и речевая деятельность. – Спб. : СГУ, 1999. – С. 80–93.

255. Худяков А. А. Теоретическая грамматика английского языка [Учебн. пособие для студ. филол. фак. и фак. ин. яз. высш. учеб. заведений] / А. А. Худяков. – М. : Издательский центр "Академия", 2005. – 256 с.

256. Циммерлинг А. В. Синтаксические нули в теории грамматики // Dialog'2009 indb 526 15.05.2009. – 527 с. – [Электронный ресурс]. – [Режим доступа]: <http://www.dialog-21.ru/digests/dialog2009/materials/html/81.htm>

257. Чайкисова А. В. Когнитивно-прагматический анализ побудительной модальности и средств ее выражения в современном английском языке: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / А. В. Чайкисова. – Иркутск, 2010. – 163 с.

258. Чейф У. Значение и структура языка / У. Чейф; [пер. с англ. Г. С. Щура; послесл. С. Д. Кацнельсона]. – М. : Прогресс, 1975. – 432 с. – [Перевод изд.: Meaning and the structure of language / W. Chafe. – Chicago–London: The University of Chicago press, 1971]

259. Чепурная А. И. Экспликация эпистемической модальности в английской публицистике // Modern Problems And Ways Of Their Solution In Science, Transport, Production And Education' 2012 (Sworld 18–27 December 2012). – [Электронный ресурс]. – [Режим доступа]:

<http://www.sworld.com.ua/konfer29/295.pdf>

260. Чупашева О. М. Грамматическая основа предложения: проблемы и решения // – [Электрон. ресурс]. – [Режим доступа] : <http://rus.1september.ru/2005/13/6.htm>

261. Чуриков М. П. Согласие, несогласие и уклонение в аспекте речевого общения (на материале текстов немецких политических интервью): дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Михаил Петрович Чуриков. – Ростов-на-Дону, 2005. – 168 с.

262. Шатуновский И. Б. Предложения наличия vs. бытийные и локативные предложения в русском языке / И. Б. Шатуновский // Логический анализ языка: Языки пространств. – М. : Языки русской культуры, 2000. – С. 189–197.

263. Шатуновский И. Б. Семантика предложения и нереферентные слова (значение, коммуникативная перспектива, прагматика) [Текст]: Монография / И. Б. Шатуновский. – М. : Языки русской культуры, 1996. – 404 с. – [Электронный ресурс]. – [Режим доступа]: <http://www.pandia.ru/117597/>

264. Шатуновский И. Б. Дескриптивные высказывания в русском языке / И. Б. Шатуновский // Russian Linguistics. – 2001. – Vol. 25. – No 1. – С. 23–53.

265. Шведова Н. Ю. Существуют ли детерминанты как самостоятельные распространители предложения / Н. Ю. Шведова // Вопр. языкознания. – 1968. – №2. – С. 39–50.

266. Шевченко И. С. Историческая динамика прагматики предложения: английское вопросительное предложение 16-20вв.: [Текст]: Монография / Ирина Семеновна Шевченко. – Харьков: Константа. – 1998. – 168 с.

267. Шендельс Е. И. Имплицитность в грамматике / Е. И. Шендельс // Ученые записки МГПИИЯ им. М. Горького. – М. : МГПИИЯ им. М. Горького, 1977. – Вып.112. – С. 109–120.

268. Шинкарук В. Д. Категорії модусу і диктуму у структурі речення [текст]: монографія / В. Д. Шинкарук. – Чернівці: Рута, 2002. – 271 с.

269. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови: Підручник. – К. : видавничий центр «Академія», 2004. – 408 с. (Альма-матер).

270. Юрченко В. С. Очерки по философии языка и философии языкознания. В. С. Юрченко. – Саратов: СПИ, 2000. – 368 с.

271. Яблокова Т. Н. Выражение гнева и восторга в современном английском языке: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Татьяна Николаевна Яблокова. – Москва, 2006. – 173 с.

272. Якобсон Р. Лингвистика и поэтика // Структурализм: «за» и «против». – М. : Издательство «Прогресс», 1975. – С. 193–230. –

[Электронный ресурс]. – [Режим доступа] :

[//http://www.philology.ru/linguistics1/jakobson-75.htm](http://www.philology.ru/linguistics1/jakobson-75.htm)

273. A Grammar of the English Language / Грамматика английского языка / V. L. Kaushanskaya et al.: учебник. – М. : Фирма ИНКОС, 2008. – 384 с. – (на англ. яз.). – [Электронный ресурс]. – [Режим доступа]: [//http://www.lintro.ru/kaushanskaya-kovner-kozhevnikrova-prokofeva-a-i-dr-a-grammar-of-the-english-language-2008](http://www.lintro.ru/kaushanskaya-kovner-kozhevnikrova-prokofeva-a-i-dr-a-grammar-of-the-english-language-2008)

274. Biber D. Grammar of Spoken and Written English / D. Biber, S. Johansson, G. Leech et al. – London: Longman, 1999. – 1024 p.

275. Bishop D. V. M. (2002). Putting language genes in perspective // Trends in Genetics. – No18. – P. 57–59

276. Blokh M. Y. A Course in Theoretical English Grammar. – М. : Vysshaya Shkola, 2003. – 423 p.

277. Bloomfield L. An Introduction to the Study of Language / Leonard Bloomfield. – N.Y. : Henry Holt and Co, 1989. – 356 p. – [Электронный ресурс]. – [Режим доступа]:[://Internet Archive 2010](http://Internet Archive 2010):

<https://archive.org/stream/introductiontost00bloo#page/n7/mode/2up>

278. Bolinger D. Aspects of language / Bolinger D. – N.Y.-Chicago-San Francisco-Atlanta : Harcourt Brace Jovanovich, Inc. 1975. – 628 p.

279. Bolinger D. Meaning and Form / D. Bolinger. – L.-N.Y. : Longman, 1977. – 212 p.

280. Borsley R. D. A Note on Ellipsis and Case / R.D. Borsley // Linguistic Inquiry, 1998. – Vol.20. – №1. – P. 125–130.

281. Brinton L. J. The structure of modern English: a linguistic introduction / L. Brinton. – Amsterdam. : John Benjamins B.V., 2000. – 335 p.

282. Brown G. Discourse Analysis / G. Brown, G. Yule. – CUP, 1993. – 304 p.

283. Bybee J. The Evolution of Grammar : Tense, Aspect, and Modality in the Languages of the World / J. Bybee, R. Perkins, W. Pagliuca. – Chicago, London: The University of Chicago Press, 1994.– 415 p.

284. Chafe W. Searching for Meaning in Language: a memoir / W. Chafe // *Historiographia Linguistica*, 2002. – No29 – P. 245–261 – [Электрон. ресурс]. – [Режим доступа]: <http://www.linguistics.ucsb.edu/faculty/chafe/memoir.htm>

285. Channell J. *Vague Language* / J. Channell. – Oxford University Press, 1994. – 226 p.

286. Chomsky N. Three factors in language design / Noam Chomsky // *Linguistic Inquiry*. by the Massachusetts Institute of Technology. – 2005. – Volume 36.–No1. – Winter 2005. – P. 1–22. – [Электронный ресурс]. – [Режим доступа]: http://www.biolinguistics.uqam.ca/Chomsky_05.pdf

287. Chomsky N. *Of minds and language: a dialogue with Noam Chomsky in the Basque country* / Noam Chomsky at al. [edited by Massimo Piattelli-Palmarini, Juan Uriagereka, and Pello Salaburu], Oxford: Oxford University Press, 2009. – 448 p. – [Электронный ресурс]. – [Режим доступа]: <http://www.chomsky.info/books.htm>

288. Corominas-Murtra B. The ontogeny of scale-free syntax networks: phase transitions in early language acquisition / B. Corominas-Murtra, S. Valverde, R. Sole, // Advances in Complex Systems, 2009. – No12(3). – P. 371–392. – [Электрон.ресурс]. – [Режим доступа]: <http://www.isrl.illinois.edu/~amag/langev/author/bcorominasmurtra.html>

289. Croft W. *Syntactic categories and grammatical relations. The cognitive organization of nformation* / W. Croft. – Chicago, L.: University of Chicago Press, 1991. – 328 p.

290. Croft W. *Typology and Universals*. — Cambridge University Press, 1994; 2002. –368 p. – [Электрон. ресурс]. – [Режим доступа]: <http://www.twirpx.com/file/575769/>

291. Enard W. Molecular evolution of FOXP2, a gene involved in speech and language / Enard W. et al. // *Nature*, 2002. – No418. – P. 869–872.

292. Erades P. A. *Points of Modern English Syntax* / P. A. Erades. – Amsterdam: Swets and Zeitlinger B.V., 1975. – P. 79, 120–123.

293. Evans V. Cognitive linguistics: An Introduction / V. Evans, M. Green. – Edinburgh: Edinburgh University Press, 2006. – 803 p.

294. Fillmore Ch. Construction Grammar / Charles Fillmore at al. –2004. – [Электронный ресурс]. – [Режим доступа] :
[//http://www.constructiongrammar.org/bibliography.htm](http://www.constructiongrammar.org/bibliography.htm)

295. Ganshina M. A. English Grammar / M. A. Ganshina, N. M. Vasilevskaya. – [9-th ed., rev.]. – Moscow: Higher School Publishing House, 1964. – 548 p.

296. Gargett A D. Toward an Interactive Model of Person Reference: [Paper presented at The 3rd Newcastle Postgraduate Conference in Theoretical and Applied Linguistics, July 2008, University of Newcastle Upon Tyne, Newcastle, UK]. – [Электронный ресурс]. – [Режим доступа]:

[//http://ebookey.org/search.php?q=Gargett+AD.+Toward+an+Interactive+Model+of+Person+Reference%3A+Paper+presented+at+The+3rd+Newcastle+Postgraduate+Conference+in+Theoretical+and+Applied+Linguistics%2C+July+2008%2C+University+of+Newcastle+Upon+Tyne%2C+Newcastle%2C+UK&sa=Search](http://ebookey.org/search.php?q=Gargett+AD.+Toward+an+Interactive+Model+of+Person+Reference%3A+Paper+presented+at+The+3rd+Newcastle+Postgraduate+Conference+in+Theoretical+and+Applied+Linguistics%2C+July+2008%2C+University+of+Newcastle+Upon+Tyne%2C+Newcastle%2C+UK&sa=Search)

297. Garman M. Psycholinguistics / M. Garman. – London: CUP, 1990. — 512 p.

298. Gethin Hugh Grammar in Context. Proficiency Level English / H. Gethin. – Edinburgh: Thomas Nelson and Sons Ltd, 1992. – 235 p.

299. Hunyadi László Grouping, the cognitive basis of recursion in language / Hunyadi László. // Argumentum. – No2. – 2006. – P. 67–114. – Kossuth Egyetemi Kiadó (Debrecen). – [Электронный ресурс]. – [Режим доступа]:

[//http://epa.oszk.hu/00700/00791/00002/pdf/hunyadil.pdf](http://epa.oszk.hu/00700/00791/00002/pdf/hunyadil.pdf)

300. Hurford James R. Diversity in languages, genes, and the language faculty / James R. Hurford, Dan Dediu // The Cradle of Language [Ed. by Rudolf Botha and Chris Knight] (Oxford Studies in the Evolution of Language No12). – P. 163–184. – [Электронный ресурс]. – [Режим доступа]: //

<http://www.lel.ed.ac.uk/~jim/cradle.pdf>

301. Ilyish B. The Structure of Modern English / B. Ilyish. – L. : Prosveschenije, 2009. – 366 p.

302. Jackendoff Ray Language, Consciousness, Culture: Essays on Mental Structure / Ray Jackendoff (Jean Nicod Lectures). Cambridge, Mass.: MIT Press, 2007. – 403 p.

303. Jackendoff Ray Language, Consciousness, Culture : Essays on Mental Structure / Ray Jackendoff (Jean Nicod Lectures) – Cambridge, Mass.: MIT Press, 2009. – 432 p., – [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]://
http://ebookey.org/Language-Consciousness-Culture-Essays-on-Mental-Structure_455266.html

304. Jespersen O. Essentials of English Grammar / O. Jespersen. – London: Taylor and Francis Group, 2006. – 387 p. – [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]://<http://ebookey.org/search.php?q=Jespersen+O.+Essentials+of+English+Grammar.+%E2%80%93+London%3A+Allen+and+Unwin%2C+&sa=Search>

305. Jespersen O. Language: It's Nature, Development and Origin / O. Jespersen. – London: Routledge, 2006. – 448 p.

306. Johnson-Laird Ph. How we reason / Ph Johnson-Laird. – Oxford University press, 2006. – 573 p. – [Електрон. ресурс]. – [Режим доступу]:
http://www.amazon.com/How-We-Reason-Philip-Johnson-Laird/dp/0198569769#reader_0198569769

307. Kharytonov I. K. Theoretical English Grammar / Теоретична грамати́ка сучасної англійської мови [навч. пос.] / I. K. Харитонов. – Вінниця: Нова книга, 2008. – 352 с. – (англ. мовою)

308. Kranich S. Explicitness of Epistemic Modal Marking: Recent Changes in British and American English / S. Kranich, V. Gast // Modality in English IV. – Hamburg, 09. – 11 Sep., 2010. – [Електрон. ресурс]. – [Режим доступу]:
http://www.personal.uni-jena.de/~mu65qev/papdf/kranich_gast.pdf

309. Kravchenko Al. Biology of Cognition and Linguistic Analysis. From Non-Realist Linguistics to a Realistic Language Science / Al. Kravchenko. –

Frankfurt am Main, Berlin, Bern, Bruxelles, New York, Oxford, Wien: Peter Lang, 2008. – 304 p.

310. Lai C. S. L. A novel forkhead-domain gene is mutated in a severe speech and language disorder / C. S. L. Lai et al. – *Nature*, 2001. – No413. –P. 519–523.

311. Langacker R. W. Foundations of Cognitive Grammar. Descriptive applications. – Vol. II / R. W. Langacker. – Stanford: Stanford University Press, 1991. – 628 p.

312. Leech G. A Communicative Grammar of English / G. Leech, J. Svartvik. – Moscow: Prosveshchenije, 1983. – P. 216–217.

313. Long R. B. The Sentence and Its Parts. A Grammar of Contemporary English / R. B. Long – Chicago & London: The University of Chicago Press, 1980. – 528 p.

314. Longman Grammar of Spoken and Written English / D. Biber et al. – Harlow: Pearson Education Ltd, 1999. – 1205 p.

315. Lyons J. Semantics / J. Lyons. – Vols. 1 and 2. – London: CUP, 1977. – Vol. 1. – 371 p.

Vol. 2. – 897 p.

316. Mathews P. H. Syntax / P. H. Mathews. – London: CUP, 1981. –306p.

317. Miller J. An Introduction to English Syntax / J. Miller. – Edinburgh: Edinburgh University Press Ltd, 2002. – 190 p.

318. Newmeyer F. J. Language Form and Language Function / F. J. Newmeyer. – Cambridge, Mass.: MIT Press, 1998. – 442 p.

319. Newmeyer F. J. Possible and Probable Languages: A Generative Perspective on Linguistic Typology / F. J. Newmeyer.– Oxford: CUP, 2005. –288p

320. Nickols A. E. English Syntax. Advanced Composition for Non-Native Speakers / A. E. Nickols. – N.Y.-Chicago-San Francisco-Toronto-L. : Holt, Rinehart & Winston, 1965. – 224 p.

321. Obraztsova O. Non-Predication-Structured Utterances As a Translation Challenge / O. Obraztsova // Наукові записки Міжнар. гуманіт. ун-ту: Серія: Філологія [зб.]. – Одеса: Міжнар. гуманіт. ун-т, 2013. – Вип. 20. –С. 49–50.

322. Oguу O. D. Conceptual researches in Ukraine: onomasiologic problem and its semasiologic perspective / O. D. Oguу // Функционально-когнитивный анализ языковых единиц и его аппликативный потенциал. – Барнаул: Алт. гос. пед. академия, 2012. – С. 270.
323. Oirsouw R. R. van. The Syntax of Coordination / R. R. van Oirsouw. – L./N.Y./ Sydney: Croom Helm, 1987. – 295 p.
324. Paducheva Elena Locative and existential meaning of Russian BYT / Elena Paducheva // Russian Linguistics, 2008. – Vol.32. – No.3. – P. 147–158.
325. Partee B. H. Existential Sentences, BE, and the Genitive of Negation in Russian / Barbara H. Partee, Vladimir Borschev // Conference on Existence: Semantics and Syntax. Nancy, Sept. 26-68, 2002. – [Электронный ресурс]. – [Режим доступа]: <http://www-unix.oit.umass.edu/~partee/>,
<http://www-unix.oit.umass.edu/~partee/docs/Nancy4.pdf>
326. Partee, B. H. Reflections of a formal semanticist. / Barbara H. Partee, – [Электронный ресурс]. – [Режим доступа]:
http://people.umass.edu/partee/docs/BHP_Essay_Feb05.pdf
327. Piccinini G. Computational Explanation and Mechanistic Explanation of Mind / Gualtiero Piccinini // 8/4/2005. – [Электронный ресурс]. – [Режим доступа]: <http://www.umsl.edu/~piccininig/Computational%20Explanation%20of%20Mind%208.htm>
328. Pinker St. The faculty of language: what's special about it? / Steven Pinker, Ray Jackendoff // Cognition, 2005. – No95. – P. 201–236.
329. Pinker St. The Language Instinct. The new Science of Language and Mind / Steven Pinker. – Penguin Books, 2007. – 548 p.
330. Progovac L. Negative polarity: Entailment and Bending / L.Progovac// Linguistics and Philosophy. – Dordrecht, Boston, 1998. – Vol.16. – No2. – P. 149–180.
331. Quirk R. A University Grammar of English / Randolph Quirk, Sidney Greenbaum, Geoffrey Leech, Jan Svartvik. – Moscow: Vyssaya skola, 1982. – 391 p.

332. Radden G. *Cognitive English Grammar* / G. Radden, R. Dirven. — Amsterdam: John Benjamins, 2007. — 374 p.
333. Radford A. *Transformational Grammar: A First Course* / A. Radford. — London: Cambridge University Press, 1995. — 625 p.
334. Rayevskaya N. M. *Modern English grammar* / N. M. Rayevskaya. — Kiev: Vysca Skola, 1976. — 304 p.
335. Rose S. *Infants' Recognition of Contour-deleted Figures* / Susan Rose, A. Jeffery, J. Jankovski, J. Graeme Senior // *Journal of Experimental Psychology: Human Perception and Performance*, 1997. — Vol. 23. — No4. — P. 1206–1216.
336. Sazikina T. P. *Analysis of the Sentence Members as Primary and Secondary, Obligatory and Optional in the Structure of the Simple Sentence* / T. P. Sazikina // *Мова і культура* / [наук. вид.] — Вип. 5. — Т. III. — Ч. 1. — Київ: Видавничий дім Бураго, 2002. — С. 287–291.
337. Sazikina T. P. *Periodization and Etymology of Some Place Names of London (Analysis on the Grounds of Comparative Linguistics)* / T. P. Sazikina, I. A. Pulenko // *Мова і культура (Науковий журнал)*. — Київ: КНУ ім. Т. Шевченка, Видавничий дім Дмитра Бураго, 2013. — Вип. 16. — Т. III (165). — С. 248–258.
338. Steedman M. J. *Gapping as constituent coordination* / M.J. Steedman // *Linguistics and Philisophy*, 1990. — Vol.13. — P. 207–263.
339. Stromswold K. *The heritability of language: a review and meta-analysis of twin and adoption studies* / K. Stromswold // *Language*, 2001. —No77. —P. 647–723.
340. Swan M. *Practical English Usage* / Michael Swan. — OUP, 1995; 1997. — 658 p.
341. Thompson A. V. *A Practical English Grammar*/ A. V. Thompson, A. J. Martinet. — [4th ed.]. — Oxford: OUP, 1995. — 383 p.
342. *Trends in linguistics* / [H. Hartl, H. Tapp (eds.)]. — Berlin: Mouton de Gruyter, 2003. — 450 p.

343. Turmis O. V. Nominative Utterances Of Partial Or Zero Predication In The 21st Century Artistic Discourse / O. V. Turmis // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. Лінгвістичні науки. Зб. наук. пр. – №22. – Одеса: Астропринт, 2016. – С. 21–25.

344. Verspoor M. English Sentence analysis: an introductory course / M. Verspoor, K. Sauter. – Amsterdam: John Benjamins B.V., 2000. – 126 p.

345. Volkova L. M. Theoretical grammar of English: Modern approach / Теоретическая грамматика английского языка: Современный подход [учебн. пособие] / Л. М. Волкова. – К. : Освіта України, 2010. – 256 с.

346. Wilder Ch. Some properties of ellipsis / Ch. Wilder // Geneva generative Papers. – 1995. – No2. – P. 23–61.

347. Woods A. Statistics in language studies / A. Woods, P. Fletcher, A. Hughes. – Cambridge: Cambridge University Press, 1993. – 322 p.

348. Zhaboryuk O. A. Theoretical Heritage by A. K. Korsakov. Linguodidactic Interpretation (on the material of the System of Past Tenses in English) / О. А. Жаборюк // Записки з романо-германської філології. Вип. 25-й Ювілейний, присв. 145-річчю ОНУ ім. І.І. Мечникова та 50-річчю РГФ. – Одеса: Фенікс, 2010. – С. 259–273.

Перелік джерел довідкової літератури

349. Большой грамматический словарь: в 2-х т.: [Более 33 000 слов]. – Т.2. / [ред. А. Н. Тихонова]. – М. : Флинта, Наука, 2006. – 656 с.

350. Большой энциклопедический словарь: 2-е изд., перераб. и доп. – М. : «Большая Российская энциклопедия»; СПб. : «Норинт», 2000. – 1456 с.

351. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад.: голов. ред. В. Т. Бусел]. – К., Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002. – 1440 с. – [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: // <http://sum.in.ua>

352. Краткий словарь по логике / Д. П. Горский, А. А. Ивин, А. Л. Никифоров / [ред. Д. П. Горский]. – М. : Просвещение, 1991. – 208 с.
353. Лингвистический энциклопедический словарь / гл. ред. В. Н. Ярцева, – 2009. – [Электронный ресурс]. – [Режим доступа]:// <http://lingvisticheskiy-slovar.ru>
354. Логический словарь-справочник / Н. И. Кондаков. – М. : Наука, 1975.– 720 с.
355. Словарь иностранных слов: [Более 4500 слов и выражений] / Н. Г. Комлев. – М. : ЭКСМО, 2006. – 669 с.
356. Словарь лингвистических терминов / О. С. Ахманова. – 4-е изд., стереотип. – М. : КомКнига, 2007. – 567 с.
357. Словарь лингвистических терминов / Ж. Марузо. [пер. с фр. Н. Д. Андреева. под ред. А. А. Реформатского]. – М. : Изд-во иностр. лит-ры, – 1960. – 436 с.
358. Словник іншомовних слів / уклад.: С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. – К. : Наук. думка, 2000. – 680 с. (словники України)
359. Словник іншомовних слів: 23 000 слів та термінологічних словосполучень/ уклад. Л. О. Пустовіт та ін. – К. : Довіра, 2000. – 1018 с.
360. Словник лінгвістичних термінів / Д. І. Ганич, І. С. Олійник. –Київ: «Вища школа», 1985. – 360 с. – [Электронный ресурс]. –[Режим доступа] : <http://www.twirpx.com/file/983236/>
361. Стилистический энциклопедический словарь русского языка / Г. А. Копнина: [под ред. М. Н. Кожинной]. – М. : "Флинта", "Наука", 2003 [Электронный ресурс]. – [Режим доступа]:// <http://www.readthisnext.org/index.php/term/3-stilisticheskijj-slovar-,177-partsellyatsiya.shtml>
362. Толковый словарь иноязычных слов / Л. П. Крысин. – М. : Рус. яз., 1998. – 848 с.
363. Философия. Энциклопедический словарь / В. А. Бачинин. – СПб. : Изд-во Михайлова В. А., 2005. – 288 с.

364. Философский энциклопедический словарь / гл. ред.-я: Л. Ф. Ильичев; П. Н. Федосеев; С. М. Ковалев и др. – М. :Сов. Энциклопедия, 1983. – 840 с.

365. Философский энциклопедический словарь / [ред.-сост. Е. Ф. Губский и др.]. – М. : Инфра-М, 2003. – 576 с.

366. Етимологічний словник української мови: В 7т. / АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; Редкол. О. С. Мельничук (гол. ред.) та ін. –К. : Наук. думка, 1985. Т. 2:Д – Копці / Укл.: Н. С. Родзевич та ін. – 1985. – 572 с. [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]:

[//http://www.sil.org/linguistics/GlossaryOfLinguisticTerms/index.htm](http://www.sil.org/linguistics/GlossaryOfLinguisticTerms/index.htm)

367. Longman Dictionary of Contemporary English – Yarlow Essex England: Pearson Education Ltd, 2012. – 2082 p.

368. Longman Exams Dictionary: New [212 000 words] / managing editor Stephen Bullon / CD-ROM. – Longman, 2010. – 1833 p.

369. The Cambridge Encyclopaedia of the English Language / [ed. by D. Crystal]. – Cambridge: Cambridge University Press, 2012. – 499 p.

370. The Cassel Dictionary of Literary and Linguistic Terms / [ed. by C. Ruse, M. Hopton]. – London: Cassel, 1992. – 316 p.

371. The Merriam-Webster Unabridged Dictionary – [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: // <http://unabridged.merriam-webster.com>

372. The Penguin Dictionary of Language / Crystal D. – 2nd ed. – Penguin Books, 1999. – 390 p.

373. The Penguin Dictionary of American English Usage and Style: A Readable Reference Book, Illuminating Thousands of Traps That Snare Writers and Speakers /Paul W. Lovinger. – [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: // <http://bookre.org/reader?file=1306556>

Перелік джерел ілюстративного матеріалу

Систематична вибірка

374. Андрухович Ю. Таємниця: роман / Юрій Андрухович. – Харків: Клуб Сімейного Дозвілля, 2013. – 352 с. – [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: // <http://testlib.meta.ua/book/13877/>
375. Винничук Ю. Танго смерті / Юрій Винничук – Харків: Фолио. – 2013. – 348 с. – [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]:// <http://testlib.meta.ua/book/50409>
376. Дереш Л. Культ. Роман. /Любка Дереш. Львів: Кальварія. – 2002. – [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]:// <http://testlib.meta.ua/book/79382>
377. Жадан С. Месопотамія./ Сергій Жадан / – Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2014. – 368 с. – [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]:// <http://testlib.meta.ua/book/90781>
378. Забужко О. Музей покинутих секретів / Оксана Забужко. – К. : Видавництво Факт, 2009. – 832 с. – [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]:// <http://testlib.meta.ua/book/94437>
379. Кононенко Є. Зрада. ZRADA made in Ukraine / Євгенія Кононенко. – Львів: Кальварія, 2002. – 159 с. – [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]:// <http://testlib.meta.ua/book/120481/read>
380. Курков А. Ю. Садівник з Очакова / Андрій Юрійович Курков Харків: Фолио, 2010 . – 109 с. – [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: // <http://testlib.meta.ua/book/131409>
381. Матіос. М Солодка Даруся: драма на три життя. / Марія Матіос Львів: Піраміда, 2004. – 174 с. – [Електронний ресурс]. – [Режим доступу] // <http://testlib.meta.ua/book/150704>
382. Прохасько Т. З цього можна зробити кілька оповідань / Тарас Прохасько. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2005. – 128 с. – [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]:// <http://testlib.meta.ua/book/180464>

383. Шевчук В. Роман юрби. / Валерій Шевчук. – К. : Пульсари, 2009. – 736 с. – [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: // <http://testlib.meta.ua/book/227679>
384. Brown D. Angels & Demons / D. Brown. – [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: // <http://readr.ru/dan-brown-angels-demons.html#page=11>
385. Eugenides J. Middlesex / J. Eugenides – [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: // <http://readr.ru/jeffrey-eugenides-middlesex.html?page=2#page=1>
386. Gaiman N. American Gods / N. Gaiman. – [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: // <http://readr.ru/neil-gaiman-american-gods.html#page=10>
387. Haddon M. The Curious Incident of the Dog in the Night-Time / M. Haddon. – [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: // <http://readr.ru/mark-haddon-the-curious-incident-of-the-dog-in-the-night-time.html?page=2#page=1>
388. Hosseini Kh. The Kite Runner / Kh. Hosseini. – [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: // <http://www.fb2lib.net.ru/book/123834>
389. McCarthy C. The Road / C. McCarthy. – [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: // <http://readr.ru/cormac-mccarthy-the-road.html?page=2#page=1>
390. Meyer S. New Moon / St. Meyer. – [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: // <http://readr.ru/stephenie-meyer-new-moon.html>
391. Meyer St. Twilight / St. Meyer. – [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: // <http://readr.ru/stephenie-meyer-twilight.html#page=1>
392. Rowling J. Harry Potter and the Deathly Hallows / J. Rowling. – [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: // <http://readr.ru/j-rowling-harry-potter-and-the-deathly-hallows.html?page=2#page=1>
393. Setterfield D. The Thirteenth Tale / D. Setterfield. – [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: // <http://readr.ru/diane-setterfield-the-thirteenth-tale.html#page=1>

Несистематична вибірка

394. Bates H. E. Oh! To be in England! / H. E. Bates. – L. : Penguin Books, 1977. – 126 p.

ДОДАТОК

№№	Назва	Стор.
3.1.	Структурні типи ВЧ/НП за кількістю експлікованих елементів	73
3.2.	<i>Однокомпонентні ВЧ/НП: розподіл за принципом відновлюваності до повного речення</i>	75
3.3.	<i>Багатокомпонентні ВЧ/НП: розподіл за принципом відновлюваності до повного речення</i>	76
3.4.	<i>Однокомпонентні відновлювані ВЧ/НП: розподіл за типом відновлення гіпотетично вихідного повного речення</i>	78
3.5.	<i>Однокомпонентні еліптичні ВЧ/НП: розподіл за синтаксичним статусом експлікованих елементів речення</i>	79
3.6.	<i>Багатокомпонентні відновлювані ВЧ/НП: розподіл за типом відновлення до гіпотетично вихідного повного речення</i>	81
3.7.	<i>Багатокомпонентні відновлювані ВЧ/НП «еліптичні»: розподіл за традиційно прийнятою в україністиці класифікацією</i>	83
3.8.	<i>Багатокомпонентні еліптичні ВЧ/НП: розподіл за синтаксичним статусом експлікованих елементів речення</i>	84
3.9.	<i>ВЧ/НП невідновлюваного типу: розподіл за кількісним складом компонентів</i>	89
3.10.	Частиномовний статус лексем, вжитих як <i>однокомпонентні невідновлювані ВЧ/НП</i>	90
3.11.	<i>Однокомпонентні невідновлювані ВЧ/НП: розподіл за прагматико-комунікативним типом</i>	93
3.12.	<i>Однокомпонентні невідновлювані ВЧ/НП-Так/Ні: розподіл за частиномовним статусом лексем</i>	97
3.13.	Структурна класифікація <i>однокомпонентних евідновлюваних ВЧ/НП-зовів</i> за частиномовним статусом лексем	99
3.14.	<i>Однокомпонентні невідновлювані ВЧ/НП-комунікеми (комунікативи): розподіл за частиномовним статусом лексем</i>	101
3.15.	<i>Однокомпонентні невідновлювані номінативні ВЧ/НП: розподіл за частиномовним статусом лексем</i>	103
3.16.	Різновиди <i>невідновлюваних однокомпонентних ВЧ/НП</i> , виражених вигуками	104
3.17.	<i>Багатокомпонентні невідновлювані ВЧ/НП: розподіл за типом (об'єднання різновидів в межах одного висловлення)</i>	106
3.18.	Окремі прагматико-комунікативні типи <i>багатокомпонентних невідновлюваних ВЧ/НП</i>	109
4.1.	Об'єкт найменування номінативним ВЧ/НП невідновлюваного типу	166
4.2.	Кореляція між характеристиками форми та змісту ВЧ/НП різного типу	171 172
4.3.	Кореляція форми висловлення ступеню абстрагованості та способу сприйняття ситуації-процесу	176